УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Частина 3

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ» заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ».

Редакційна колегія:
Пашко П. В., д.е.н. (голова)
Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)
Топчій В. В., д.ю.н.
Краєвський В. М., д.е.н.
Кужелєв М. О., д.е.н.
Шевчук С. В., д.е.н.
Суліма Є. М., д.філос.н., член-кореспондент НАПНУ
Горбовий А. Ю., д.т.н.
Чмелюк В. В., к.ю.н.
Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.
Шевчук В. А., к.ю.н.

У СЕРІЇ «ВИПУСКНИКАМ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2017

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій та менеджменту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

У СЕРІЇ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2018

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій та менеджменту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2019

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2020

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ спеціальної фізичної і бойової підготовки та реабілітації»

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
Кафедра фінансів ім. Л. Л. Тарангул
Кафедра фінансових ринків
Кафедра менеджменту

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

У трьох частинах

Частина 3

Ірпінь
2020

УДК 336(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я54
З-41

Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
(протокол № 3 від 20 жовтня 2020 року)

З-41 Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету ДФС України : у 3-х ч. Ч. 3. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 332 с. – (Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ», т. 21).

У збірнику опубліковано статті здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 336(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я54

Матеріали розміщено у авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

© ННІ фінансів, банківської справи, 2020
© Університет ДФС України, 2020

ЗМІСТ

Кафедра фінансів імені Л. Л. Тарангул

Синиця Олександра Олександрівна
Фінансова глобалізація та її вплив на економічну безпеку України 8

Скаженник Марина Володимирівна
Елементи фінансово-економічного механізму
забезпечення інвестиційної діяльності підприємств 13

Солодка Світлана Євгеніївна
Безробіття в Україні: сучасний стан 18

Стеблівська Таїсія Миколаївна
Складові системи бюджетування на підприємстві 24

Теплицька Олена Русланівна
Аналіз власного капіталу акціонерних товариств
(на прикладі ПАТ «КИЇВСТАР») 30

Тереля Надія Сергіївна
Систематизація загроз фінансовій безпеці підприємства 36

Тригуб Світлана Едуардівна
Основні методи і прийоми аналізу фінансової звітності 42

Хлівняк Ірина В'ячеславівна
Теоретичні підходи до визначення боргових ризиків держави 51

Чалий Олег Станіславович
Фіскальний вплив основних бюджетоутворюючих податків
на формування доходів Державного бюджету України 56

Чернишова Тетяна Олександрівна
Диференціація доходів та витрат домогосподарств
міських та сільських місцевостей 64

Шворак Віта Віталіївна
Особливості забезпечення дохідної частини
місцевих бюджетів та бюджету міста Ірпінь
в умовах бюджетної децентралізації 69

Шевченко Ірина Олександрівна
Сутність та методи управління інвестиційним
портфелем корпорації..... 75

Шелевер Микола Миколайович
Оцінка вартості ТОВ «Біонорика» 81

Юрах Юлія Сергіївна
Теоретичні аспекти фінансового потенціалу підприємства 86

Юркова Олена Миколаївна
Аналіз залучення фінансових інвестицій ПАТ «УКРНАФТА» 91

Ярова Ліна Станіславівна
Запровадження середньострокового бюджетного планування
на місцевому рівні на прикладі м. Ірпінь.....97

Ярощук Тетяна Юріївна
Аналіз мікрокредитування малого бізнесу в Україні 103

Кафедра фінансових ринків

Тітор Віктор Сергійович
Особливості діяльності недержавних пенсійних фондів
на фінансовому ринку України.....108

Федорук Віталій Васильович
Проблеми та перспективи розвитку вторинного ринку
цінних паперів України 114

Хатунцев Вадим Дмитрович
Principles for Financial Market Infrastructures (PFMI) 120

Ходаківська Юлія Юріївна
Місце показників ліквідності
та платоспроможності у системі забезпечення
фінансової стійкості банківських установ.....126

Царук Сергій Васильович
Сучасні тенденції розвитку іпотеки в Україні 131

Чепіга Валерій Сергійович
Практичний аспект діяльності страхових компаній
на фінансовому ринку України.....137

Швець Ганна Леонідівна
Особливості оподаткування страхових компаній в Україні.....143

Шевченко Олександра Олександрівна
Роль фінансових корпорацій в економіці України 148

Шестакова Вероніка Станіславівна
Property insurance as part of financial services system 154

Юзбашян Тігран Рубенович
Теоретичні підходи щодо класифікації фінансових ризиків
та управління ними страховою компанією 158

Ющук Роман Віталійович
Державні цінні папери як напрям розміщення
інвестиційних ресурсів в Україні 164

Кафедра менеджменту

Березненко Надія Петрівна
Реформування та фінансування сфери
охорони здоров'я України 169

Бєлін Владислав Сергійович
Вплив децентралізації на формування доходів
місцевих бюджетів України 175

Білорус Олег Анатолійович
Компетентнісний підхід до організації відбору кандидатів
на посаду керівника закладу загальної середньої освіти 186

Бондарчук Дмитро Васильович
Взаємодія органів державного управління
та місцевого самоврядування з громадськістю:
теоретико-методолічний аспект 193

Бубало Володимир Олександрович193
Удосконалення механізмів стратегічного планування у системі
публічного управління сфери охорони здоров'я 199

Вайн Євген Дмитрович
Особливості формування доходів місцевих бюджетів
в умовах децентралізації 203

Воробченко Артем Євгенович
Пропозиції щодо удосконалення законодавчої бази
контролю за ринком оренди землі з метою наповнення бюджету
як елемента управління публічними фінансами в органах
місцевого самоврядування 209

Воробченко Наталя Олександрівна
Розробка заходів фінансового забезпечення в органах місцевого самоврядування в контексті децентралізації.....215

Довбах Євген Вікторович
Напрями удосконалення механізмів державного управління розвитком регіону в контексті децентралізації.....222

Жеков Ігор Іванович
Механізм кадрового забезпечення в державному регулюванні медичної сфери 231

Задорожня Маргарита Павлівна
Система територіальної організації влади: зарубіжний досвід.....236

Ковда Наталія Іванівна
Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації 241

Ковда Наталія Іванівна
Сучасні виклики та шляхи вдосконалення правового регулювання механізму публічного управління у сфері реалізації земельної реформи 245

Кравченко Віталій Іванович
Питання формування іміджу державної установи медичної сфери ..251

Лагодна Наталія Анатоліївна
Удосконалення системи управління екологічною безпекою в Україні.....258

Луцак Анастасія Володимирівна
Напрями удосконалення механізмів публічного управління системою державних закупівель в Україні.....262

Медвідчук Людмила Олександрівна
Застосування програмно-цільового методу в державному управлінні бюджетним процесом.....267

Плохотнюк Олександр Миколайович
Проєктна діяльність як інструмент впровадження інновацій у забезпеченні розвитку територій.....272

Руденко Сергій Анатолійович
Теоретичні підходи державного управління медичними закладами: іноземний досвід.....276

Стельмащук Руслан Петрович
Регіональна політика в умовах децентралізації 283

Татьяніна Світлана Михайлівна
Особливості надання адміністративних послуг 287

Товмашенко Родион Федорович
Ефективність функціонування органу державної влади
як виховної мікросистеми 292

Томченко Ірина Олегівна
Державне регулювання сфери надання житлово-
комунальних послуг в Україні 300

Федоренко Юрій Сергійович
Впровадження технологій електронного урядування
в органах публічної влади України 304

Шапаренко Наталія Миколаївна
Сучасні підходи до розробки прийняття і реалізації рішень
у сфері державного управління 314

Шевченко Євгеній Дмитрович
Соціальні компоненти регіонального економічного розвитку 320

Шляга Леся Валеріївна
Адміністративні послуги як публічно-владна діяльність
адміністративного органу в умовах децентралізації 327

Кафедра фінансів імені Л. Л. Тарангул

Синиця
Олександра Олександрівна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Биховченко
Валентина Петрівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Посилення процесів глобалізації, беззупинний розвиток науково-технічного прогресу, повна інформатизація суспільних відносин, зростання мобільності просторово-часового переміщення капіталу та активізація розвитку інтеграційно-комунікаційних взаємозв'язків між суб'єктами інституційно-економічного обміну створюють якісно нові передумови забезпечення ефективності функціонування соціально-економічних систем.

З досвіду можна сказати, що економічну небезпеку зумовлює: створення бар'єрів у міжнародному русі технологій, погіршення стану міжнародної торгівлі, порушення комерційної діяльності та ін.

В сучасних умовах розвитку економіки України, проблема забезпечення економічної безпеки набирає нового суттєвого змісту. Для винайдення дієвого механізму запобігання руйнівним наслідкам глобалізації та їх нейтралізації необхідним є визначення основних загроз економічній безпеці України.

Аналіз останніх досліджень. За останні роки економічна безпека держави часто в центрі уваги, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Змістовні дослідження різних складових економічної безпеки проведені у працях В. Андрійчук, А. Присяжнюк, С. Онищенко, В. Волошин, К. Колеснікова, І. Маліновська, В. Чабаров та ін.

Мета статті. Дослідження глобалізації як складової інтегрованого і об'єктивного процесу, та її вплив на економічну безпеку України.

Виклад основного матеріалу. Поточні реалії світової економіки демонструють той факт, що фінанси, як і економіка в цілому,

стають все більш глобалізованими, але вимір цього процесу є складним і суперечливим. Це пояснюється тим, поки немає єдиного показника для вимірювання глобалізації фінансів, експерти використовують різні показники, коефіцієнти і індикатори для оцінки цього явища [1, с. 50].

Глобальна інтеграція приносить значні вигоди, такі як свобода вибору, через міжнародний рух товарів, свобода мислення, що пов'язано з міжнародним рухом ідей, капіталу та робочої сили.

Також, глобалізація має негативні наслідки. Добробут, що зростає та інтеграція країн можуть підвищити політичну нестабільність, тому що вони ведуть до значної економічної залежності від інших країн, що дає відчуття небезпеки [2, с. 14].

Глобалізація ділить світ на країни, що виграють від неї, та країни, які програють. У країнах, які адаптуються до глобалізації, зростає стабільність та добробут. Однак глобалізація обмежує можливості урядів окремих країн самостійно розв'язувати проблеми, які стосуються їх національних територій.

Сьогоднішній рівень економічної безпеки України має забезпечувати незалежність від стратегічних партнерів, які можуть впливати на політичні та економічні рішення, які можуть бути неприйнятні з комерційного погляду [3]. Нажаль зараз Україна немає цієї незалежності, але має великий потенціал і можливості.

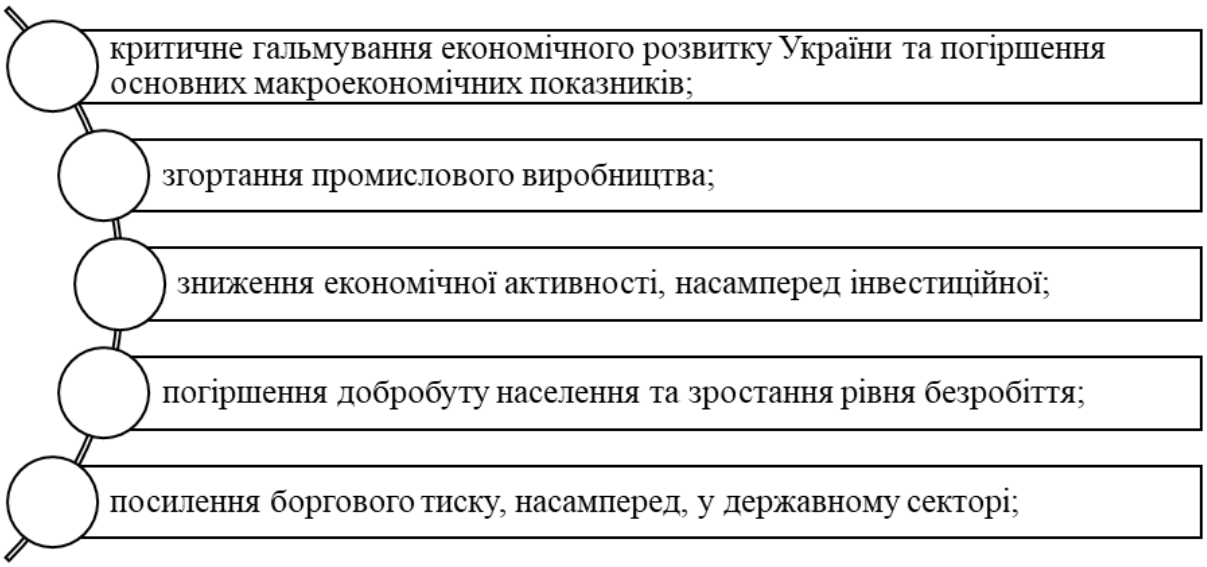

Рис. 1. Ключові ризики економічній безпеці
Джерело: [3].

За своєю суттю глобалізація - виклик економічній безпеці країн, яка зведена в економічний простір, тому що національні економіки країн стають більш відкритими і тому, більш чутливими. Якщо в країні не розроблений план протидії негативному впливу, то економіка стає під загрозою розчинення в глобалізованому світі.

Загрози економічній безпеці України, що виникають в глобалізаційних процесах поділяють на реальні або потенційні явища, що життєво необхідні для людини, суспільства і держави (рис.2). Загрози мають негативний вплив на соціально-економічний розвиток держави. Позбутися усіх загроз можливо лише через застосування послідовної економічної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності України та знаходження вигідних позицій у міжнародному поділі праці.

Рис.2. Загрози для економічної безпеки України, які пов’язані з фінансовою глобалізацією.

Джерело: складено автором.

Актуальним прикладом, який небезпечний вплив може здійснюватись на економічну безпеку – розгортання фінансово-економічної кризи. Головними негативними важелями впливу на економічну безпеку України виступають зростання інфляції, а також погіршення зовнішньоторговельного балансу. Це свідчить про вплив глобальної кризи на процеси у сфері безпеки економіки. Міністерство фінансів України надає показники, це зокрема: номінальний ВВП; зміна ВВП до попереднього року; рівень інфляції, %; індекс споживчих цін (табл.1).

Сарел, який проаналізував дані 87 країн у 1996 році, довів, що лише інфляція понад 8% мала негативний вплив на економічне

зростання. З іншого боку, взаємозв'язок між цими показниками не є статистично значущим, особливо в країнах з економікою, що розвивається. Чугунов, Пасічний та Непиталюк довели, що прийняття повноцінної інфляції, націленої на покращення макроекономічних показників, позитивно впливає на ріст ВВП на душу населення, особливо для країн з економікою, що розвивається [6].

Таблиця 1

Макроекономічний прогноз на 2020 рік

Найменування показника	2020 рік
Номінальний ВВП	3 985,5 млрд грн
Зміна ВВП до попереднього року	-4,8%
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року)	11,6%

Джерело: [4].

Подолання економічної кризи й формування об'єктивних передумов стійкого розвитку економіки України та її регіонів, неможливе без реального інвестування, оновлення основного капіталу, реструктуризації усієї фінансово-інвестиційної сфери та створення сприятливого інвестиційного клімату, як важливої конкурентної переваги подальшого економічного розвитку держави [7].

Аналізуючи складові економічної безпеки України видно, що в першу чергу у зв'язку із глобальною фінансовою кризою страждають, такі складові економічної безпеки, як фінансова, інвестиційна та зовнішньоекономічна безпека. Це ті складові економічної безпеки, які першими реагують на будь-які зміни в світовому економічному просторі. Внутрішні проблеми національних економік країн-інвесторів змусили їх частково припинити чи зменшити інвестування в економіку України, що спричинило падіння рівня інвестиційної безпеки.

Висновки. Подальше посилення глобалізаційних процесів буде сприяти загостренню проблем, які пов'язані з національною ідентичністю, вирішення цієї проблеми можливе шляхом посилення державного впливу на міжнародне економічне співробітництво [5].

На наш погляд, необхідно виробити власну стратегію розвитку національного фінансового ринку, в основі якої має бути використання сучасних фінансово-кредитних технологій, адаптованих до специфічних умов національної економіки, а також гармонізація

української законодавчої бази щодо фінансових ринків з європейським та міжнародним законодавством. З точки зору економічної безпеки необхідно досягти стабільної присутності України на регіональних ринках світу і відвернути монозалежність щодо постачання або споживання окремих видів товарів.

Беручи до уваги незадовільний рівень економічної безпеки, а також посилення глобалізаційних процесів, виникає потреба вдосконалення основних індикаторів економічної безпеки. Важливим є контроль розміру бюджетного дефіциту, також необхідно зосередити увагу на збільшенні державних доходів шляхом подолання безробіття, покращити систему сплати податків, поліпшити фінансовий стан суб'єктів господарювання, сформувати цілісну систему законодавчого забезпечення регулювання витрат та здійснювати виважену політику з оптимізації інструментів ринку грошей, фондового та страхового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2017. №12. С. 50–55.

2. Вплив глобалізації на економічний розвиток україни в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] // Глобальна економіка. 2020. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs_stud/ES_19_20/robotu/5.pdf.

3. Колеснікова К.С., Маліновська І.А., Чабаров В.О. Економічна безпека україни в контексті глобалізаційних викликів. *Молодий вчений*, 2018. №3. С. 351–353.

4. Макроекономічний прогноз на 2020–2022 роки. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/macroeconomic_forecast_for_2020-2022-379.

5. Присяжнюк А. О. Фінансова безпека україни в умовах глобалізації. Науковий блог Національний університет «Острозька академія», 2019. URL: https://naub.oa.edu.ua/2019/фінансова-безпека-в-умовах-глобаліза/.

6. Kuzheliev M., Zherlitsyn D., Rekunenko I., Nechyporenko A., Nemsadze G. The impact of inflation targeting on macroeconomic indicators in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2020. Vol. 15, Issue 2. P. 94–104

7. Биховченко В. П. Інвестиційна привабливість країни та її регіонів. *Наукові тренди постіндустріального суспільства*, 2020. С. 22–24.

Скаженник
Марина Володимирівна,
студентка групи ФМСБ-19-1
Науковий керівник:
Житар Максим Олегович,
к.е.н., доцент, заступник директора ННІ фінансів, банківської справи

ЕЛЕМЕНТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Інвестиції в розвиток та зростання високих технологій вимагають використання фінансово-економічних методів та механізмів для забезпечення інвестиційної діяльності підприємств. Фінансова підтримка залежить від інвестиційної діяльності підприємства і в основному від джерела інвестиційних коштів. Для формування ефективної інвестиційної політики на основі інновацій, спрямованої на економічне зростання, необхідно вивчити основні джерела інвестицій та визначити можливості для залучення потенційних джерел інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених розглядають можливість надання фінансової підтримки інвестиційній діяльності підприємств у їх роботі. А. Даниленко [1, 2] розглядає національну політику фінансування реальної економіки та методи та засоби реалізації цієї політики. В. Тараканов, О. Калашников [3], В. Волошин, А. Шехлович [4] вивчають напрями та механізм фінансового стимулювання та нагляду за інвестиційною діяльністю, а також елементи, що прямо та опосередковано забезпечують фінансово-економічні механізми інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові методи та механізми, що гарантують інвестиційну діяльність, у дослідженнях А.Даниленко [1] розглядаються як динамічні. Зміни в структурі та ефективності інвестиційних ресурсів є методами та механізмами розвитку джерел інвестицій, оптимізації відносин та розширення інституційного середовища в Україні сьогодні. Інституційне середовище визначається системною матрицею типів. Інституційна матриця

розуміється як стійка система базових інститутів, що керують взаємопов'язаними економічним, політичним та ідеологічним полями країни [4]. Суть теорії системних матриць - це сукупність взаємопов'язаних систем (правил, процедур, соціальних та економічних відносин), які домінують у країні для розвитку так званих X- та Y- економічних концепцій. Засадою цієї теорії є інституційна основа різних бізнес-моделей - колективна кооперація в єдиній економіці (X- економіка) та певні індивідуальні зусилля (Y-економіка) [5, 8-10].

Вчена С. Кирдіна розуміє інституційну модель фінансування [5] найважливішою установою, що забезпечує передачу інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки. В основі цих моделей лежать деталі загального середовища економічної системи. У країнах, де Y-подібні економічні інститути є домінуючими, національні моделі фінансування зазвичай використовуються для виконання регулюючих та стимулюючих функцій, а також ринкових відносин та приватної власності (модель «держава-регулятор») та держави як моделі інвестора, що більш характерно для тих країн, де ринкові відносини не є визначальними і в яких домінують X- економічні інститути (модель «держава-інвестор»).

При визначенні змісту елементів фінансово-економічного механізму, що забезпечують інвестиційну діяльність, основна увага приділяється забезпеченню набору методів, інструментів та важелів економічного права у фінансових відносинах на основі двох моделей системи фінансування.

Мета надання фінансової підтримки інвестиційної діяльності залежить від основних інтересів його суб'єктів. При впровадженні моделі фінансування «держави-інвестора» метою надання фінансової підтримки інвестиційної діяльності є реалізація вартості соціальних та економічних проєктів, визначених національними пріоритетами. При впровадженні моделі "держави - регулятора" пріоритет віддається інтересам інституційних інвесторів, умовами яких є максимізація прибутку, підвищення ефективності бізнесу та розширення ринку.

Реалізація моделі «держава-регулятор» передбачає національну діяльність, спрямовану на стимулювання інвестиційної діяльності корпоративних «державних інвесторів». Модель безпосередньо втручається в інвестиційні проєкти, забезпечуючи інвестиційні ресурси та подальший моніторинг результатів інвестиційної діяльності. Кожен метод використовує конкретні засоби та інструменти для досягнення (табл. 2):

Таблиця 2

Порівняння основних елементів фінансово-економічного механізму, що переважають в інституційній моделі «держава-регулятор» та «держава-інвестор»

Елементи механізму	Інституційні моделі фінансової підтримки	
	Держава-інвестор (основні інститути X-економіки)	Держава-регулятор (основні інститути Y-економіки)
Співвідношення установ, що утворюють “канали” передачі інвестиційних ресурсів	Переважають державні установи	Переважають ринкові інститути
Співвідношення джерел інвестицій	Переважають бюджетні	Переважають приватні
Іноземний капітал	Маленький	Великий
Знос	Маленький	Домінуючий
Методи	Переважають прямі: - програмно-орієнтований; - фінансово-економічний	Переважають непрямі: - метод фінансового заохочення; - інституційний
Інструменти	- Інвестування за рахунок бюджету фондів, субсидій, субвенцій, грантів, державні закупівель; - пільгове фінансування та кредитування.	- пільгове оподаткування; - спрощення порядку залучення інвестиційних ресурсів у фінансовий ринок; - інститути громадського контролю інвестиційної сфери; трансформація психічних стереотипів економічної поведінки - орієнтовані на програми інвестицій, закони, нормативні акти та документи, де права інвесторів чітко визначені, антимонопольне законодавство; - консультативна підтримка інвесторів, патентна та ліцензійна політика тощо.

На сучасному етапі розвитку Україні необхідний фінансовий механізм забезпечення інвестиційної діяльності, який включає елементи двох моделей, де держава виступає як регулятором, так і інвестором. Тому, на думку А. Даниленка [1], відповідно до "... вибору фіскальної політики України", об'єктивно необхідно враховувати доцільність активної участі країни ..., з іншого боку, зважаючи на традиції та позитивний досвід прихильників вільних моделей, заснованих на мисленні А. Сміта. Однак, оскільки ці моделі мають принципово різні методи первинного розподілу фінансових ресурсів при виборі фінансової політики країни [1], необхідно визначити, яка модель буде домінувати. Якщо модель «національного регулятора» є провідною, інвестиційні ресурси в основному будуть віднесені до комерційного сектору, а завдання держави – створити сприятливі умови для стимулювання інвестиційної діяльності підприємств. Коли модель "держави-інвестора" є домінуючою, інвестиційні ресурси будуть централізованими та контролюватися державою.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Таким чином, розробка елементів фінансово-економічного механізму, заснованих на забезпеченні інвестиційної діяльності підприємств, для створення інституційної моделі фінансування реального сектору:

- поєднує методи та інструменти фінансово-економічної підтримки корпоративної інвестиційної діяльності для адаптації до сучасного інституційного середовища;
- враховує найвищі інтереси суб'єктів господарювання, які здійснюють інвестиційну діяльність на основі моделі економічного розвитку, та моделі фінансової політики, обраної в країні відповідно до інвестиційної мети;
- включає процедуру вибору непрямих стимулів (статус регулятора) або прямої фінансової підтримки (статус інвестора) для інвестиційної діяльності підприємств, а також визначення стандартів та показників для частки джерел фінансування на мікрорівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко А.І., Зимовець В.В., Кошик О.М. та ін. Державна політика стабілізації фінансів підприємств, за редакцією А. І. Даниленка [Державна політика стабілізації фінансів підприємств]. Київ, С. 452.

2. Даниленко А.І. Уточнення моделі управління економікою та фінансові механізми її реалізації. *Економіка України*. № 5 (618), С. 4-29.

3. Тараканов В.В., Калашников А.А. Механізм фінансового стимулювання інвестиційної діяльності. *Науковий журнал Волгоградського державного університету: Світова економічна система*. №1 (34), С.98-105.

4. Волошин, В. Шехлович, А. Інституційні механізми та інструменти інноваційної безпеки України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. С. 109–116.

5. Кірдіна, С.Г. Інституційні моделі фінансування реального сектору. *Журнал нової економічної асоціації*. № 2 (18). 2016. С. 129–155.

6. Молодьков А.В. Методологічні аспекти теорії інституційної матриці в контексті динаміки інституціональної матриці «зміни», *Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування*. №2.

7. Литвиненко Н.І. Інституційні складові соціально-економічного розвитку країни. *Інститутські склади соціально-економічного розвитку країни*. Дніпропетровськ. 2015. С. 310.

8. Брюховецька Н.Є., Іваненко Л.В. Наукові підходи до визначення економічної сутності інвестицій. Діяльність українських підприємств та її оцінка. *Проблеми економіки.* №2. 2017. С. 184-192.

9. Житар М.О., Ананьєва Ю.В. Державна політика регулювання та стимулювання інвестиційної діяльності банків України. *Науковий Вісник Ужгородського університету, серія «Економіка».* 2019. № 1 (53). С. 163-167

10. Житар М.О., Ананьєва Ю.В. Сучасні проблеми інвестиційної привабливості економіки України // зб. матеріалів Міжнар. наук-практ.конф. *Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн* (м. Київ, 15-16 лютого 2019); Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 99-101.

Солодка Світлана Євгеніївна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Гордей Оксана Дмитрівна,
д.е.н., професор кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

З огляду на ситуацію, яка склалася в Україні через виникнення COVID-19, безробіття є найбільш гострою проблемою, з якою стикається українське населення в умовах сьогодення. Основними причинами підвищення рівня безробіття під впливом такої ситуації є відсутність економічних умов, що б дали можливість населенню застосовувати свої навички у продуктивній роботі за гідну плату та скорочення робочих місць, низька заробітна плата. Саме через це, дане явище є і економічною, і соціальною проблемою. На сьогодні, безробіття в Україні набуло масового характеру та несе реальну загрозу для суспільного та державного благополуччя.

Безробіття – це макроекономічна проблема, яку формують певні чинники, зокрема: структурні економічні зміни, зменшення темпів економічного розвитку, співвідношення цін на фактори виробництва, науково-технічний прогрес, інфляція, сезонні коливання виробництва, неналежний сукупний попит, недосконале чинне трудове законодавство, неналежний рівень програм зайнятості й демографічні процеси.

Головною причиною збільшення рівня безробіття в Україні на початку 2020 року стало запровадження карантинних заходів, що в свою чергу, призвело до падіння економіки й відповідне зменшення фінансових результатів діяльності переважної кількості підприємств, а саме малого та середнього бізнесу. Частина підприємств збанкрутіла, а певна частина почала запобігати витратам шляхом зниження їх рівня через оптимізацію штату працівників. До прикладу, в 2019 році фактором підвищення рівня безробіття в Україні стало збільшення мінімальної заробітної плати до 4 173 грн., що змусило вітчизняних підприємців, які не мають змоги збільшити власний фонд оплати праці, перевести своїх працівників на неповний робочий день чи взагалі звільнити. Підняття мінімальної заробітної плати також вплинуло на діяльність малого бізнесу, який використовує спрощену систему оподаткування.

Протягом останніх десятиліть багатьом державам світу вдалося приборкати інфляцію і відповідно досягти низького рівня безробіття. Однак старіння населення, економічна нерівність, міграція продовжують нести загрозу для економічного розвитку. А криза, що пов'язана з карантинними заходами тільки погіршила ситуацію у всьому світі. В другому кварталі 2020 року кількість робочих годин, відпрацьованих загалом в світі, скоротилася на 10,5% порівняно із докризовим рівнем, при цьому суттєво постраждали 1,6 млрд. осіб, зайнятих в неформальній економіці відповідно до даних Міжнародної організації праці [4].

Проаналізуємо рівень безробіття в Україні протягом останніх десяти років (таблиця 1).

Таблиця 1

Рівень безробіття в Україні

Рік	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,8%	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,6%	505,3
2012	45553,0	20393,5	18736,9	1656,6	8,1%	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,7%	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,7%	458,6
2015	42760,5	17396,0	15742,0	1654,0	9,5%	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,7%	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,9%	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,1%	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,6%	338,2
I кв. 2020	41830,6	17329,9	15781,3	1548,6	8,9%	349,4
III кв. 2020	39452,7	18129,3	16187,1	4987,1	12,6%	698,4

Джерело:[1]

Як вже зазначалося, значної шкоди Україні завдала світова фінансова криза, окупація Криму, ситуація на сході країни та виникнення карантинних заходів у зв'язку з пандемією. Саме через це, найбільшого зниження зайнятості на початковому етані криз зазнали такі сектори, як промисловість й будівництво. В 2019 році рівень

безробіття в Україні складав 8,6%, що є на 0,2% меншим ніж в 2010 році. Рівень безробіття є кількісним показником, що визначається як відношення кількості безробітних щодо загальної чисельності економічно активного працездатного населення держави або регіону, соціальної групи та вимірюється у відсотках.

В 2019 році Національний банк погіршив прогноз безробіття в Україні на 2020 рік за методологією Міжнародної організації праці до 10% [2]. Прогнозувалося, що безробіття складатиме 9,5% відповідно до інфляційного звіту, в якому зазначалося, що обсяги приватного споживання в поточному році скоротяться на 6%. Проте карантинні обмеження всередині держави та світова криза призвели до згортання діяльності у багатьох секторах економіки разом із економією на заробітних платах чи скороченням попиту на робочу силу, що призвело до найвищого показника рівня безробіття в III кв. 2020 року до 12,6%.

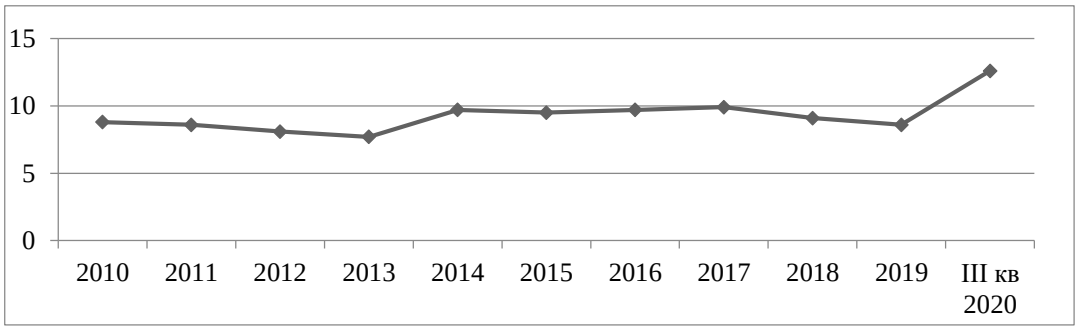

Рис.1. Динаміка рівня безробіття в Україні, %
Джерело: [1]

За час карантину, в Україні рівень реального безробіття майже подвоївся. Так, за підрахунками, в перші два тижні карантину число безробітних виросло на 500-700 тисяч. Загалом на сьогодні безробітних в Україні не менше 2,5-2,8 млн. громадян. За оцінками Торгово-промислової палати (ТПП) України, рівень безробіття сьогодні дорівнює 13,7-15,4%, що є найвищим показником за останні 10 років (рис.2). В ТПП вказують на те, що роботу втратили в першу чергу ті, хто неформально працював у галузях, діяльність яких була призупинена на період карантину. До них також додалися й трудові мігранти, що повернулися в Україну, втративши роботу за кордоном.

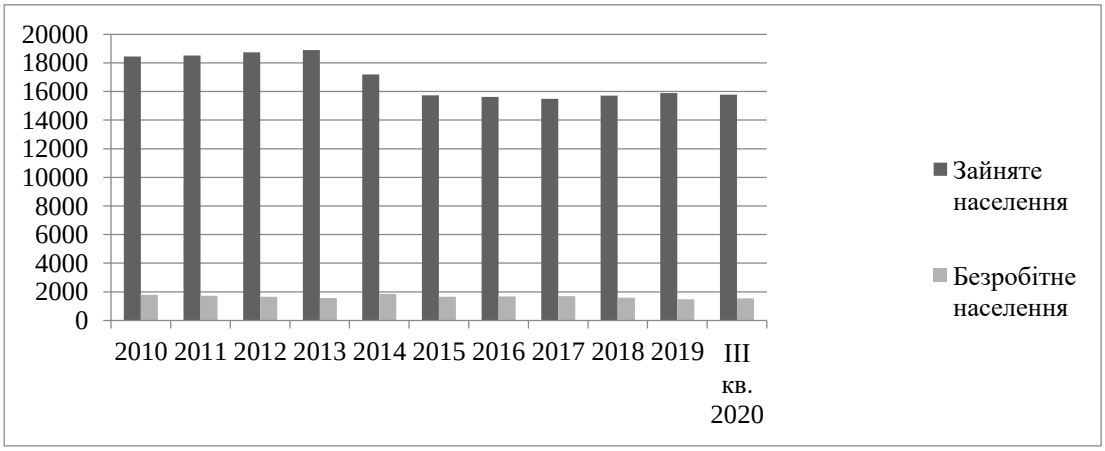

Рис.2. Співвідношення зайнятого і безробітного населення в Україні

Джерело: [1]

Для реальної боротьби із безробіттям недостатньо просто оголосити про створення певної кількості робочих місць, а важливим є їх створення в ключових галузях національної економіки. Це може у деякій мірі зняти соціальну напруженість в Україні, викликану кризою та зростанням безробіття. Стимулювання створення робочих місць - це питання інвестицій. Тоді як питання збереження робочих місць є пошуком механізмів компенсації роботодавцям, безвідсоткових кредитів, пролонгованих в часі для того, щоб роботодавці не звільняли людей, а мали здатність виплачувати їм хоч би скорочений варіант заробітної плати. Тільки такий рівень виплат має становити не встановлений офіційний мінімум, а гідний, щоб робоча сила не «втікала» та не шукала інші сегменти, а чекала відновлення власної реалізації. До того часу, поки в Україні буде ситуація карантину, державі вдасться уникнути соціальних бунтів, населення будуть витрачати власні невеликі заощадження та мати соціальну допомогу. Проте після закінчення карантину, якщо не буде запропоновано можливості заробітку, то можна очікувати соціальні вибухи, населення буде вимагати відкриття підприємств та підвищення гарантованих наявних виплат.

На даний час, кризу переживуть лише ті країни, які зможуть забезпечити максимальну концентрацію як державних, так й приватних інвестиційних ресурсів та направити їх на капіталізацію соціальної системи, а також підтримку структурної перебудови економіки у контексті нового технологічного устрою та побудову умовно замкнутого, національного економічного кластера, який буде створений на базі

ендогенних моделей розвитку. А також ті країни, які здатні акумулювати дефіцитний ресурс на реперних точках розвитку, що забезпечують якісні стандарти життя населення - освіта, медицина та науку.

Із скасуванням основних карантинних обмежень вітчизняна економіка зможе скористатися стимулами від пом'якшення монетарної й фіскальної політики, що стануть одним з факторів виходу економіки із кризи й збільшення споживчої активності. Згідно із прогнозами НБУ, в 2021 році приватне споживання (+6%) буде основним драйвером зростання Валового внутрішнього продукту (ВВП). А головним фактором буде відновлення росту реальних доходів населення й покращення споживчих настроїв на тлі м'яких монетарних умов. В 2022 році темпи зростання заробітних плат й приватного споживання дещо уповільняться, однак будуть визначальними для росту ВВП [2].

Проблема безробіття є основним питанням сьогодення, насамперед в ринковій економіці держави. І якщо її не вирішувати, то неможливо буде налагодити ефективну діяльність економіки й рівень безробіття буде підвищуватися. Для зменшення рівня безробіття в Україні слід проводити певні заходи, зокрема: зростання добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва й ділової активності, надання належної допомоги по безробіттю, збереження робочих місць й перепідготовка осіб, що втратили роботу, виконання ґрунтовної пенсійної реформи, сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу населення, посилення координації міжнародної діяльності у частині інформаційного обміну із питань зайнятості, забезпечення стабільного фінансування й державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки та культури. Отже, запровадження вище вказаних заходів дасть змогу поліпшити ситуацію зайнятості на національному ринку праці, яке сприятиме покращенню як економічного, так й соціального рівня розвитку суспільства у державі в цілому. Для вирішення проблем безробіття в Україні варто докорінно змінювати політику зайнятості, а не пасивно стримувати безробіття. Лише цілеспрямоване активне зростання рівня зайнятості населення на діючих та на новостворених високоефективних робочих місцях допоможе вивести економіку України із безвихідного становища, при цьому дати простір розвитку ринкових та соціальних перспектив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/

2. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/

3. Падіння зарплат та зростання безробіття: прогноз наслідків кризи від НБУ. URL: https://news.dtkt.ua/labor/labor-relations/64037

4. Міністерство фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/

5. Про зайнятість населення: Закон України» від 05.07.2012. № 2148-19. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/ laws/show/5067-17.

Стеблівська Таїсія Миколаївна,
студентка групи ФМСБз-19-1
Науковий керівник:
Біленко Дар'я Вікторівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті досліджується один з найефективніших напрямків управління – бюджетування. Визначено суть процесу бюджетування, а також його роль та місце в управлінні підприємством, функції у системі менеджменту й головні складові частини, що є програмою впровадження бюджетування.

Не дивлячись на широке висвітлення в науковій літературі питань бюджетування та проблем, що пов'язані із його інтегруванням в роботу підприємств, не всі аспекти і проблематика даного процесу висвітлені і з'ясовані досконало. Першочергово – це стосується методологічних підходів і методичних розробокстосовно складових аспектів бюджетування, реалізація яких є передумовою становлення бюджетування, як управлінської технології, - невід'ємною частиною сучасного підприємства.

Останнім часом в Україні у побудові систем управління великим і середнім бізнесом існують відчутні проблеми. Великі масштаби підприємства стають причиною послаблення координації і взаємодії різних структурних одиниць в процесі досягнення головної мети. Ускладнюються процеси інформаційного обміну та погіршуються комунікацій у сфері управління, особливо відчутним це є при умові високого рівня централізації.

Вихід із даної ситуації можливий через широке запровадження на практиці менеджменту процедур бюджетування. Наразі, в часи світової фінансової кризи, яка зачепила і Україну, питання координування діяльності підприємств стає актуально гострим.

Метою є детальний огляд процесу бюджетування як складової фінансового планування на підприємстві.

Суттєвий внесок в розвиток теоретичної і практичної побудови системи управління фінансовими процесами займались як вітчизняні

так і зарубіжні вчені, такі як: В. Савчук, І. Немировський, І. Старожукова, Ю. Пінчук, Х. Фрідаг, В. Шмідт, М. Браун, П. Нівен, К. Уолш, Р. Каплан, А. Шеремет, Ю. Батріна, П. Фоміна, Є. Стоянова, інші.

Хід бюджетування на підприємстві включає в себе складання оперативного, фінансового та зведеного (консолідованого) бюджетів, управління та контроль за виконанням показників бюджету.

Складання бюджету включає в себе декілька етапів:

Етапи складання бюджету	Підготовка прогнозу та бюджету продаж
	Визначення очікуваного обсягу виробництва
	Розрахунок витрат, що пов'язаніз виробництвом та реалізацією продукції
	Розрахунок та аналіз грошових потоків
	Складання планових фінансових звітів

Рис. 1. Етапи складання бюджету

Розроблено автором за даними [5]

До підготовки бюджетування входить функціонально-вартісний аналіз виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і визначення того рівня, до якого можливо знизити витрати з одночасним збільшенням прибутку, при збереженні якості та обсягу товарів (послуг).

Переваги бюджетного планування наведено на рис. 2:

Переваги бюджетного планування	надання структурним підрозділам більшої самостійності у витрачанні коштів економії по бюджету фонду оплати праці, що сприяє підвищенню матеріальної зацікавленості працівників в успішному виконанні планових завдань;
	• зменшення непродуктивних витрат робочого часу працівників фінансової служби за рахунок мінімізації кількості контрольних параметрів бюджетів;
	• досягнення режиму суворої економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства

Рис. 2. Переваги бюджетного планування

Розроблено автором за даними [2]

Зведений (консолідований) бюджет ділиться на дві частини: операційний та фінансовий бюджети.

Операційний (поточний, періодичний, оперативний) бюджет є системою бюджетів, яка характеризує доходи та витрати по операціям, чи окремими функціями підприємства. Фінансовий бюджет – це план, у якому показується обсяг та структура грошових коштів і їхнє використання. Фінансовий бюджет складають на основі інформації бюджетного звіту про прибутки та збитки.

Програма складання бюджету продажів має п'ять стадій, рис. 3.

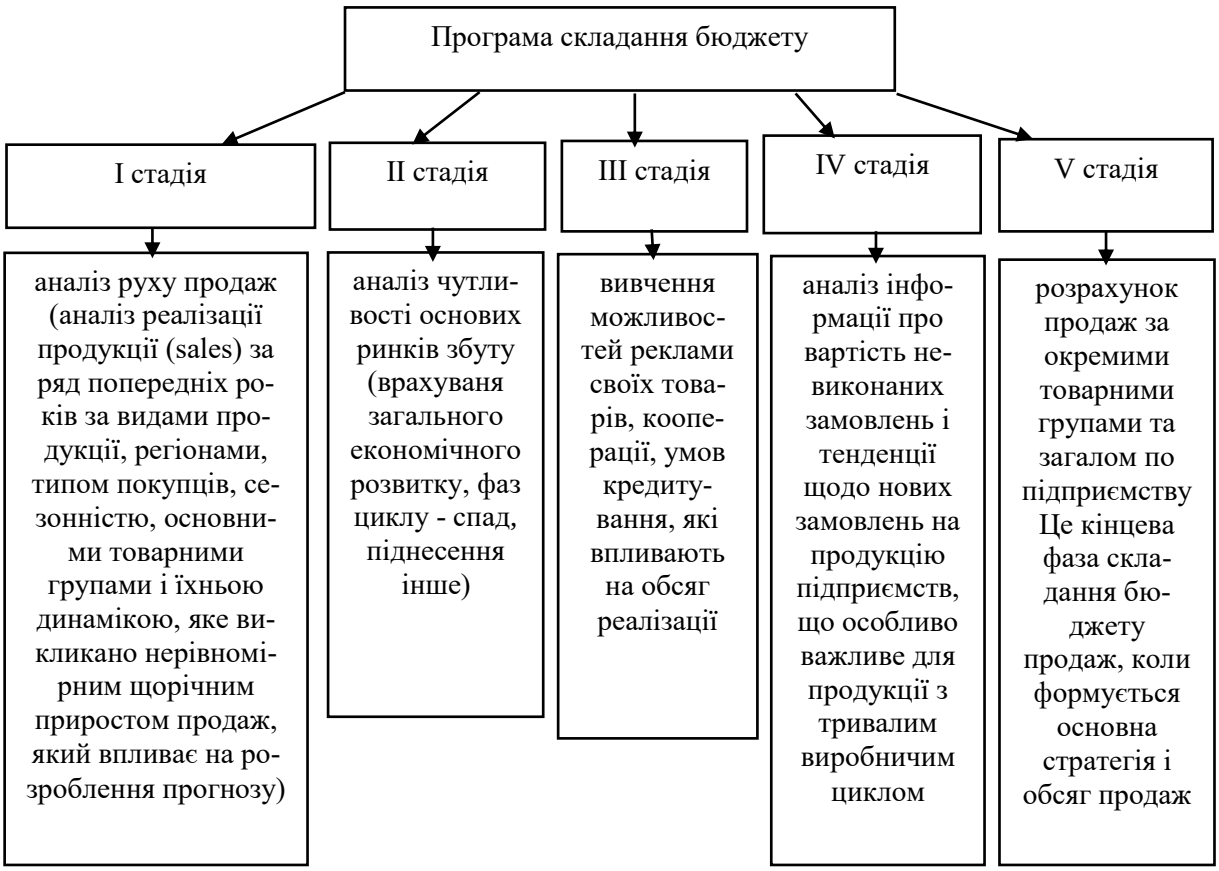

Рис. 3. Програма складання бюджету

Розроблено автором за даними [2]

Бюджет виробництва показує, яку кількість одиниць продукції потрібно виготовити (надати послуг), для забезпечення запланованого обсягу продаж та потрібний рівень запасів. Бюджет виробництва є основою для бюджетів закупівлі та використання матеріалів, трудових, а також загальних виробничих, адміністративних витрат та витрат на збут.

За розробку та виконання бюджету витрат на збут несе на собі відповідальність відділ продаж.

При підготовці фінансовим відділом звітів за кожним підрозділом виділяються згідно Положень (стандартів) бухгалтерського обліку

П(С)БО постійні і змінні витрати за кожним центром витрат (costcenter). Змінні витрати – це такі витрати, які прямо залежать від об'ємів виробництва. Постійні ж – від об'ємів виробництва не залежать [4, ст. 12-13].

Беручи за основу вказані дані, а також бюджет виробництва за кожним підрозділом визначаються змінні витрати та складається бюджет. Поряд зі змінними витратами розробляється бюджет постійних витрат. Для постійних витрат застосовуються такі методи розрахунку: метод відсотку від об'ємів продажу; метод витрат на одиницю продукції; метод аналізу цілей і задач.

При бюджетуванні застосовується аналіз беззбитковості та визначається точка беззбитковості, яка відповідає обсягу продаж, при яких виручка рівняється сумі постійних і змінних витрат згідно заданого обсягу виробництва. Аналіз беззбитковості дає змогу визначити можливості зростання прибутку. Чим нижча точка беззбитковості, тим більший прибуток і менший ризик.

Операційний бюджет прибутків та збитків включає в себе, рис. 4.

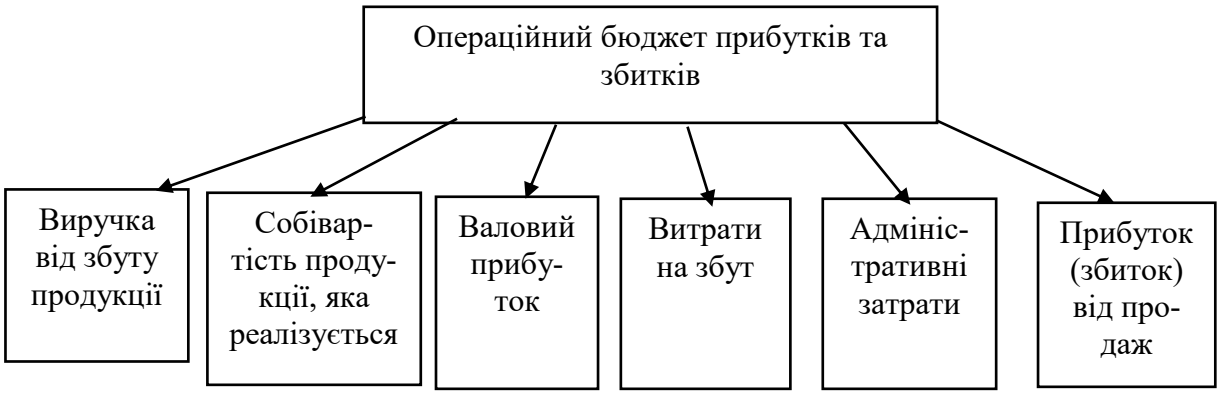

Рис. 4. Операційний бюджет прибутків та збитків
Розроблено автором за даними [5]

Прогнозування грошових потоків дає можливість вирахувати грошові надходження підприємства його витрати у майбутньому. Даний прогноз дає змогу забезпечити в майбутньому контроль за грошовими потоками. Бюджет руху грошових коштів є плануванням грошових надходжень та платежів. Важливим та принциповим в бюджетуванні руху грошових коштів є визначення терміну (часу) фактичних надходжень та платежів. Бюджет грошових коштів підприємства складається фінансовим відділом. Бюджет розробляється на місяць, декаду, а це робить можливим врахування сезонних коливань в

фінансових надходженнях. Ліквідність підприємства забезпечують його грошові потоки [3,4].

Планування бюджету грошових надходжень та витрат підприємства полягає в тому, що бюджет допомагає попередити можливі несплати покупців продукції. Бюджет капітальних інвестицій на основі вибраного критерію рентабельності інвестицій показує, які довгострокові активи потрібно придбати чи побудувати. Бюджет капітальних інвестицій має суттєвий вплив на бюджет руху грошових коштів, на бюджетний звіт про прибутки й збитки, на бюджетний бухгалтерський баланс (змінюючи величину основних засобів і інших довгострокових активів) [1,4].

Прогнозований бухгалтерський баланс охарактеризовує зміни фінансового та майнового стану підприємства при умові виконання у інших бюджетах господарських та фінансових операцій.

Прогнозований баланс комерційної діяльності підприємства розробляється методом відсоткового відношення до продаж. І ґрунтується він на тому, що на рух активів підприємства впливають зміни обсягу реалізації. При зменшенні обсягів продаж – зменшується сума активів і, навпаки, якшо продажі зростають – виникає потреба в збільшенні суми активів [2,5].

Диференціація активів передбачається методом відсотків. Виділяються активи, на які впливають зміни об’ємів продаж (вони називаються спонтанними), і активи, що незалежні від таких змін. Більшість активів залежить від обсягів продаж. Такі, як дебіторська заборгованість і товарно-матеріальні запаси напряму пов’язані із зменшенням чи збільшенням продажів. Таким же чином визначаються статті пасиву балансу при змінах, які відбуваються.

Проаналізувавши існуючі альтернативи, проводиться робота зі збалансування планів, їхньої координації і фіксації узгоджених показників в бюджетах. Отже, в процесі бюджетування забезпечується логічний зв’язок між показниками, що надходять «знизу», і узгодження із розрахунками, які доводяться «згори». Так звану сервісну функцію при цьому виконують служби контролінгу.

Роблячи висновки з вище означеного, потрібно зауважити, що при умові низької фінансової результативності та платоспроможності вітчизняних підприємств, потреба й доцільність запровадження прогресивної управлінської технології – бюджетування – є вкрай важливою, адже її роль полягає в координації усіх сторін діяльності і зусиль

всіх підрозділів на досягнення поставлених результатів і, внаслідок чого, забезпечення високої ефективності підприємництва. А тому, питання бюджетування на підприємстві потребує подальшого вивчення й уточнення із врахуванням потреб сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Немировський І.Б., Старожукова І.А. Бюджетування. Від стратегії до бюджету: Навч. посіб. М.: І.Д. Вільямс, 2016. 512 с.

2. Максімова О. Як зробити стратегію виміряною. *Фінансовий директор*. №12. 2017. С. 3-7.

3. Пінчук Ю. Увага! Неефективний бюджет! *Фінансовий директор*. 2018. № 1. С.10-14.

4. Хліпальська В. Бюджетне планування запасів і витрат з їх придбання і зберігання. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2017. №3. С. 18-22.

5. Хруцький В.Е., Сизова Т.В., Гамаюнов В.В. Внутрішньофірмове бюджетування: Настільна книга по постановці фінансового планування: Монографія. М.: Фінанси та статистика, 2016. 400 с.

Теплицька Олена Русланівна,
студентка групи ФМСБз-19-1
Науковий керівник:
Кужелєв
Михайло Олександрович,
д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів
імені Л. Л. Тарангул

АНАЛІЗ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «КИЇВСТАР»)

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвиток корпоративної діяльності у цілому світі супроводжується значними фінансово-економічними суперечностями. Однією із істотних проблем, із якою стикаються акціонерні товариства є недостатній рівень ефективності організації формування та управління їх власним капіталом. З огляду на те, що власний капітал є одним з найважливіший чинників фінансово-економічного добробуту суб'єкта господарювання, його формування та управління потребує трактування як центральної ланки усього комплексу заходів, які спрямовані на забезпечення стійкого зростання. При цьому, варто удосконалювати процес формування та управління власним капіталом акціонерних товариств, що актуалізує нашу тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам аналізу власного капіталу акціонерних товариств присвячено ціла низка наукових досліджень, як у зарубіжних, так і вітчизняних джерелах таких провідних науковців: І. Бланк, З. Боді, Р. Брейлі,О. Балахонова, І. Дрозд, М. Кужелєв, К. Леухін, Р. Мертон, С. Стабіас, Н. Харченко та інші.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в здійсненні аналізу власного капіталу ПАТ «Київстар» та пошуку шляхів щодо покрашення його формування та управління ним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Власний капітал є головною економічно-правовою базою існування будь-якого акціонерного товариства, першоджерелом його функціонування, становлячись в подальшому ключовим правовим регулятором в спірних питаннях щодо зобов'язань товариств перед його учасниками, а також кінцевим гарантом платоспроможності випадку банкрутства [1].

Власний капітал акціонерного товариства виступає його фінансовими ресурсами без визначення терміну повернення його засновникам в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які беруть участь в економічному процесі діяльності такого товариства. Класифікація власного капіталу акціонерного товариства наведена на рис 1.

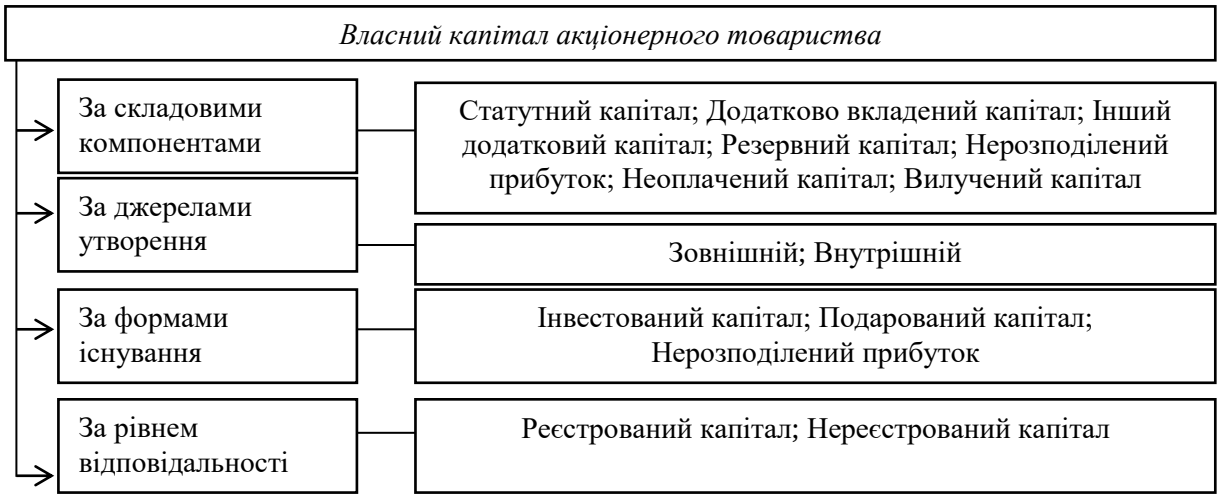

Рис 1. Власний капітал акціонерного товариства

Джерело: складено автором на основі [2]

Важливу роль для акціонерних товариств відіграють джерела формування власного капіталу, які поділяються на зовнішні і внутрішні (табл.1).

Таблиця 1

Джерела формування власного капіталу акціонерного товариства

Джерела	Склад джерел
Внутрішні джерела	1.Прибуток, який залишається в розпорядженні АТ. 2.Амортизаційні відрахування від основних засобів і нематеріальних активів. 3.Інші внутрішні джерела формування власних фінансових ресурсів.
Зовнішні джерела	1.Залучення додаткового пайового чи акціонерного капіталу. 2.Одержання АТ безоплатної фінансової допомоги. 3.Інші джерела формування власних фінансових ресурсів.

Джерело: складено автором на основі [3; 4]

Проаналізувавши теоретичні аспекти власного капіталу акціонерних товариств, проаналізуємо його динаміку та структуру на прикладі ПАТ «Київстар», яке є найбільшим оператором телекомунікацій України, що надає послуги зв’язку й передачі даних на основі

широкого спектра мобільних та фіксованих технологій, зокрема 4G. Абонентами компанії є понад 26 млн. клієнтів мобільного зв'язку та понад 1 млн. клієнтів фіксованого широкосмугового інтернету [5].

Динаміка власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015–2019 роки представлена на рис 2.

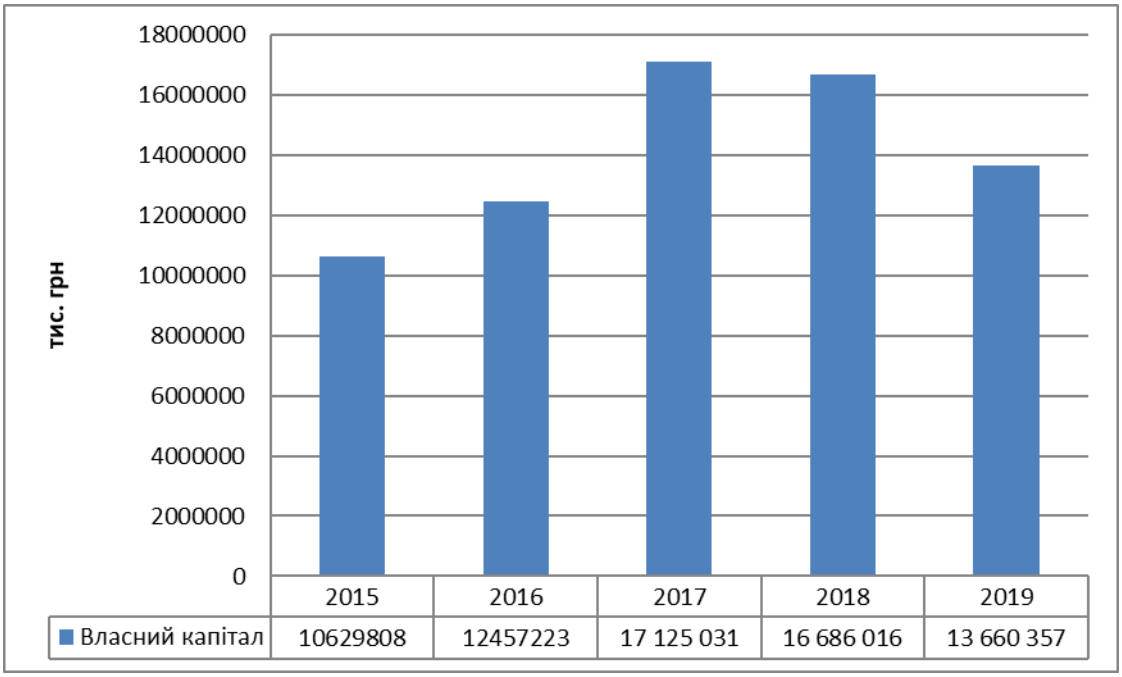

Рис. 2. Динаміка власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015–2019 роки, тис. грн

Джерело: складено автором на основі [5]

З рисунку 2 бачимо, що динаміка власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015 – 2017 роки збільшилась на 6 495 223 тис. грн або на 61%, а починаючи із 2017 по 2019 роки зменшилась на 3 464 674 тис. грн або на 20%, що негативно може позначитися на діяльності акціонерного товариства у майбутньому.

Аналіз складу власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015–2019 роки показана на таблиці 2.

З таблиці 2 можемо констатувати, що в ПАТ «Київстар» основну частину займає нерозподілений прибуток, при цьому його динаміка за звітний період збільшилась на 6 484 420 тис. грн або на 66%. Зареєстрований капітал протягом 2015 –2016 років був незмінним 1009249 тис. грн, а з 2016 по 2019 роки зменшився на 122130 тис. грн або на 12%. Резервний та вилучений капітал протягом звітного періоду були незмінні 132933 тис. грн та 370398 тис. грн відповідно. Отже, величина власного капіталу має тенденцію до збільшення, що

обумовлено збільшенням нерозподіленого прибутку та засвідчує про зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Додатковий капітал хоч і збільшився на 156056 тис. грн, але це збільшення є несуттєвим, а впродовж 2016 –2019 роки він залишався на рівні 258294 тис. грн.

Таблиця 2

Аналіз складу власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015–2019 роки, тис. грн

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Зареєстрований капітал	1009249	1009249	887 119	887 119	887 119
Капітал у дооцінках	-	-	-	-	-
Додатковий капітал	102238	258294	258 294	258 294	258 294
Емісійний дохід	155196	102338	102 338	102 338	102 338
Резервний капітал	132933	132933	132 933	132 933	132 933
Нерозподілений прибуток	9732663	11427145	16 217 83	15 778 068	12 752 09
Неоплачений капітал	-	-	-	-	-
Вилучений капітал	-347275	-370398	-370 398	-370 398	-370 398
Усього власного капіталу	**10629808**	**12457223**	**17125031**	**16686016**	**13660357**

Джерело: складено автором на основі [5]

На рисунку 3 представлена структура власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015–2019 роки.

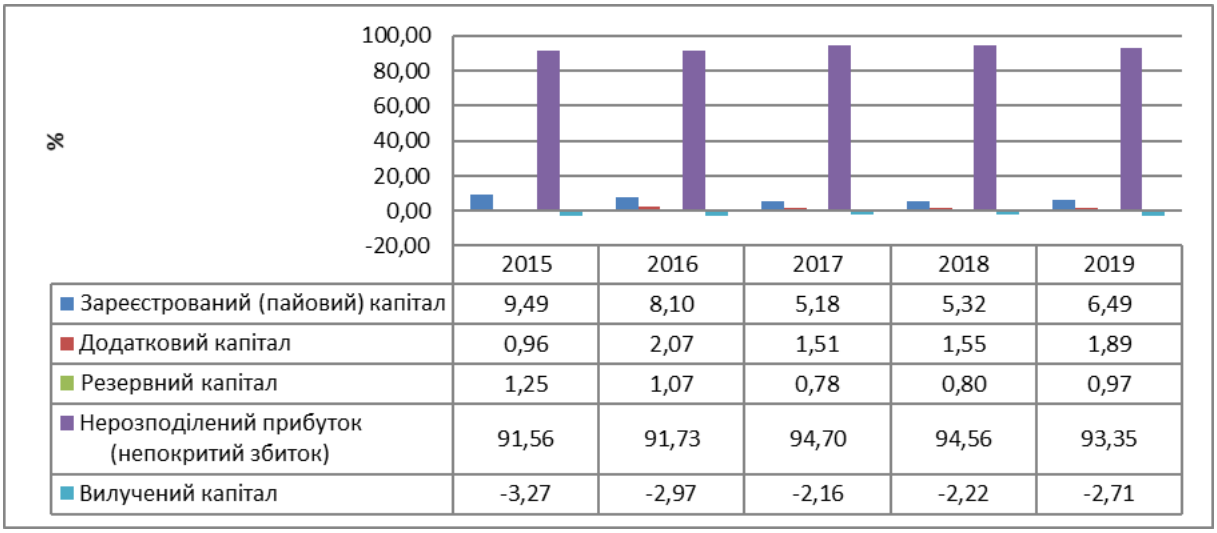

Рис. 3. Структура власного капіталу ПАТ «Київстар» за 2015–2019 роки, %

Джерело: складено автором на основі [5]

Провівши аналіз даних рисунку 3 можемо зазначити, що основну питому вагу в структурі власного капіталу займає нерозподілений прибуток, який зростає з 91,56 % до 93,35 %, що зумовлено прибутковою діяльністю підприємства. Питома вага зареєстрованого капіталу зменшувалася з 9,49 % до 6,49 %. Додатковий капітал збільшується з 0,96 % до 1,89 %, а резервний капітал зменшується з 1,25% до 0,97%.

Незважаючи на позитивну динаміку власного капіталу ПАТ «Київстар» потребує збільшення кількості та різноманіття наданих послуг; зниження собівартості надання послуг; зменшення рівня загальних витрат; підвищення рівня продуктивності праці; впровадження новітніх інноваційних технологій.

Важливим напрямом поліпшення використання власного капіталу ПАТ «Київстар» є забезпечення максимального обсягу використання в господарській діяльності власних джерел фінансових ресурсів: чистого прибутку і амортизаційних відрахувань. Збільшення чистого прибутку можна забезпечити шляхом збільшення рівня оборотності й підвищення рентабельності власного капіталу. Збільшити обсяги фінансування за рахунок амортизаційних відрахувань можна завдяки використанню прискореної амортизації основних засобів [6; 7].

Висновки. Здійснивши аналіз власного капіталу акціонерних товариств, можна констатувати, що власний капітал акціонерного товариства є головним джерелом розвитку для функціонування підприємства. Провівши аналіз складу та структури власного капіталу ПАТ «Київстар» встановлено, що основну частку в структурі займає нерозподілений прибуток, абсолютний приріст якого за досліджуваний період становить 6484420 тис. грн., що вказує на достатній рівень фінансової автономії підприємства. Відповідно до проведених розрахунків, зазначимо, що підприємство має фінансову автономію, що свідчить про низькі фінансові ризики. Також вважаємо, що для поліпшення використання власного капіталу ПАТ «Київстар» необхідним є забезпечення максимального обсягу використання в господарській діяльності власних джерел фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балахонова О. В., Леухін К. К. Генезис основних етапів розвитку власного капіталу. URL: http://pnv.in.ua/images/ Magazine/1_ 2020.pdf#page=14

2. Кужелєв М. О. Капітал корпорації: методологія визначення сутності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.11. С. 193–198.

3. Харченко Н. В. Джерела формування власного капіталу акціонерного товариства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. №3. С. 162–165.

4. Кужелєв М. О. Формування національної моделі корпоративної соціальної відповідальності. *Схід*. 2012. № 2. С. 40–44.

5. Фінансова й аналітична інформація ПАТ «Київстар». URL: https://kyivstar.ua/uk/about/about/partners

6. Стабіас С. М. Інноваційні методи кредитування корпоративного сектору економіки в умовах динамічного зовнішнього середовища. *Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами юго-восточной Европы в рамках черноморского экономического сотрудничеств*а. 2012. № 8. С. 231–235.

7. Дрозд І. В. Напрями підвищення ефективності використання власного капіталу вітчизняними підприємствами. *Вісник ЖДТУ.* 2009. № 1 (47). С. 1–5.

Тереля Надія Сергіївна,
студентка групи ФМСБз-19-1
Науковий керівник:
Бедринець Мирослава Дмитрівна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова діяльність підприємства пов'язана з багатьма ризикам, ступінь впливу яких на результати його діяльності значно підвищується з нестабільністю вітчизняної економіки. Агресивне зовнішнє середовища, його нестабільність суттєво впливає на ефективність та діяльності підприємства, що призводить до розробки шляхів забезпечення здатності підприємства адаптуватися і відповідно зберігати свою цілісність та ефективність у діяльності.

Підприємництво, організовано людиною в ринкових умовах, не маже бути закритою структурою,а його функціонування багато в чому залежить від середовища, в якому воно діє[1, с.9]. Останнім часом увага вчених все більше зосереджується саме на проблемі забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Фінансова безпека підприємства – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах [2, с.201].

У роботі підприємства найбільш пріоритетним фінансовим інтересом є прагнення до одержання максимального прибутку, що у свою чергу обмежується можливістю зазнати збитків, оскільки у ринковій економіці різко посилюється фактор ризику, що впливає на діяльність підприємства. Окрім цього, сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим ступенем невизначеності, динамічністю, наявністю великого числа загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, дія яких призводить до значних витрат, втрат і збитків і, як наслідок, функціонування у зоні збиткової діяльності і до потенційного банкрутства.

Загрози зовнішнього характеру: циклічність економічного розвитку, зниження національного доходу, низький рівень добробуту

населення, розмір і структуру споживання, зниження платоспроможного попиту населення, посилення міжнародної конкуренції, загальний розвиток науки і техніки, рівень технологій, економічна та політична нестабільність, недосконаліть і нестабільність законодавства, високий рівень оподаткування, спад економічної кон'юнктури, посилення монополізму, сезонні коливання, дискримінація підприємства органами влади та управління, погіршення криміногенної ситуації, ріст інфляції та безробіття, нестабільність валютного ринку, складність процедури залучення фінансових ресурсів через банківське кредитування, обмеженість у залученні інвесторів через низьку інвестиційну привабливість країни.

Загрози внутрішнього характеру: дефіцит власних оборотних коштів; недосконаліть механізму ціноутворення; бездіяльність юридичних служб підприємства; безконтрольність за договірними відносинами; значна питома вага непродуктивних витрат; зростання дебіторської та кредиторської заборгованості; неефективне використання фінансових ресурсів; нераціональний розподіл прибутку; збільшення витрат, збиткова діяльність підприємства; організаційні недоліки при створенні підприємства; надмірно швидке розширення бізнесу; самозаспокоєність і не розроблена довгострокова концепція розвитку; низька кваліфікація управлінського персоналу; брак власного капіталу; неефективна виробничо-комерційна та інвестиційна діяльність; низький рівень використовуваної техніки, застарілі технології виробництва; неефективне використання матеріальних ресурсів.

Фінансові інтереси є орієнтиром розвитку підприємства, які відображають характер його економічних відносин та потребу підприємства у безпечному та перспективному розвитку в динамічному зовнішньому середовищі. Чинниками, що перешкоджають реалізації фінансових інтересів, виступають загрози. Отже, найважливішою передумовою формування системи фінансової безпеки підприємства є ідентифікація загроз її реалізації.

Загрози фінансовим інтересам підприємства викликані дією не всієї сукупності факторів, які впливають на його інтереси та здійснення діяльності, а лише окремих факторів, що носять деструктивний вплив та вимагають ідентифікації; у системі фінансової безпеки підприємства ідентифікуються не тільки реальні, але й потенційні загрози; поняття фінансової безпеки підприємства включає захищеність його

пріоритетних інтересів від загроз не тільки зовнішнього, але й внутрішнього характеру; серед усіх ідентифікованих загроз у системі забезпечення фінансової безпеки підприємства акцентуються на найбільш небезпечних їх видах. Від того, наскільки повно визначено склад загрози фінансовим інтересам, наскільки точно можна оцінити рівень інтенсивності їх прояву і можливого збитку, а відтак від цього залежить ефективність побудови всієї системи фінансової безпеки підприємства.

Загрозу, відносно фінансової безпеки підприємства, можна визначити як сукупність умов і факторів, під впливом яких створюється можливість нанесення шкоди фінансовим інтересам підприємства.

Перешкоджають реалізації економічних інтересів загрози підприємства, які є різноманітними за впливом. На основі аналізу фахової фінансової літератури виявлено значну різноманітність загроз фінансовій безпеці підприємства, які можна згрупувати наступним чином.

Так, за джерелом виникнення загрози класифікуються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх загроз можна віднести рейдерські атаки, розкрадання ресурсів та інших матеріальних цінностей посторонніми особами, промислове шпигунство, незаконні дії конкурентів тощо.

Зовнішніми загрозами для фінансової безпеки підприємства є також спекулятивні операції з цінними паперами підприємства, цінова та інші форми конкуренції, агресивна купівля акцій підприємства зовнішнім інвестором.

До внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства відносять: витік конфіденційної інформації підприємства, низька кваліфікація фахівців, неефективна фінансова стратегія розвитку підприємства, низький рівень роботи служби внутрішньої економічної безпеки, неефективне фінансове планування та управління фінансовими ресурсами підприємства, неефективна дивідендна політики.

Зовнішні загрози становлять найбільшу небезпеку так як вони не піддаються завчасному виявленню і прогнозуванню. У той же час внутрішні загрози піддаються аналізу і належать до компетенції внутрішнього управління підприємством.

За джерелом виникнення загрози фінансовій безпеці підприємства поділяють на об’єктивні та суб’єктивні. Об’єктивні загрози виникають внаслідок дії факторів навколишнього середовища і не залежать від прийнятих управлінських рішень. До них можна віднести:

стан розвитку фінансового ринку країни, суспільно-політичні процеси в країні, фінансові кризи, форс-мажорні обставини тощо. Що ж стосується суб'єктивних загроз, то вони спричинені свідомими або несвідомими діями чи бездіяльністю управлінців підприємства різних рівнів.

За ступенем важкості наслідків загрози класифікують з високою, значною, середньою і низькою важкістю наслідків. Важкість наслідків може спричинити різке погіршення фінансового стану підприємства, що призводить до значних втрат, послаблення конкурентних переваг підприємства, ліквідності та платоспроможності, в кінцевому підсумку може спричинити банкрутство підприємства. Значний рівень важкості наслідків реалізації загроз передбачає ймовірність нанесення підприємству таких фінансових втрат, які негативно вплинуть на його діяльність як в майбутньому так і в теперішньому періоді і для подолання яких потрібні значні витрати часу та ресурсів. Середній ступінь важкості означає, що для подолання наслідків реалізації цих загроз фінансовій безпеці необхідні витрати, які спів-вимірні з поточними витратами (результатами діяльності) підприємства і наслідки яких можна подолати у короткостроковому періоді. Наслідки реалізації загроз фінансовій безпеці, що характеризуються низьким ступенем важкості, істотно не впливають на поточну діяльність підприємства, його позицію на ринку.

За об'єктом посягань загрози поділяються: трудові, матеріальні, фінансові, інформаційні, тобто ними виступають ресурси підприємства. Загрози трудовим ресурсам здатні проявлятися у негативних впливах на фізичний або психологічний стан працівників з метою отримання конфіденційної інформації про підприємство. Загрози матеріальним ресурсам підприємства реалізується, або проявляється у втратах або псуванні виробничих фондів підприємства, пошкодження приміщень, систем зв'язку, зумовлена навмисними діями чи бездіяльністю як працівників підприємства так і інших осіб. Реалізація загроз пов'язаними з фінансовими ресурсами підприємства може спричинити втрату значних фінансових ресурсів, що призведе до зменшення власного капіталу, погіршення структури капіталу підприємства, зниження ринкової вартості підприємства, погіршення його фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності. До загроз пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів підприємства можна віднести: неефективну кредитну політику підприємства, ризиковість

інвестиційних вкладень. Загрози інформаційним ресурсам полягають у несанкціонованому доступі й розголошуванні науково-технічних розробок, ноу-хау, винаходів, конфіденційної інформації підприємства тощо.

Загрози фінансовій безпеці за можливістю здійснення поділяються на реальні та потенційні. Реальні загрози існують об'єктивно і з достатньо великою ймовірністю здатні вплинути на стан фінансової безпеки підприємства. В свою чергу, потенційні загрози можуть настати, або не настати під час реалізації певних умов чи подій.

За тривалістю дії загрози поділяють на тимчасові, які можуть виникати протягом нетривалого періоду часу і постійні, які постійно впливають на діяльність підприємства і тим самим впливають і на рівень його фінансової безпеки. Підприємству важко мінімізувати чи нейтралізувати вплив постійних загроз.

За частотою дії загрози фінансовій безпеці поділяються на одноразові, які мають одноразовий характер, та багаторазові, тобто проявляються час від часу або з певним інтервалом під впливом певних чинників внутрішнього й зовнішнього середовищ, тобто мають циклічних характер.

Враховуючи різноманітний прояв загроз фінансовій безпеці, одну і ту ж загрозу можна одночасно відносити до різних груп класифікації.

На різних етапах життєвого циклу та залежно від економічної ситуації в державі перед підприємством виникають певні небезпеки. Зокрема, у кризові періоди розвитку найбільшою небезпекою для підприємства є руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного і кадрового) як головного чинника життєдіяльності підприємства, його можливостей. Оскільки фінансово-економічні результати діяльності підприємства суттєво впливають на формування результативності підприємства, то в умовах макроекономічної кризи ці фінансові засоби можуть виявитися недостатніми і призвести до ліквідації підприємства [3]

Своєчасна і точна ідентифікація загроз фінансовим інтересам підприємства є необхідною передумовою забезпечення його фінансової безпеки як специфічного виду економічних відносин, які виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо забезпечення оптимального фінансового стану, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії та

який характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам [4].

Отже, фінансову безпеку підприємства, доцільно розглядати як комплексну фінансову характеристику функціонування підприємства з позиції здатності акумулювати фінансові ресурси для запобігання будь-яким збиткам від негативних впливів внутрішніх і зовнішніх чинників на різні аспекти господарської діяльності та усунення відповідних загроз у поточному і перспективному періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедринець М. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [текст] навч. посіб./ М. Д. Бедринець, А. В. Сурженко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с.

2. Мулик Я.І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів /Я.І.Мулик// Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки. - Вінниця: ВНАУ, 2013. – Випуск 3 (80). – С. 195-207.

3. Михайленко В. М. Методичний підхід оцінки стратегічної складової фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування / В.М. Михайленко, В.О. Ареф'єв // Экономика и управление - 2011. - № 5. - С. 36- 43.

4. Сорокіна О. М. Зміст дефініції «фінансова безпека» / О. М. Сорокіна // Торгівля і ринок України. – 2009. – Вип. 28, т. 3. – С. 270–274.

Тригуб Світлана Едуардівна,
студентка групи ФМСБз-19-1
Науковий керівник:
Пилипів Віталій Володимирович,
д.е.н., професор кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ОСНОВНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Актуальність теми. У сучасних умовах високої конкуренції, які пов'язані з активним розвитком ринкових відносин в управлінні діяльність підприємств як господарюючих суб'єктів, вимагають насамперед підтримки достойної конкурентної позиції. Як наслідок, відбувається зростання попиту на якісну фінансову інформацію. Саме інформаційне забезпечення в процесах управління привертає підвищену увагу до фінансової звітності як основного джерела інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, а також результати його господарсько-виробничої діяльності за звітний період

Головна роль фінансової звітності підприємств полягає в отриманні інформації, аналізуючи яку, за допомогою різноманітних методів і прийомів, можна отримати достовірне й повне уявлення про майнову і фінансову діяльність господарюючого суб'єкта [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню теоретичних і методологічних запитань щодо формування, аналізу та прогнозування фінансової звітності присвячена вагома кількість наукових досліджень, серед яких можна виділити: Ф. Ф. Бутинця, С. В. Івахненка, Г. Г. Кірейцева, М. Д. Корінька, Я. Д. Крупки, М. В. Кужельного, Т. О. Лозенка, А. И. Малишкина, В. В. Сопка, А. М. Стемальщука та інших.

Проте, незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків з даної теми, ряд важливих проблем щодо здійснення ефективного аналізу фінансового стану підприємства за допомогою різноманітних прийомів та методів вимагають подальших досліджень, глибокого вивчення і вдосконалення підходів та напрямів їх покращення.

Отже, **метою** даної статті є вивчення та узагальнення практики використання прийомів, методів, видів та методик аналізу фінансового стану підприємств.

Виклад матеріалу. Фінансовий аналіз є одним із методів спостереження та пристосування до мінливих умов ринку. Тому якісна оцінка фінансового стану підприємства в залежності від різних форм власності форм власності, набуває ключового значення, адже власник не має втрачати будь-які можливості збільшення прибутку компанії [2].

Фінансовий аналіз уможливлює забезпечити:

− оцінку рівня результативності й ефективності діяльності суб'єктів господарювання та виявлення чинників і причин досягнення існуючого стану;

− визначення основних тенденцій розвитку суб'єкта господарювання за показниками фінансового стану;

− розробка сценаріїв розвитку економічної діяльності підприємств: накопичення, трансформація й результативне застосування інформаційної бази фінансового характеру;

− оцінка рівня кредитоспроможності суб'єкта господарювання в ролі позичальника фінансових ресурсів для забезпечення господарської діяльності;

− дієве прогнозування, планування й бюджетування для визначення потреби й результативного розміщення фінансових ресурсів;

− результативне формування та використання потоків грошових коштів підприємства;

− запровадження рейтингових систем для забезпечення оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання;

− вживання вчасно необхіднх заходів, які спрямовані на підвищення ліквідності й платоспроможності, фінансової стійкості суб'єктів господарювання;

− знаходження резервів поліпшення фінансового стану підприємств;

− доцільне обґрунтування політики розподілу та подальшого використання прибутку для існуючих потреб господарюючих систем і їхніх власників;

− оцінку рівня пвного підприємницького ризику щодо можливості погашення зобов'язань, здатності до нарощування чистих активів, залучення інвестицій й прийняття управлінських фінансових рішень [3].

Сучасний фінансовий аналіз має свої особливості, пов'язані з переходом української економіки до ринкових відносин, із впровадженням національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку (далі П(С)БО), що ґрунтуються на міжнародних стандартах фінансової звітності (далі МСФЗ), із входженням України до європейського економічного співтовариства, із зростаючим впливом зовнішнього середовища на внутрішню економіку. Як відомо, предметом економічного аналізу є господарські процеси підприємств, об'єднань, фінансові результати їх діяльності, які формуються під дією об'єктивних факторів і отримують відображення через систему економічної інформації. Об'єктом фінансового аналізу підприємства є фінансові ресурси підприємства, їх формування та використання [4].

Основними завдання фінансового аналізу є:

− загальна оцінка фінансового становища підприємства (фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, рентабельність, грошові потоки, ефективність використання капіталу, забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, кредитоспроможність підприємства, ліверидж, оцінювання позицій підприємства на фінансову ринку та кількісне оцінювання його конкурентоспроможності);

− виявлення змін фінансового стану в просторі і часі, дослідження основних факторів, що спричинили зміни у фінансовому стані; − прогноз основних тенденцій у фінансовому стані [5]. У традиційній практиці фінансового аналізу стану підприємства опрацьовувались певні методи і прийоми його реалізації. Проте і досі неможливо визначити уніфіковану класифікацію прийомів та методів не тільки економічного аналізу, а й навіть окремо фінансового аналізу. Найбільш часто використовують класифікацію, яка містить неформалізовані та формалізовані методи аналізу [6].

Методи аналізу неформалізованого типу ґрунтуються на описі аналітичних процедур на рівні логіки, а не в жорстоких аналітичних взаємозв'язках. До таких методів відносяться наступні: експертних оцінок та сценаріїв; теорії катастроф (програми вивчення й прогнозування нестійких економічних систем); деталізації (за місцем дії, часом проміжком, центром відповідальності); психологічні; морфологічні; порівняльні; побудови системи показників; побудови системи різноманітних аналітичних таблиць. Подібні методи характеризуються певним суб'єктивізмом, адже в них ключове значення мають інтуїція, певний досвід та добрі знання аналітика.

Що стосується формалізованих методів аналізу, то вони побудовані на жорстко формалізованих аналітичних взаємозалежностях між показниками [7]. Ці методи залежно від взастосування математичного апарату поділяють на:

«- традиційні методи – з їхньою допомогою відбувається первісне аналітичне оброблення інформації: групування; порівняння; відносні, середні, модальні та медіанні показники; графічні;

- методи детермінованого факторного аналізу, які застосовуються коли є функціональна залежність між показниками: елімінування; інтегральні; логарифмічні; пропорційного поділу; балансові; індекси; ряди динаміки; простих та складних процентів; дисконтування;

- методи ймовірнісного факторного аналізу - використовуються для вивчення зв'язку, коли існує імовірнісна залежність між показниками: дисперсійний аналіз; кореляційний аналіз; теорія графів; теорія масового обслуговування» [5, 9].

Характеристика основних методів представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика основних методів фінансового аналізу

Метод	Основна характеристика
Балансовий	Балансуються не тільки підсумкові показники доходів і витрат, а для кожної статті витрат зазначаються конкретні джерела покриття.
Групування	На групи за якісно однорідними для них ознаками.
Відносних величин	Співвідношення величини явища, іншого явища, що вивчається, з величиною будь- явища, але взятої за інший період часу або за іншим об'єктом.
Середніх величин	Узагальнення, тобто заміна безлічі індивідуальних значень ознаки середньої величиною, що характеризує всю сукупність.
Медіанних, модальних величин	Метод виявляє типові показники.
Елімінування, інтегральний, логарифмічний, пропорційного ділення	Використовується з метою визначення кількісного впливу через зміну показників.
Індексний	Дозволяє за допомогою індексів порівнювати складні фінансово-економічні явища шляхом приведення величин, які аналізуються до деякої загальної єдності.
Рядів динаміки	Характеризує зміну суспільно-економічних явищ у часі, виявляє особливості, основні тенденції, закономірності їх розвитку, спрогнозувати їх на майбутнє та виразити у цифровій і графічній формах.

Продовження таблиці 1

Нарощування, дисконтування	Визначає зміну вартості грошей у часі.
Дисперсійний аналіз	Для проявлення залежності результативної ознаки від одного або кількох факторів.
Кореляційний аналіз	Для дослідження (стохастичної) залежності між випадковими величинами.
Регресійний аналіз	Встановлює конкретну аналітичну залежність одного або кількох результативних показників від одного або кількох ознак-факторів.
Коваріаційний аналіз	Визначає модель зв'язку між залежною величиною, та набором кількісних та якісних величин.
Методи оптимізації	Методи наближеного або точного розв'язання математичних задач оптимізації, що зводяться до виконання кінцевого числа елементарних операцій над числами.
Теорія ігор	Математично фіксується поведінка в стратегічних ситуаціях, в яких успіх суб'єкта, що робить вибір, залежить від вибору інших учасників.
Теорія графів	Використовується у програмно-цільовому плануванні.

Щодо прийомів, які використовують для аналізу фінансового стану підприємства, доцільно виділити шість основних:

− горизонтальний (часовий) - порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. Перевагами такого прийому є можливість отримання узагальненого розуміння якісних змін, які відбувались у структурі коштів і їх ніх джерелах, а також проаналізувати ці зміни у процесі динаміки. Недоліком даного аналізу є те, що не існує механізму порівняння окремих зразків економічних рішень і не передбачено взаємозамінюваності різних ресурсів, через що зводиться до мінімуму вибір найбільш підходящого варіанту подальшого розвитку економічної системи. Щодо горизонтального аналізу, то він є досить вузьким у зв'язку з такими причинами: зміни, що відбулися, дають характеристику діям у минулих періодах, і немає підстав вважати, що схожі тенденції матимуть місце в майбутньому; не маючи додаткової інформації, неможливо однозначно пояснити зміни, які аналізуються; деякі результуючі показники зумовлені такою значною кількість впливаючих чинників, що зробити прогноз на основі аналізу попередньої динаміки практично неможливо; оцінити ріст ефективності, не маючи інформації про реальний стан підприємства надзвичайно важко; вигляд та формат форм фінансової звітності потребує видозмін,

показуючи всі числові дані у вигляді позитивних значень, адже горизонтальний аналіз негативних числових значень не є явним й може викликати складнощі в їхньому поясненні;

− вертикальний (структурний) аналіз – полягає у визначенні структури фінансових показників з подальшою оцінкою впливу різних чинників на кінцевий результат. Переваги такого аналізу: уможливлює отримати найзагальніше уявлення про якісні зміни, які відбувались у структурі коштів і джерелах їх одержання, а також динаміці цих змін, такі прийоми використовуються майже в усіх методиках. Недоліками є: відсутність механізму співставлення окремих варіантів економічних рішень й непередбаченість взаємозамінюваності різноманітних ресурсів. Зменшується можливість правильного вибору оптимального вирішення фінансово-економічної дилеми; обмежене врахування інфляції;

− трендовий аналіз – відбувається порівняння кожної позиції звітності з даними попередніх звітних періодів та визначення тренду, тобто головної тенденції зміни показників, не враховуючи вплив індивідуальних особливостей окремих періодів. До переваг даного аналізу можна віднести можливість простежувати за показниками напрямок розвитку, робити переспективний прогноз. Недоліками є складність вибору моделі; працезатратність; труднощі у поясненні отриманих даних та формування сукупності показників, які підлягають аналізу; недостовірність інформації за нестабільного ринкового становища;

− аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – відбувається розрахунок співвідношення між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозалежностей. Переваги – чіткість і нескладність в обчисленні величин; логічний відбір показників, коректність їх інтерпретації; застосування коефіцієнтів у часово-просторовому контексті, тобто дає змогу швидко у відносних величинах проводити як експрес-, так і комплексну діагностику. Недоліки: трудомісткість; відсутність нормативних значень низки показників; випадки, коли динаміка величин коефіцієнтів не може бути інтерпретована правильним чином, адже значення для розрахунку зазнають певних часових змін; не завжди значення коефіцієнтів показують реалії національного господарства й економіки; окремі методики мають застарілі назви форм звітності; рекомендовані методики більше направлені на ретроспективний аналіз; ототожнення різних напрямків

оцінки фінансового стану. А саме: результативність коефіцієнтного аналізу обмежує ряд факторів: множинність запропонованих наборів коефіцієнтів; труднощі обґрунтованого нормування показників; відсутність точних способів пояснення значень показників і одержання рекомендацій і підсумків;

− порівняльний аналіз – аналіз внутрішнього господарства зведених показників звітності за окремими показниками псубєкта господарювання та його дочірніх підприємств, а також аналіз показників даної фірми з показниками фірм-конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками. Переваги: гнучкість, динамічний аналіз, що є базою для комплексної оцінки показників фінансової та господарської діяльності. Недоліки: трудомісткий; можливий при наявності доступних, повних і достовірних даних; складність у користуванні, враховуючи фактор часу; співставлення різних напрямків оцінювання фінансового стану; для того, щоб за результатами результаті порівняння можна було зробити коректні висновки, треба забезпечити відповідність показників та їх однорідність за календарними строками, методами оцінки, робочими умовами, процесами інфляції;

− факторний аналіз – полягає у визначенні впливу окремих чинників на результативний показник детермінованих або стохастичних прийомів дослідження. Фкторний аналіз може бути як власне аналіз, коли результативний показник ділиться на окремі складові, так і зворотним – синтез, коли його окремі елементи поєднують у загальний результативний показник [10]. Переваги: змога оцінити рівень фінансового стану у розрізі окремих звітних періодів й виявити тенденцію його зміни через виявлення ключового впливу на основні показники. Недоліки: є надзвичайно трудомістким; не завжди можна зменшити кількість показників; залежно від моделі результати можуть варіюватись; ситуація, коли зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути пояснені належним чином, адже значення для розрахунку залежать від змін у часі. Легко інтерпретувати двофакторні моделі аналізу. Проте, якщо кількість перевищує три, трудність інтерпретації результатів різко підвищується. Тому під час аналізу намагаються зменшити кількість факторів, які впливають на залежну змінну.

Незважаючи на той факт, що усі прийоми мають достатню кількість недоліків, серед ключових доцільно звернути увагу на те, що при проведенні аналізу фінансового стану українські підприємства мають справу з проблемою, пов’язаною з економічною нестабільністю.

Через нестабільність національної валюти, в умовах постійної варіації інформації більшість фінансових та економічних показників, що розраховані на певний період, повністю обезцінюються для аналізу, тобто в результаті проведення фінансового аналізу не можна стверджувати про його достовірність та своєчасність.

Також негативним моментом проведення аналізу показників фінансового стану науковці наголошують на нерозвиненість ринку цінних паперів, де б оберталась акції акціонерних товариств, і по яких можна було б стверджувати про становище емітентів, їх фінансовий стан та подальший розвиток. В свою чергу, нестабільність нормативно-правової бази теж ускладнює проведення аналізу фінансового стану суб'єкта господарюваннння [8].

Отже, під час аналізу фінансового стану суб'єкта господарюваннння можуть бути застосовані досить різноманітні та різнопланові прийоми, методи та моделі аналізу. Їхня кількість та можливість використання залежить від певної мети аналізу та окреслюються його завданнями в кожному індивідуальному випадку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зигрій О. Удосконалення методики аналізу показників бухгалтерської фінансової звітності підприємств [Електронний ресурс] / Ольга Зигрій. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2527/1/

2. Дєєва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз: Навч. Посіб. – К: ЦУЛ, 2014. – 328с.

3. Кондратюк І. О. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення / І. О. Кондратюк, О. О. Лондаренко. // Фінанси, облік і аудит.. – 2015. – №1. – С. 197–210.

4. Верланов О.Ю. Оцінка фінансового стану підприємств із виробництва машин і устаткування: питання методології та методики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності/ О.Ю. Верланов; Одес. держ. екон. ун-т. - О., 2016. - 20 с.

5. Ніколаєва С. П. Сутність, прийоми та методи аналізу фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] / С. П. Ніколаєва // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. –

2019. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/553/1/49.pdf.

6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедури. - М.: Финансы и статистика, 2013. – 560с.

7. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізую [Електронний ресурс]:

http://pidruchniki.com/1584072015160/ekonomika/teoriya_ekonomichnogo_analiz u

8. Кальна Т. А. Прийоми фінансового аналізу: переваги та недоліки / Т. А. Кальна. // Економічний аналіз. – 2014. – №15. – С. 13–18.

9. Ходжаева М. Х., Абдурахманова Ф. Ф., Кадырова З. Н. и др. Экономический анализ и аудит. URL: http://www.ziyonet.uz/uploads/books/49959/ 55f159b4252ad.pdf

10. Джеппарова С. С. Сучасні аспекти аналізу фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / С. С. Джеппарова, В. О. Харченко. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/91499/07%20Dzheppparova .pdf?sequence=1.

Хлівняк Ірина В'ячеславівна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Вовчак Ольга Дмитрівна,
д.е.н., професор кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ БОРГОВИХ РИЗИКІВ ДЕРЖАВИ

Ключові слова: *борговий ризик, ризик державного боргу, чинники ризику, чинники впливу.*

Актуальність проблеми. У сучасних умовах господарювання запозичення держави відіграють важливу роль у процесі національного відтворення. Правильне використання зовнішніх ресурсів дозволяє збільшити темпи економічного зростання, ефективно розподіляти внутрішнє виробництво. Водночас, непродуктивне використання, надмірний обсяг і нераціональна структура зовнішньої заборгованості можуть зумовити уповільнення темпів ділової активності та виникнення боргових ризиків. Запорукою ефективного функціонування фінансової системи України, яка сприяє розвитку конкурентоспроможної, соціально спрямованої економіки країни, є усунення негативних чинників боргового характеру.

Система управління державним боргом є невід'ємним елементом реалізації економічної стратегії та важливим інструментом макроекономічного регулювання у відкритих економіках країн світу. Від ефективності такої системи багато в чому залежить фінансова безпека та стабільність держави. Одним із важливих аспектів в управлінні державним боргом є управління борговими ризиками. Саме тому у провідних інститутах з управління державною заборгованістю сьогодні приділяється така значна увага пошуку шляхів нейтралізації та мінімізації негативного впливу різноманітних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики управління борговими ризиками та чинників впливу на них присвячені праці О.Борисюка, О.Г. Захарченко, В.Калитчук, В. Козюк, О. Колот, І. Луніна, О.Лондар та інших. Варто зауважити,

що чинники впливу на формування державного боргу загалом та боргових ризиків, що виникають, періодично трансформуються, важливою передумовою є зміна підходів та пошук нових методів зниження ризиків та управління ними. Тому ці проблемні аспекти потребують подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті. Метою дослідження є розкриття сутності боргових ризиків та удосконалення процесу управління ними.

Виклад основного матеріалу. Державний борг залишається однією з центральних категорій макроекономічного аналізу з огляду на нарощування суверенних боргів країнами та виникнення ризиків нової, більш затяжної економічної рецесії, зумовленої борговими проблемами та можливими дефолтами як країни, що розвиваються, так і розвинених країн.

Стосовно визначення поняття ризику державного боргу існують різні думки фахівців. Зокрема, В. М. Калитчук зазначає, що «під ризиком державних боргових зобов'язань слід розуміти: можливість неочікуваного збільшення у майбутньому величини витрат державних коштів, яка пов'язана з невизначеністю майбутніх подій, а також ситуацію, коли такі витрати мають бути здійснені для виконання урядом і державними суб'єктами (центральним банком, органами місцевої влади, державними підприємствами, установами, організаціями, органами державної влади та ін.) своїх боргових зобов'язань, які виникли внаслідок запозичень, та зобов'язань за офіційно визнаним державним боргом, а також можливість виникнення витрат для врегулювання заборгованості, щодо якої існує необхідність або висуваються претензії про визнання її державним боргом» [2].

Боргові інститути з управління державною заборгованістю провідних економічно розвинених країн світу особливу увагу приділяють мінімізації впливу ризиків макро- та мікрорівня. Серед ризиків макрорівня в управлінні боргом досліджується вплив різноманітних компонент, що мають безпосередній вплив на загальну економічну ситуацію у країні, це зокрема стосується політичного ризику, ризику грошової політики, загально ринкового та стратегічного ризиків. Політичні та економічні ризики відображають для інвесторів рівень готовності влади (уряду) своєчасно виконувати взяті на себе боргові зобов'язання [4].

Таким чином, ризик державного боргу можна визначити як можливість виникнення неочікуваних витрат державних коштів, яка

пов'язана із невизначеністю майбутніх подій, коли такі витрати мають бути здійснені для виконання цих зобов'язань [2].

Основними ризиками погіршення стану зовнішньої боргової стійкості України є:

1. Збільшення обсягу дефіциту державного бюджету. Скорочення доходів та зростання видатків у кризовий період зумовили формування дефіциту бюджету.

2. Зростання зовнішнього приватного боргу. Фінансовий стан приватного сектора вітчизняної економіки в значній мірі залежить від кон'юнктури умов зовнішньої торгівлі.

3. Ризик рефінансування, що передбачає зменшення ємності ринку капіталу та впливає на неможливість залучення коштів в обсязі, необхідному для рефінансування боргу за прийнятною ціною й призводить до збільшення вартості запозичень.

4. Система управління зовнішнім боргом. Сучасний етап розвитку України характеризується відсутністю чітко структурованої системи управління державними запозиченнями та неефективним розподілом функції з управління зовнішнім боргом між органами виконавчої влади.

Таким чином, аналіз чинників ризику дозволяє зробити висновок, що в коротко- і середньостроковому періодах найбільшу небезпеку для боргової стійкості України становить: зростання обсягів дефіциту державного бюджету та приватного зовнішнього боргу; загострення боргової кризи в Єврозоні; відсутність ефективної системи управління зовнішнім боргом.

Сьогодні боргові ризики держави залишаються високими. Так, розмір державного та гарантованого державою боргу відносно ВВП зменшився з пікового рівня 81% ВВП (2016 р.) до 51,2% ВВП 2019 року , завдяки підвищенню реального обмінного курсу гривні та зростанню реального ВВП при стабілізації номінальної суми боргу. Водночас, за результатами багатьох емпіричних досліджень, граничний рівень державного боргу для країн з ринками, що формуються, становить 30-50% ВВП [1].

Щодо доходів бюджету державний і гарантований державою борг на жовтень 2019 року становив 216% і все ще перевищував гранично допустимий рівень боргу (200% доходів). В Україні відношення короткострокового зовнішнього боргу до валових міжнародних резервів на кінець другого кварталу 2019 р. становило

215,3% і характеризувалося низхідною динамікою. Але навіть ці зміни не забезпечували досягнення гранично допустимого рівня (100%) [1].

Україна порушує критерії боргової стійкості за трьома з п'яти ключових індикаторів - у відношенні державного боргу до ВВП і до доходів бюджету та у відношенні короткострокового зовнішнього боргу до міжнародних резервів. А низхідна динаміка боргових показників у 2018-2019 рр. пояснюється, в основному, поліпшенням макроекономічної ситуації в Україні [1].

Аналіз показників боргових виплат упродовж 2013-2019 рр. свідчить про підвищення окремих показників боргового навантаження у 2019 р. Обсяг виплат за погашенням та обслуговуванням боргу щодо ВВП досяг максимального значення - 14%. А частка платежів за державним боргом у витратах бюджету підвищилася до 36,7% [1].

Портфель ОВДП у власності нерезидентів протягом січня - жовтня 2019 року збільшився на 93,3 млрд грн. В результаті частка нерезидентів у загальному обсязі гривневих ОВДП, що перебувають в обігу, збільшилася з 1 до 13,7%. Якщо обчислити цю частку в сумі гривневих ОВДП, що належать звичайним інвесторам (за винятком НБУ), то зростання частки нерезидентів становитиме з 2,3 до 26,4% [1].

Такі зміни в складі бази інвесторів у державні цінні папери посилюють ризики рефінансування державного боргу, збільшують відтік коштів за статтею «доходи» поточного рахунку платіжного балансу і підвищують ризики волатильності обмінного курсу гривні.

Висновки. Отже, сьогодні система управління ризиками державного боргу має бути істотно посилена. Органи, відповідальні за управління державним боргом, повинні ідентифікувати основні джерела ризиків, на вплив яких наражаються суверенні баланси. Тому невід'ємним елементом системи управління ризиками у сфері державного боргу мають бути аналіз і моніторинг макроекономічних ризиків, які впливають на стан державних фінансів і боргову спроможність уряду. Такі ризики можуть вимірюватися за допомогою показників реального сектору, платіжного балансу, грошово-кредитної сфери і державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Життя в борг: як ОВДП впливають на економіку України. URL: https://minfin.com.ua/ua/2019/11/19/39755807/

2. Калитчук В. М. Ризики державних боргових зобов'язань. URL: http://www.publicdebt.in.ua/golovna/09.

3. Кукіна Н. В. Державний борг як фактор ризику безпеки України: макроекономічний огляд. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)* . 2013. № 3. С. 116-122.

4. Карапетян О.М. Державний борг України: оцінка ризиків та оптимізація управління в умовах глобальної фінансової кризи URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/
Soc_Gum/Vchtei/2010_1/NV2010V1_27.pdf

Чалий Олег Станіславович,
студент групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Биховченко Валентина Петрівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ФІСКАЛЬНИЙ ВПЛИВ ОСНОВНИХ БЮДЖЕТОУТВОРЮЮЧИХ ПОДАТКІВ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ключовою ланкою економічних відносин та, водночас, основним джерелом наповнення дохідної частини бюджету є податки. Крім того, вони є важливим інструментом економічного впливу держави на процеси та відносини соціально-економічного та суспільного характеру, тобто податкам належить провідна роль у забезпеченні виконання державою її ключових функцій. Відтак, актуальним є аналіз фіскального впливу податкових надходжень на наповнення дохідної частини Державного бюджету України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та фіскальної ролі податкових надходжень присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як: Ф. Бене, А. Сміта, Ф. Енгельса, Дж. М. Кейнса, Д. Рікардо, М. Сперанського, М. Тургенєва, І. Янжула, І. Озерова, О. Василика, В. Андрущенко,А. Крисоватого, С. Герасименка, А. Головача, М. Крупки, О. Магопець, Я. Малкіна, В. Федосова, М. Мельник, В. Ільяшенко, Р. Паславська, М. Кміть, Ю. Іванова, В. Мартинюка, В. Письменного, М. Кучерявенко, Л. Тарангула, І. Ясько та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналітичне оцінювання фіскального впливу надходжень податків на наповнення доходів Державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкові платежі займають вагоме місце у наповненні дохідної частини Державного бюджету України (близько 80 % у структурі доходів), що випливає із фіскальної сутності податків. Як уже зазначалося, податкові надходження класифікуються на прямі та непрямі податки. Серед важливих

умов забезпечення збільшення обсягу прямих та непрямих надходжень податків до бюджету є зростання масштабності та підвищення ефективності діяльності виробничої сфери. Адже саме сфера виробництва забезпечує виникнення нової вартості — національного доходу, зокрема фонду заробітної плати, інших видів доходів фізичних осіб, прибутку підприємств, які виступають джерелом сплати податкових платежів до бюджету. Крім того, не варто забувати, що основна мета стягнення податків полягає у забезпечення фінансування видатків бюджету, економічний зміст яких обумовлений суспільним способом виробництва, функціями та природою держави, які відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни [1].

Розглянемо фіскальний вплив прямих та непрямих податкових надходжень на величину податкових надходжень Державного бюджету. Проведемо аналіз динаміки податкових надходжень у розрізі прямих і непрямих податків та їх основних складових (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка податкових платежів до Державного бюджету України у розрізі прямих і непрямих податків

Показники	Роки, млрд. грн					Абсолютне відхилення, млрд. грн.	Відносне відхилення, %
	2015	2016	2017	2018	2019		
Прямі податки	120,31	157,89	180,43	233,38	267,64	147,33	122,46
Податок на доходи фізичних осіб	45,06	59,81	75,03	91,74	109,95	64,89	144,01
Податок на прибуток	34,78	54,34	66,91	96,88	107,09	72,31	207,91
Рентна плата	39,8	44,39	48,7	45,26	46,75	6,95	17,46
Інші	0,67	-0,65	-10,21	-0,50	3,85	3,18	474,63
Непрямі податки	289,11	345,99	446,72	520,44	532,14	243,03	84,06
Податок на додану вартість	178,45	235,50	313,95	374,50	378,69	200,24	112,21
Акцизний податок	70,36	90,40	108,27	118,84	123,36	53,00	75,33
Мито	40,3	20,09	24,5	27,10	30,09	-10,21	-25,33
Усього податкових надходжень	409,42	503,88	627,15	753,82	799,78	390,36	95,34

Джерело : сформовано автором за даними [2]

За даними таблиці 1 зазначимо що зростання обсягу податкових надходжень до Державного бюджету України за досліджуваний період відбулось за рахунок збільшення надходжень прямих та непрямих

податків. Зауважимо, що зростання суми адміністрування прямих податків за період становить 147,33 млрд. грн., або 122,46%. У 2015 році обсяг прямих податкових платежів становив 120,31 млрд. грн та поступово збільшувався із кожним роком на 31% у 2016 році, на 14% у 2017 році, на 29% у 2018 році та на 15% у 2019 році у порівнянні із попереднім роком.

Вагомий вплив на зростання сум прямих надходжень здійснюють платежі із податку на прибуток підприємств, які за період зросли на 72,31 млрд. грн. (207,91%) та податку на доходи фізичних осіб, які показують зростання на 64,89 млрд. грн. (144,01%) за аналізований період.

Також на нарощування обсягів надходжень податків до Держбюджету України вплинуло зростання сум непрямих податків на 243,03 млрд. грн., або на 84,06%., на збільшення яких чинить визначальний вплив зростання надходжень податку на додану вартість на 200,24 млрд. грн., або 112,21% за аналізований період. Збільшенням в динаміці характеризуються надходження від сплати акцизного податку на 53 млрд. грн. (75,33%). Однак щодо митних платежів, зауважимо зниження на 10,21 млрд. грн. (25,33%). Дослідження динаміки та причин зміни складових прямих та непрямих податків проведено в подальшому.

Проведемо також аналіз структури податкових надходжень у розрізі прямих і непрямих податків за 2015-2019 роки, який дає змогу виокремити основні бюджетоутворюючі податки, детальне дослідження фіскальної ролі яких проведемо у подальшому. Структуру податкових платежів Державного бюджету України представимо у таблиці 2.

Дані у таблиці 2 свідчать про те, що частка непрямих податків у структурі надходжень податків перевищує питому вагу прямих податкових платежів більш як у 2 рази. Зазначимо, що у 2015 році питома вага непрямих податків становила 70,61%, проте на кінець досліджуваного періоду зауважимо зниження на 4,08 процентних пункти до 66,54%. Протилежною є динаміка питомої ваги прямих податків у структурі податкових надходжень, зокрема у 2015 році їх частка становила 29,39%, а за 2019 рік зросла до 33,46%, тобто зростання становить 4,08 процентних пункти.

Таблиця 2

Структура податкових платежів до Державного бюджету України у розрізі прямих і непрямих податків, %

Показники	Роки					Зміна у структурі, проц. пункти
	2015	2016	2017	2018	2019	
Прямі податки	29,39	31,33	28,77	30,96	33,46	4,08
Податок на доходи фізичних осіб	11,01	11,87	11,96	12,17	13,75	2,74
Податок на прибуток	8,49	10,78	10,67	12,85	13,39	4,89
Рентна плата	9,72	8,81	7,77	6,00	5,85	-3,88
Інші	0,16	-0,13	-1,63	-0,07	0,48	0,32
Непрямі податки	70,61	68,67	71,23	69,04	66,54	-4,08
Податок на додану вартість	43,59	46,74	50,06	49,68	47,35	3,76
Акцизний податок	17,19	17,94	17,26	15,77	15,42	-1,76
Мито	9,84	3,99	3,91	3,60	3,76	-6,08
Усього податкових надходжень	100	100	100	100	100	0

Джерело : сформовано автором за даними[2]

Як показують дані таблиці 2, зазначимо, що найбільше фіскальне значення мають чотири основні податки, які можна визначити як бюджетоутворюючі, а саме: податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств. Сукупно вони складають більше 80 % податкових надходжень Державного бюджету України.

Вважаємо за доцільне, дослідити фіскальну роль зазначених податкових платежів. Динаміку надходжень податку на додану вартість у 2015-2019 рр. та їх частку у структурі податкових доходів Держбюджету України зобразимо на рис. 1.

Зауважимо, що за 2019 рік сума стягнень податку на додану вартість до Державного бюджету України (із врахуванням відшкодувань податку на додану вартість) становить 378,69 млрд. грн., тобто зростання на 112,21% (у абсолютній величині 200,24 млрд. грн.) у порівнянні із 2015 роком. Майже 80% доходів від сплати ПДВ становить оподаткування імпортних операцій.

Основними чинниками впливу на зростання обсягів надходжень ПДВ до Держбюджету України є збільшення рівня споживання, експортно-імпортних операцій купівлі-продажу товарів, інфляційне зростання цін та курсові коливання валюти.

Рис. 1. Фіскальна роль податку на додану вартість у доходах Державного бюджету України

Джерело : сформовано автором за даними[2]

Більше 15% у структурі податкових надходжень на кінець досліджуваного періоду становлять платежі від стягнення акцизного податку, які характеризуються зростаючою динамікою за аналізований період. Зауважимо, що за 2015 рік сума акцизних платежів становила 70,36 млрд. грн., що у структурі податкових доходів становить 17,19%. Максимальне значення акцизу у структурі податкових надходжень досягнуто за 2017 рік, яке визначено на рівні 17,94%, в абсолютному вираження сума акцизних платежів становила 90,4 млрд. грн. У наступних роках зауважимо зростання в динаміці надходжень акцизного податку до значення 123,36 млрд. грн., однак зниження їх частки у структурі податкових надходжень до питомої ваги 15,42%, що є найнижчим за період.

Динаміку надходжень акцизного податку та їх частку у структурі податкових платежів Державного бюджету України представимо на рис. 2.

Рис. 2. Фіскальна роль акцизного податку у доходах Державного бюджету України

Джерело : сформовано автором за даними[2]

Найбільшу частку серед прямих податків у структурі податкових платежів (більше 13,75% на кінець аналізованого періоду) становлять надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Зауважимо позитивний фіскальний вплив надходжень ПДФО за період, про що свідчить зростання обсягу сплати у динаміці на 64,89 млрд. грн., темп приросту – 144,01%. Крім того, зазначимо зростання частки платежів ПДФО і у структурі загальних податкових надходжень від питомої ваги 11,01% у 2015 році на 2,74 процентних пункти до рівня 13,75%. Динаміку надходжень ПДФО у 2015-2019 рр. та їх частку у структурі податкових платежів представимо на рисунку 3.

Вагомий фіскальний вплив на формування дохідної частини бюджету чинить податок на прибуток підприємств, що показує динаміку зростання як у абсолютному вираженні (на 72,31 млрд. грн.), так і у структурі надходжень (на 4,89 процентних пункти). Зазначимо, що у 2015 році сума надходжень із податку на прибуток становила 34,78 млрд. грн., та поступово зростала в динаміці на 207,91% до обсягу 107,09 млрд. грн. Щодо структури, зауважимо, що у 2015 році частка платежів з податку на прибуток становила 8,49% та на кінець аналізованого періоду зростала до питомої ваги 13,39%.

Динаміку надходжень податку на прибуток у 2015-2019 рр. та їх частку у структурі податкових платежів представимо на рисунку 4.

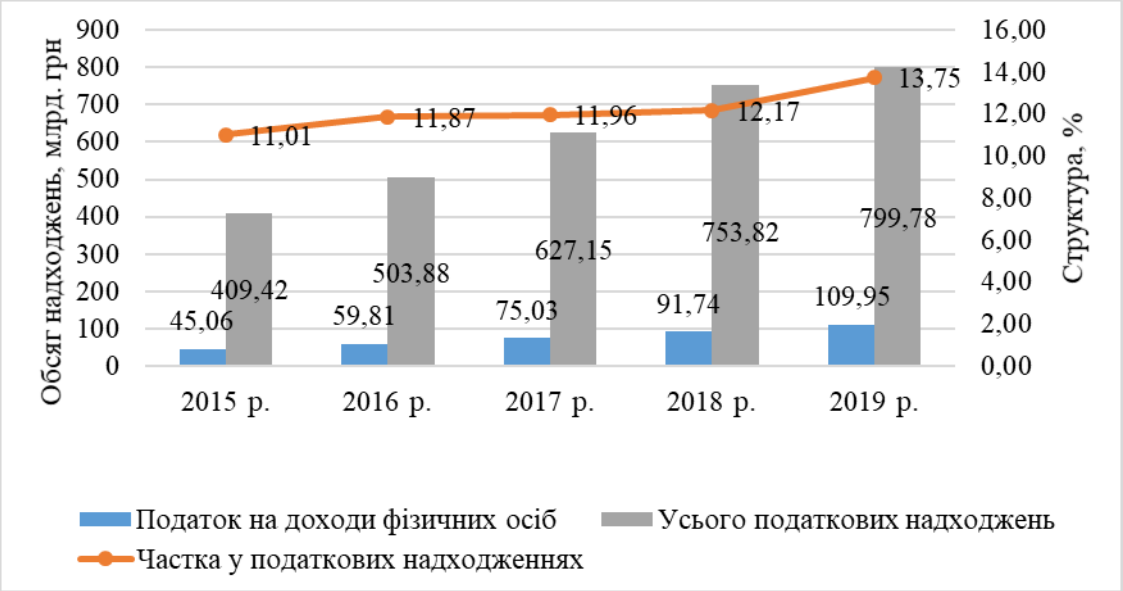

Рис. 3. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб у доходах Державного бюджету України

Джерело : сформовано автором за даними[2]

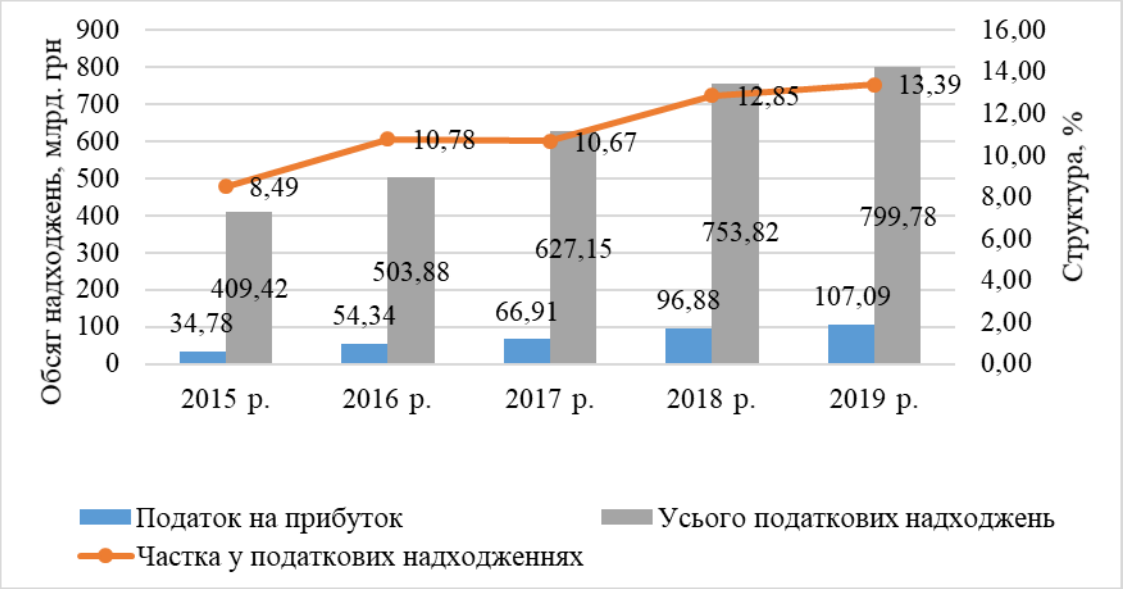

Рис. 4. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб у доходах Державного бюджету України

Джерело : сформовано автором за даними[2]

Зауважимо, що серед чинників впливу на обсяги податкових надходжень можна виокремити приріст ВВП, зміни у структурі платіжного балансу, податкове реформування, недосконале податкове законодавство, падіння прибутковості суб'єктів господарювання внаслідок політико-економічної кризи тощо. Зауважимо, що зростання податкових надходжень зумовлено не лише економічними чинниками, а й посиленням фіскального навантаження на економіку, передусім

підвищенням ставок акцизного податку, а також збільшенням нарахування штрафів за порушення податкового законодавства[3].Як наслідок, зазначимо, що фіскальна роль прямого та непрямого оподаткування залежить від ефективності проведення податкової політики, яку здійснює держава, адже податки є важливим інструментом впливу як на фінансово-економічну діяльність підприємств, так і на національну економіку загалом.

Висновки. Отже, підсумовуючи дослідження, зауважимо, що доходи Державного бюджету України прямо залежать від величини податкових надходжень. Встановлено, що найбільше фіскальне значення у доходах Держбюджету України мають чотири податки: податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств. У сукупності у 2019 р. вони забезпечили понад 80 % податкових надходжень в країні, що свідчить про достатньо високий вплив податкових надходжень на вітчизняну податкову систему та соціально-економічні процеси. В контексті цього, важливим завданням є оптимізація податкового навантаження, так як фіскальне спрямування податкової системи України не забезпечує досягнення соціально-економічної результативності використання зібраних податків. Разом з тим ефективною вона є лише у тих випадках, коли через механізм оподаткування держава здатна розв'язувати завдання, направленні на розвиток виробництва і підвищення рівня життя населення. Тому, в основу подальших наукових здобутків ляжуть дослідження чинного механізму оподаткування та ключових напрямів його удосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биховченко В. (2020). Управління видатками державного бюджету України. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*, (4), 13-24. https://doi.org/10.33244/2617-5932.4.2020.13-24

2. Звіти про виконання бюджету / Державна Казначейська Служба України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu

3. Белінська Я.В. Забезпечення фінансової стабільності в Україні в умовах посткризової економіки : наук. – аналіт. матер. / Я.В. Белінська, Д.С. Покришка, О.О. Молдован [та ін.]. К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 88 с.

Чернишова Тетяна Олександрівна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Пилипів Віталій Володимирович,
д.е.н., професор кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ МІСЬКИХ ТА СІЛЬСЬКИХ МІСЦЕВОСТЕЙ

Анотація. *У даній статті досліджено особливості диференціації доходів та витрат міських та сільських місцевостей. Розглянуто та проаналізовано джерела походження коштів та основні напрями витрат домашніх господарств.*

Ключові слова. *Домогосподарство, доходи домашніх господарств, витрати домогосподарств.*

Актуальність дослідження. В сучасних умовах розвитку економіки зростає роль домогосподарства як одного з ключових суб'єктів фінансових та економічних відносин. Особливо роль домогосподарств зростає в умовах нестабільності, коли раціональність їхніх рішень, поведінки безпосередньо впливає на стійкість основних параметрів рівноваги соціально–економічної і фінансової систем, визначає напрями розподілу доходів та їх використання, формування вартості основних ресурсів, заощаджень та їх інвестиційне спрямування тощо.

Мета дослідження. Метою статті є вивчення джерел походження доходів та напрямків витрат міських і сільських домогосподарств.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про Всеукраїнський перепис населення» домогосподарство – це «сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть перебувати у родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати у будь-яких з цих стосунків, або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи» [1, ст. 1].

Дослідження доходів та витрат домогосподарств міських та сільських місцевостей дасть змогу визначити причини нерівності між цими категоріями, основні напрями підвищення рівня життя громадян та максимально зрівняти їх добробут. Тому, доцільним вважаємо розгляд джерел доходу та структуру грошових витрат домашніх господарств в загальному та в розрізі місця проживання.

Таблиця 1

Динаміка розподілу домогосподарств за місцем проживання протягом 2015-2019 рр.

	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Усього (тис.)	**15073,7**	**15033,4**	**14985,6**	**14934,9**	**14881,7**
У міській місцевості (%)	67,2	67,2	67,3	67,4	67,5
у тому числі:					
у великих містах (%)	39,2	39,2	39,3	39,4	39,5
у малих містах (%)	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0
У сільській місцевості (%)	32,8	32,8	32,7	32,6	32,5
Середній розмір (осіб)	2,59	2,58	2,58	2,58	2,58

Джерело: побудовано автором на основі даних [2].

Як бачимо, існує тенденція до зменшення кількості домогосподарств, незначне збільшення їх концентрації у великих містах та зменшення у сільській місцевості. За даними Державної служби статистики України станом на 2019 р. налічується 14881,7 тис. домогосподарств, з них 32,5% зареєстровано у сільській місцевості та 67,5% - у міській (великих та малих містах). Середній розмір домашніх господарств при цьому налічує 2,58, тобто 3 особи.

Одними з вагомих соціально-економічних показників розвитку країни є структура доходів і видатків домогосподарств. Дохід домогосподарства становить загальна сума грошей, які отримала особа або родина протягом певного періоду (як правило, за рік) та включає: заробітну плату; дохід від власності; дохід від підприємницької діяльності та самозайнятості; державні трансферти; дохід від продажу продукції та майна; грошові допомоги від родичів та інших осіб; дохід з інших джерел (спонсорство, спадок тощо) [3].

Державна служба статистики України розподіляє домашні господарства залежно від основного джерела доходу – оплата праці; дохід від підприємницької діяльності; дохід від самостійної трудової діяльності; трансферти, доходи від власності та інші доходи (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл домогосподарств залежно від основного джерела доходу домогосподарства протягом 2015-2019рр.

	2015	2016	2017	2018	2019
Усього (тис.)	**15073,7**	**15033,4**	**14985,6**	**14934,9**	**14881,7**
у тому числі за основним джерелом доходу:					
Оплата праці	7223,5	7057,0	7833,0	8048,6	8422,1
Дохід від підприємницької діяльності	88,2	69,4	78,2	108,5	126,6
Дохід від самостійної трудової діяльності	1178,0	1134,4	1002,4	1060,6	1134,5
Трансферти, доходи від власності та інші доходи	6584,0	6772,6	6072,0	5717,2	5198,5

Джерело: побудовано автором на основі даних [2].

Видатки домогосподарства – сукупність платежів, які здійснюються домогосподарством з метою забезпечення його життєдіяльності. Вони включають видатки на придбання продовольчих і непродовольчих товарів та оплату послуг, інвестиційні видатки, податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти. Основна частина видатків домогосподарств пов’язана з особистим споживанням [3]. Загальну структуру грошових витрат розглянемо нижче.

Як видно з таблиці 2, оплата праці переважає в структурі доходів домогосподарств, наступна категорія – трансферти та інші доходи, джерела яких є досить розмитими і можуть включати тіньові доходи осіб та не оподатковуватися. Найменше домогосподарств мають основним джерелом надходжень доходи від підприємницької діяльності. Слід відзначити збільшення кількості домогосподарств, що мають за основний дохід оплату праці – це означає збільшення кількості працюючих; та зменшення суттєве зменшення домогосподарств, що функціонують за допомогою інших доходів і трансфертів.

Розглянемо структуру доходів та витрат домогосподарств в містах та сільській місцевості за останні 3 роки.

Слід відзначити нерівномірність в доходах від оплати праці та підприємницької діяльності, міські домогосподарства в розрахунку на 1 особу в середньому отримують в 1,5-2 рази більше, ніж особа в сільській місцевості. Проте, продаючи сільськогосподарську продукцію, з доходів від власності та негрошові доходи, особи в селах отримують прибутки значно вищі за осіб у міських поселеннях. Це майже

згладжує різницю в доходах домогосподарств, але все одно не вирівнює різницю між міськими та сільськими домашніми господарствами, які отримують все одно менші за обсягом прибутки. Також можна помітити тенденцію до суттєвого збільшення доходів у перерахунку на одну особу. Найбільш стрімке зростання було у 2018 році, порівняно з попереднім періодом.

Таблиця 3

Структура доходів домогосподарств протягом 2017-2019 рр. у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн

	2017		2018		2019	
	М.п	**С.м.**	**М.п**	**С.м.**	**М.п**	**С.м.**
Оплата праці	4814,95	3178,22	6101,39	3925,13	7843,15	5084,24
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	406,01	281,58	646,02	482,81	916,46	536,89
Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	36,84	662,72	37,29	684,22	35,94	819,77
Доходи від власності	20,74	299,68	22,65	352,5	24,68	343,86
Пенсії, стипендії ін. доходи, у вигляді готівки	2164,45	1913,39	2568,88	2484,82	3085,55	2783,95
Негрошові доходи	628,26	1357,75	549,93	1365,59	411,34	1315,65

Джерело: побудовано автором на основі даних [2].

Таблиця 4

Структура видатків домогосподарств протягом 2017-2019 рр. у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн

	2017		2018		2019	
	М.п	**С.м.**	**М.п**	**С.м.**	**М.п**	**С.м.**
Усього грошових витрат	**6665,78**	**531356**	**8033,98**	**6207,83**	**9580,42**	**7492,64**
з них:						
Продовольчі товари	3424,64	2451,69	4044,72	2803,51	4568,37	3237,62
Непродовольчі товари	1654,51	1520,48	2000,55	1785,92	2426,79	2234,7
Послуги	1177,86	526,49	1421,77	658,92	1859,69	806,98
Неспоживчі витрати	408,77	814,9	566,94	960,24	725,57	1213,34

Джерело: побудовано автором на основі даних [2].

Відповідно, в таблиці 4 відзначимо підтвердження того, що найбільше коштів витрачається на основні сфери життєдіяльності – продовольчі та непродовольчі товари. Доволі велика частка витрачається на оплату послуг – оплата житла, комунальних послуг, зв'язку, охорона здоров'я і т.д. Натомість, в 2019 році змінилася структура на користь непродовольчих товарів та інші витрати. Відмітимо доволі значну різницю у загальних грошових витратах на одну особу між міськими та сільськими домашніми господарствами й тенденцію до їх збільшення. Міські домогосподарства витрачають більше коштів, ніж сільські; в свою чергу, неспоживчі витрати селян удвічі переважають над міськими. Це є наслідком різних потреб та цін, що покривають їх.

Висновки. Опрацювавши статистичний матеріал, слід відзначити певні закономірності – джерела доходів для кожного типу домашніх господарств за місцем проживання повністю оправдані. Це зовсім не пояснює доволі значну різницю в прибутках на одну особу, якщо витрати в загальному не досить сильно відрізняються. Хоча, показані доходи не тільки покривають витрати, а й залишаються для заощадження у населення. Проте не слід забувати, що дані показники наведені усереднено і не можуть показати абсолютно повну картину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Всеукраїнський перепис населення: Закон України від 19 жовтня 2000 р. № 2058-III. Дата оновлення: 02.12.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058-14

2. Витрати і ресурси домогосподарств. *Державна служба статистики України:* офіційний сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publdomogosp_u.htm

3. Городняк І. В. Аналіз доходів та видатків домогосподарств України. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 2 (51). С. 8–12.

Шворак Віта Віталіївна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Ліснічук Оксана Андріївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА БЮДЖЕТУ МІСТА ІРПІНЬ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На місцеві фінанси покладена основна роль для зміцнення та повного функціонування органів місцевого самоврядування. У даний час відбуваються системні трансформації у всіх законодавчих та виконавчих сферах України, зокрема потребує удосконалення бюджетна діяльність, зокрема система планування. Сьогодні пріоритетним напрямком розвитку місцевих фінансів України є реформування фінансової підтримки територіальних громад в умовах децентралізації. Зміцнення фінансової самостійності, розвиток самодостатності територіальних громад вимагають модернізації системи планування бюджету для формування оптимальної кількості грошового потенціалу місцевих бюджетів, яка буде спрямована на реалізацію конкретної територіальної мети [7].

Питанням формування місцевих бюджетів та їх впливу на соціально-економічний розвиток займаються такі вчені: Бедринець М.Д., Ліснічук О.А., Савчук Н.В., Кужелєв М.О., Наталенко Н.В., Тарангул Л.Л., Нечипоренко А.В., Осадчук С.В. та інші.

Місцеві бюджети є найбільш розгалуженою ланкою в бюджетній системі України і виконують важливу роль у перерозподілі ВВП, фінансуванні державних послуг, особливо соціально-цільової спрямованості, для задоволення різних потреб населення [5, с. 83]. Місцеві бюджети, включно з бюджетами ОТГ, є незалежними, вони не включаються до державного бюджету України та інших місцевих бюджетів. Державою гарантується повна фінансова незалежність та бюджетна самостійність місцевих бюджетів на законодавчому рівні.

Значний приріст частки місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України є одним із найголовніших досягнень процесу фінансової

децентралізації в Україні. В основному до реформи місцевого самоврядування орієнтовно 70% фінансових ресурсів концентрувалися в Державному бюджеті, інші 30% у місцевих бюджетах, що позитивно впливає на розвиток територіальних громад (рис. 1).

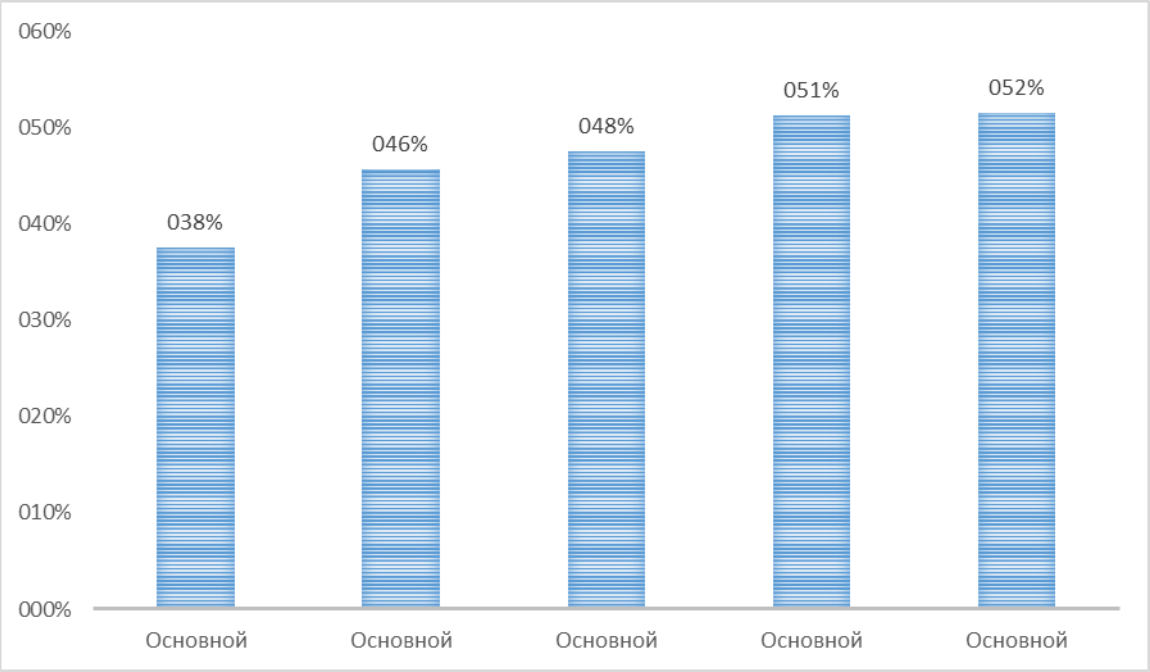

Рис. 1. Частка місцевих бюджетів (з трансфертами) у Зведеному бюджеті України за 2014–2018 рр.,%.

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Починаючи з 2014 року спостерігається поступовий приріст частки місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України. На рисунку 1 можна побачити, що у 2018 році частка місцевих бюджетів склала 51,5%. Проте найбільше зростання частки місцевих бюджетів (з трансфертами) у Зведеному бюджеті України відбувається у 2015 році, коли ця частка порівнюючи з 2014 роком зросла на 8,5%.

У бюджетному кодексі України зазначено, що «доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України» [1].

Розглянемо структуру доходів місцевих бюджетів України упродовж 2015-2019 рр (не включаючи міжбюджетні трансферти).

Дивлячись на таблицю 1, ми бачимо, що податкові надходження в структурі доходів місцевих бюджетів України займають значну частку з поміж інших доходів місцевих бюджетів. Так, у 2015 році частка податкових надходжень до місцевих бюджетів України становила 81,5% або ж 98218 млн. грн.. У 2018 році дорівнювала 87,6% або ж

229815 млн. грн., а у 2019 році їх частка дорівнювала 90,1% або ж 265710 млн. грн., що на 35895 млн. грн. більше ніж у попередньому році.

Таблиця 1

Динаміка та структура доходів місцевого бюджету України за 2015–2019 р.р. (%)

Назва	2015		2016		2017		2018		2019	
	Сума (млн. грн)	%	Сума (млн.грн)	%	Сума (млн.грн)	%	Сума (млн.грн)	%	Сума (млн.грн)	%
Податкові надходження	98218	81,5	146902	86,1	201005	87,6	229815	87,6	265710	90,1
Неподаткові надходження	20148	16,7	21757	1,7	25969	11,3	29129	11,1	24515	8,3
Інше	2114	0,8	1986	1,2	2517	1,1	3308	1,3	4742	1,6
Всього	120480	100	170645	100	229491	100	262251	100	294967	100

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Податкові надходження повинні здебільшого покривати потреби місцевого бюджету. Водночас система місцевого оподаткування не повинна бути єдиним джерелом місцевого фінансового бюджету. Рівень самостійності органів місцевого самоврядування можна дослідити в структурі доходів місцевих бюджетів, які показують бюджетні надходження [8].

Таблиця 2

Загальні результати виконання дохідної частини загального фонду міського бюджету м. Ірпінь за 2016–2019 р.р.

Доходи	Фактичні надходження				Абсолютне відхилення 2019р. до 2018 р. (+, -)	Відносне відхилення 2019р. до 2018 р. (%)
	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.		
Податкові надходження	248127102,8	346953278,8	462590131,6	592284872,0	129694740,4	128,0
Неподаткові надходження	5437096,0	10071450,5	9912501,3	6753563,8	-3158937,6	68,1
Офіційні трансферти	270833064,6	378445343,0	443908623,3	414411510,0	-29497113,3	93,4
Доходи загального фонду (без трансфертів)	253620298,8	357024729,2	472502632,9	599038435,8	126535802,9	126,8
Доходи загального фонду	524453363,3	735470072,2	916411256,2	1013449945,8	97038689,6	110,6

Джерело: складено автором на основі даних офіційного сайту Ірпінської міської ради [7]

Після проведеного аналізу, результати дають змогу відмітити, що за 2016-2019 рр. у загальній структурі доходів місцевого бюджету значно підвищується роль офіційних трансфертів із державного бюджету за одночасного невпинного підвищення частки податкових надходжень відповідно. Дані тенденції не суперечать принципам бюджетної децентралізації, оскільки «трансферти – це пасивний інструмент у руках держави, з допомогою якого вона вирішує питання збалансування місцевих бюджетів, фінансування соціально-економічного розвитку територій тощо й тим самим послаблює зацікавленість місцевої влади в нарощуванні власної дохідної бази» [5].

В загальному збільшення доходів є позитивним аспектом діяльності органів місцевого самоврядування, але через те, що в загальну суму доходів включаються суми міжбюджетних трансфертів, зростання яких негативно позначається на фінансовій самостійності бюджетів місцевого самоврядування.

Вирішуючи проблему збалансованого розвитку, в основі якого, лежать чинники, що визначають як абсолютний кількісний ріст валового регіонального продукту (ВРП), а також тих показників, які забезпечують якісне зростання (тривалість життя, рівень освіти, рівень розвитку культури в регіоні і т. ін.) і забезпечуються розвитком системних інституціональних утворень, таких як система охорони здоров'я, освіти, розвитку культури [3].

Основним джерелом формування власних та закріплених доходів місцевого бюджету є податкові надходження. Динаміка структури податкових надходжень місцевого бюджету Ірпеня за 2016-2019 рр. представлена на рис. 2.

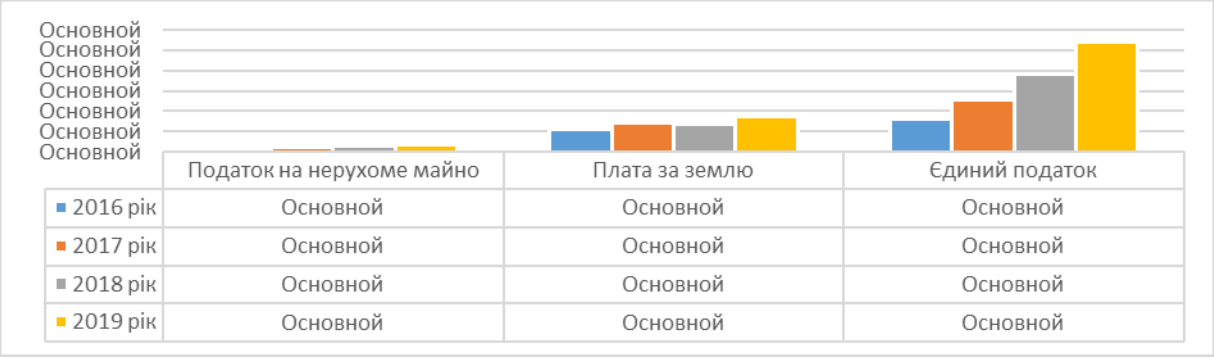

Рис. 2. Основні результати виконання дохідної частини загального фонду міського бюджету за 2016–2019 р.р.

Джерело: складено автором на основі даних офіційного сайту Ірпінської міської ради [7]

На рисунку 2 можна побачити, що відбувається значний приріст частки місцевих податків та зборів упродовж досліджуваного періоду. Це свідчить про збільшення фінансових можливостей територій щодо виконання власних повноважень, спрямованих на фінансування місцевих економічних та соціальних потреб, а це в майбутньому повинно викликати збільшення фінансової самостійності місцевих органів влади у виконанні різних програм. Місцеві податки та збори у 2019 році збільшилися на 93311881,41 грн. порівнюючи з 2016 р.. У структурі місцевих податків перше місце становить єдиний внесок – 71% у 2019р., а друге плата за землю – 23%.

Єдиний податок суттєво впливає на розмір податкових надходжень, що є наслідком реформи спрощеної системи оподаткування. Таке зростання відбулося, в основному, через збільшення кількості платників податку – фізичних осіб та суб'єктів малого підприємництва.

Провівши аналіз формування власних доходів місцевих бюджетів можна стверджувати, що їх основою є податкові надходження, а це свідчить про те, що фінансова децентралізація та податкова й бюджетна реформа мала досить позитивні тенденції, що сприяло зростанню доходів місцевих бюджетів та нарощенню їх фіскального потенціалу [4]. Найбільшу частку серед місцевих податків та зборів становлять плата за землю та єдиний податок.

Таким чином, дослідження впливу бюджетної децентралізації на місцеві бюджети України показали значні позитивні зрушення в системі місцевого самоврядування країни. Крім того, що завдяки реформі муніципалітети стали більш незалежними та самодостатніми, у них з'явилися серйозні кошти (за рахунок збільшення власних надходжень), які вони абсолютно спокійно, без будь якої вказівки із центру, можуть використовувати на потреби та розвиток громади що, безумовно, є однією із суттєвих переваг фінансової децентралізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: http://pravo.in.ua/lib.html#rz2456

2. Доходи бюджету України URL: http://cost.ua/budget/revenue/

3. Ліснічук О. А. Інституціональні чинники забезпечення регіонального розвитку. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2018. № 8. С. 53–57.

4. Ліснічук О. А., Литовченко Н. А. Формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 169–180.

5. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія. К. : «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

6. Осадчук С.В. Бюджетна децентралізація: стан і перспективи. URL : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-3/doc/3/15.pdf

7. Офіційний сайт Ірпінської міської ради. URL: https://imr.gov.ua/.

8. Бедринець М. Д. Бюджетна децентралізація як необхідна умова регіонального розвитку. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2018. № 9. С. 98–102.

Шевченко Ірина Олександрівна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Коляда Тетяна Анатоліївна,
к.е.н., с.н.с., доцент, доцент кафедри імені Л. Л. Тарангул

СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОРПОРАЦІЇ

Постановка проблеми. Управління інвестиційним портфелем – це наука, що поєднує вибір та нагляд за групами інвестицій, які відповідають довгостроковим фінансовим цілям та прийнятим рішенням компанії. Управління портфелем вимагає наявності здібностей до оцінки сильних та слабких сторін, вигід та загроз по всьому спектру інвестицій. Вибір включає в себе компроміси, починаючи від ризиків та боргу і закінчуючи зростанням і безпекою власного капіталу [1].

Інвестиційний портфель в загальному значенні являє собою набір інвестиційних проектів, які необхідно реалізувати, та фінансові інструменти (цінні папери). Процес управління інвестиційним портфелем полягає у виборі найбільш ефективних способів реалізації інвестиційної стратегії корпорації на окремих етапах її розвитку [2, с.7].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання стосовно ефективності застосування методів управління інвестиційним портфелем досліджуються у працях відомих зарубіжних вчених: Г. Марковіц, Р. Пайк, Б.Ніл, У. Шарп та інших. Серед українських вчених найбільш вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних засад щодо формування та управління портфелем фінансових інвестицій внесли І.А. Бланк, В.Д. Базилевич, Т.В. Майорова, А.П. Дука, А.А. Пересада, Д.М. Черваньов, І.П. Мойсеєнко, Д.М. Шклярук, О.Г. Шевченко та інші.

Метою статті є розкриття сутності та методів управління інвестиційним портфелем корпорації з позиції ефективності їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційне рішення – це рішення компанії щодо спрямування частки її фінансових або інших ресурсів на здійснення певного виду діяльності (Табл. 1). Професійні ліцензовані портфельні менеджери працюють від імені клієнтів, в той

час як фізичні особи можуть особисто створювати та управляти власними портфелями. У будь-якому випадку, кінцевою метою портфельного менеджера є максимізація очікуваного доходу від інвестицій при відповідному рівні ризику [3, с.135].

Таблиця 1

Види управління інвестиційним портфелем

Види	Характеристика
Розподіл активів	Основою виду є розуміння того, що різні типи активів зазвичай не рухаються узгоджено, а деякі з них є більш нестабільними за інші. Поєднання активів забезпечує баланс і захищає від ризиків. Інвестори з більш агресивним профілем зважують свої портфелі в бік більш нестабільних інвестицій, таких як акції зростання. Інвестори з консервативним профілем зважують свої портфелі в бік більш стабільних інвестицій, наприклад облігації.
Диверсифікація	Передбачає собою розподіл ризику і винагороди в межах класу активів. Так як досить важко визначити, яка підгрупа того чи іншого класу активів або сектора, швидше за все, перевищить інший, диверсифікація спрямована на те, щоб охопити прибутковість всіх секторів з плином часу при одночасному зниженні волатильності в будь-який момент часу.
Перебалансування	Використовується для повернення портфеля інвестора первісним цільовим розподілом через регулярні інтервали часу, як правило, щорічно. Це робиться для відновлення первісної структури активів. Щорічне проведення перебалансування дозволяє інвесторам вловлювати прибуток і розширювати можливості для зростання в високо потенційних секторах, зберігаючи при цьому портфель у відповідності з початковим профілем ризику/доходу.

Складено автором на основі [1, 3]

За своєю природою, управління портфелем може бути як пасивним, так і активним:

– пасивне управління – це перш за все довгострокова стратегія. Вона може включати в себе інвестування в один або кілька біржових індексних фондів. Тобто відбувається процес індексування або індексного інвестування. При створенні індексованого портфелю краще застосувати сучасну теорію портфеля для оптимізації даного комплексу;

– активне управління передбачає спробу перевершити показники індексу шляхом активної купівлі та продажу окремих акцій і інших активів. Закриті фонди, як правило, активно управляються. Менеджери, які спеціалізуються на активному управлінні можуть використовувати будь-який з широкого спектру кількісних або якісних моделей для покращення оцінювання потенційних інвестицій [4].

Основоположником методу аналізу ефективності інвестиційного портфелю вважається Гаррі Марковіц, який започаткував введення нових концепцій вимірювання ризику при інвестуванні та їх застосування при виборі портфелю. Він почав з ідеї неприйняття ризику для середніх інвесторів і їх прагнення максимізувати очікуваний прибуток з найменшим ризиком.

Основні положення сучасної теорії портфеля або ж Modern Portfolio Theory (далі – MPT) були сформульовані в 1950-х роках і являють собою теоретичну основу для аналізу ризику і прибутковості і їх взаємозв'язків. MPT стверджує, що характеристики ризику і прибутковості інвестицій не слід розглядати окремо, а слід оцінювати по тому, як інвестиції впливають на загальний ризик і прибутковість портфеля. MPT показує, що інвестор може створити портфель з кількох активів, який максимізує прибуток при заданому рівні ризику. Також, з огляду на бажаний рівень очікуваного прибутку, інвестор може побудувати портфель з мінімально можливим ризиком. Ґрунтуючись на статистичних показниках, таких як дисперсія і кореляція, ефективність окремих інвестицій менш важлива, ніж те, як вони впливають на весь портфель [5].

MPT передбачає, що інвестори не схильні до ризику, тобто вони вважають за краще менш ризикований портфель більш ризикованому при заданому рівні прибутковості. На практиці неприйняття ризику має на увазі, що більшість людей повинні інвестувати в кілька класів активів.

Очікувана прибутковість портфеля розраховується як зважена сума доходностей окремих активів. Якщо портфель містить чотири однаково зважених активів з очікуваною прибутковістю 5%, 8%, 10% і 17%, очікувана прибутковість портфеля розраховується наступним чином:

$$(5\% \times 0{,}25) + (8\% \times 0{,}25) + (10\% \times 0{,}25) + (17\% \times 0{,}25) = 10\%$$

МРТ дозволяє інвесторам створювати більш ефективні портфелі. Кожну можливу комбінацію існуючих активів, можна зобразити на графіку з ризиком портфеля на осі X і очікуваною прибутковістю на осі Y. Таким чином можна буде побачити найбажаніші портфелі. Наприклад, припустимо, що портфель А має очікувану прибутковість 8% і стандартне відхилення 7,5%. Далі припустимо, що портфель Б має очікувану прибутковість 8% і стандартне відхилення 9%. Портфель А буде вважатися більш ефективним, оскільки він має таку ж очікувану прибутковість, але менший ризик.

Квадрат стандартного відхилення – це дисперсія, яка широко використовувалася Гаррі Марковіцем при формулюванні МРТ. Також розрахунок стандартного відхилення використовував у своїх працях послідовник Марковіца – Уільям Шарп, який в 1960-х роках сформулював модель оцінки фінансових активів або Capital Asset Pricing Model (CAPM) та вирахував коефіцієнт Шарпа [6].

Коефіцієнт Шарпа – це показник прибутковості, який часто використовується для порівняння ефективності інвестиційних менеджерів з поправкою на ризик.

Формула розрахунку коефіцієнта Шарпа:

$$Sharp\,ratio = \frac{r_p - r_f}{\sigma_p};$$

де r_p – дохід за фіксований період,

r_f – безризиковий дохід,

σ_p – стандартне відхилення [7].

Наприклад, інвестиційний менеджер А генерує прибутковість 16%, а інвестиційний менеджер Б генерує прибутковість 14,5%. Здається, менеджер А працює краще. Проте, якщо менеджер А взяв на себе більший ризик, ніж менеджер Б, можливо, що менеджер Б має кращу прибутковість з поправкою на ризик.

Припустимо, що безризикова ставка становить 6%, портфель менеджера А має стандартне відхилення 8%, а портфель менеджера Б має стандартне відхилення 6%. Коефіцієнт Шарпа для менеджера А буде 1,25, а для менеджера Б – 1,42, що краще, ніж у менеджера А. На основі цих розрахунків менеджер Б зміг отримати більш високий прибуток з поправкою на ризик.

За допомогою наведеного вище аналізу можна зробити висновок, що чим вище частка акцій в портфелі, тим вище очікувана норма

прибутку і вище ризик, який може бути пов'язаний з незрілістю ринку капіталу і волатильністю цін на акції в Україні [3, с.137].

Портфель корпоративних інвестицій як і раніше відповідає основному закону інвестування: високий ризик супроводжується високою прибутковістю, що може бути підтверджено з точки зору як інвесторів, так і отриманих вище результатів.

Також, враховуючи особливості управління інвестиційним портфелем, слід враховувати, що стратегія і види управління інвестиційним портфелем застосовуються в залежності з динамікою зміни класу інвестиції.

Ключем до ефективного управління портфелем є довгострокова структура активів. Як правило, це означає акції, облігації та депозитні сертифікати. Існують і інші, часто звані альтернативними інвестиціями, такі як нерухомість, сировинні товари та похідні фінансові інструменти.

Висновки. На підставі вищевикладеного, можливо зробити висновок, що особі – інвестору, що займається управлінням інвестиційного портфелю, необхідно створювати свою власну політику інвестування, що консолідує у собі врахування факторів ризику інвестування, стратегію інвестування у біржові фонди, динаміку розвитку біржи, а також види управління власним інвестиційним портфелем.

Отже, на даному етапі розвиток ринку капіталу ще не завершено. Якщо інвестори будуть більше уваги приділяти безпеці, ризик при встановленій нормі прибутковості буде мінімізовано. Саме тому, протягом всього процесу побудови портфеля досить важливо не забувати підтримувати його диверсифікацію.

Також важливо зважати на те, що недостатньо лише володіти цінними паперами з кожного класу активів; потрібно диверсифікувати класи. Інвесторам важливо переконатись, що активи в рамках даного класу активів розподілені на безліч підкласів і галузевих секторів для максимальної доходності портфелю, враховуючи ризикові фактори та волатильність цін на акції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк А. І. Управління використанням капіталу. URL: http://library.if.ua/books/157.html

2. Коляда Т.А. Привлечение инвестиций в государственный сектор экономики: особенности и тенденции развития. *Бізнес Інформ*. 2007. № 5. т.2. С. 6-8.

3. Мойсеєнко І. П. Формування інвестиційного портфеля підприємства в ринкових умовах. *Проблеми економіки та управління*. 2003. № 484. С. 133-138.

4. Krueger P. Active vs. Passive Investing: What's the Difference? URL: https://www.investopedia.com/news/active-vs-passive-investing/

5. Markowitz H. Portfolio Selection. The Journal of Finance. 1952. URL: https://www.math.ust.hk/~maykwok/courses/ma362/07F/markowitz_JF.pdf

6. Kenton W. Capital Asset Pricing Model (CAPM) URL: https://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp

7. Sharpe W. The Sharpe Ratio. The Journal of Portfolio Management. 1994. URL: http://web.stanford.edu/~wfsharpe/art/sr/sr.htm

Шелевер Микола Миколайович,
студент групи ФМСБ-19-1
Науковий керівник:
Бедринець Мирослава Дмитрівна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ТОВ «БІОНОРИКА»

Комплексним мірилом сталого росту підприємства є його вартість, адже вона відображує сукупні характеристики економічних показників функціонування підприємства і забезпечує інтереси різноманітних учасників фінансових відносин, тобто у рамках концепції управління вартістю в оцінці фінансових наслідків найважливіших управлінських рішень враховується ймовірна динаміка змін зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності підприємства[1]. Таким чином вартісна оцінка суб'єкта економічної діяльності повинна бути вирішальним знаряддям керування майном. Зосередження уваги на пошуку можливостей ефективної діяльності підприємства зумовлює необхідність формування якісної системи інформаційного забезпечення управлінських рішень при виборі методів оцінки вартості фірми та альтернатив фінансовим прогнозам його діяльності.

Необхідність подальших досліджень та поглиблення теоретичних, методологічних та прикладних аспектів організаційно-методичного забезпечення управління цінністю підприємства визначає актуальність дослідження.

У працях вчених і практиків за попередні роки темі оцінки вартості бізнесу та стратегії фінансового розвитку підприємств присвячено велику увагу. Засади теорії ціни підприємств були закладені науковими працями минулого століття, які давали первинні визначення головних положень щодо визначення вартості бізнесу.

Серед авторів, які вивчають проблеми оцінки бізнесу, обов'язково потрібно виділити таких вітчизняних та іноземних науковців як: П. В. Карцев, С. В. Валдайцев, Г. І. Філіна, В. Н. Гавва, А. Г. Грязнова, О. О. Хіміон, Ю. В. Козир, Н.А. Мамонтова, М. А. Федотов.

Метою дослідження є оцінка вартості підприємства, його майна, котре належить до найскладніших проблем фінансів підприємств;

виявлення ознак застосовування певних методів розрахунку вартості підприємства як єдиного майнового комплексу.

Для реалізація господарської діяльності будь-якому підприємству необхідно мати у власності певне майно, що належить йому на правах власності чи володіння, себто активів підприємства, що є економічними джерелами підприємства у вигляді об'єднаних цінностей майна, що використовуються в економічній діяльності з метою отримання прибутку.

Згідно Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінну діяльність в Україні» ринкова вартість підприємства (бізнесу) - це вартість майнового комплексу, що може давати прибуток своєму власнику, або вартість стовідсоткових корпоративних прав. Процес оцінки майна, майнових прав - це процес визначення їх вартості на дату здійснення такої оцінки у порядку, встановленому законодавством [2].

У ході оцінки вартості підприємств застосується велика кількість методів і прийомів такої оцінки. Деякі методи мають ряд варіацій і видів, що продукує додаткові складності при їх ідентифікації та застосуванні. В іноземному та вітчизняному досвіді оцінки майна найпоширенішими стали три методичні підходи оцінки компанії:

- на основі оцінки потенційного доходу підприємства;
- ринковий;
- майновий (витратний).

У процесі застосування цих підходів існують окремі методи оцінки. Загалом всі три підходи взаємопов'язані й органічно взаємодоповнюють один одного. Застосування комбінованої оцінки на основі трьох методичних підходів зумовлено тим, що кожен з них має позитивні і негативні сторони, які нейтралізуються в результаті усередненої оцінки. Наприклад, дохідний підхід зосереджено на прибутковості бізнесу, витратний – на активах і зобов'язаннях, порівняльний – на оцінці об'єкта шляхом зіставлення угод щодо аналогічних об'єктів.

На практиці роботи з оцінки вартості підприємства спеціаліст з оцінки активів підприємства, як правило, використовують декілька методичних підходів, які найкраще відповідають конкретним умовам, об'єктам та цілям оцінки, доступності та надійності джерел інформації для її впровадження [3].

Оцінка вартості аналізованого підприємства може бути проведена з використанням дохідного підходу, що базується на формулюванні

теперішньої вартості очікуваної вигоди (грошових потоків, прибутку) від володіння корпоративними правами підприємства. Підхід заснований на тезі про те, що метою інвестування капіталу в покупку підприємства в першу чергу отримання стабільного доходу.

При оцінці вартості підприємства за даним підходом, дані про вартість, склад та структура активів безпосередньо не позначаються на оцінці, а застосовується лише інформація про здатність активів приносити дохід. Цей підхід за своїм характером такий самий, як і оцінки доцільності інвестицій на основі концепцій зміни вартості грошей у часі.

Відповідно до методу дисконтування грошових потоків ціна об'єкту оцінки прирівнюється до загальної теперішньої вартості майбутніх чистих грошових потоків або дивідендів, які можна отримати, якщо мати у власності компанію, зменшену на більші ділові зв'язки та збільшення вартості надлишків активів [4].

Для проведення обчислень цим методом нам потрібно визначити чотири основних значення:

1. Часовий горизонт, для якого застосовуватимуться розрахунки;

2. Сума очікуваного грошового потоку (Cash-flow) в розрізі окремих прогнозованих періодів.

3. Ставка дисконтування, яку слід використовувати для приведення майбутніх грошових потоків до теперішньої вартості.

4. Залишкова вартість підприємства

Вибір горизонту прогнозу, який береться до уваги при оцінці вартості підприємства, багато в чому залежить від цілей оцінки. На досвіді вони починаються з корисного періоду експлуатація об'єкта.

Розрахуємо вартість підприємства за методом дисконтування Cash-Flow (табл.1).

Для оцінки вартості підприємства на основі DCF найбільш доцільним є застосовування показника Free Cash-flow, що характеризує загальну суму чистих грошових потоків підприємства в результаті операційної та інвестиційної діяльності. Зрозуміло, що прогнози FCF повинні базуватися на прогнозованій фінансовій звітності та прогнозних даних балансу. Очікуваний дохід буде розраховано з урахуванням особливих ознак підприємства, перспектив його розвитку, специфіку галузі та низку інших економічних факторів.

Ставка дисконтування визначає норму прибутку, при якій майбутні готівкові надходження приводяться до нинішньої вартості на

час оцінки. Вона бере до уваги премію за ризик інвестування в оцінене підприємство: чим більший ризик, тим вища ставка дисконтування. Ставка дисконтування для цілей оцінки підприємства рекомендується розраховувати на базі використовування моделі середньозваженої вартості капіталу (WACC).

Таблиця 1

Оцінка вартості підприємства за методом дисконтування Cash-Flow

Показники, Тис. грн	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	Абсолютні, тис.грн		Відносні,%	
				2018/2017	2019/2018	2018/2017	2019/2018
Фінансові результати							
Чистий дохід	2697,7	3638,9	3482,6	+941,2	-156,3	134,9	95,7
Витрати	1387,8	1576,2	1461,7	+188,4	-114,5	113,6	92,7
Фінансові результати від операційних діяльності	938,0	1805,6	2020,7	+867,6	+215,1	192,5	111,9
Чистий прибуток	1660,7	2372,7	2200,5	+712	-172,2	142,9	92,7
Показники балансу							
Необоротні активи	240,2	1102,7	2993,4	+862,5	+1890,7	459,1	271,5
Знос	122,0	260,7	543,4	+138,7	+282,7	213,7	208,4
Оборотні активи	4394,6	5406,9	5451,2	+1012,3	+44,3	123,1	100,8
Власний капітал	4133,3	6506,0	8704,8	+2372,7	+2198,8	157,4	133,8
Позиковий капітал	501,5	3,6	21,9	-497,9	+18,3	0,7	608,3
Валюта балансу	4634,8	6509,6	8726,7	+1874,8	+2216, 5	140,5	134,1
Показники Cash-flow							
Free Cash-flow	1060,0	2066,3	2564,1	+1006,3	+497,8	194,9	124,1
Ставка дисконтування	22,7	27,7	23,2	5,0	-4,5	122,0	83,8
Коефіцієнт дисконтування	0,81	0,62	0,53	-0,19	-0,09	76,5	85,5
Сумарна теперішня вартість грошових потоків	858,6	1281,1	1358,9	+422,5	+77,8	149,2	106,1

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності

Варто звернути увагу на необхідність погоджування розрахунку дисконтної ставки з типом очікуваних вигод, які зменшуються до теперішньої вартості.

Отже, згідно проведених розрахунків можемо зробити наступні висновки вартість ТОВ «Біонорика» з кожним роком зростає та станом на 31.12.2019 вартість підприємства становить 1358,9 тис. грн.

Потрібно зазначити, що вартість цієї компанії за нинішніми оцінками доволі висока, і це пов’язано з фінансовими поглядами ТОВ «Біоно-рика», яка притримується стратегії – тільки за необхідності удаватись до залучення позичкового капіталу (позики та кредити), та зберігати вкрай малу суму кредиторської заборгованості. Ця компанія є дуже привабливою як для можливого договору купівлі компанії, так і для різних видів інвестицій в неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедринець М. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі [текст] навч. посіб./ М. Д. Бедринець, А. В. Сурженко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с.

2. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та профе-сійну оцінну діяльність в Україні»// [Електронний ресурс] .- Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text

3. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оціню-вання: Навч. посіб. - К.: Центр навчальної літератури, 2015. - 224 с.

4. Ковалев В.В. Фінансовий аналіз. Управління капіталом. Вибір інвестицій. Аналіз звітності. / В.В. Ковальов. - М.: Фінанси, 2017. - 511 с.

Юрах Юлія Сергіївна,
студентка групи ФМСБ-19-1
Науковий керівник:
Нечипоренко
Аліна Володимирівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
імені Л. Л. Тарангул

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних економічних умовах функціонування підприємств відбувається в нестабільних умовах, а ефективність їхньої діяльності переважно залежить від фінансового потенціалу. Фінансовий потенціал можна вважати основою розвитку підприємства, що відображається на його конкурентоспроможності та результатах діяльності й є інструментом впливу на господарську діяльність і розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Підходи до визначення фінансового потенціалу підприємства та окремі аспекти його оцінки відображені в роботах О. Бєлова, Г. Корнійчук, М. Кужелєва, О. Курінної, О. Ліснічук, А. Пінчук, І. Саух та ін. Однак, у наукових дослідженнях немає єдиного підходу до визначення фінансового потенціалу підприємства, що пов’язано із багатозначністю цього поняття.

Так, М. Кужелєв уважає, що «фінансовий потенціал підприємства – це здатність підприємства забезпечити отримання стабільного прибутку на основі задоволення потреб споживачів з урахуванням впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища» [1].

На думку О. Ліснічук та О. Фадєєвої, «фінансовий потенціал підприємства – це сукупність взаємопов’язаних та взаємодоповнюючих елементів, що дають можливість досягнення запланованих фінансових результатів в поточному періоді та перспективі» [2, с. 287].

О. Бєлов наводить у своїх працях таке визначення: «фінансовий потенціал – це сукупність фінансових можливостей, які має в своєму розпорядженні підприємство» [3, с. 29].

На нашу думку, під фінансовим потенціалом підприємства варто розуміти його забезпеченість фінансовими ресурсами, що необхідні

для його стабільного безперебійного функціонування, а також можливість досягнення запланованих результатів у перспективі.

Фінансовий потенціал підприємства є комплексним поняттям й характеризується переважно системою показників, що відображають наявність фінансових ресурсів, реальні і потенційні фінансові можливості. Основними з них є склад і структура активів підприємства, обсяг виробленої продукції, загальні витрати на виробництво, структура витрат, структура оборотних коштів і період їхнього обороту, платоспроможність, інвестиційний потенціал, рентабельність продукції тощо [4, с.134].

Щодо функцій фінансового потенціалу підприємства, то у науковій літературі вони трактуються в різних варіаціях. Серед функцій, які характеризують якісні сторони фінансового потенціалу, слід відзначити такі:

«1. Функція фінансового потенціалу формування нових грошових потоків, яка дозволяє суб'єкту господарювання в процесі своєї діяльності генерувати чисті грошові потоки, в результаті перерозподілу яких формуються його фінансові ресурси, що є матеріальною основою й ключовим важелем фінансового потенціалу підприємства.

2. Акумулятивна функція – полягає в наявності обсягів фінансових ресурсів для повноцінного забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності. Формування грошових потоків у процесі виробничої та інвестиційної діяльності, за рахунок яких накопичуються власні фінансові ресурси, відбувається через деякий проміжок часу. Для багатьох видів виробничої діяльності є часовий лаг між формування й використанням фінансових ресурсів. Саме ці процеси обумовлюють необхідність акумуляції фінансових ресурсів.

3. Резервна функція – відбувається усвідомлене обмеження щодо використання певної частини фінансових ресурсів підприємства. Таким чином, створюються певні види фондів та резервів, що мають цільове призначення.

4. Розподільча функція, за рахунок якої забезпечується розподіл фінансових ресурсів, які є обмеженими, між окремими галузями виробництва й напрямками їхнього використання.

5. Алокаційна функція – відбувається пристосування системи виробництва до пріоритетів стратегії економічного розвитку підприємства та його конкурентного середовища.

6. Трансформаційна функція, що дозволяє підприємству сформовані та розподілені між пріоритетними напрямками використання фінансові ресурси перетворити у інші види економічних ресурсів для їхнього використання у виробничій та фінансовій діяльності» [5].

Вищезазначені функції фінансового потенціалу створюють базис для формування ефективної системи цільового управління підприємством.

Важливо також акцентувати увагу на факторах, які обумовлюють розвиток елементів фінансового потенціалу підприємства та впливають на їх збалансованість і ефективність використання й поділяються на дві групи – зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Рис. 1. Фактори, що впливають на фінансовий потенціал підприємства

Джерело: складено автором за даними [6; 7; 8].

Варто відзначити, що вплив зовнішніх факторів визначається обмежувальними й стимулюючими заходами: податковими ставками, відсотковими ставками, законодавчими нормами тощо [8, с.164].

Прийнято виділяти три базових рівні фінансового потенціалу підприємства:

«1. Високий рівень фінансового потенціалу підприємства, який характеризується прибутковістю діяльності і стабільністю його фінансового стану. Для цього рівня характерна наявність чистого прибутку і фінансової стійкості протягом останніх трьох років.

2. Середній рівень, коли діяльність підприємства прибуткова, однак її стабільність в значній мірі зумовлюється змінами внутрішнього та

зовнішнього середовища. При цьому підприємство може як отримувати прибуток, так і нести певні збитки.

3. Низький рівень фінансового потенціалу, який вирізняється фінансовою нестабільністю підприємства. Фірма зазнає збитків, а її ліквідність і платоспроможність істотно нижче норми» [7, с. 58].

Оцінка фінансового потенціалу підприємства передбачає визначення його рівня і ступеня можливості фінансування господарської діяльності. Проводиться така оцінка за допомогою відповідних методів економічного аналізу й передбачає необхідність оцінки ресурсної та результативної його складових. Аналізу при цьому піддаються як кількісні, так і якісні показники. Перші визначають величину та обсяг фінансових ресурсів, що належать підприємству, а інші – характеризують його фінансовий стан.

Зміцнення фінансового потенціалу підприємства залежить від якісно сформованої фінансової стратегії. Формування та реалізація фінансової стратегії, спрямованої на підтримку конкурентоспроможного потенціалу підприємства, ґрунтується на використанні механізмів та інструментів фінансового менеджменту.

Отже, фінансовий потенціал є важливою характеристика ефективності фінансово-господарської діяльності та надійності функціонування підприємства. Він свідчить про конкурентоспроможність підприємства, виступає основою ефективної реалізації фінансових інтересів усіх учасників господарської діяльності. Фінансовий потенціал є сукупністю фінансових можливостей розвитку підприємства, зумовлених наявністю фінансових ресурсів та результативної системи управління фінансами, які спрямовані на досягнення стратегічної фінансової позиції підприємства в мінливому зовнішньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кужелєв М. О. Концептуальні основи розвитку корпоративних відносин : монографія. Донецьк : ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. 260 с.

2. Ліснічук О. А., Фадєєва О. В. Система показників використання фінансового потенціалу підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 287–292.

3. Бєлов О. В. Визначення фінансового потенціалу підприємства. *Регіональні перспективи*. 2012. № 5. С. 29–34.

4. Саух І. В. Фінансовий потенціал підприємства як об’єкт стратегічного аналізу. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2017. № 1. С. 132–140.

5. Корнійчук Г. В. Характеристика фінансового потенціалу підприємства як економічної категорії. *Економіка АПК.* 2016. № 11. С. 44–49.

6. Пінчук А. В., Нечипоренко А. В. Формування інвестиційної стратегії підприємства. *Механізми економічного зростання і конкурентоспроможності національного господарства* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 грудня 2018 р. Громадська організація «Київський економічний науковий центр». К., 2018. Ч. 1. С. 103–105.

7. Кужелєв М. О., Ковальова К. В. Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 55–60

8. Курінна О. В. Теоретичні аспекти управління фінансовим потенціалом підприємств. *Науковий вісник Академії муніципального управління.* 2014. Вип. 1. С. 161–171.

Юркова Олена Миколаївна,
студентка групи ФМСБз-19-1
Науковий керівник:
Нечипоренко
Аліна Володимирівна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
імені Л. Л. Тарангул

АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПАТ «УКРНАФТА»

Постановка проблеми. Кризові потрясіння, які проявляються у всіх сферах національної економіки, найбільш суттєво відобразились на інвестиційній сфері. Упродовж останніх років відбувається різке зниження рівня застосування інвестиційних ресурсів в державі. Однією із головних причин зменшення рівня використання інвестиційних ресурсів є зниження інвестиційного клімату. Державна фіскальна політика не сприяє активізації інвестиційної діяльності, навпаки, вона є потужним чинником, котрий негативно здійснює вплив на інвестиційний клімат. Однією із сфер, яка є стратегічно важливою для держави загалом і яка нині гостро потребує додаткового залучення грошових коштів у її розвиток є нафтовидобувна галузь, зокрема в такі великі підприємства, як ПАТ «Укрнафта».

Відповідно аналіз залучення фінансових інвестицій в підприємства нафтовидобувної галузі є актуальним для дослідження, адже нині недостатньо опрацьовано організаційно-економічний механізм інвестиційного фінансового забезпечення діяльності підприємств нафтовидобувної галузі, що потребує посиленої уваги в контексті сучасних процесів структурного реформування, що нині відбуваються, в силу унікальної значимості для забезпечення енергетичної незалежності і економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку підприємств нафтовидобувної промисловості завжди були в колі уваги вчених-економістів. Значний внесок в різні аспекти цієї проблематики зроблено завдяки науковим дослідженням Р. Коуза, Д. Норта, О. Уільямсона, Є. Антоненка, І. Бритченка, М. Данилюка, Ю. Коваленко, М. Кужелєва, С. Онишко, В. Чорній, Р. Качура та інших.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в здійсненні аналізу залучення фінансових інвестицій підприємствами нафтовидобувної галузі (на прикладі ПАТ «Укрнафта»).

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові інвестиції являють собою фінансові активи, котрі виражаються в формі фінансових інструментів, та в результаті утримання котрих створюється прибуток чи досягається соціальний ефект.

Доволі важливим питанням є класифікація фінансових інвестицій. Вони класифікуються за формою власності на інвестиційні ресурси – державні, приватні, іноземні, спільні; відповідно до характеру участі в інвестуванні – прямі, портфельні тощо [1]. Проаналізувавши значну кількість робіт з питань фінансового інвестування, можемо запропонувати узагальнену класифікацію фінансових інвестицій, яка представлена на рис. 1.

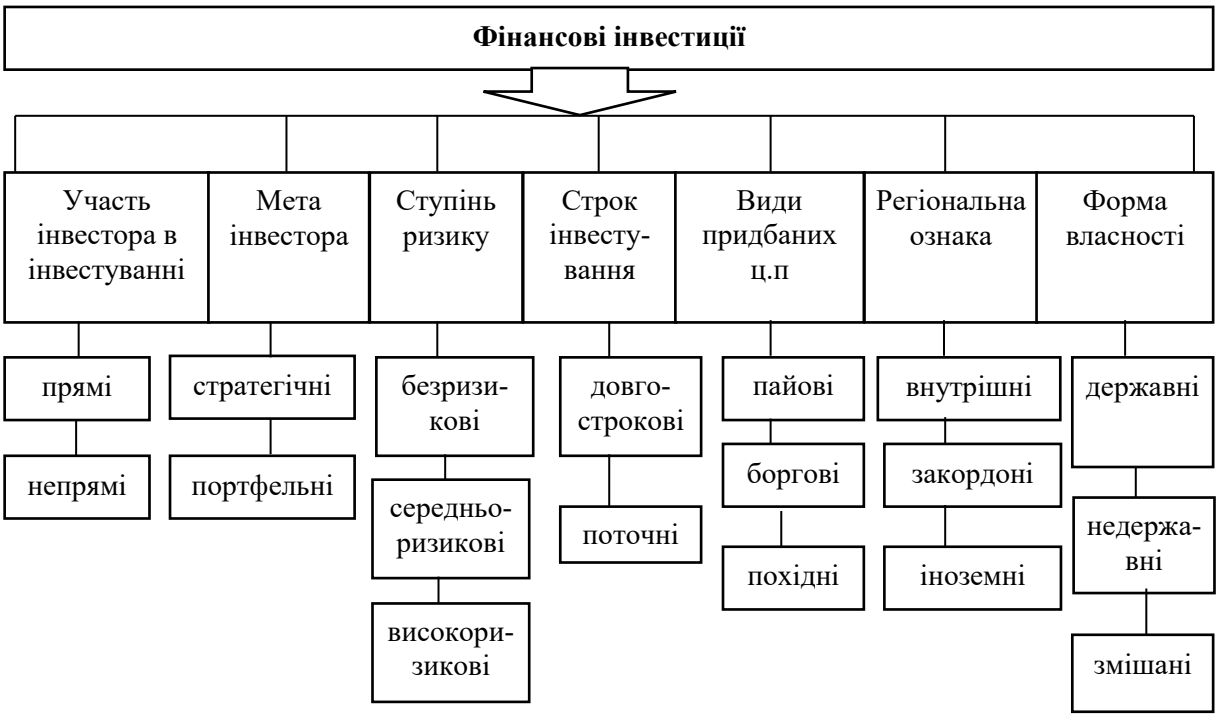

Рис. 1. Класифікація фінансових інвестицій

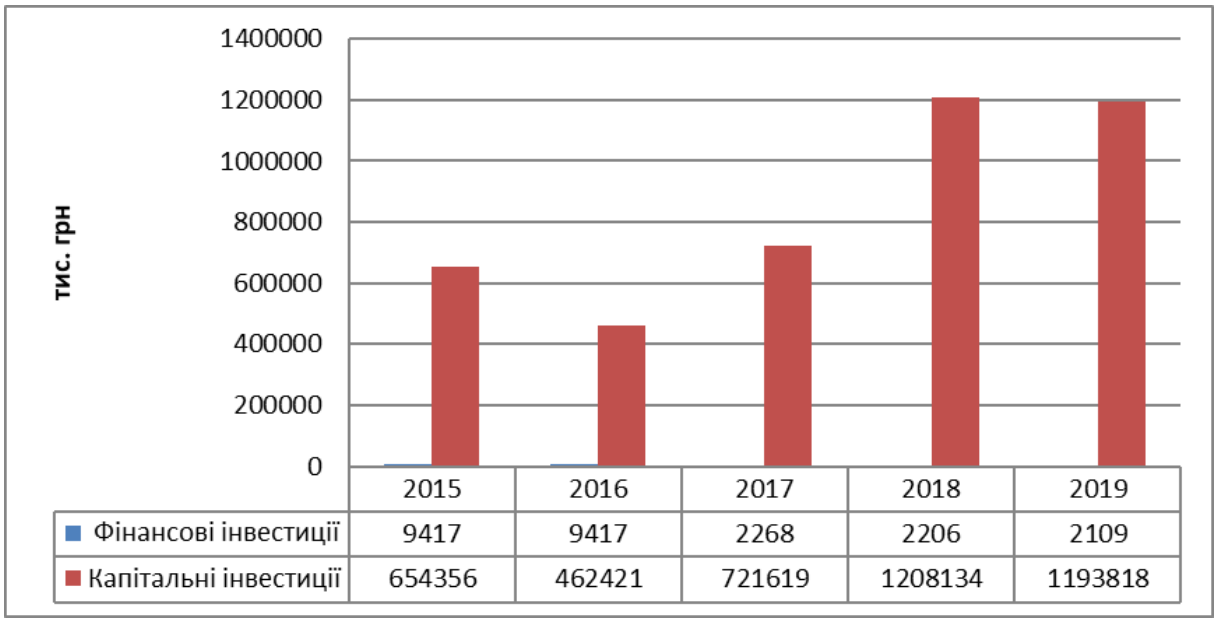
Джерело: складено автором на основі [2]

Визначивши теоретичні аспекти фінансових інвестицій, далі проаналізуємо інвестиційну діяльність ПАТ «Укрнафта».

ПАТ «Укрнафта» є найбільшою нафтовидобувною компанією України. Частка товариства в загальному видобутку нафти із газовим конденсатом в Україні у 2019 році становила 62,3%, частка в загальному видобутку газу – 5,7%.

Станом на 01.01.2020 р. ПАТ «Укрнафта» володіє 85 спеціальними дозволами на видобування (промислову розробку родовищ) вуглеводнів. На балансі корпорації перебуває 24 бурові установки. ПАТ «Укрнафта» володіє однією із найбільших в Україні мереж заправних станцій, що присутні в більшості регіонів країни. Мережа налічує 537 АЗС [3].

Динаміка фінансових інвестицій ПАТ «Укрнафта» показана на рис 2.

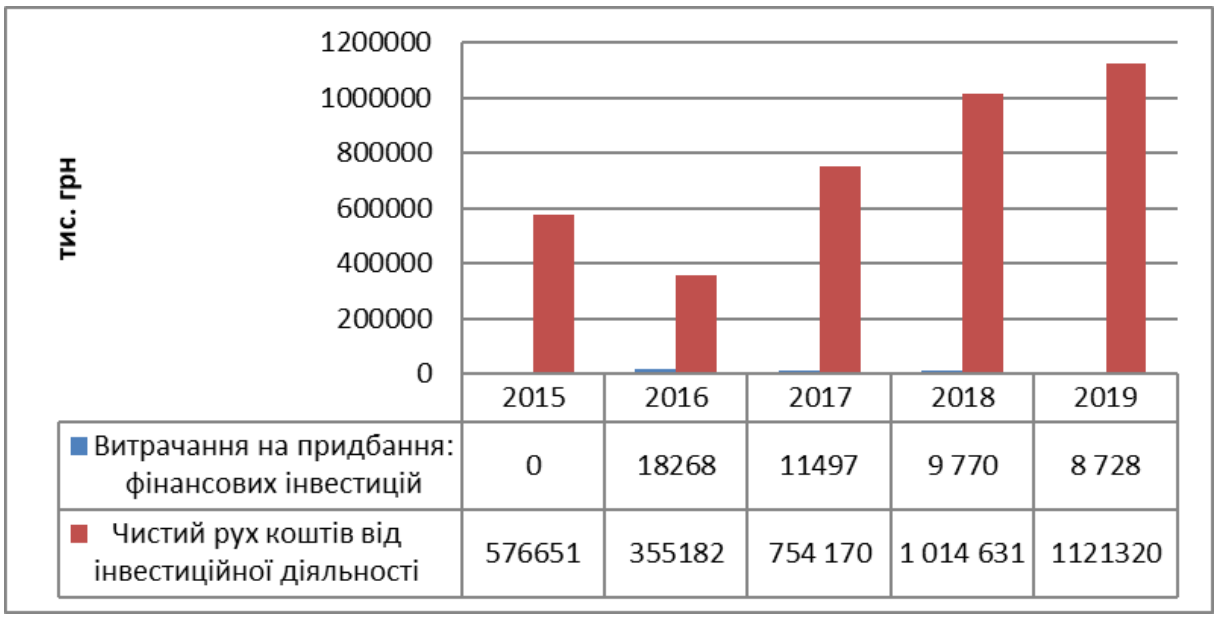
	2015	2016	2017	2018	2019
Фінансові інвестиції	9417	9417	2268	2206	2109
Капітальні інвестиції	654356	462421	721619	1208134	1193818

Рис. 2. Динаміка фінансових інвестицій ПАТ «Укрнафта» за 2015–2019 роки, тис. грн

Джерело: складено автором на основі [3]

З рис. 2 бачимо, що динаміка фінансових інвестицій ПАТ «Укрнафта» за 2015–2019 роки зменшилась на 7308 тис. грн., або на 77%. Також помічаємо, що капітальні інвестиції суттєво переважають фінансові інвестиції, динаміка яких за звітний період збільшилась на 539462 тис. грн., або на 82%.

Загалом чистий рух від інвестиційної діяльності ПАТ «Укрнафта» за 2015–2019 роки показано на рис. 3.

	2015	2016	2017	2018	2019
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	0	18268	11497	9 770	8 728
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	576651	355182	754 170	1 014 631	1121320

Рис. 3. Динаміка чистого руху від інвестиційної діяльності ПАТ «Укрнафта» за 2015–2019 роки, тис. грн

Джерело: складено автором на основі [3]

З рис. 3 бачимо, що чистий рух від інвестиційної діяльності ПАТ «Укрнафта» за 2015–2019 роки збільшився на 544669 тис. грн., або на 94%. Витрати на придбання фінансових інвестицій за 2016–2019 роки зменшились на 9 540 тис. грн., або на 52%.

Динаміка зниження обсягів фінансових інвестицій ПАТ «Укрнафта» обумовлена такими проблемами:

«– ускладнення умов видобутку газу в умовах дефіциту запровадження результатів науково-технічних досягнень, високого ступеню зношування основних фондів, високої вартості прокладки труб;

– недостатній рівень завантаженості газотранспортної системи;

– обмеженість залучення корпорації, що володіє достатніми інвестиційними ресурсами, до розвідки й видобутку газу на території держави;

– фіскальне навантаження, зокрема надмірне оподаткування на стадії розвідувальних та пошукових робіт, відсутність заохочувальних заходів в вигляді «податкових канікул», інвестиційних пільг на стадії пошуку, розвідки та освоєння родовищ до початку промислової розробки;

– відсутність економічних пільг для розробки низькорентабельних запасів;

– високий рівень вартості придбання права на надрокористування через аукціонні торги, і відповідно, відбувається скорочення фінансових інвестицій в геологорозвідувальні роботи;

– відсутність оцінки кращих проектних рішень, ефективних технологій, запланованих обсягів інвестування в розробку родовищ;

– недостатня розвиненість відтворювального процесу сировинної бази в умовах дефіциту інвестицій» [4; 5].

Основними напрямами залучення фінансових інвестицій нафтовидобувними підприємствами та ПАТ «Укрнафта» зокрема є:

– підвищення ефективності вилучення вуглеводнів, що робить економічно обґрунтованим освоєння важкодоступних родовищ, а також диверсифікація бізнесу із метою зменшення залежності від кон'юнктури ринку вуглеводнів;

– підвищення точності прогнозування основних показників ринку вуглеводнів, а також підвищення якості оцінки ризиків інвестиційних проєктів;

– необхідність використання зарубіжної практики нафтовидобувних компаній в напрямку стратегічного планування інвестиційної діяльності і аналізу економічної ефективності фінансових інвестиційних проєктів, що дозволить підвищити точність прогнозів і якість опрацювання проєктів.

Зі сторони держави необхідним є:

«– створення нового корпоративного законодавства, систем розкриття інформації для потенційних інвесторів, запровадження міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності;

– формування розвиненої фінансової та кредитної системи, котра б поєднувала фондовий ринок, державних і корпоративних емітентів цінних паперів, гарантування і страхування фінансових інвестицій;

– здійснення реформ в фіскальному напрямі із метою заохочення потенційних інвесторів до довгострокового фінансування та кредитування важливих інвестиційних проєктів;

– реформування системи державного регулювання фінансового ринку на засадах нагляду за діяльністю державних і недержавних фінансових інститутів та промислово-фінансових груп» [6; 7].

Висновки. Отже, фінансові інвестиції є фінансовими активами, які виражаються в формі фінансових інструментів, й в результаті утримання котрих створюється прибуток чи досягається соціальний ефект. В процесі дослідження проаналізовано фінансові інвестиції найбільшої нафтовидобувної компанія України ПАТ «Укрнафта» та встановлено, що динаміка фінансових інвестицій має негативну

динаміку, що обумовлено в більшій мірі проблемами законодавчого характеру. Запропоновані напрями вирішення даних проблем покращать процес залучення фінансових інвестицій підприємствами нафтовидобувної галузі та ПАТ «Укрнафта» зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онишко С. В. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 452 с.

2. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : 08.04.01. Ірпінь, 2004. 27 с.

3. Офіційні дані ПАТ «Укрнафта». URL: https://www.ukrnafta.com/

4. Чорній В. В. Ринок газу України: стан, проблеми та перспективи. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки* : зб. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., 26 лист. 2014 р.. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. С. 185.

5. Кужелев М. А., Антоненко Е. О. Механизмы принятия инвестиционных решений в системе управления корпорацией. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. Вип.3(8). 2010. С. 62–68.

6. Брітченко І. Г., Кужелєв М. О. Формування системи державного управління інвестиційним процесом як головна передумова економічного зростання в Україні. *Вестник ДонГУЭТ*. 2001. №12. С. 15–22.

7. Качур Р. П. Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : 08.00.03 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2015. 20 с.

Ярова Ліна Станіславівна,
студентка групи ФМА-19-1
Науковий керівник:
Коляда Тетяна Анатоліївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ НА ПРИКЛАДІ М. ІРПІНЬ

В умовах трансформацій в економіці України особливої актуальності набуває бюджетне планування, передусім його стратегічна складова, що обумовлено необхідністю обґрунтування й визначення ефективних шляхів досягнення довгострокових і узгоджених цілей у сфері державної економічної, соціальної, медичної, оборонної, технологічної та інших політик. Формування комплексної системи бюджетного планування, що включає стратегічний, тактичний та оперативний рівні, є передумовою створення механізму цілісного державного управління, тобто ефективної реалізації органами державної влади не лише функції планування, а й організації, мотивації та контролю. Це сприятиме нормалізації соціально-економічних показників у довгостроковій перспективі та переходу держави до сталого економічного розвитку.

Чугунов І. Я. та Макогон В. Д. зазначали: «бюджетна система є потужним інструментом державного управління, метою якого є збалансована система державних фінансів та досягнення економічних пріоритетів. Роль бюджету, насамперед, виявляється в тому, що бюджет створює фінансову базу, що необхідна для забезпечення діяльності органів державної та місцевої влади. Бюджетна політика є основою загальної фінансової політики держави. Від того наскільки чітко і якісно визначені пріоритети розвитку системи державних фінансів залежать темпи економічного зростання країни та рівень соціального забезпечення населення» [1, с.67].

Розглянемо показники планування бюджету Ірпінської міської ради, що формуються згідно з Рішенням 76-ї сесії № 6105-76-VII від 19.12.19 «Про міський бюджет на 2020 рік» відповідно до пункту 23 частини 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в

Україні», статей 76, 77 Бюджетного кодексу України, керуючись Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» [2]:

– доходи міського бюджету у сумі 937 722 358,0 гривень, у тому числі доходи загального фонду міського бюджету – 903 212 458,0 гривень та доходи спеціального фонду міського бюджету – 34 509 900,0 гривень згідно з додатком 1 до цього рішення;

– повернення кредитів до міського бюджету у сумі 6 939 412,0 гривень, у тому числі повернення кредитів до загального фонду міського бюджету – 6 938 200,0 гривень та повернення кредитів до спеціального фонду міського бюджету – 1 212,0 гривень;

– профіцит за загальним фондом міського бюджету у сумі 237 140 700,0 гривень згідно з додатком 2 до цього рішення.

Згідно з вище зазначеного рішення сформовано структуру доходів на І квартал 2020 року (рис. 1-2):

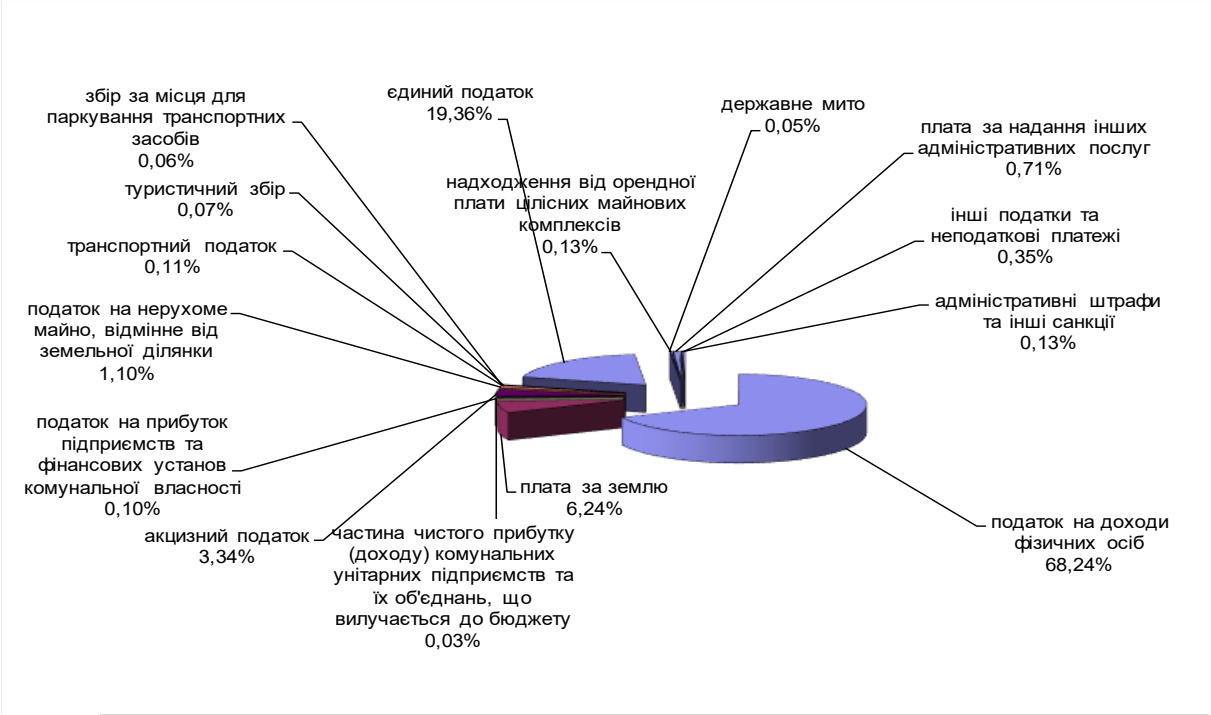

Рис. 1 Структура доходів загального фонду м. Ірпінь за І квартал 2020 року

Джерело: [2]

Крім того, за І квартал 2020 р. надійшло 13 492 200,98 грн. доходів до спеціального фонду при уточненому річному плані 37 035 783,91 грн., що на 2 341 449,18 грн. менше в порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

При уточненому плані субвенцій на І квартал 2020 року 115 559 855,0 грн. фактично надійшло 113 897 644,13 грн., що становить 98,6% або на 1 662 210,90 грн. менше плану.

Ірпінська міська рада отримує хороші доходи з надходжень плати за землю, тому розглянемо динаміку показників останнього року (таблиця 1).

Таблиця 1

Надходження плати за землю у розрізі платежів за І квартал 2019/2020 рр.

Назва податку	Фактичні надходження за І кв. 2019 року (грн.)	Фактичні надходження за І кв. 2020 року (грн.)	Абсолютне відхилення до відповідного виконання минулого року (+, -)	Відносне відхилення до відповідного виконання минулого року (%)
Земельний податок з юридичних осіб	2 440 131,89	2 931 054,23	490 922,3	20,1
Орендна плата з юридичних осіб	3 794 679,76	3 791 499,97	-3 179,8	0,1
Земельний податок з фізичних осіб	184 045,25	1 106 881,97	922 836,7	501,4
Орендна плата з фізичних осіб	525 107,40	503 036,24	-22 071,2	4,2
ВСЬОГО	**6 943 964,3**	**8 332 472,41**	**1 388 508,11**	**120,0**

Фактичну динаміку показників виконання плану бюджету по видатках і доходах розглянемо на рис. 3:

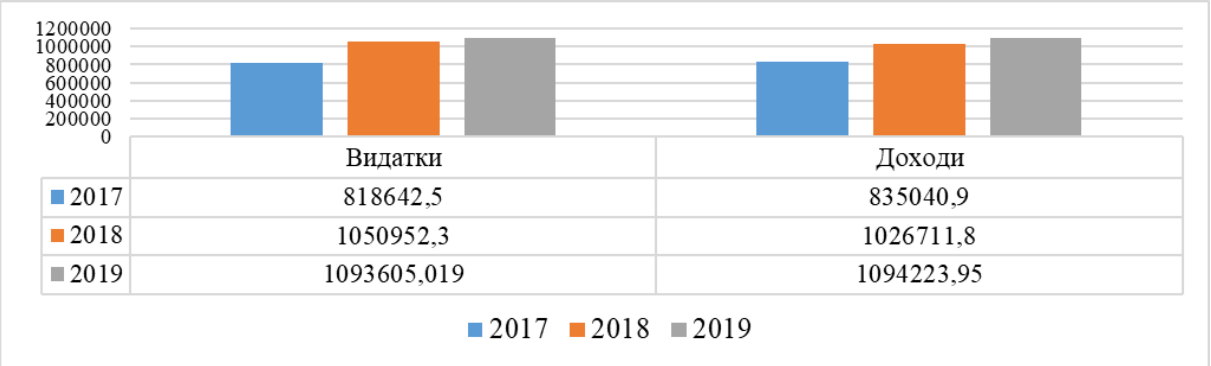

Рис. 3 Динаміка виконання місцевого бюджету за доходами та видатками 2017-2019 рр., тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі [3]

При аналізі показників визначаємо, що виконання показників здійснюється згідно середньострокового плану. Розглянемо наступні рекомендації (рис. 4):

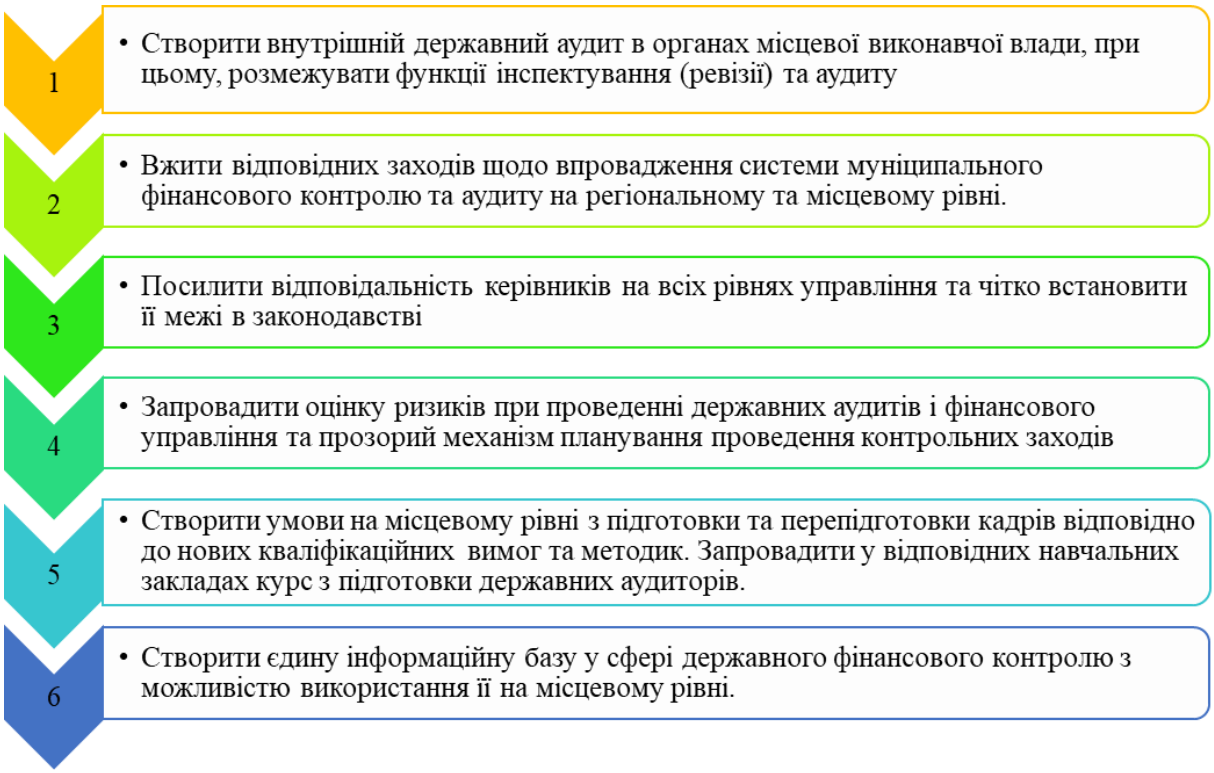

Рис. 4 Рекомендації щодо покращення здійснення бюджетного процесу у фінансових органах місцевого самоврядування

Джерело: розроблено і побудовано автором

Коляда Т. А. зазначила: «запровадження в Україні довгострокового бюджетного планування або подовження часового горизонту середньострокового бюджетного планування до п’ятирічного періоду має ґрунтуватися на відповідній правовій нормі Основного Закону держави, як це, зокрема передбачено в Німеччині, або Бюджетного кодексу України. Зазначене положення має регламентувати обов’язковість запровадження процедури складання прогнозу бюджету на п’ятирічний період у бюджетному процесі, де має бути визначено обсяг (у відносних показниках до ВВП) та склад імовірних видатків та доходів бюджету відповідно до прогнозованих тенденцій (сценаріїв) розвитку економіки країни, у разі необхідності визначення джерел фінансування дефіциту бюджету та обмежень щодо розміру державного боргу» [4, с.19].

Гребеник К. В. визначив, що «структурні елементи бюджетних систем розвинутих країн використовуються органами влади для впливу на різні напрями економічної політики, зокрема:

– сприяння процесу нагромадження капіталу та розвитку перспективних галузей економіки;

– стимулювання процесу розширеного відтворення, структурної перебудови економіки, прискорення темпів економічного зростання;

– забезпечення розвитку науково-технічного прогресу через державну фінансову підтримку фундаментальної науки та розвиток наукомістких виробництв;

– регулювання темпів оновлення основного капіталу;

– розширення або зменшення державного споживання для впливу на процес реалізації сукупного суспільного продукту;

– створення умов для розвитку внутрішнього фінансового ринку, формування ефективної структури виробництва, стимулювання розвитку науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

– сприяння зростанню конкурентоспроможності національної економіки, прискорення науково-технічного прогресу, посилення науково-технічного потенціалу країни тощо» [5].

Щодо пріоритетів бюджетної політики, то держави зберігають направленість фінансово-бюджетної політики в напрямку соціальної спрямованості видатків бюджету, зокрема направлення та модернізації заходів з метою підтримки соціально вразливих категорій населення. Актуальним є вивчення особливостей функціонування бюджетних систем та напрямків фінансової політики соціально-економічного зростання у країнах з розвиненою економічною системою, визначення можливостей залучення зарубіжного досвіду розвитку системи державних фінансів до вітчизняної фінансово-економічної системи.

Отже, стратегічне бюджетне планування може також стати важливим інструментом для вирішення демографічної й міграційної кризи в Україні. Зафіксувавши на довгострокову перспективу в стратегічних бюджетних показниках найважливіші соціальні стандарти, держава дає сигнали для членів суспільства про перспективи їхнього життя: можливість на належному рівні забезпечити виховання майбутнього покоління, розкрити свій потенціал у цій країні тощо. Запровадження стратегічного бюджетного планування дасть змогу повною мірою забезпечити виконання рекомендацій Міжнародного

валютного фонду та Світового банку щодо ефективності управління державними видатками. Це, у свою чергу, дасть додаткові аргументи для продовження співпраці з даними міжнародними фінансовими організаціями та сигнал іноземним інвесторам про перспективність інвестиційних проектів в Україні, посилить позиції вітчизняних кредиторів на ринках зовнішніх запозичень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 3-4(2). С. 66-69.

2. Рішення 76-ї сесії Ірпінської міської ради № 4577-62-VII від 19.12.19 «Про міський бюджет на 2020 рік». URL: https://imr.gov.ua/city-budget

3. Звіт про виконання міського бюджету м. Ірпінь за І квартал 2020 року. URL: https://imr.gov.ua/vikonannya-miskogo-byudzhetu

4. Коляда Т.А. Організація довгострокового бюджетного планування та прогнозування: досвід провідних країн світу. *Проблеми економіки*. 2013. № 4. С. 14-20.

5. Гребеник К.В. Особливості функціонування бюджетної системи у країнах з розвиненою економікою. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 37 (1). С. 217-226.

Ярощук Тетяна Юріївна,
студентка групи ФМСБ-19-1
Науковий керівник:
Ліснічук Оксана Андріївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул

АНАЛІЗ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Чинником відновлення очікуваних темпів фінансового зростання є мале підприємництво, яке для свого розвитку залучає додаткові фінансові ресурси. Проте спостерігаємо, що банківськими установами кредитів малому бізнесу надається лише близько 3% від загального обсягу кредитування, через низький ступінь попиту на кредити бізнесменами, ймовірні ризики неповернення позик, низьку прибутковість даного напрямку кредитування для банків та ускладнені об'єктивної оцінки дійсного фінансового стану малого бізнесу.

В наукових дослідженнях немає нових даних та інформації щодо мікрокредитування малого бізнесу в Україні, таким чином дана проблема набуває актуальності. Становище у галузі малого підприємництва та своєрідна гострота проблеми надміру вартісних кредитів для малих бізнесменів створює потребу у подальшому дослідженні напрямку мікрокредитування малого бізнесу в Укаіні.

Дослідженням проблематики мікрокредитування малого підприємництва в Україні займалися такі вчені Ліснічук О.А., Табінський В.А., Сич О.А., Поліщук Г.О., Коцовська Р.Р., Добуляк Л.П., Кампо Г.М., Кручок Н.С., Ткачук І.Г., Покотілов А.А., Малік М.Й., Єпіфанов А.О., Башнянин Г.І., Глущенко С.В., Шквір В.Д. та інші .

Малий бізнес займає найбільшу питому вагу в секторі підприємництва. Він є економічною основою стримування підвищення цін, урівноважує інтереси членів ринку, забезпечує насичення усіх сегментів сфери торгівлі продукцією, послугами.

В Україні станом на 2019 рік налічується 25051 одиниць суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва (не враховуючи дані банківських і бюджетних установ), з яких: 20 – суб'єктів великого підприємства, 1281 – суб'єктів середнього підприємництва та 23750 – суб'єктів малого підприємництва.

Рис 1. Питома вага малого бізнесу в Україні
Джерело: складено автором на основі [1]

Відповідно до даних рис. 1 спостерігаємо, що малий бізнес майже заполонив весь ринок України, оскільки питома вага малих підприємств у відношенні до загальної кількості підприємств становить 94,8%. Для підтримки та розвитку дрібних підприємств банками створюються програми мікрокредитування, які є досить зручними для функціонування малого бізнесу. Попри те, що усі програми мікрокредитування можуть бути спрямованими на сатисфакцію запитів різних суб'єктів дрібного бізнесу, основна ціль цих програм полягає в розгалужені фінансових можливостей малих підприємців і сприянні необмеженому доступу до ресурсів, потрібних для їх діяльності.

Аналіз наслідків впровадження програм мікрокредитування показує, що вони мають позитивний вплив на розвиток виробництва, реалізації та підвищення обсягів доходу. Підприємства, що беруть участь в програмах мікрокредитування, досягли збільшення рівня прибутковості на 30-50%. Отже, можна стверджувати, що банківське мікрокредитування є ефективним видом бізнесу для українських банківських установ, і в свою чергу важливим та необхідним для процвітання суб'єктів господарювання України.

В цілому у господарському функціонуванні всіх країн саме великі підприємства є результативнішими порівняно із малими компаніями. Це найбільш ефективно для секторів виробництва, де необхідні великі інвестиції капіталу. Продуктивність праці на корпораціях України в загальному наслідує дану схему. Однак, в будівництві, де

переважна більшість малого бізнесу, продуктивність праці дрібних компаній аналогічна до продуктивності праці на великих підприємствах. Тому перевагу надаємо саме малим підприємствам. Під час епідеміологічної ситуації в Україні (COVID-19) фінансова підтримка підприємств набуває актуальності [2].

Рис 2. Мета фінансової державної підтримки малого бізнесу
Джерело: складено автором на основі [2]

Присвоєння фінансової державної допомоги суб'єктам бізнесу здійснюється Фондом розвитку підприємництва. В даний час, державними банками передбачений ряд фінансових продуктів для дрібного бізнесу. На рис 2 зображено такі фінансові продукти Ощадбанку:

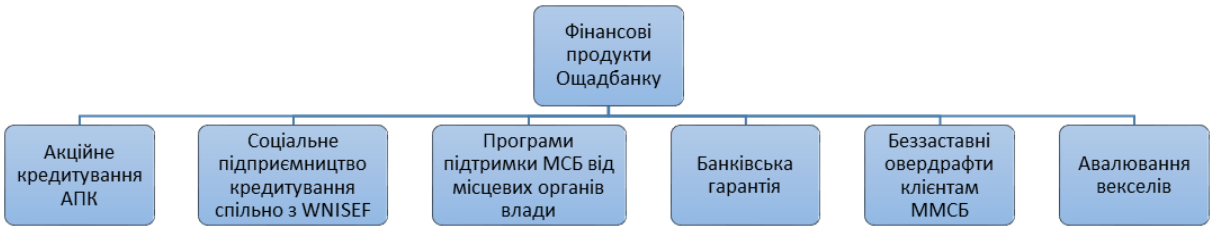

Рис 3. Фінансові продукти кредитування від Ощадбанку
Джерело: складено автором на основі [3]

Також даним банком була утворена програма підтримки підприємств «Будуй своє», основною метою якої є надання малому бізнесу можливості навчатися підприємцям, швидко відкривати рахунки з допомогою зручного інтернет банку та отримати фінансову підтримку.

Приват Банк пропонує велику кількість фінансових продуктів для малого бізнесу. Наприклад:

- Державна програма компенсацій. За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» держава відшкодовує бізнесмену частку кредитного тягаря за створення нових робочих місць. Перевагами даної програми є: знижені % ставки, кредитні транші, рефінансування існуючої заборгованості та поповнення оборотних коштів[3].

- КУБ (Країна успішного бізнесу). Перевагами є прості умови погашення без застави та зайвої бюрократії, спеціальні умови погашення для аграріїв.

- Бізнес іпотека. Перевагами є фіксована ставка на весь термін використання кредиту, строк виплати від 24 до 60 місяців, та можливість оплатити до 75% вартості нерухомості за рахунок кредитних коштів [3].

Не слід забувати, що фінансову допомогу українські підприємці можуть отримувати і від зарубіжних партнерів. Наприклад, існує Німецько-Український фонд, що надає кредити українським банкам для подальшого кредитування малого бізнесу, які відповідають вимогам в рамках Програм НУФ. Також є програма «Fit for Partnership with Germany» - вона допомагає українському бізнесу вийти на міжнародний рівень, підвищує конкурентоспроможність дрібних підприємств та допомагає підвищити компетентність працівників[4].

ЄС створили карту можливостей для малого та середнього бізнесу в межах ініціативи EU4Business. Ініціатива “EU4Business” направлена на покращення бізнес-клімату в країні, яка цього потребує[5]. Програми ініціативи спрощують систему отримання фінансування для малого підприємництва, гарантують навчання та допомогу підприємствам, очільниками яких є жінки, і тих, що працюють в галузі зеленої економіки. Малі підприємства також мають змогу отримати технічну підтримку, якщо вони відповідають усім стандартам ЄС.

Отже, в Україні спостерігається переважна більшість малих підприємств, що для свого розвитку залучають банківське фінансування. Банки в свою чергу всіляко допомагають бізнесменам-початківцям втриматися на плаву та розвинути власну справу, за допомогою низьких ставок кредитування, вигідних умов, без заставних кредитів, бізнес-іпотек, лізингів та державних програм компенсацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікро-підприємництва та малого підприємництва» від 24 січня 2020 р. №28. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text

3.Офіційний сайт ПриватБанку URL: https://privatbank.ua/business/kredit

4. Ліснічук О.А., Матвійчук В.В. Сучасний стан малого підприємництва та його роль в забезпеченні сталого розвитку економіки України. *Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитк*у: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 16 лютого 2019 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2019. С.12–13.

5. Офіційний сайт EU4Business. URL: https://eu4business.eu/uk/ukraine

Кафедра фінансових ринків

Тітор Віктор Сергійович,
студент групи ФМД-19-1
Науковий керівник:
Діденко Людмила Вікторівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових ринків

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У нинішніх умовах розвитку економіки проблема модернізації і перетворення наявних пенсійних систем є однією з головних на порядку денному більшості країн світу, в тому числі й України. Найвагоміший шлях реформування пенсійного страхування є надання відповідних умов для становлення системи недержавного пенсійного забезпечення, як складової системи фінансового посередництва в державі. Зазначене й визначає актуальність дослідження основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання недержавного пенсійного забезпечення знайшли своє відображення у працях багатьох науковців, серед яких: Л. Діденко, С. Онишко, Т. Паєнтко, Ю. Коваленко, В.С. Толуб'як, Т.О. Хлибова, К.П. Черненок, Л.Д. Павловська, Н.В. Ткаченко, а також зарубіжними: Е. Девіс, П. Гусєва, Е. Бронштейн, В. Бончік, М. Баздаріч, М. Амманн та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення, що є частиною пенсійної системи України, не стоїть на місці, тому дослідження проблем і перспектив його розвитку є суттєво актуальним.

Метою дослідження є розкриття сучасного стану і перспектив розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Недержавне пенсійне забезпечення є третім, заключним рівнем пенсійної системи. Становлення та розвиток НПЗ розпочинається з 2004 року, разом з набранням чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [1]. Вершину такої системи становлять недержавні пенсійні фонди.

«Недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) виникають на основі рішення засновників і діють на основі статуту, що затверджується засновниками фонду. Самі фонди отримують право на проведення діяльності з того моменту, коли вони офіційно реєструються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі НКЦПФР) та отримують відповідне свідоцтво. НКЦПФР здійснює контроль та нагляд за функціонуванням осіб, які управляють активами зберігачів та недержавних пенсійних фондів. Орган управління недержавного пенсійного фонду це – рада пенсійного фонду. Відповідно до законодавства в Україні існують три види недержавних пенсійних фондів – відкриті, корпоративні та професійні» [2, ст. 486].

Оцінюючи систему недержавного пенсійного забезпечення в Україні, враховуючи кількість діючих страхових, а також пенсійних установ, можна сказати, що система має прийнятний стан. Однак, зіставляючи ситуацію нашої держави з ситуацією у країнах Європи, де реформування пенсійних систем проходять подібним чином, слід зауважити, що стан в Україні може викликати певне занепокоєння, оскільки тут навіть 2 % працюючого населення не залучені до системи недержавного пенсійного забезпечення. Країни з розвинутою ринковою економікою мають в десятки разів більші показники [4, ст. 87].

Станом на 31.03.2020 року, відповідно до інформації з Державного реєстру фінансових установ, зареєстровано 63 НПФ та 22 адміністратори НПФ [3].

На сьогодні в Україні недержавні пенсійні фонди зареєстровані у 10 регіонах (рис.1). Найбільше недержавних пенсійних фондів, а саме 45 одиниць, розміщено у м. Київ, що становить 71,4% усіх зареєстрованих НПФ [3].

В таблиці 1 представлені показники діяльності НПФ.

Станом на 31.03.2020 року адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 79,6 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 13,1**%** (9,2 тис. шт.) порівняно зі станом на 31.03.2019 року.

Структура пенсійних контрактів станом на 31.03.2020 року:

з вкладниками – фізичними особами – 72,7 тис. шт.;

з фізичними особами, що є підприємцями – 0,1 тис. шт.;

з юридичними особами – 6,8 тис. шт.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показник	31.03.2018	31.03.2019	31.03.2020	Темпи приросту, %	
				31.03.2019/ 31.03.2018	31.03.2020/ 31.03.2019
Кількість укладених пенсійних контрактів, (тис. шт.)	61,0	70,4	79,6	15,4	13,1
Загальна кількість учасників НПФ, (тис. осіб)	843,2	858,4	878,3	1,8	2,3
Загальна вартість активів НПФ, (млн. грн.)	2 485,2	2 829,8	3 106,5	13,9	9,8
Пенсійні внески, всього, (млн. грн.)	1 910,4	2 036,4	2 219,1	6,6	9,0
у тому числі:					
- від фізичних осіб	134,4	183,9	239,0	36,8	30,0
- від фізичних осіб, що є підприємцями	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
- від юридичних осіб	1 775,3	1 851,7	1 979,3	4,3	6,9
Пенсійні виплати, (млн. грн.)	723,2	842,0	986,7	16,4	17,2
К-ть учасників, що отримали пенсійні виплати, (тис. осіб)	79,4	81,9	84,9	3,1	3,7
Сума інвестиційного доходу, (млн. грн.)	1 468,5	1 865,9	2 165,1	27,1	16,0
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, (млн. грн.)	1 185,1	1 522,3	1 758,8	28,5	15,5
Сума витрат, + відшкодованих за рахунок пенсійних активів, (млн. грн.)	283,4	343,6	406,3	21,2	18,2

Джерело: складено автором на основі [3]

Ми бачимо, що внаслідок збільшення або зменшення пенсійних контрактів з фізичними особами, збільшилась кількість пенсійних контрактів у І кварталі 2020 року у порівнянні з І кварталом 2018-2019 років. Так:

- порівняно з 31.03.2019 року збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 31.03.2020 року становило 14,5 % (9,2 тис. шт.).

- порівняно з 31.03.2018 року збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 31.03.2020 року становило 34,6% (18,7 тис. шт.) та зменшення з юридичними – 1,4% (0,1 тис. шт.).

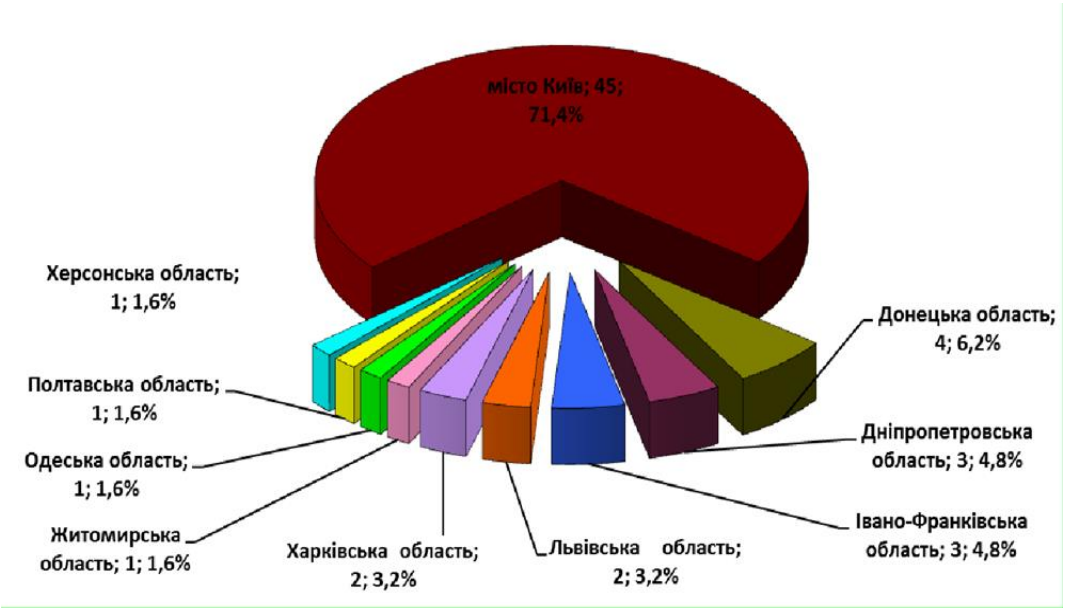

Рис. 1. Територіальний розподіл НПФ

Джерело: складено автором на основі [3].

Пенсійні контракти станом на 31.03.2020 року укладено з 83,3 тисячі вкладників, з яких:

1. юридичні особи – 2,1 тисячі, або 2,5% від загальної кількості вкладників;

2. фізичні особи – 81,2 тисячі, або 97,5%.

Кількість вкладників станом на 31.03.2020 року збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2019 року на 28,4% (18,4 тис. вкладників) та станом на 31.03.2019 року порівняно з аналогічним періодом 2018 року кількість вкладників збільшилася на 18,6% (10,2 тис. вкладників).

Станом на 31.03.2019 року кількість вкладників становить 64,9 тисячі, з яких юридичні особи становили 2,1 тисячі вкладників, фізичні особи – 62,8 тисячі вкладників. Станом на 31.03.2018 року– 54,7 тисячі вкладників, серед яких юридичних осіб – 1,8 тисячі вкладників, фізичних осіб – 52,9 тисячі вкладників.

Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 31.03.2020 року пенсійні виплати здійснено для 84,9 тисяч учасників, це становить 9,7% від загальної кількості учасників, яким надаються пенсійні виплати.

Таблиця 2

Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од.	Станом на			31.03.2019/ 31.03.2018 (%)	31.03.2020 31.03.2019 (%)
		31.03.2018	31.03.2019	31.03.2020		
К-ть вкладників юридичних осіб	тис.	1,8	2,1	2,1	16,7	0,0
К-ть вкладників фізичних осіб	тис.	52,9	62,8	81,2	18,7	29,3
Загальна к-ть вкладників	тис.	**54,7**	**64,9**	**83,3**	**18,6**	**28,4**
К-ть пенсійних контрактів з юр. особами.		6,9	6,8	6,8	-1,4	0,0
Кількість пенсійних контрактів з фіз. особами.	тис.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Загальна кількість	тис.	61	70,4	79,6	15,4	13,1

Джерело: складено автором на основі [3].

Розмір середньої одноразової виплати одному учаснику недержавного пенсійного забезпечення, станом на 31.03.2020 року становив 7,5 тис.грн. (порівняно з попереднім періодом на 31.03.2019 року цей показник становив 7,2 тис.грн.), а от розмір пенсійної виплати на визначений строк одному учаснику НПФ в середньому складав 88,3 тис.грн. (станом на 31.03.2019 року – 68,1 тис. грн., станом на 31.03.2018 року – 51,3 тис. грн.).

Головний показник, що характеризує систему НПЗ, це сплачені пенсійні внески. Загальна сума пенсійних внесків на 31.03.2020 року становить 2 219,1 млн. грн., збільшившись на 9,0% (182,7 млн. грн.) в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року. Порівняно зі станом на 31.03.2018 року сума пенсійних внесків станом на 31.03.2019 року збільшилась на 6,6% (126,0 млн. грн.).

У загальній сумі пенсійних внесків станом на 31.03.2020 року основну частину, або 89,2%, складають пенсійні внески юридичних осіб, що у коштах становить 1 979,3 млн. грн.

Станом на 31.03.2020 року на підвищення суми пенсійних внесків вплинуло збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб

на 30,0% (55,1 млн. грн.) та від юридичних осіб – на 6,9% (127,6 млн. грн.).

Висновки. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення є одним із першочергових завдань для нашої держави. Для того, щоб система недержавного забезпечення розвивалася, необхідно залучати економіко-активне населення, а особливо його грошові кошти. Вітчизняні НПФ мають проводити політику зацікавленості населення до індивідуальних пакетів забезпечення додаткових виплат у пенсійному віці. Ще необхідне створення безпосередніх інструментів захисту пенсійних накопичень, а також гарантування того, що фондами будуть виконуватись умови договору.

Отже, із вищевикладеного можна зробити висновок про необхідність вирішення недержавними пенсійними фондами першочергових проблем з метою забезпечення своєї діяльності, а також щоб посилити конкуренцію, збільшити власні активи, гарантувати підвищення рівня життя осіб, що досягли пенсійного віку. Метою держави повинно бути стимулювання зміцнення третього рівня пенсійної системи, а також впровадження в ньому інноваційних технологій. Уряд нашої держави має прикладати максимальні зусилля для того, щоб реформувати пенсійну систему, а це у свою чергу буде сприяти зміцненню економіки в цілому, а також забезпечить якнайкращий соціальний захист пенсіонерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua.

2. Хлибова Т.О., Черненок К.П. Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні / Т.О. Хлибова, К.П. Черненок // Молодий вчений. Україна. – 2017. - №7 (47) - ст. 486-490.

3. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2020. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://nfp.gov.ua.

4. Федина В.В., Саламаха Ю.В. Недержавні пенсійні фонди і страхові компанії як суб’єкти недержавного пенсійного забезпечення / В.В. Федина, Ю.В. Саламаха // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. - № 27 (частина 3) – ст. 85-88.

Федорук Віталій Васильович,
студент групи ФМД-19-1
Науковий керівник:
Болдова Антоніна Андріївна,
к.пед.н., доцент кафедри фінансових ринків

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВТОРИННОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Одним з сегментів фінансового ринку, який сприяє накопиченню капіталу для подальшого інвестування, реструктуризації економіки, позитивним змінам в соціальній сфері та покращенню добробуту громадян за рахунок володіння та вільного розпорядження цінними паперами, є ринок цінних паперів, а також його невід'ємна складова – вторинний ринок цінних паперів, існування якого сприяє у перерозподілі прав власності та підвищенні ліквідності цінних паперів.

У розвинених країнах вторинні ринки цінних паперів є одними з найбільш динамічно зростаючих. Торгівля цінними паперами на них зростає в рази швидше, ніж обсяг операцій на товарних ринках та традиційних комерційних та банківських кредитних ринках. Торгівля цінними паперами на вторинному ринку цінних паперів є своєрідним показником, який вказує на ступінь економічного розвитку країни.

На сучасному етапі розвитку світового співтовариства ринок цінних паперів відіграє важливу роль у забезпеченні високого рівня економічного розвитку кожної окремої країни. Як відомо, вітчизняний ринок цінних паперів почав формуватися тільки після здобуття незалежності Україною, тому він знаходиться лише на стадії розвитку і разом з тим, має багато недоліків та проблем, які потребують їхнього подальшого вирішення.

Якщо порівнювати вітчизняний ринок цінних паперів з світовими ринками цінних паперів, то він є недостатньо розвинутим, саме тому вкрай необхідним є здійснення відповідних заходів, котрі будуть спроможні суттєво вплинути на ефективність та темпи його розвитку загалом, та вторинного ринку цінних паперів зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідно зазначити, що

структуру вторинного ринків цінних паперів та особливості його функціонування розглядали багато учених, серед яких: Р. Безус, О. Болдуєва, А. Грязнова, С. Козьменко, В. Ляліна, С. Насона, В. Оскольський, Л. Шкварчук, В. Щавінський та інші. Незважаючи на значимість наукових доробків вищезазначених авторів, все ще не існує комплексної розробки, яка могла б повністю розкрила теоретичні та практичні проблеми вторинного ринку цінних паперів та вирішила його основні проблеми.

Метою роботи є оцінка стану вторинного ринку цінних паперів України, виявлення проблем функціонування і визначенні напрямів його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. На вторинному ринку цінних паперів відбувається обіг цінних паперів, котрі вже були раніше випущені та пройшли стадію від розміщення до набуття власників. Суть вторинного ринку цінних паперів полягає в комерційній торгівлі, де існує елемент спекуляції між власником цінних паперів, а також покупцем тих самих цінних паперів. Дохід, котрий приносить реалізація цінних паперів у даній операції, не є інвестиційним, а також не переноситься на розвиток суб'єкта господарювання, а належить його власнику [1].

Основними учасниками вторинного ринку цінних паперів є торговці цінними паперами, оскільки вони є організаторами операцій, котрі проводяться. Вторинний ринок цінних паперів представляє собою найбільш активнішу частину ринку цінних паперів загалом, і саме завдяки ньому відбувається вирівнювання попиту та пропозиції на цінні папери, удосконалюється законодавчої бази, проводиться котирування цінних паперів. Схему вторинного ринку цінних паперів, в результаті вивчення наукових джерел, представимо на рис. 1.

На вторинному ринку цінних паперів торговці цінними паперами є основними ініціаторами проведення операції, вони котрі укладають та виконують угоди щодо купівлі-продажу цінних паперів, а також виступають посередниками між власником (продавцем) та покупцем цінного паперу, відповідають за питання проведення розрахунків між контрагентам. Процедура переведення цінних паперів на рахунки покупців з рахунків продавців проводяться зберігачами цінних паперів на підставі наданих контрагентами та торговцем цінних паперів документів. Грошові кошти перераховуються через торговця цінними паперами продавцю [2]. На рис. 1 зображено такий випадок, коли продавець та покупець мають відкриті рахунки у різних зберігачів.

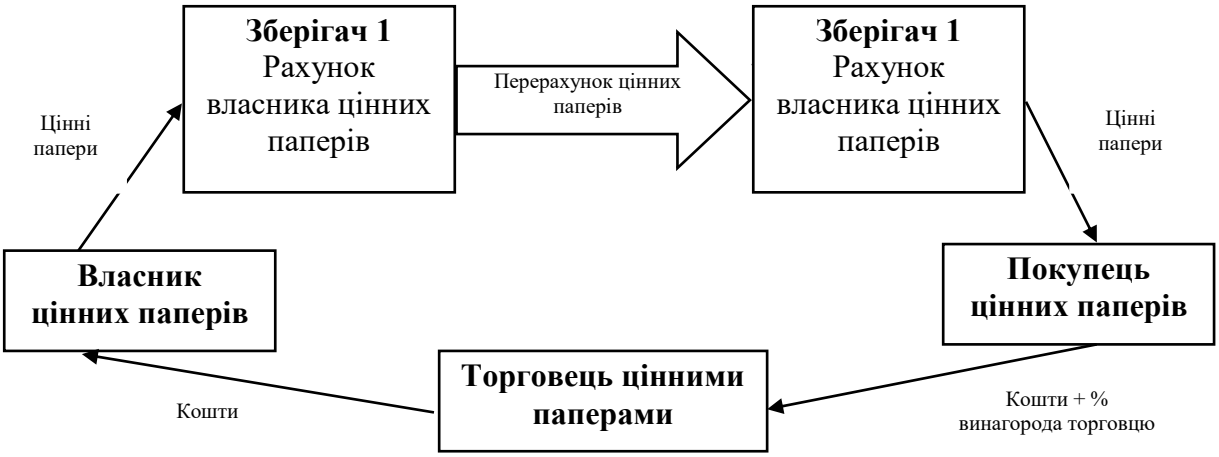

Рис. 1. Вторинний ринок цінних паперів

Джерело: побудовано автором за даними [5].

Дослідивши теоретичні аспекти функціонування вторинного ринку цінних паперів, перейдемо до аналізу його динаміки.

На сьогодні вторинного ринку цінних паперів України можна охарактеризувати, насамперед, за обсягами біржової торгівлі цінними паперами. За результатами торгів на організованому біржовому ринку цінних паперів у 2019 році обсяг біржових контрактів з цінними паперами складав 305 млрд грн.

Варто зауважити, що лідерами за показником «обсяг контрактів з цінними паперами» на організаторах торгівлі у 2015-2019 роках є фондові біржі Перспектива і ПФТС, з об'ємом торгів 391 046, 57 млн. грн. та 271 886, 21 млн. грн. відповідно за зазначений період. Взагалі ж зникли з ринку цінних паперів за проаналізований період фондові біржі УФБ та Іннекс, оскільки у 2019 році обсяг торгів обох бірж дорівнює 0 (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2015-2019 роках, млн. грн

Назва біржі	Роки					Всього
	2015	2016	2017	2018	2019	
УМВБ	118, 67	21,71	0,00	34,94	4,36	61,01
Іннекс	5,09	1,98	145,43	0,49	0,00	152,99
УФБ	301,98	18,93	1,17	0,00	0,00	322,08
УБ	6 692,43	3 536,08	13405,45	20 992,16	3 840,18	37933,69
ПФТС	53 621,41	95023,54	64344,47	112 518,20	114 757,95	271886,21
Перспектива	224 455,51	136296,56	127425,03	127 324,98	186363,23	391046,57

Джерело: складено автором за даними [3]

Цікавою також є ситуація, котра склалася з обсягом біржових контрактів з цінними паперами за видами фінансових інструментів (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами за видами фінансових інструментів у 2015-2019 роках, млн. грн.

Вид фінансового інструменту	Роки					Всього
	2015	2016	2017	2018	2019	
Облігації внутрішніх місцевих позик	19,80	0	0	0	5,41	**25,21**
Акції іноземного емітента	0	0	0	0	25,68	**25,68**
Облігації іноземної держави	0	0	0	0	44,16	**44,16**
Інвестиційні сертифікати	2 170,15	395,30	51,83	272,01	331,81	**3 221,10**
Акції	5 810,88	2 179,96	5051,56	1 215,95	337,80	**14 596,15**
Деривативи	6 516,48	1 190,40	5018,99	2 641,15	209,54	**15 576,56**
Облігації підприємств	13 604,11	9 433,74	6120,09	10 267,00	8761,87	**48 186,81**
Державні облігації	253319,74	211257,15	189555,01	246 474,66	295249,47	**1 195856,03**

Джерело: складено автором за даними [3]

Здійснюючи аналіз даних табл. 2 можна зробити висновок, що найбільший обсяг торгів на організаторах торгівлі за фінансовими інструментами у 2015-2019 роках було зафіксовано з державними облігаціями. Тільки у 2019 році обсяг біржових контрактів склав 295 млрд. грн., що, в свою чергу, становить майже 97% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі за аналізований період.

Варто також зазначити, що така тенденція спостерігається у кожному році аналізованого періоду. Так, у 2015 році обсяг торгів державними облігаціями України на організаторах торгівлі становив 253 319,74 млн. грн., що склало близько 90% від загального обсягу, у 2016 році – 94%, у 2017 році – 92%, і у 2018 році – 94%.

Необхідно зазначити, що майже повна відсутність недержавних емітентів на вітчизняному ринку цінних паперів протягом 2015-2019 років свідчить про наявність системної проблеми, котра досі не має вирішення [4].

Висновки. За результатами проведеного дослідження доцільним є визначення комплексу заходів з реформування, котрі будуть спрямовані на подолання існуючих проблем у розвитку вітчизняного ринку цінних паперів загалом і вторинного ринку цінних паперів зокрема, та забезпечать його ефективне функціонування. До таких заходів варто віднести:

- створення універсальної національної біржі, яка буде діяти на принципах регульованих ринків ЄС і буде здатна інтегруватися у світовий фінансовий простір;

- підвищення прозорості операцій на ринку цінних паперів та інформації емітента щодо свого фінансового стану, а також результатів діяльності згідно з Директивами Європейського Союзу та вимогами Міжнародної організації комісій з цінних паперів;

- забезпечення поетапного створення єдиного центрального депозитарію України за умови врахування світового досвіду інтеграції обліково-фінансової інфраструктури;

- удосконалення інституційної структури ринків капіталу задля диверсифікації ресурсної бази, а також залучення збережень населення;

- розробко ефективної системи державного регулювання ринків капіталу з метою ефективного контролю за дотриманням вимог чинного законодавства, запобіганню шахрайству тощо.

Отже, розробка власної стратегії розвитку ринку цінних паперів загалом, і вторинного ринку цінних паперів, зокрема, дозволить Україні інтегруватися у світовий ринок цінних паперів, а також вирішити питання щодо залучення ресурсів, зміцнення національної конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі, при цьому зробивши учасниками торгів не тільки державу, а і недержавні фінансові установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кострач Л. М. Оцінка волатильності ризику вітчизняного біржового ринку цінних паперів. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право).* 2012. №4. С. 82-88

2. Кужелєв М. О., Головенко І. П. Розвиток інфраструктури ринку цінних паперів: сутність та елементи. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. № 2. С. 144-154

3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: www.nssmc.gov.ua

4. Фролов С.М., Ясько К.В., Зіненко В.В. Фондовий ринок в Україні та світі: особливості функціонування. *InterConf*. Травень 2020. №18. С. 55-59

5. Шпакович І.Р. Первинний та вторинний ринки цінних паперів: структура, особливості, проблеми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2011. № 720. С. 279-282

Khatyntsev Vadym,
student of the groupFMDz-19-1
Scientific adviser:
Dankevych Alla,
Associate Professor of the Department of Financial Markets

PRINCIPLES FOR FINANCIAL MARKET INFRASTRUCTURES (PFMI)

The Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI) is an international standard setter that promotes, monitors and makes recommendations about the safety and efficiency of payment, clearing, settlement and related arrangements, thereby supporting financial stability and the wider economy. The CPMI also serves as a forum for central bank cooperation in related oversight, policy and operational matters, including the provision of central bank services.

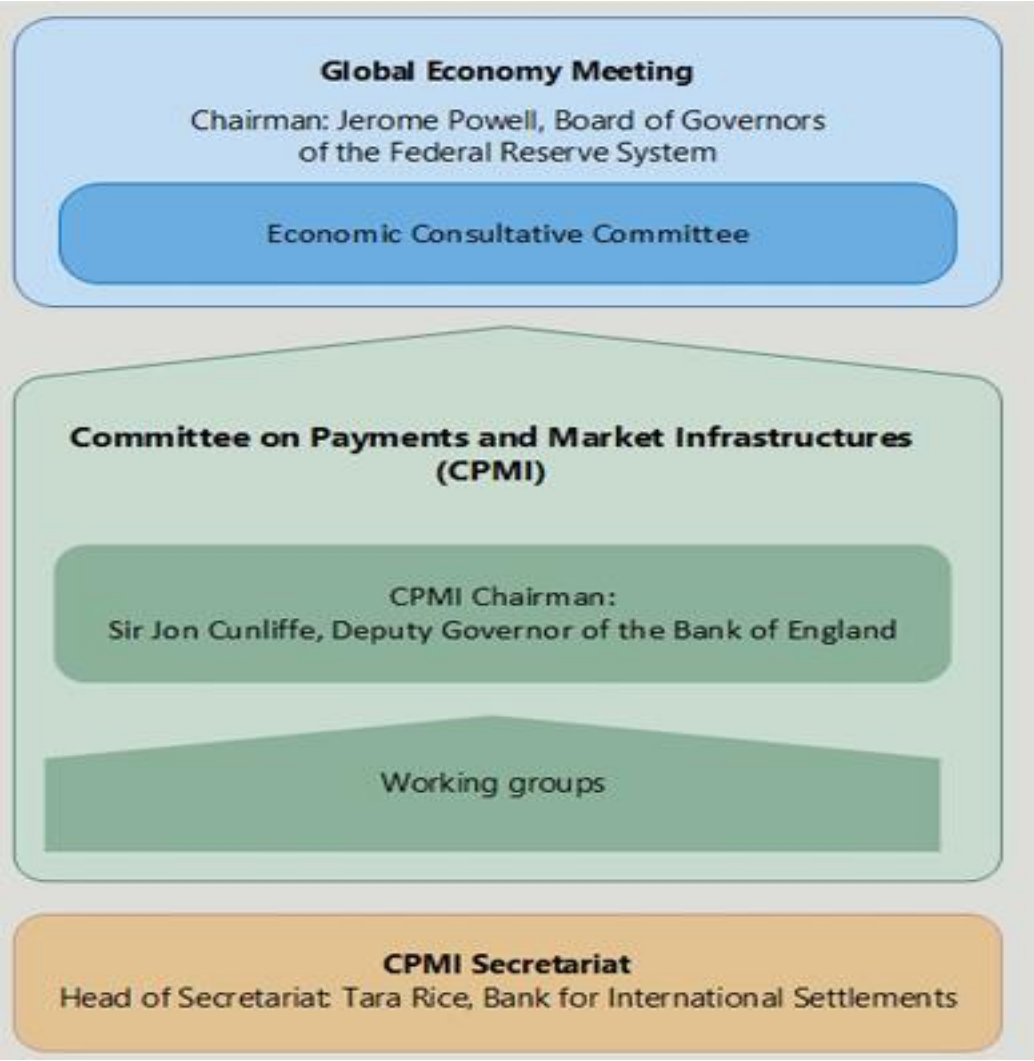
The CPMI carries out its mandate by:

- dentifying risks for the safety and efficiency of payment, clearing and settlement systems and resulting risks for the global financial system,
- sharing experiences related to payment, clearing and settlement systems, the performance of oversight functions and the provision of central bank services in order to promote common understanding, and developing policy advice or common policies for central banks,
- establishing and promoting global standards and recommendations for the regulation, oversight and practices of payment, clearing and settlement systems,
- monitoring the implementation of CPMI standards and recommendations,
- supporting cooperative oversight and cross-border information-sharing, including crisis communication and contingency planning for cross-border crisis management,
- maintaining relationships with non-CPMI central banks to share experiences and promote the implementation of CPMI standards and recommendations beyond member jurisdictions,
- cooperating with other financial sector standard setters, central bank bodies and international financial institutions.

The Global Economy Meeting (GEM) is the governing body of the CPMI. The CPMI reports to the GEM and, through the Economic Consultative Committee (ECC), seeks the GEM's endorsement for major decisions.

The Committee is composed of representatives of its members and meets about three times per year. CPMI members may appoint one representative and one alternate to attend Committee meetings. Decisions are reached by way of consensus among members.

The Committee may establish working groups to perform specifically assigned tasks or functions.

Source: Ministry of Finance of Ukraine

The CPMI cooperates with other standard setters (in particular the International Organization of Securities Commissions (IOSCO) and the Basel Committee on Banking Supervision (BCBS)), other central bank bodies (such as the Committee on the Global Financial System (CGFS)),

international financial institutions and public sector bodies on matters falling within its mandate to enhance coordination of policy development and implementation.

The CPMI is a member of the Financial Stability Board (FSB) and participates in the FSB's work to coordinate and promote the implementation of effective regulatory, supervisory and other financial sector policies. In the context of its activities the CPMI maintains contact with many global payment system providers, industry associations and regulatory
authorities.

The CPMI has developed relationships with central banks all over the world. In collaboration with the central banks and the BIS, it has published a number of Red Books on payment systems in non-CPMI countries.

If so requested and whenever possible, the CPMI provides expertise on payment system issues and organisational support to regional central banking organisations by providing speakers and/or co-organising seminars and workshops. For instance, it works with the Centro de Estudios Monetarios Latinoamericanos, the Gulf Cooperation Council, the Arab Monetary Fund, the South Asian Association for Regional Cooperation, the Executive's Meeting of East Asia-Pacific Central Banks, the South East Asian Central Banks, the Southern African Development Communicty and the Macroeconomic and Financial Management Institute of Eastern and Southern Africa.

Nowadays, financial technology can spur financial inclusion by facilitating payments, but the opportunities come with challenges, according to a new report by the Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI) and the World Bank.

Payment aspects of financial inclusion in the fintech era, connects fintech innovation with financial inclusion, providing a framework for incorporating and leveraging technological opportunities to promote access and use of transaction accounts, while also addressing potential challenges.

"Technological innovation has made major inroads into financial services, which has implications for payments and their key role for financial inclusion. While fintech can support improved access to safe transaction accounts and encourage their frequent use, it is not a panacea and there are risks that need to be managed", according to Sir Jon Cunliffe,

Chair of the Committee on Payments and Market Infrastructures and Deputy Governor for Financial Stability of the Bank of England.

Fintech can contribute to improved design of transaction accounts and payment products, make them ubiquitously accessible with enhanced user experience and awareness. It can make services more efficient and lower market entry barriers. Still, these benefits bring risks, in terms of operational and cyber resilience, protection of customer funds, data protection and privacy, digital exclusion and market concentration. If not adequately managed, these risks could undermine financial inclusion.

"Incorporating fintech into the PAFI framework will help firms and policymakers extend payments services to the poor, the first step for expanding access to other important services, such as credit and insurance," said Ceyla Pazarbasioglu, Vice President for Equitable Growth, Finance and Institutions (EFI), World Bank Group.

This study outlined seven guiding principles for public and private sector stakeholders and recommended key actions for countries seeking to implement these principles. This was done in a technology-neutral and holistic way and remains relevant in the fintech era.

The new resorching shows that fintech can be used to underpin access and usage of transaction accounts. Yet it is not without challenges, and if risks are not properly managed, they can undermine financial inclusion. Payment aspects of financial inclusion in the fintech era sets out key actions, helping the relevant stakeholders to strike the right balance between increasing efficiency and ensuring safety.

The country tables measure the use of payment instruments and activity in financial market infrastrutures for individual CPMI jurisdictions over time.

It consists of three main areas capturing different aspects of the payments and post-trading industry:

general macroeconomic factors, which can be used to relate the size of the country's payment and market infrastructure industry to the size of its economic activity. This area includes figures on the stock of money (eg cash in circulation);

supply and use of retail payments, including details of institutions offering payment services to end users, the supply of cards and terminals, and user demand for cashless payments; and financial market infrastructures (FMIs) and their critical service providers, including

participation and activities in payment systems, central securities depositories and central counterparties. This area also provides information on the flows of SWIFT messages supporting the payment industry.

The Principles for financial market infrastructures are the international standards for financial market infrastructures, payment systems, central securities depositories, securities settlement systems, central counterparties and trade repositories. Issued by the CPMI and the International Organization of Securities Commissions (IOSCO), the PFMI are part of a set of 12 key standards that the international community considers essential to strengthening and preserving financial stability.

In addition to these standards, the CPMI and IOSCO have published a number of related documents and further guidance on how to implement the standards. These include:

- recovery of financial market infrastructures: provides guidance to FMIs such as CCPs on how to develop plans to enable them to recover from threats to their viability and financial strength, along with guidance to relevant authorities in carrying out their responsibilities associated with the development and implementation of recovery plans;

- resilience of central counterparties (CCPs): Further guidance on the PFMI: aims to improve CCPs' resilience by providing guidance on the principles and key considerations in the PFMI regarding financial risk management for CCPs;

- guidance on cyber resilience for financial market infrastructures: provides guidance on the preparations and measures that FMIs should undertake to enhance their cyber resilience capabilities in order to limit the escalating risks that cyber threats pose to financial stability;

- clearing of deliverable FX instruments: clarifies the expectations of the CPMI and IOSCO with respect to CCP clearing of deliverable FX instruments and the associated models for effecting their settlement;

- application of the Principles for financial market infrastructures to central bank FMIs: provides guidance on how the PFMI apply to financial market infrastructures that are owned and operated by central banks;

- public quantitative disclosure standards for central counterparties: sets out the quantitative data that CCPs should publicly disclose regularly;

- assessment methodology for the oversight expectations applicable to critical service providers: establishes an assessment methodology and

provides guidance for authorities in assessing an FMI's critical service providers against the oversight expectations set out in an annex to the PFMI.

Principles for financial market infrastructures: disclosure framework and assessment methodology: promotes consistent disclosure of information by FMIs and consistent assessments by international financial institutions and national authorities.

REFERENCE

1. Wikipedia is a free encyclopedia. URL: https://ru.wikipedia.org/.

2. State Service of Stalistics of Ukraine. URL: htth//www. ukrstat.gov.ua.

3. State Service of Stalistics of Ministry of Finance of Ukraine

4. The concept of development of the scientific sphere of Ukraine // Economist . - №10. – 2006. – С.20.

5. Dankevych A. Financial security as a component of economic security of the state / А.П. Dankevych // The Development of Legal Science: Problems and Prospects.-2018. – 28с.

6. «Законодавство України» Мінфін України. URL: https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/

Ходаківська Юлія Юріївна,
студентка групи ФМД-19-2
Науковий керівник:
Вергелюк Юлія Юріївна,
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків

МІСЦЕ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Постановка проблеми. Фінансовий сектор – однин з важливих елементів національної економіки, що забезпечує формування та розподіл фінансових ресурсів між галузями та суб'єктами. Банківські установи займають провідне місце у фінансово-кредитній системі України. Від стабільності функціонування банківських установ, зважаючи на банкоцентризм фінансового сектору України, залежить стабільність банківської системи та економіки в цілому. Проблема зміцнення та забезпечення фінансової стійкості банків цікавить науковців здавна і не втрачає актуальності сьогодні. Нові виклики, глобалізація та кризові явища створюють необхідність забезпечення фінансової стабільності банків.

Платоспроможність та ліквідність є ключовими показниками фінансової стійкості банків, тому вивчення особливостей їх оцінки та забезпечення становлять науковий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивченням проблемних питань з оцінки та аналізу фінансової стійкості банків займалися вчені, такі як О. В. Дзюблюк, Ю. Ю. Вергелюк, В. В. Іванов, В. М. Кочетков, М. М. Левченко, А.В. Максимова, Р. В. Михайлюк, Н. М. Шелудько та інші.

Метою дослідження. Мета статті полягає в обґрунтуванні важливості показників ліквідності та платоспроможності в системі показників фінансової стійкості банківських установ.

Ключові слова: платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, банківські установи.

Виклад основного матеріалу. Розвиток економіки напряму залежить від фінансування, стану банківської системи та обслуговування банками підприємств. Фінансова стійкість є ґрунтовним поняттям, що найбільш конкретно відображає тенденції розвитку та проблеми банківського сектору. Так, із втратою зростає частка неякісних активів в портфелях кредиторів, що в свою чергу впливає на фінансову безпеку не лише кредитного, а й фінансового ринку в цілому, бо призводить до банкрутства кредиторів, закупорюючи можливість доступу реального сектору до кредитних ресурсів [6].

НБУ трактує фінансову стійкість як стан банків, який характеризується достатністю коштів для підтримки своєї ліквідності та платоспроможності, збалансованістю фінансових потоків, а також рентабельною діяльністю. Вона означає здатність банків постійно відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на такому рівні, щоб було достатньо для відповідного функціонування у середовищі серед конкурентів [3].

Резистентність фінансового ринку до зовнішніх та внутрішніх загроз зростає [7], тому дослідження змісту фінансової стійкості банку стає дедалі актуальнішим, особливо з позиції її оцінки. Фінансова стійкість є динамічною інтегральною (узагальнюючою) характеристикою діяльності банків, що поєднує всі часткові характеристики, такі як фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність, надійність, стабільність [5].

Поняття фінансової стійкості прирівнюють до платоспроможності та ліквідності. Таким чином, дані показники мають суттєвий вплив на фінансову стійкість, оскільки, лише маючи достатній рівень даних показників, банк можна вважати фінансово стійким, проте дотримуємось думки, що ототожнювати дані поняття недоцільно, оскільки "фінансова стійкість" – поняття ширшого значення. Зокрема, слід погодитись із думкою В. В. Вітлінського, який визначає «платоспроможність – це, в свою чергу, складова частина показника фінансової стійкості банку. А ліквідність та прибутковість – показники (критерії), що деталізують поняття платоспроможності комерційного банку» [1].

Зазначимо, що стан неліквідності є відносно небезпечним для банку, оскільки може спричинити втрату довіри з боку кредиторів банку та вкладників. У майбутньому це спричинить неплатоспроможність, що свідчить про кризову ситуацію для банку. Ліквідність

лежить в основі платоспроможності. Низький рівень ліквідності призводить до внутрішніх порушень банківського фінансового стану і в кінцевому рахунку негативно впливає на його стійкість щодо зовнішніх факторів. Крім того, забезпечення платоспроможності банку слід погоджувати з метою утримувати належний рівень ліквідності, а також відповідно до темпів зростання пасивів та активів, обсягу власного капіталу [1].

Таким чином, платоспроможність це досить широке поняття, що охоплює не лише здатність виконувати боргові зобов'язання, а й кредитоспроможність банку, зміст якої означає здатність банку до надання кредитів позичальникам в обсягах, що відповідають їх потребам; і податкоспроможність – здатність банку задовольняти його податкові зобов'язання. Ліквідність і платоспроможність є різними поняттями не лише через значне навантаження слів, а й у змістовій частині, платоспроможність – більш широке поняття, ніж ліквідність [4].

Якщо банк має недостатню ліквідність, то, відповідно, він уже автоматично не буде платоспроможним (за винятком окремої дати, коли сума абсолютно ліквідних активів буде не меншою за поточні зобов'язання). Тому ліквідність можна розглядати як обов'язкову та необхідну умову платоспроможності, як спосіб її забезпечення, контроль за виконанням якої бере на себе не тільки банк, а й певний орган зовнішнього нагляду і контролю.

На фінансову стійкість банків впливає велика кількість факторів, які залежно від якісних характеристик мають як позитивне, так і негативне значення. Фактори, які впливають на формування стійкості банку наведено в таблиці 1.

Дані фактори є загальними для всіх банків й суттєво впливають на реалізацію ними стану фінансової стійкості.

Судячи з назви досліджуваної теми, доцільно було б приділити більше уваги виявленню внутрішніх факторів, які залежать від діяльності самого банку та його рішень і визначити ступінь їх впливу на діяльність та стан банку.

Аналіз зазначених факторів дасть змогу виявити проблемні зони в діяльності банку та заздалегідь прийняти рішення щодо усунення цих проблем, що приведе до підвищення ефективності діяльності банку.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на формування стійкості банку

Зовнішні фактори			Внутрішні фактори
Економічні фактори	**Соціально-політичні фактори**	**Фінансові фактори**	
1) інвестиційний клімат; 2) стан платіжного балансу країни; 3) податкова політика; 4) стан економіки	1) соціальна політика; 2) стійкість уряду; 3) політична стабільність	1) процентна політика НБУ; 2) кредитна політика валютна політика НБУ; 3) стан грошового ринку; 4) величина валютних резервів НБУ	1) якість активів банку; 2) рівень менеджменту; 3) рівень рентабельності; 4) ліквідність балансу банку; 5) платоспроможність; 6) адекватність капіталу банку

Джерело:[2].

Висновки. Таким чином, систематизувавши погляди на трактування сутності фінансової стійкості вдалось виявнити, що під фінансовою стійкістю банку варто усвідомити якісну інтегральну характеристику спроможності установи забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів, ефективно виконувати свої функції та мінімізувати ризики витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Фінансову стійкість банківських установ варто розглядати як комплексну характеристику, яку визначають ряд внутрішніх та зовнішніх чинників. Саме тому, кількісна оцінка фінансової стійкості є інтегральним показником, де важливе місце посідають показники платоспроможності та ліквідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : Монографія. Тернопіль, 2009. 32-33 с.

2. Левченко М.М. Забезпечення фінансової стійкості банків у сучасних умовах. Управління розвитком № 4. - 2014. - С. 81-83.

3. Фінансова стійкість банку. Національний банк України. – URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698&cat_id=123324 (дата звернення: 28.09.2020).

4. Кочетков В. М. Методичні підходи до аналізу та управління ризиком ліквідності балансу комерційного банку. Фінанси України. – № 10. – 2000. С. 98–101.

5. Максимова А.В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Випуск 8. Частина 3. 2014. С. 205-208.

6. Вергелюк Ю. Ю. Фінансова безпека кредитного ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 31–36.

7. Вергелюк Ю.Ю. Соціально-економічні наслідки резистентності фінансового ринку. Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 26–27.02.2019. Ірпінь : УДФСУ, 2019. С. 42–44.

Царук Сергій Васильович,
студент групи ФМД-19-2
Науковий керівник:
Чуницька Ірина Іванівна,
д.е.н., професор кафедри фінансових ринків

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІПОТЕКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На даний час Україна значно відстає від європейських країн у сфері іпотечного кредитування, що, відповідно, має негативний вплив на темпи її розвитку, а також на процеси розв'язання соціальних й економічних проблем. В Україні відродження ринку іпотеки та формування інституту іпотеки є об'єктивною необхідністю, що пов'язана з потребами запровадження нових механізмів кредитування, які необхідні для залучення довгострокових ресурсів у кредитну й фінансову сфер і, відповідно, забезпечення функціонування на їхній основі довгострокового іпотечного кредитування за допомогою використання сучасної ринкової інфраструктури [6] та сучасних фінансових інструментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питанню розвитку ринку іпотеки в Україні присвячено праці провідних як вітчизняних, так й зарубіжних вчених. До представників вітчизняної науки слід віднести В. Базилевича, С. Гринчука, М. Губи, Ю. Жежеруна, В. Корнєєва, А. Мороза, О. Онищенка, Н. Погорєльцева, В. Прокопенко та інших. Проте, все ще деякі питання теорії та практики розвитку іпотеки в Україні є недостатньо вивченими, що дає право говорити, що проблеми розвитку вітчизняного ринку іпотеки вимагають подальшого поглибленого дослідження, яке є особливо актуальним в практичному аспекті.

Мета статті - дослідження тенденцій розвитку іпотеки в Україні в сучасних умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Іпотека - це цільовий довгостроковий кредит від банків, що покриває покупку нерухомості позичальником. Незважаючи на те, що в Україні офіційно іпотеки не існує, ближче десяти вітчизняних банків працюють із кредитами на житло

на первинному й вторинному ринку. Головною особливістю такого кредиту є заставне майно, яке у разі чого йде саме в активи банківських установ. На даний час, середні ставки знаходяться в діапазоні 22-24%, які стартують із другого року надання іпотеки. Перший рік, зазвичай, здається практично раєм - всього рекордні 3-5% або 7% та здатність погасити дану суму достроково. Проте відсоток тих, хто бере кредити до одного року є невеликим та ледве перевищує 15%. Як правило, такі покупці накопичили та мають практично усю суму - в них середній дохід понад 1,5 тис. дол. США на місяць та можливість стабільно погашати взяті 10-20% вартості квартири. Тоді як інша частина позичальників бере квартири в середньому на 10-15 років, хоча в Україні кредитування розраховане на строк до 20 років.

Банківські установи України не приховують, що іпотека в такому вигляді, як вона є на даний час, не вигідна ані забудовникам, ані покупцям квартир, ані власне фінансовому сектору. У других немає реальних ресурсів для того, щоб покрити витрати із обслуговування кредиту, а саме щомісячний платіж та відсоток. Також в Україні практично всі іпотечні програми містять в собі приховані платежі по іпотеці, зокрема [2, с. 41]:

1) страхування життя та здоров'я позичальників на термін усієї кредитної програми - 0,5-1% від суми кредиту;

2) страхування нерухомості, яке купується, щорічно на термін усієї кредитної програми;

3) разова комісія при видачі кредиту - 0,7-1% від суми;

4) за рахунок позичальників виконується оцінка нерухомості, причому лише оцінювачами, що вибрали банки.

Аналіз ринку іпотеки в Україні із позиції впливу законодавства, зростання обсягів іпотечної заборгованості та зміни умов кредитування й появи нових фінансових інструментів, виділяє головні три етапи його розвитку, зокрема:

- 1 етап - початок 2002 року по липень 2005 року – період поступового розвитку ринку іпотеки в Україні. Іпотечний портфель банків зростав щорічно на 20-70% та у сукупному обсязі дорівнював 1-2% валового внутрішнього продукту (ВВП);

- 2 етап - липень 2005 року по жовтень 2008 року – час кредитної експансії;

- 3 етап - жовтень 2008 року по даний час – період стагнації. Головними банківськими установами по наданню кредитів на

нерухомість відповідно до народного рейтингу є: Глобус та Піреус Банк (Київ) – 3,63 та 3,58, Аркада (Київ) – 3,03, Банк інвестицій й заощаджень (Київ) – 2,94, Кредобанк (Львів) – 2,93, а також Ощадбанк (Київ) – 2,45. Банки України не готові розгортати активне кредитування нерухомості. На ринку іпотеки в Україні працюють всього 17 банків, 10 з яких можуть надавати кредити під покупку житла саме на первинному ринку. Це пов'язано з високими ставками, які дорівнюють 20-25% річних, а чекати, що вони будуть знижуватися на кінець 2020 року не варто. На початку 2020 року мало відбутися повноцінне відновлення іпотечного кредитування в Україні, де гривнева ціна ресурсів у банківських установах дорівнювала 8-9%, яке уже говорить про іпотеку 14-15% у національній валюті та було головним завданням на цей рік, що дало б поштовх для подальшому розвитку економіки країни в цілому. Проте цьому завадило виникнення вірусу, що потребувало і потребує значних коштів.

На початку 2020 року НБУ здійснив опитування банків про умови іпотеки, у виборці було 24 банківські установи. Банки-респонденти надавали іпотечні кредити сталими темпами, зокрема в середньому їхній іпотечний портфель збільшувався на 620 млн. грн. щокварталу. За перший квартал 2020 року банками було надано на 6,9% нових іпотечних кредитів менше, ніж за відповідний період 2019 року, а більша частина нових іпотечних кредитів – 64,00% є кредитами на купівлю житла на вторинному ринку. Дана структура значно змінилася, ще рік тому в першому кварталі 2019 року їх частка дорівнювала 45,00%. (рис.2.1).

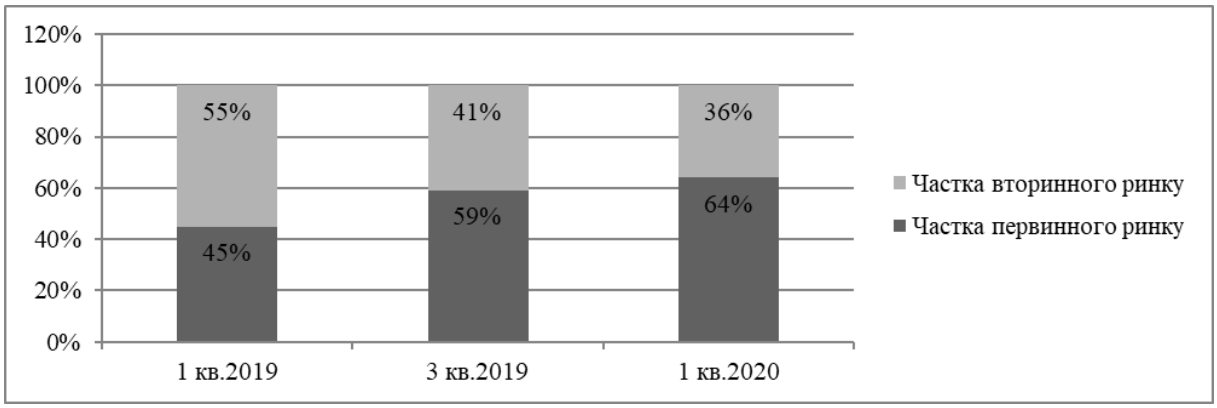

Рис. 2.1. Структура іпотечних кредитів в Україні за сегментом ринку

Джерело: [3]

Щодо якості іпотечного кредитування в Україні, то даний показник трохи поліпшується (рис. 2.2). Про що свідчить скорочення частки дефолтів серед кредитів, що мають термін від одного року. На початку 2020 року лише 5,6% іпотечних кредитів були дефолтними, тоді як на початку 2019 року даний показник дорівнював 10%.

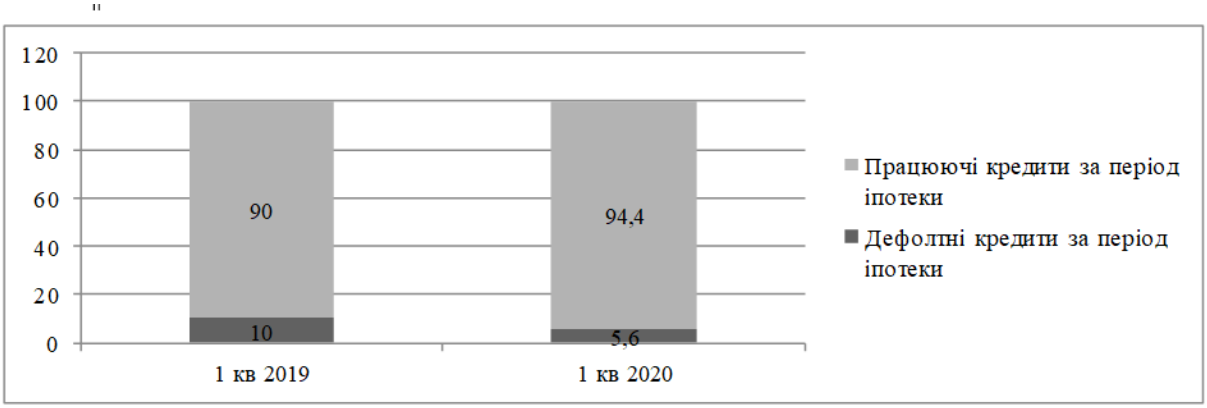

Рис. 2.2. Якість іпотечних кредитів в Україні
Джерело: [3]

Економісти України прогнозують пожвавлення вітчизняного ринку іпотеки до 2023 року. Також, вважають, що за сприятливих умов вже до кінця цього року банки будуть надавати іпотечних кредитів на 15% р/р більше. Тоді як основною перешкодою відновлення іпотечного ринку являється мораторій на стягнення застави й незахищеність прав кредиторів та правова неврегульованість і непрозорість первинного ринку в Україні [1].

В Європі іпотека є доступною завдяки саме низьким відсотковим ставкам, що становлять всього 1-5% річних. Окрім того, майже у всіх країнах Європи наявні державні програми доступної іпотеки. Так, у Польщі іпотечна ставка дорівнює 3,5% річних та є державна програма, яка дозволяє взяти житло у оренду і потім поступово викупити його. До прикладу, у Великобританії іпотечна ставка дорівнює всього 3% річних та є кілька іпотечних програм – це державні програми підтримки британців, що купують першу нерухомість. За наявності не менше 5% початкового внеску держава може позичити ще 20%, тоді відсоток за іпотекою банків значно знизиться.

Для започаткування світового досвіду в Україні, перш за все, потрібно зменшити вартість ресурсів на іпотечному ринку. Для цього варто забезпечити стабільне економічне зростання та відсутність

валютних коливань, за що відповідальними є уряд та Національний банк України. Також варто паралельно стабілізувати ситуацію навколо «Укрбуду», де понад 13 тис. потерпілих інвесторів, які все ще чекають свої квартири, затвердити розумні та загально ринкові правила гри, розібратися із містобудівною документацією, а також врегулювати питання хаотичної забудови. Важливо врахувати і те, що по-справжньому доступна іпотека є імпульсом до розвитку будівельної галузі й потоку реальних грошей в сектор, а відповідно й ціна квадратного метра збільшуватиметься. Із іншого боку, подорожчання робочої сили, концептів й витрат на інфраструктуру не дозволить утримувати ціни на нерухомість на колишньому рівні. Тому для того аби іпотека під ідеальні 10% запрацювала, крім вище вказаних глобальних чинників, вже зараз варто замислитися над зменшенням мінімального відсотка першого внеску із середньо ринкових 30% до хоча б 15-20%, що призведе до збільшення числа бажаючих взяти кредит.

Висновки. Іпотека - це шанс для більшості населення України вирішити квартирне питання, яке поки все ще залишається не розв'язаним. Якщо ставки за іпотечними кредитами впадуть до 10%, то кількість операцій може підвищитися мінімум на третину. На даний час в Україні майже 1640 житлових комплексів, із яких тільки 18% пропонують можливість прокредитуватися, через, що забудовники розробили механізм так званої розстрочки, яка також має свої недоліки. Звичайно вирішити всі проблеми ринку ані розстрочка, ані іпотека відразу не зможуть, хоча обидві інструмент являються важливими для ринку нерухомості. Питання лише в тому, як їх застосовувати та чи є грунт у вигляді макроекономічної стабільності для країни. Також все ще невирішеною проблемою являється проблеми валютної іпотеки, що майже не обслуговується. В платоспроможних банках понад 90% валютних іпотечних кредитів є непрацюючими. Тому для поліпшення ситуації слід забезпечити економічне зростання України та стабільність її фінансового сектору, яке підвищить загальний рівень добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Губа М.О. Сучасний стан іпотечного кредитування в Україні. Миколаївський національний аграрний університет. 2018. №8.

2. Жежерун Ю.В. Сучасний стан ринку іпотечного кредитування в Україні. Економіка і менеджмент. 2017. №11. С.41-43.

3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua

4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 20 березня 1991 року №2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-III

5. Про іпотеку: Закон України від 05 червня 2003 року №2597-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15

6. Чуницька І.І. Основоположні передумови ролі інфраструктурного потенціалу у забезпеченні розвитку фінансового ринку. Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Економіка». Випуск 17. – 2020. С. 89-99

Чепіга Валерій Сергійович,
студент групи ФМД-19-2
Науковий керівник:
Воронкова Олена Миколаївна,
д.е.н., професор кафедри фінансових ринків

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується колом фінансово-економічних, політичних й соціальних проблем, що безпосередньо впливають на розвиток фінансового ринку. Ключовими напрямками стабілізації економіки й забезпечення суспільного добробуту є збалансування державних фінансів, а також ефективне функціонування фінансового ринку. Одним із основних суб'єктів фінансового ринку є страхові компанії (СК), які посідають важливе місце у системі фінансових механізмів захисту від несприятливих подій, при цьому будучи однією із найважливіших частин економічної інфраструктури України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженню тенденцій розвитку страхового ринку України та страхових компаній присвячені праці таких вітчизняних вчених: Базилевич В. Д., Внукова Н. М., Воронкова О.М., Говорушко Т. А., Граве К. А., Гутко Л. М., Осадець С. С., Позднякова Л. Л., Ткаченко Н. М. та ін. Впродовж останніх років все більше число науковців займаються вивченням діяльності страхових компаній в Україні, що, перш за все, пов'язано із трансформацією національної економіки.

Метою статті є характеристика практичного аспекту розвитку страхових компаній на фінансовому ринку України та визначення проблем в їх діяльності за умов економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан розвитку страхування в Україні говорить про те, що воно не ефективно виконує свою роль у функціонуванні національного фінансового ринку. За оцінками експертів, в Україні частка страхових платежів за особистим страхуванням дорівнює всього 4-5%, тоді як в країнах Західної Європи та США даний вид послуг становить 60%, у Японії – 80%, а у

Великобританії – 70%, в середньому у світі – 58,3%. Загальний обсяг страхової діяльності на фінансовому ринку України впродовж останніх десяти років за зібраними преміями становив 0,06% світового обсягу та був меншим в 400 разів порівняно з США, в 60 разів – з Німеччиною, в 50 разів – з Францією. Основними причинами цього є, по-перше, ментальні особливості, по-друге, економічний стан як країни, так й населення. Також в Україні ринок страхування є незначним за обсягом активів й за рівнем споживання його послуг. Так, показник проникнення, який визначається як співвідношення обсягу залучених страхових премій щодо валового внутрішнього продукту (ВВП) дорівнює 1,4%, із них «non-life» – 1,3%. У Європі, для порівняння – 5,0%, а в середньому у світі – 6,1%. Показник щільності страхування є розміром страхової премії на одну особу, який в Україні перебуває на дуже низькому рівні та на кінець 2019 року дорівнював 37 дол. США. З-поміж 88 країн світу, Україна за даними показниками споживання послуг загального страхування посідає 73 місце й послуг страхування життя – 82 місце.

На сьогодні, ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших вітчизняних небанківських фінансових ринків. Так, загальна кількість страхових компаній в ІІ кварталі 2020 дорівнювала 225, в тому числі СК «life» – 22 компанії та СК «non-life» – 203 компанії, тоді як в 2019 році – 265 компаній: СК «life» – 27 компанії, СК «non-life» – 238 компаній. Кількість страхових компаній в Україні має тенденцію до зниження, так станом на ІІ квартал 2020 року порівняно з 2015 роком, кількість компаній скоротилася на 136 страхових компаній (рис. 1).

Основними змінами, які відбулися в діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України станом на ІІ квартал 2020 року були наступні [1]:

1) у порівнянні з ІІ кварталом 2019 року на 782,3 млн. грн. або на 13,4% знизився обсяг надходжень валових страхових премій, а обсяг чистих страхових премій скоротився на 4,9 млн. грн. або 0,1%. Скорочення валових страхових премій відбулося також по всім видам страхування, зокрема: страхування майна - на 873,4 млн. грн. або на 43,0%, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ - 791,0 млн. грн. або на 49,2%, страхування відповідальності перед третіми особами - 270,0 млн. грн. або на 41,1%, страхування вантажів та багажу - 243,4 млн. грн. або на 39,1%, страхування фінансових ризиків - 209,9 млн. грн. або на 19,3%;

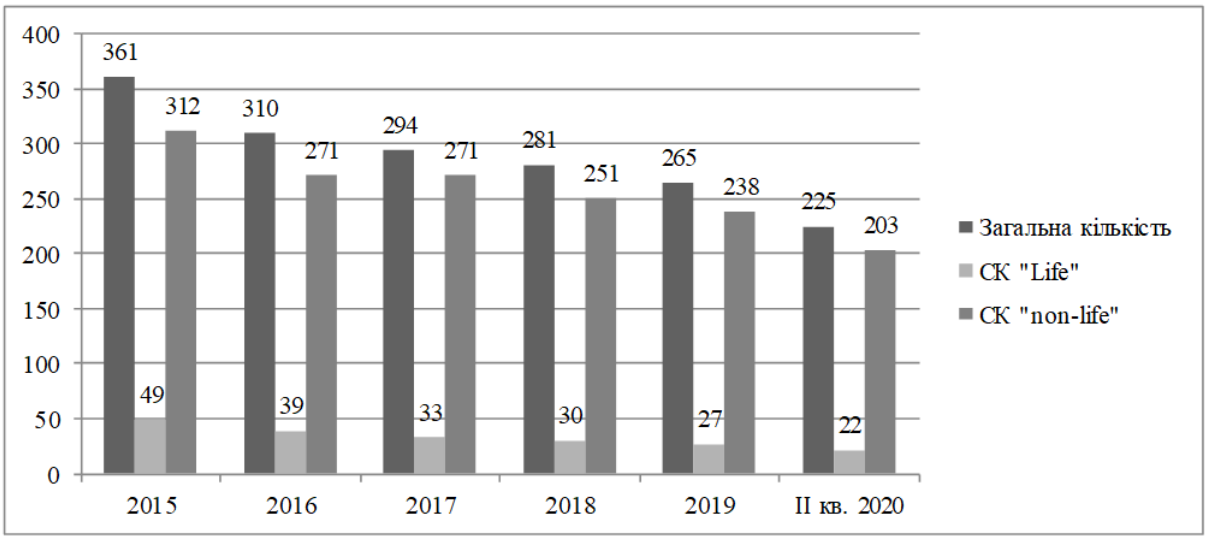

Рис.1. Динаміка кількості страхових компаній на фінансовому ринку України

Джерело: [1]

2) питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за II квартал 2020 року дорівнювала 83,7%, яке на 11,1 в.п. є більшим у порівнянні із аналогічним періодом 2019 року;

3) зменшилось число укладених договорів страхування на 5 520,8 тис. одиниць чи на 12,0%, разом з тим на 1 710,0 тис. одиниць або на 10,7% знизилася кількість договорів із добровільного страхування, у тому числі скоротилася кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на 1 027,0 тис. одиниць чи на 11,6%, а кількість укладених договорів страхування фінансових ризиків знизилася 411,1 тис. одиниць або на 27,6%. Кількість укладених договорів із обов'язкового страхування скоротилася на 4 220,0 тис. одиниць чи на 14,6% за рахунок зниження договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 4 205,4 тис. одиниць;

4) страхові резерви станом на II квартал 2020 року збільшилися на 3 794,7 млн. грн. або на 13,5% у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, тоді як технічні резерви – на 2 251,8 млн. грн. або 12,1%, а резерви із страхування життя – на 1 542,9 млн. грн. або на 16,1%. Також, у порівнянні із аналогічним періодом 2019 року зросли наступні показники: загальні активи страхових компаній на 1 988,7 млн. грн. або на 3,2%, активи, що визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення грошових коштів страхових резервів – 5 919,5 млн. грн. або на14,3% [1];

5) валові страхові премії, які отримані страховими компаніями при страхуванні й перестрахуванні ризиків від страхувальників і перестрахувальників за II квартал 2020 року дорівнювали 11 548,8 млн. грн., із них: 5 399,2 млн. грн. або 46,8% – надійшли від фізичних осіб, 6 149,6 млн. грн. або 53,2% – надійшли від юридичних осіб. В 2019 році загальна (валова) сума страхових премій, одержаних страховими компаніями, дорівнювала 13 331,1 млн. грн., із них: 4 817,4 млн. грн. або 36,1% - надійшли від фізичних осіб, 8 513,7 млн. грн. або 63,9% - надійшли від юридичних осіб;

6) обсяги валових страхових премій за II квартал 2020 року знизилися порівняно з аналогічним періодом 2019 року на 13,4%, а чисті страхові премії також зменшились на 0,1%;

7) обсяг валових страхових виплат за II квартал 2020 року дорівнював 3 749,9 млн. грн., в тому числі із видів страхування, інших, аніж страхування життя – 3 603,9 млн. грн. чи 96,1%, із страхування життя – 146,0 млн. грн. чи 3,9%. Валові страхові виплати за II квартал 2020 року підвищився на 13,2% або до 3 749,9 млн. грн., порівняно із аналогічним періодом 2019 року, а чисті страхові виплати зросли на 12,6% та дорівнювали 3 659,0 млн. грн.

На сьогодні, розвиток діяльності страхових компаній на фінансовому ринку в Україні стримує низка чинників, зокрема:

- проблеми із платоспроможністю та ліквідністю;
- відсутність чіткої бізнес-моделі,
- низький рівень управління ризиками та корпоративного управління.

Все це робить ринок неконкурентним й непрозорим. Протягом 2015–2019 років деякі великі страхові групи, а саме AEGON, AXA, SEB, AIG та HDI, вийшли із України саме через недобросовісну конкуренцію на ринку [2, с.252]. Вказані вище проблеми страхової діяльності в Україні зумовлені неналежним правовим регулюванням, недосконалою регуляторною політикою і браком нагляду за її реалізацією. Тому розбудова стійкої й надійної діяльності страхових компаній потребує вагомих зусиль і від регулятора, і від учасників власне ринку страхування. Так, у вересні 2019 року було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» або так званий закон про «спліт», відповідно до якого із 1 липня 2020 року НБУ стає регулятором і відповідно наглядовим

органом на страховому ринку [4]. Тоді як метою НБУ являється формування стійкого, платоспроможного, конкурентного ринку страхування в Україні із належним захистом прав споживачів страхових послуг. Для досягнення даної мети Національний банк має запровадити нову модель регулювання діяльності страховиків, що враховує положення директив Європейського Союзу, міжнародні практики регулювання й нагляду за ринком страхування, перестрахування та особливості національного ринку страхування. Нова модель передбачає вдосконалення вимог щодо ліцензування, оцінки платоспроможності й ліквідності, корпоративного управління і системи управління ризиками, використання пруденційного ризик-орієнтованого нагляду, а також визначення процедури реорганізації, відновлення діяльності й виведення неплатоспроможних та фінансово нестійких компаній з ринку. Проте, зважаючи на загальну економічну ситуацію, яка спричинена рецесією й пандемією коронавірусної хвороби, НБУ впроваджуватиме дану регуляторну модель вже після ретельного вивчення стану на ринку страхування і відповідного обговорення із його основними учасниками.

Висновки. Розглянуті тенденції діяльності страхових компаній на фінансовому ринку доводять, що страховий ринок перебуває у доволі складному, проте перспективному становищі. Оскільки страховики відіграють важливу роль в економічному житті країни, захищають фізичних та юридичних осіб від імовірних збитків у разі виникнення страхових подій, їх діяльність повинна постійно вдосконалюватися, бути на високому рівні та ефективно регулюватися з боку законодавства. Відповідним державним органам варто налагодити інформаційну політику для населення для того, щоб збільшити попит на страхові послуги та продовжувати свою діяльність для налагодження ефективної діяльності страхових компаній, як одних із основних учасників на фінансовому ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про діяльність страхових компаній. URL: https://nfp.gov.ua/

2. Кривошлик Т.Д. Об’єднання страхових компаній як фактор саморегулювання на страховому ринку України. *Проблеми економіки*. 2018. №4. С. 247-253.

3. Плиса В.Й. Страхування : підручник. К.: Каравела, 2019. 512 с.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 вересня 2019 року №44. URL: zakon.rada.gov.ua

5. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року №18. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80

6. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка.* 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/60.pdf

7. Воронкова О.М. Страховий ринок України в умовах сучасних інституціональних перетворень. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2016. Випуск 14. Грудень 2016 р. С.749–754.

Швець Ганна Леонідівна,
студентка групи ФМД-19-2
Науковий керівник:
Воронкова Олена Миколаївна,
д.е.н., професор кафедри фінансових ринків

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Одним із основних важелів впливу на діяльність страхових компаній є система оподаткування, котра, окрім своєї звичайної фіскальної функції, також має спрямовувати їхню діяльність на задоволення суспільних потреб. Поряд з тим формування ефективної системи оподаткування страхових компаній в Україні є досить складним завданням. Це, преш за все, пояснюється особливою значущістю страхового ринку для сучасної економіки, а також специфікою господарської діяльності страховиків.

Нестабільна політична ситуація в країні, економічні кризи, пандемія коронавірусу, а також значна кількість інших факторів негативно впливають на функціонування суб'єктів господарювання, в тому числі й на діяльність страхових компаній. Саме тому оцінка діючої системи оподаткування страховиків, аналіз податкових надходжень від страхових компаній до бюджету, а також виявлення джерел інформації щодо схем мінімізації прибутку або ухилення від сплати податку є актуальною проблемою сьогодення.

З 01.01.2015 року в Україні запроваджено так звану «змішану» систему оподаткування страховиків, відповідно до якої страхові компанії сплачують податок у розмірі 3% від суми страхових внесків, платежів, премій (пп. 141.1.2 п. 141.1 ст. 141 ПКУ) та податок на прибуток, який отриманий від здійснення господарської діяльності страховика (фінансової, страхової та іншої) [2].

Це означає, що виникає два об'єкти оподаткування: відповідно до загальних правил – прибуток від нестрахової і страхової діяльності, який оподатковується за загальною ставкою 18%; а також відповідно до спеціальних правил – дохід від страхової діяльності, для оподаткування котрого застосовуються різні ставки [3].

Варто зазначити, що під кожен із зазначених об'єктів оподаткування встановлено правила і ставки оподаткування. При цьому, як визначено у п. 136.5 ст. 136 ПКУ «податок на дохід від страхової діяльності є частиною податку на прибуток» [5].

На Рис. 1 наведено ставки податків, які, на сьогодні, застосовують страхові компанії в Україні.

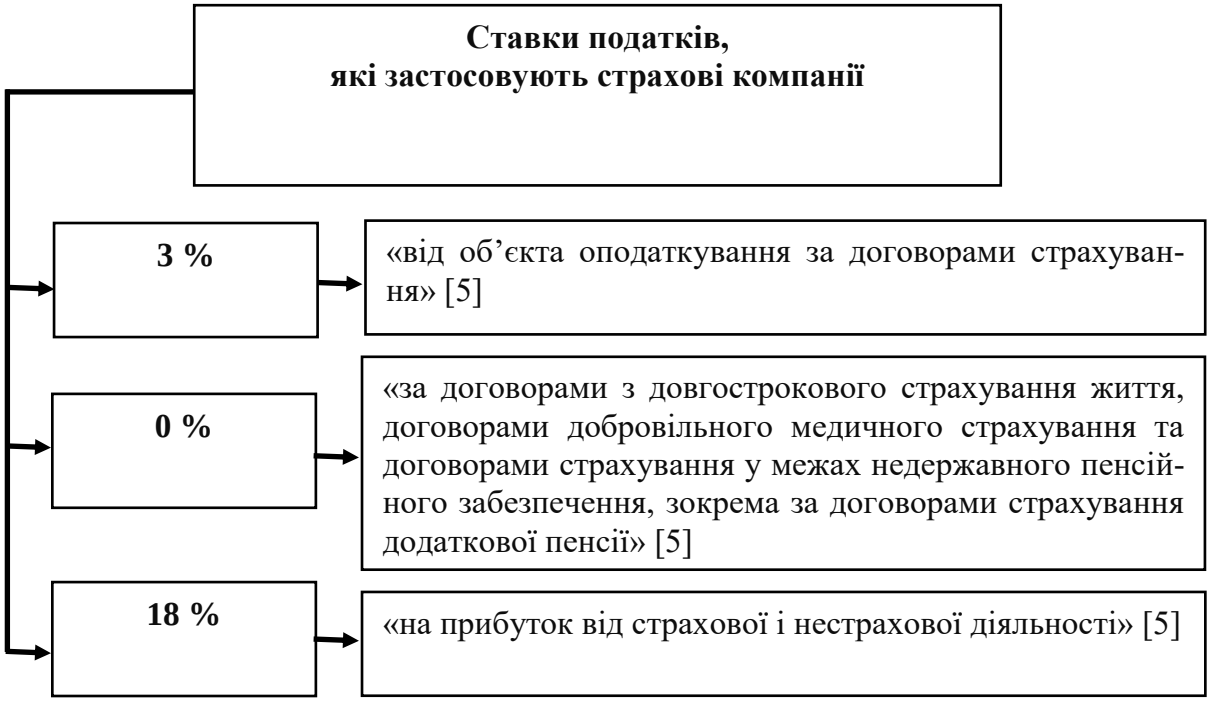

Рис. 1. Ставки податків, які застосовують страхові компанії в Україні

Джерело: побудовано за даними.

Відповідно до Податкового кодексу України страхові компанії сплачують:

- 3% від об'єкта оподаткування за договорами страхування (пп. 136.2.1 п. 136.2 ст. 136 ПКУ);

- 0% за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема за договорами страхування додаткової пенсії (пп. 136.2.2);

- 18% на прибуток від страхової і нестрахової діяльності [5].

Спеціальний об'єкт оподаткування (відповідно до пп. 141.1.2 п. 141.1 ст. 141 ПКУ) розраховується як «сума страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування. При цьому страхові платежі, страхові

внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу об'єкта оподаткування страховика тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування» [5].

Окрім того, страхові компанії, як і інші суб'єкти господарювання, сплачують також і інші податки та збори. Зведений перелік ставок за основними податками і зборами, що сплачують вітчизняні страхові компанії представлено в табл. 1.

Запровадження «змішаної» системи оподаткування страховиків викликало доволі значну кількість негативних відгуків, як від учених, так і від практиків, адже замість переведення страхових компаній на загальну систему оподаткування, має місце подвійне оподаткування [1].

Таблиця 1

Чинні ставки податків та зборів, які сплачують страхові компанії в Україні

Податки та збори	Розмір ставки
Податок на прибуток	18%
Податок на майно	для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості не більше 1,5% розміру мінімальної заробітної плати за 1 м2 площі об'єкта не більше 3% нормативної грошової оцінки землі
Єдиний податок	ІІІ група. 5% доходу неплатників ПДВ
Податок на доходи фізичних осіб	18%
Єдиний соціальний внесок	22%
Військовий збір	1,5%

Джерело: складено за даними [5].

Проаналізуємо динаміку податкових надходжень з податку на прибуток страхових компаній до Зведеного бюджету України (рис. 2).

Як свідчать дані, наведені на рис. 2, у період з 2015 року по І квартал 2020 року, податкові надходження надходили досить нерівномірно, тобто динаміка мала мінливий характер. У 2019 році, порівняно з 2018 роком, від страхових компаній до бюджету надійшло податку на прибуток на 231,07 млн. грн. більше, при тому, що кількість страхових компаній і мала тенденцію до зменшення.

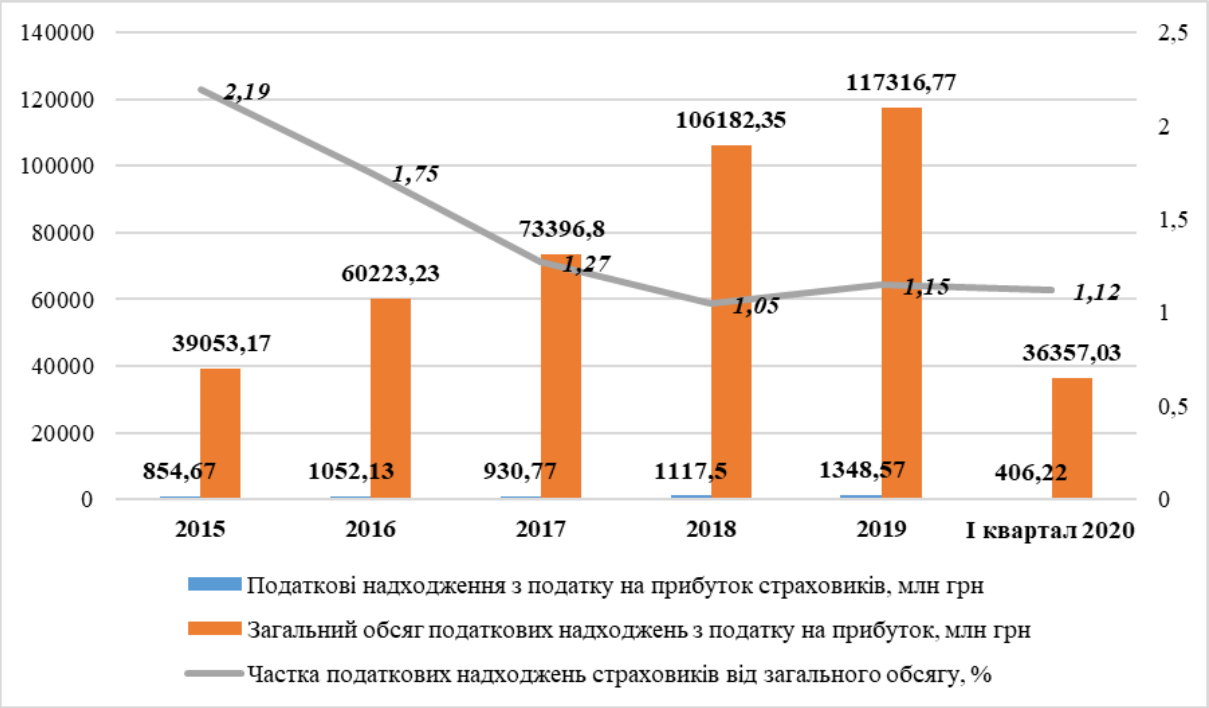

Рис. 2. Динаміка податкових надходжень з податку на прибуток до Зведеного бюджету України за 2015 – I квартал 2020 років

Джерело: побудовано автором за даними [4].

Як свідчать дані, наведені на рис. 2, у період з 2015 року по I квартал 2020 року, податкові надходження надходили досить нерівномірно, тобто динаміка мала мінливий характер. У 2019 році, порівняно з 2018 роком, від страхових компаній до бюджету надійшло податку на прибуток на 231,07 млн. грн. більше, при тому, що кількість страхових компаній і мала тенденцію до зменшення.

Разом з тим, частка податкових надходжень з податку на прибуток страховиків по відношенню до загального обсягу податкових надходжень з податку на прибуток є доволі крихітною. Починаючи з 2015 року частка зменшувалася і у 2018 році становила 1,05%, а у 2019 році трохи збільшилася, і становила 1,15%. В той час як частка податкових надходжень від податку на прибуток банків у 2019 році становила 5,26%, хоча банки оподатковують свій прибуток не за «змішаною» системою, а лише за базовою ставкою 18%.

Варто зауважити, що розвиток страхового ринку у значній мірі залежить від зростання прибутковості страхових компаній, а, як наслідок, це повинно призвести до збільшення обсягу податкових надходжень з податку на прибуток від страхових компаній до бюджету. Проведена оцінка податкових надходжень від страхових компаній показала, що діюча система оподаткування є малоефективною, оскільки

страхові компанії приховують свої справжні прибутки, чим ухиляються від їхньої сплати.

Система оподаткування страхових компаній, перш за все, повинна виконувати не тільки фіскальну функцію, а й стимулюючу - перерозподіляти кошти з фінансового в реальний сектор економіки. Разом з тим, діюча на сьогодні система оподаткування страхових компаній має ряд недоліків. Страховий бізнес у зв'язку з необхідністю сплати і податку на дохід, і податку на прибуток, у відносному вираженні сплачує значно більшу суму податкових платежів, аніж суб'єкти господарювання, котрі сплачують лише податок на прибуток. Податок на дохід необхідно сплачувати незалежно від того чи є страхова компанія прибутковою чи збитковою, що у випадку збиткової діяльності страховика призведе до ще більшого погіршення його фінансового стану, або навіть до банкрутства.

Всі вищезазначені недоліки податкового законодавства можуть призвести до погіршення фінансового стану страхових компаній і загалом негативно вплинути на розвиток вітчизняного страхового ринку. У зв'язку з цим виникає необхідність формування оптимальної системи оподаткування страхових компаній в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкова О. М. Сучасний стан та перспективи податкового регулювання страхової діяльності в Україні. *Економічний вісник університету.* 2019. Вип. 42. С. 164-171.

2. Маршук Л. М., Плахтій В. Г. Особливості оподаткування страхових компаній в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений.* 2019. № 3(2). С. 443-447.

3. Онишко С. В., Лісовська О. О. Особливості оподаткування страхових компаній податком на прибуток в Україні. *Молодіжний податковий конгрес*: збірник тез (м. Ірпінь, 20 травня 2020 р.). Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. С.1097-1100

4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-IV зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

Шевченко
Олександра Олександрівна,
студентка групи ФМДз-19-1
Науковий керівник:
Болдова Антоніна Андріївна,
к.пед.н., доцент кафедри фінансових ринків

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю залучення коштів вітчизняних та іноземних фінансових корпорацій в українську економіку задля сприяння економічного зростання та досягнення цілей зовнішньоекономічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Про актуальність питання дослідження терміну «корпорація», форми корпоративної експансії на світовому ринку фінансових послуг, аналізу різних методик фінансово-господарського стану компанії та діагностиці фінансового стану корпорацій свідчить значна кількість сучасних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців. Виокремити слід публікації Альтмана Е., Бівера В., Богдановича О.Г., Ван Горна, Віннікової В., Дєєвої Н., Друкер П., Кінг У., Кірейцева Г.Г, Макконел К.Р., Мальської М., Назарової М.Г., Небрата В., Олійника А., Подцерковного О., Потій В., Тоффлера Т., Шульги І., Яцури В. та інших.

Глобальні тенденції залучення та розподілу капіталу міжнародних корпорацій поставили останніх у центр світового економічного розвитку. Проте, проблема збільшення впливу міжнародних компаній та поглиблення процесів транснаціоналізації економіки України залишається актуальною.

Метою дослідження являється аналіз діяльності представників міжнародних фінансових корпорацій на території України, проблеми та перспективи їх розвитку на вітчизняному ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Фінансові корпорації перебувають у центрі фінансових систем передових країн світу, спрямовуючи кошти від кредиторів, вкладників та інвесторів до тих, учасників фінансового ринку, які потребують додаткових коштів.

Сучасна тенденція роботи фінансових корпорацій показує, що значна частина коштів, спрямовується через фінансові корпорації, при цьому за власниками коштів зберігається безпосередня можливість здійснювати фінансування напряму (наприклад, домогосподарства, що надають позики підприємству). Вкладники також можуть розміщувати свої кошти в банку, щоб скористатися вищою ліквідністю депозиту або придбати акції інвестиційного фонду, як зручний спосіб диверсифікувати свої активи. Навіть якщо вкладники купують цінні папери на фондовому ринку, вони, як правило, використовують брокера цінних паперів або інших так званих «фінансових допоміжних компаній» [3].

Нижче приведено перелік ТОП-10 найбільших фінансових корпорацій в світі та розмір їх доходу, станом на 2020 рік за даними американського фінансово-економічного журналу «Форбс» [2].

Таблиця 1

Дохід ТОП-10 фінансових корпорацій в світі (млн. доларів США)

№	Компанія	Сфера діяльності	Дохід	Чистий дохід	Країна походження
1	Berkshire Hathaway	Багатофункціональна	247,5	4,02	США
2	Ping An Group	Страхові послуги	163,597	16,237	Китай
3	Allianz	Страхові послуги	143,86	8,49	Німеччина
4	AXA	Страхові послуги	113,13	2,31	Франція
5	JP Morgan Chase	Банківські послуги	105,486	30,709	США
6	ICBC	Банківські послуги	105,4	44,26	Китай
7	China Construction Bank	Банківські послуги	94,987	37,2	Китай
8	China Life	Страхові послуги	92,71	22,04	Китай
9	Bank of America	Банківські послуги	91,24	28,14	США
10	Agricultural Bank of China	Банківські послуги	87,6	29,5	Китай

Джерело: [2]

Проаналізувавши перелік найбільших фінансових компаній світу, можна побачити, що він включає і ті компанії, що надають фінансові послуги на території України, серед них:

1. Міжнародна страхова компанія «MetLife».
2. Акціонерне товариство «Сбербанк».

3. Німецький банк «Deutsche Bank».

4. Публічне акціонерне товариство «Crédit Agricole», що представляє інтереси Crédit Agricole Group (Франція) в Україні.

Тобто, український ринок фінансових послуг налічує невелику кількість представництв міжнародних фінансових компаній, що в свою чергу, надає можливість інтегрування України у глобальну систему надання фінансових послуг.

В табл. 2 наведені показники загального та чистого річного доходу вище згаданих фінансових установ станом на 2019 рік.

Таблиця 2

Загальний та чистий дохід представництв міжнародних фінансових компаній в Україні станом на 2019 рік.

Компанія	Загальний дохід (тис, грн)	Податок на прибуток підприємств (тис, грн)	Чистий дохід (тис, грн)
ПАТ «Crédit Agricole»	2,114,230	384,299	1,729,931
АТ «Сбербанк»	461,729	19,912	441,817
Deutsche Bank	455,558	14,886	440,672
Міжнародна СК «MetLife»	251,046	56,661	194,385

Джерело: складено автором на основі 1, 4, 7, 10.

Як можна побачити з табл. 2 всі обрані до аналізу компанії являються прибутковими та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує двадцять мільйонів гривень. Зважаючи на це, згідно ст.134 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), компанії зобов'язані визначати об'єкт оподаткування з ПнП шляхом коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці, визначені відповідно до положень ПКУ.

Проаналізувавши фінансову звітність обраних компаній можна зробити висновок, що вони являються активними агентами фінансового ринку, адже здійснюють інвестиційну, страхову та банківську діяльність, в результаті якої генерують прибуток та розподіляють між учасниками компанії застосовуючи такий механізм, як дивідендні платежі та відповідні ставки податку до них, згідно до розділу ІІІ ПКУ.

Щодо перспективи залучення коштів іноземних фінансових компаній, то згідно стратегії розвитку фінансового сектору України

до 2025 року від 28 травня 2019 року, затвердженою Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Міністерством фінансів України, задля сприяння кредитування вітчизняної економіки передбачені наступні кроки:

- підтримка кредитування малих та середніх підприємств;
- адаптація до застосування в Україні квазікапітальних інструментів міжнародних фінансових організацій;
- стимулювання кредитування підприємств АПК, зокрема фермерських господарств, під заставу землі;
- зменшення перешкод для іпотечного кредитування;
- стимулювання експорту;
- стимулювання розвитку ринку небанківського кредитування;
- розбудова інфраструктури для ефективного управління проблемними активами [10].

Як можна побачити, одним із напрямів застосування в Україні інструментів міжнародних фінансових організацій являється – адаптація до застосування в Україні інструментів міжнародних фінансових організацій.

Вплив глобалізації потрібно розглядати як перспективу збільшення фінансової спроможності інвестиційного ринку та посилення конкурентного середовища в банківському та страховому секторах. Більше того, за останні два десятиліття, в результаті фінансової лібералізації та подолання економічних і політичних бар'єрів, міжнародні фінансові групи продемонстрували високу активність на фінансових ринках країн, що розвиваються. Серед таких країн можна виокремити Естонію, Болгарію, Чехію, Словаччину, де іноземні компанії займають 75-85% фінансового ринку [6, 5].

Проаналізувавши ряд наукових досліджень та думку іноземних компаній, можна зробити висновок, що головною перешкодою для інвестування в вітчизняний ринок фінансових послуг для іноземних компаній являється:

- посилений тиск з боку контролюючих органів, і як наслідок, зростаюче податкове навантаження на компанію;
- високий рівень корупції;
- економічні та політичні нестабільності та невизначеності в країні [6].

Дані факторі не сприяють залученню іноземних капіталів у внутрішній фінансовий сектор та в економіку України загалом. Однак, з іншого боку, незважаючи на те, що нові інвестори неохоче здійснюють вкладення в фінансовий ринок України, частка фінансових установ з іноземним капіталом істотно не змінились і навіть продовжує прямувати до зростання, що свідчить про те, що існуючі інвестори продовжують фінансувати свої дочірні компанії в Україні, хоча обсяги фінансування набагато нижчі від тих, що здійснюються в інших країнах світу.

Висновки. На сьогоднішній день, на вітчизняному ринку фінансових послуг функціонують деякі представники міжнародних фінансових компаній. Однак, задля інтеграції України до системи міжнародних валютно-фінансових відносин, які в свою чергу, потенційно можуть принести багато позитивних результатів. Необхідно створювати сприятливі умови для розвитку фінансового ринку. Для досягнення цієї мети необхідно розвивати та прямувати до ефективної ринкової інфраструктури, адекватної регуляторної політики та сприятливому макроекономічному середовищу. При цьому, слід пам’ятати, що не менш важливим фактором, що може сприяти збільшенню інвестиційного приваблення України для іноземних фінансових компаній являється адаптація положень вітчизняного законодавства з питань платіжних послуг до вимог актів Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deutsche Bank. Фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року. 2020. Сайт URL: https://www.db.com/ukraine/docs/Annual_financial_statements_under_IFRS_for_2019.pdf

2. Top 10 Largest Finance Companies in the World in 2020, Financial Services Industry Factsheet. Business magazine “Forbes”. 2020. Сайт URL: https://www.forbes.com/global2000/#5458f845335d.

3. Understanding Financial Accounts, Chapter “The role of financial corporations in the financial system”. OECD Publishing. 2017. Сайт URL: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/understanding-financial-accounts_9789264281288-en#page3.

4. АТ «Сбербанк». Фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року. 2020. Сайт URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/IFRS%20FS%20SBRF_2019.pdf

5. Болдова А. Глобалізація фінансового простору України. II Міжнар. наук.-практ. конф. [Україна в нових реаліях:політичні, економічні та правові орієнтири розвитку], (м. Ірпінь, 17 травня 2011 р.). Державна податкова служба України, Національний у-т ДПС України та ін.. К: Алерта, 2011. С. 184-187.

6. Манюк Н. Особливості оподаткування банківських установ в Україні. International Scientific Journal. 2016. №1. С. 66–69.

7. Олійник А. Міжнародні фінансові організації як складова фінансової глобалізації. Міжнародні відносини та всесвітня економіка. 2017. Сайт URL: https://otherreferats.allbest.ru/international/00844260_0.html.

8. ПАТ «Crédit Agricole». Фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року. 2020. Сайт URL: https://credit-agricole.ua/storage/files/cab-2019-fin-part-ukr.pdf

9. ПАТ «Метлайф». Фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2019 року. 2020. Сайт URL: https://www.metlife.ua/content/dam/metlifecom/ua/PDFs/financialreports/2019/2019_Financials_audited_report.pdf

10. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Національний банк України. 2019. Сайт URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

Shestakova
Veronika Stanislavivna,
student of FMD-19-2 group
Scientific adviser:
Novytskyi Vitalii Andriiovych,
Ph.D., Associate Professor of Financial Markets Dept.

PROPERTY INSURANCE AS PART OF FINANCIAL SERVICES SYSTEM

Formulation of the problem. Insurance is one of the fastest growing areas of financial services. With the growth of the private sector of the economy, the demand for various types of insurance increases, in order to hedge against possible risks. One of the leading areas of insurance is property insurance. The property of business entities and individuals during operation can be negatively affected, causing its loss or damage. The existence of a financial property insurance service creates the basis for the restoration of property to their owners, which ensures the continuity of the production process and the success of the household. Thus, the main task of further development of the financial services market is to protect the interests of both insurers and policyholders in the provision of property insurance services and attract new customers.

Analysis of recent scientific publications. A significant contribution to the development of theoretical and methodological principles of property insurance was made by the following foreign scientists - S. Ackerman, D. Bland, W. Heilman. Among Ukrainian researches the different aspects of property insurance were studied by V. Bazylevych, O. Vovchak, N. Vnukova, M. Klapkiv, M. Zhytar etc.

Results. Property insurance services are one of the components of financial services. The subject of property insurance is the property interests of business entities and individuals to ensure its preservation and minimize losses as a result of its loss or damage. The object of property insurance are the risks that are accepted for insurance. Among the risks of property insurance should be identified natural risks; technical risks; risks related to the human factor and risks associated with economic activities. In the physical sense, buildings, structures, objects of unfinished construction, power, working and other machines, transmitting devices,

products, raw materials, equipment materials, inventory, goods, fuel, exhibits and other property can be insured. An entrepreneur can insure certain types of property or his entire property complex. Voluntary types of insurance cannot insure buildings, structures and other property located in an area that is constantly threatened by all kinds of natural disasters, such as villages, landslides, landslides, floods. It is also not possible to insure the property from the moment of announcing such a threat or drawing up by the hydrometeorological service and other competent authorities of the relevant document (act, conclusion) confirming the fact of threat [5]

When insuring property, the sum insured may not exceed its actual value at the time of concluding the contract. The actual value of the property is often understood as the replacement (book) value. Property insurance contracts can be concluded for one year and for an indefinite period with an annual recalculation of the value of the property and the amount of annual payments. An agreement concluded for an indefinite period is considered extended for the next year, provided that a certain part of the insurance payments calculated for the next year is made by the end of the current year [4].

Property insurance has a number of features, including:

- significant cost of objects, significant sums insured, a significant amount of liability of the insurer; as a consequence, the great importance of protecting the interests of the insurer - reinsurance;

- - the presence of specific individual risks for different industries; for example, oil industry, metallurgical industry, electric power industry, pulp and paper industry;

- the need for a competent assessment of risk and the underwriting process (formation of insurance conditions);

- long term of construction of the insurance program (revaluation of fixed assets, engineering survey, risk placement, etc.);

- settlement of losses takes a long time, requires the involvement of specialized companies and specialists in the field [7]

Insured in property insurance can be legal entities and (or) individuals. Depending on who acts as the insured, this branch of insurance covers two sub-sectors:

- property insurance of legal entities (industrial property): real estate; equipment; equipment; vehicles; cargoes; tools; other property of enterprises.

- property insurance of individuals (personal property): buildings and apartments of citizens; Pets; transport; household property and property on the estate; other property [3].

Individuals most often insure vehicles, household property, buildings, apartments (in case of repair), animals, etc. According to many domestic researchers, the main problem hindering the increase in gross insurance premiums is the public's distrust of insurance companies. The main reasons for this are the following: low quality of insurance services, insignificant amount of insurance payments, imperfection of the regulatory framework, disregard for the interests of the population in the implementation of insurance, dishonesty of some policyholders [5].

Currently, there is a significant increase in interest in insurance in Ukraine, but the issues of organizing and conducting insurance business remain unresolved. One such issue is underwriting, as a key business process of any insurance organization. After all, the main function of any insurer is effective risk management of policyholders.

Underwriting is the activity of an insurer aimed at assessing the risks accepted for insurance, determining the adequate insurance rate and terms of insurance, the formation of a profitable insurance portfolio [2].

The underwriting process can be grouped into several stages:

- assessment of risks inherent in the object offered for insurance;
- making decisions on insurance of the object or refusal of insurance;
- determination of terms, conditions and amounts of insurance protection;
- calculation of the amount of insurance payment;
- preparation and offer to the relevant services of the insurer under the reinsurance scheme [1]

Among the problems of property insurance, it is necessary to highlight the low need, which is the reason for the low level of income and financial literacy of the population.

Prospects for the development of property insurance in Ukraine directly depend on the possibility of more active participation of the state in the functioning of the insurance industry. It is necessary to encourage citizens and business entities to conclude property insurance agreements as one of the instruments for protecting their property interests. It is necessary to raise the level of awareness of the population about the insurance services provided.

It is necessary to increase the interest in various insurance products among students and seniors as potential insurers [5].

Increasing the availability of insurance services should also help ensure the possibility of remote sale of insurance products at such a difficult time for the whole world.

Conclusions. Property insurance is one of the effective tools to minimize the negative consequences of unforeseen events. Effective insurance risk management allows to increase the financial reliability of both the individual insurer and the insurance market. The spread of modern methods of insurance risk management in the daily activities of commercial insurance entities will bring domestic insurance closer to the European level of business, and this will certainly have a positive impact on the growth of the population's need for voluntary types of insurance.

REFERENCES

1. Arkhipov AP Underwriting in insurance. Theoretical course and workshop: textbook. UNITI-DANA, 2017. 525 p.

2. Samorodov, B. V., Sosnovska, O. O., Zhytar, M. O., Ananieva, J. V. Methodical approach to the quantification of enterprise financial security level. Financial and credit activity: problems of theory and practice. N 1(32). 2020. P. 269-277.

3. Vovchak O.D Insurance business: textbook .O. D. Vovchak. K.: Knowledge, 2018. 391 p.

4. Martsenyuk-Rozarionova O.V, Shulyak O.V. Property insurance, its features, significance and prospects of development: *Collection of scientific works of VNAU*: Vinnytsia, 2018. 130-137 p.

5. Ruban S.O. Trends in the development of property insurance in Ukraine URL: https://is.gd/J6v8iX

5. Dictionary of insurance terms URL: https://iic.kharkov.ua/ua/slovnik-strahovih-terminiv

6. Yavorska T.V Insurance services: textbook. Lviv. Nat. Univ. Ivan Franko. 2018. 252 p.

Юзбашян Тігран Рубенович,
студент групи ФМДз-19-1
Науковий керівник:
Козій Наталія Сергіївна,
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ

Постановка проблеми. Практика впровадження та застосування управління фінансовими ризиками лише починає широко використовуватися. Однак нинішня реальність вже вимагає від страхових компаній змінити підходи до фінансового планування, і тому роль оцінки та управління фінансовими ризиками компаній, що працюють у страховому бізнесі України, зростає. Адже сьогодні пильна увага приділяється ризику страхувальника і, відповідно, проблемам забезпечення платоспроможності, стабільності та надійності страховика. У той же час, оцінці ризиків страхових компаній у процесі бюджетування та ризику страховика в цілому не приділяється достатньо уваги, хоча характеру страхової діяльності, імовірнісному характеру фінансових потоків страхової компанії створюється серйозна особливості як за структурою, так і за динамікою ризику. Кожна страхова компанія під час своєї діяльності схильна до певних ризиків, які можуть загрожувати її діяльності або призвести до банкрутства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні та зарубіжні економісти розробили різні підходи до класифікації фінансових ризиків. Однак особливості сучасного стану ринкових перетворень в Україні вимагають їх уточнення та деталізації для створення ефективних інструментів управління ними. Теоретичні та практичні аспекти фінансових ризиків та управління ними у страховій галузі знайшли своє відображення в працях таких вчених, як: І.Герасимової, М.Житаря, С.Ланга, Н.Лубкей, останні дослідження яких, ми використовували для аналізу обраних проблемних питань.

Класифікація ризиків, яка зустрічається в економічній літературі, наводиться переважно без урахування специфіки галузі. Слід зазначити, що сьогодні не існує єдиного підходу до їх систематизації та

вибору критеріїв класифікації. Отже, існує потреба у виявленні та систематизації існуючих фінансових ризиків у страхових компаніях. Вищезазначене вказує на актуальність обраної теми для аналізу.

Метою дослідження є аналіз теоретичних підходів щодо класифікації фінансових ризиків страхової компанії та управління ними у їхній діяльності.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку із зростанням фінансових ризиків у діяльності страхових компаній питання визначення їх сутності та систематизації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та вибору методів управління є не лише особливо актуальними, а й стають важливою науково-практичною проблемою. Таким чином, на думку Лубкей Н. фінансовий ризик страхової компанії – це ризик страховика, який виникає в процесі страхової та іншої діяльності та внаслідок ймовірності непередбачених фінансових втрат, зниження її фінансової стійкості та платоспроможності [4] .

І.Герасимова вважає, що найбільш повну суть цього визначення розкриває Ваніна Д.А., а саме під фінансовим ризиком страхової компанії слід розуміти ризик, що виникає під час фінансових відносин між страховиками та учасниками страхового ринку, а також іншими суб'єктами для накопичення страхових внесків. та виплата страхового відшкодування на випадок страхового випадку, розміщення страхових резервів, інших фінансових операцій, що характеризується неможливістю надійного прогнозу майбутніх доходів, а також ймовірністю втрати капіталу, фінансової стійкості та платоспроможності внаслідок невизначеність його реалізації [1].

На сьогодні загальновизнана та вичерпна класифікація ризиків для страхової компанії не розроблена. Це пов'язано з тим, що на практиці існує багато різних проявів ризику. Слід зазначити, що один і той же ризик може мати різну назву та опис. Крім того, часто не вдається розрізнити певні види ризику.

Розробка економічно обгрунтованої класифікації ризиків для страхових компаній є важливою, оскільки вона є необхідною передумовою вибору оптимального методу аналізу, оцінки та управління для кожного ризику або групи ризиків, дозволяє оцінити ефективність управління ризиками зокрема та бізнесу в загальний.

На думку Житара М., при класифікації ризиків страхової компанії слід звернути особливу увагу на управлінські ризики, які є основною метою управління ризиками, а саме: конкретні ризики, такі як

технічні, нетехнічні та інвестиційні ризики. Слід зазначити, що така класифікація була розроблена Європейським страховим комітетом і доцільно застосовувати її в українській практиці страхування [2].

Також із дослідження М. Житара ми бачимо, що страхові компанії мають велику тенденцію до ринкових ризиків, тобто ризиків збитків через непередбачуваність змін ринкових цін. Водночас ризики, прийняті за договорами страхування, також є пріоритетною групою ризику для страхової компанії. Якісне управління такими ризиками, розробка ефективної системи їх зменшення є основним завданням будь-якого страховика. Тим часом ризик ліквідності менш притаманний страховим компаніям. Слід також зазначити відносно високу схильність (порівняно, наприклад, з кредитним ризиком) страхових компаній до операційного ризику, вплив якого останнім часом збільшився [2].

Лубкей Н., залежно від місця страхової компанії в системі управління ризиками вона умовно поділяє ризики на дві групи: прийняті ризики та власні ризики. Власні ризики страхової компанії включають: операційні, комерційні та інвестиційні. А ризики страхування та перестрахування відносяться до прийнятих [4].

На наш погляд, найбільш ретельні підходи до систематизації фінансових ризиків страхових компаній проаналізовані в роботі Герасимової І.Ю., саме ця класифікація (рис.1) дозволяє чітко виявити причини ризиків та полегшує пошук можливих способи їх мінімізації [1].

Також у її роботі пропонується авторська розробка класифікації фінансових ризиків, що впливають на економічну безпеку страхової компанії, зокрема розглядаються їх можливі наслідки. Наприклад, коли існує ризик втрати ліквідності, тобто значних втрат при перетворенні активів у реальні фонди, для страхової компанії це загрожує появою несподіваного дефіциту платіжних засобів.

Що стосується сутності поняття “управління ризиками страховиків”, то ніхто з авторів не вивчав цю концепцію, лише Ланг С. дотримується думки А.Баранова, який вважає, що це цілеспрямована діяльність компанії з ідентифікації, оцінювати, контролювати та контролювати ризики, які можуть загрожувати ресурсам страхової компанії або її здатності виконувати страхові зобов’язання та отримувати прибуток [3]. Виходячи з цього визначення та процесуального підходу до організації, система управління фінансовими ризиками

страхової організації формується з чотирьох етапів, про які писали у своїх дослідженнях усі автори, а саме: 1) виявлення ризиків; 2) оцінка ризику; 3) управління ризиками; 4) моніторинг та контроль ризиків.

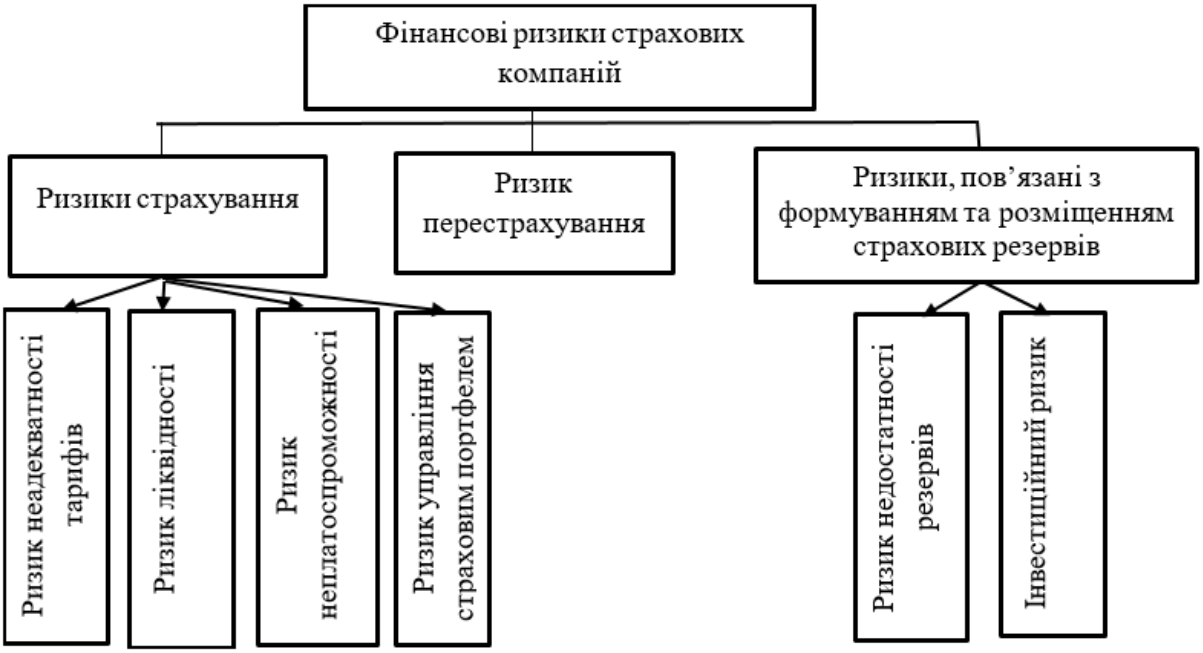

Рис. 1. Класифікація фінансових ризиків страховика
Джерело: [1]

З метою уніфікації практичного впровадження управління ризиками страховими компаніями в Україні Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, видала Розпорядження "Про затвердження вимог щодо організації та функціонування системи управління ризиками страховика" від 04.02.2014 № 295[5].

Як зазначає Лубкей Н., відповідно до положень цього регламенту, страховик зобов'язаний впровадити систему управління ризиками, яка передбачає розробку стратегії управління ризиками та забезпечення її практичної реалізації [4]. Суть стратегії управління ризиками схематично зображено Ланг С. у його роботі, а також зазначається, що стратегія управління ризиками затверджується наглядовою радою або, якщо вона не створена, виконавчим органом страховика. На думку автора, оцінка ризику забезпечується різними методами [3].

Щодо визначення методів оцінки ризику, автори розходяться. Житар М. виділяє 4 групи методів оцінки, а саме: експертні, економіко-статистичні, розрахунково-аналітичні та аналогові. Він також схильний вважати, що найпростішими та найменш витратними методами

оцінки ризику є імовірнісна оцінка ризику та ранжування ризиків, а найефективнішим та найскладнішим способом контролю ризиків є їх уникнення [2].

На думку Герасимової І.Ю., страхові компанії аналізують фінансові ризики загальними та конкретними методами. Загальний автор включає імовірнісне моделювання, математичне моделювання конфліктних ситуацій та статистичний аналіз. Конкретні методи включають андеррайтинг, заходи раннього реагування, стрес-тестування та внутрішній аудит [1].

Ці методи також описані у своєму дослідженні Ланг С., який у своїй роботі запропонував адміністративну модель системи управління фінансовими ризиками страховика, прикладне значення якої полягає в тому, що вона описує виконання регуляторних вимог, з одного боку та теоретичні підходи до управління. ризики страховика – з іншого боку, у процесі функціонування страхової організації [3].

Ми дотримуємося точки зору Герасимової І.Ю., що важливу роль в управлінні фінансовими ризиками відіграє механізм мінімізації ризиків, який базується на використанні комплексу методів і прийомів для зменшення можливих фінансових втрат [1]. Автор окреслила механізм мінімізації ризиків та зазначила, що підхід до управління ризиками повинен бути комплексним, тобто враховувати різні групи ризиків, що виникають у діяльності страхової компанії, не окремо один від одного, а разом з урахуванням їх впливу та динаміка. Саме цей вплив допомагає досягти максимального ефекту від управління ризиками.

Висновки. Дослідження дозволяє зробити висновок, що управління ризиками у страховому бізнесі є досить специфічним. Перш за все, це пов’язано з самим обсягом діяльності страхової компанії, яка добровільно бере на себе плату за ризики інших суб’єктів. Слід підкреслити важливість використання управління ризиками у вітчизняній практиці як одного з перспективних напрямків розвитку вітчизняного страхового ринку.На наш погляд, розробка економічно обґрунтованої класифікації ризиків для страхових компаній є важливою, оскільки вона є необхідною передумовою вибору оптимального методу аналізу, оцінки та управління для кожного ризику або групи ризиків, дозволяє оцінити ефективність управління ризиками в зокрема і бізнесу в цілому. Управління фінансовими ризиками страхових компаній базується на використанні спеціальних механізмів, характерних лише

для страхового бізнесу: перестрахування, превентивні дії, формування страхових резервів. Також страхова компанія зобов'язана зменшити ризики, пов'язані з підтриманням договорів страхування. Їх управління базується на принципах поєднання специфічних механізмів, характерних для страхової компанії, математичних методів та методів економічного аналізу.

Для вирішення проблем підвищення ефективності управління фінансовими ризиками страховикам потрібно надати більшу незалежність, спростивши діючу процедуру, затверджену вимогами щодо організації та функціонування системи управління ризиками страховика. Необхідно також вжити заходів щодо активізації впровадження нових підходів в організації управління ризиками страхових компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасимова І.Ю. Управління фінансовими ризиками страхових компаній з метою забезпечення економічної безпеки. *Економічний простір*. 2016. № 115. С. 112–125. URL : ecpros_2016_115_12.pdf (дата звернення: 17.09.2020).

2. Житар М. Методичні аспекти управління ризиками страхових компаній. *Схід.* 2016. №1 (141). С. 13-15. URL : Skhid_2016_1_3.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

3. Ланг С. Модель системи управління фінансовими ризиками страховика. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 3. С. 146-157. URL : http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2017/03/13.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

4. Лубкей Н.П. Систематизація фінансових ризиків страхових компаній та особливості управління ними в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. № 20. С. 862-866. URL : http://global-national.in.ua/archive/20-2017/175.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

5. Про затвердження Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика : Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 04.02.2014 р. № 295. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0344-14 (дата звернення: 17.09.2020).

Ющук Роман Віталійович,
студент групи ФМД-19-2
Науковий керівник:
Коваленко Юлія Михайлівна,
д.е.н., професор кафедри фінансових ринків

ДЕРЖАВНІ ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК НАПРЯМ РОЗМІЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Вкладення в державні цінні папери є одним із найефективніших способів інвестування вільних грошових ресурсів. І якщо порівнювати їх з депозитами або нерухомістю, то вони можуть стати прибутковими інструментами фінансового ринку за правильного їх розміщення. Наразі цьому суттєво сприяють зміни у нормативно-правовій бази: Постановою Правління Національного банку України від 07.05.2019 р. було внесено зміни до Положення «Про порядок видачі небанківським фінансовим установам, операторам поштового зв'язку ліцензій на здійснення валютних операцій» [1], де для всіх учасників ринку цінних паперів, зокрема торговців цінними паперами, анульовано генеральні ліцензії на здійснення валютних операцій. Це істотно підвищує інтерес індивідуальних інвесторів до державних цінних паперів, що сприятиме пожвавленню вторинного фондового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Останнім часом сучасні кола економістів і фінансових аналітиків часто обговорюють питання переваг і недоліків використання державних цінних паперів як джерела фінансування бюджетного дефіциту та інструментів управління суверенним державним боргом. Основи функціонування державних цінних паперів та їх роль на фінансовому ринку розглядаються у працях багатьох вчених-економістів. Проблеми функціонування ринку державних запозичень ґрунтовно досліджені у працях вітчизняних науковців, зокрема В. Базилевича, С. Боринця, О. Любкіної і І. Лютого, В. Шелудько та інших. Вони дослідили економічну сутність та еволюцію розвитку ринку цінних паперів, зокрема державних, теоретичні аспекти функціонування цього сегменту фондового

ринку. Сучасні тенденції розвитку ринку державних цінних паперів, зв'язок проблем державного боргу і розміщення облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) висвітлено у працях Т. Богдан, Н. Версаль, Ю. Коваленко, В. Козюка, Р. Рака та інших. У своїх напрацюваннях вони приділили велику увагу різним аспектам функціонування ринку державних фінансових інструментів як фінансового важеля реалізації бюджетної політики уряду. Серед зарубіжних вчених, які приділяють увагу державним цінним паперам, необхідно відзначити насамперед Р. Грінвуда [2], який ґрунтовно досліджує вплив фінансової спроможності держави на розмір і структуру державного боргу, дохідність державних облігацій та очікувані доходи. Інтерес викликають також праці, що присвячені зарубіжному досвіду у сфері державних запозичень, зокрема Е. Чорпнінг [3], яка приділила велику увагу різним видам державних цінних паперів та їх властивостям.

Метою дослідження є визначення сутності державних цінних паперів, а також альтернативні ним напрями розміщення фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 10. Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», «державні облігації України можуть бути: довгострокові – понад п'ять років; середньострокові – від одного до п'яти років; короткострокові – до одного року» [4]. Вони «поділяються на облігації внутрішніх державних позик України, облігації зовнішніх державних позик України та цільові облігації внутрішніх державних позик України» [4].

«Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДФ) – це державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість облігацій внутрішніх державних позик України може бути визначена в іноземній валюті» [4]. «Облігації зовнішніх державних позик України (ОЗДП) – державні боргові цінні папери, що розміщуються на міжнародних фондових ринках і підтверджують зобов'язання України відшкодувати пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій» [4].

«Емісія державних облігацій України є частиною бюджетного процесу і не підлягає регулюванню Національною комісією з цінних

паперів та фондового ринку. Емісія державних облігацій України регулюється законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, яким встановлюються граничні розміри державного зовнішнього та внутрішнього боргу. Рішення про розміщення облігацій зовнішніх та внутрішніх державних позик України та умови їх розміщення приймається згідно з Бюджетним кодексом України. Розміщення державних облігацій України здійснюється у разі дотримання на кінець року граничних розмірів державного зовнішнього та внутрішнього боргу, передбачених Верховною Радою України в Законі про Державний бюджет України на відповідний рік» [4].

Сьогодні ринок цінних паперів України представлено здебільшого цінними паперами, що їх емітує держава. Для індивідуальних інвесторів фінансовими перевагами такого цінного паперу є передусім стовідсоткові державні гарантії щодо повернення їх номіналу (депозити Фонду гарантування вкладів гарантується у разі банкрутства банку з поверненням суми до 200 тис. грн) та стабільна прибутковість протягом довгого терміну (за стабільної ринкової кон'юнктури). Також тут відсутня будь-яка сплата податків (наприклад, у альтернативного джерела прибутку – банківського депозиту, доходи обкладаються оподатковуються за ставкою 18 % плюс 1,5 % складає військовий збір). Варто також і відмітити властивість державних цінних паперів використовуватись у якості забезпечення за кредитами, а також можливості бути реалізованими за потреби на вторинному ринку цінних паперів.

Дохідність гривневих ОВДП складає у середньому 14-16 %, а середня ставка за депозитами у банках – 15-16 % (без урахування податку на доходи фізичних осіб). При цьому якщо сума придбаних ОВДП є незначною, витрати на комісійні торговцям цінних паперів як брокерам за купівлі цих державних цінних паперів на вторинному ринку цінних паперів можуть суттєво знизити інвестиційну привабливість. За даними НБУ, у першому кварталі 2020 р. загальна сума ОВДП склала 820 млрд грн, із них близько 9 млрд грн придбано індивідуальними інвесторами-фізичними особами, тобто близько 1,1 % їх загальної вартості, 29 млрд грн – юридичними особами (3,6 %), 125 млрд грн – нерезидентами (15,1 %), 325 млрд грн – Національним банком (40 %) та 334,6 млрд грн – банками (40,8 %) [5].

На ринку цінних паперів України активно перебувають в обігу також цінні папери, що номіновані у іноземній валюті, зокрема

єврооблігації (євробонди), які випускаються для обігу на міжнародному ринку капіталу із залученням іноземних інвесторів та отриманням прибутку від торгівлі ними на світових фондових біржах. Але для придбання єврооблігацій їх покупець повинен бути власником капіталу на суму не менше ста тисяч доларів.

Єврооблігацій мають такі самі переваги та недоліки, як і ОВДП. Крім того, фінансовий ринок як альтернативу цінним паперам держави пропонує корпоративні цінні папери національних та іноземних емітентів. Приватна компанія, на відміну від держаної, ставить за мету одержання прибутку від розміщення цінних паперів на внутрішньому та зовнішньому ринках цінних паперів, тож дохідність цих інструментів буде вища за дохідність держаних цінних паперів. Натомість зазначена перевага компенсується вищими комісійними витратами і обов'язковою сплатою податків на ці доходи.

Фізичні особи-індивідуальні інвестори можуть придбати корпоративні цінні папери лише через торговців, або інвестиційних компаній або брокерів. У таких учасників ринку цінних паперів має бути відповідна ліцензія Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, відповідно на торгівлю цінними паперами та брокерські послуги. Перевагою інвестування у цінні папери є можливості самостійного вибору та формування інвестиційного портфелю, враховуючи ступінь ризиковості та дохідності, а також володіння необхідною інформацією про емітента цінного паперу, але за умови обов'язкового розкриття ним інформації про свій фінансовий стан.

Висновки. Надвисока прибутковість цінних паперів може негативно впливати на фінансовий ринок, оскільки вона сприятиме залученню спекулятивного капіталу [6]. З появою спекулятивних угод підвищуються ризики девальвації національної валюти, зміцнення іноземної валюти в економіці, що призводить до залежності від екзогенних факторів, несе загрози, що пов'язані з втратою інвесторів в ОВДП. Важливо запровадити активну та зважену політику державних запозичень на національному ринку, а також створити необхідні умови для прозорості та прогнозованості в управлінні державними запозиченнями на ринку державних цінних паперів. В умовах постійного очікування фінансового розбалансування, будь-яке альтернативне джерело вкладення вільних коштів несе ризики втрати капіталу [7]. Брак державних коштів і затримка виплат власника державних цінних паперів призведе і до дестабілізації у всій фінансовій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Змін до Положення про порядок видачі небанківським фінансовим установам, операторам поштового зв'язку ліцензій на здійснення валютних операцій: Постанова Правління Національного банку України від 07.05.2019 № 65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-19.

2. Greenwood R., Vayanos D. (2014), Bond Supply and Excess Bond Returns. *The Review of Financial Studies*, 27 (3), 663-713.

3. Chorpenning, A. What are the different Types of Government Securities? URL: https://smartasset.com/investing/government-securities.

4. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 3480-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text.

5. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/markets/ovdpua/markets/ovdp.

6. Коваленко Ю. М. Фінансова система та фінансовий сектор: організаційно-інституційний підхід. *Фінанси України*, 2011, № 4, С. 75–87.

7. Пересада А. А., Онікієнко С. В., Коваленко Ю. М. Інвестиційний аналіз: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2003. 134 с.

Кафедра менеджменту

Березенко Надія Петрівна,
студентка групи МПАз-19-1,
Науковий керівник:
Кучер В'ячеслав Анатолійович,
к.н.з держ.упр.

РЕФОРМУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Система охорони здоров'я є одним з найважливіших показників рівня життя населення країни, тому перед кожною державою постає завдання підтримання стабільного функціонування цієї системи та збереження здоров'я нації.

Стан здоров'я громадян якісно характеризує трудоресурсний потенціал держави, визначає рівень продуктивності праці у суспільстві.

У 2015 році Уряд нашої держави, України, з метою поліпшення стану здоров'я населення та модернізації застарілої системи, покращення доступу до якісного медичного обслуговування, ініціював реформу системи охорони здоров'я. Після розробки та затвердження стратегії урядом, парламент прийняв новий Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», який регулює фінансування системи охорони здоров'я. Передбачалася поетапна реалізація реформи. Перший етап зосереджено на первинній медичній допомозі, другий – на вторинній і третинній. Впровадження другого етапу заплановано на 2020 рік. Паралельно з цими зусиллями уряд розпочав в 2017 році забезпечувати основними лікарськими засобами для амбулаторного лікування у рамках Програми «Доступні ліки». 1 квітня 2018 року уряд України створив єдиного замовника – Національну службу здоров'я України, тобто, уряд виділяє кошти на охорону здоров'я адміністративним одиницям, використовуючи механізм субвенції [7].

Згідно з концепцією реформи системи фінансування охорони здоров'я основним джерелом фінансування оновленої системи залишаються кошти Державного бюджету України, отримані із загальнодержавних податків(рис. 1) [6]. Враховуючи вагомість цього джерела фінансування, воно, неспроможне у повному обсязі забезпечити

усі потреби сфери охорони здоров'я на всіх рівнях державного управління.

Рис. 1. Джерела фінансового забезпечення охорони здоров'я [2]

Формування фінансових ресурсів державних і комунальних закладів охорони здоров'я здійснюється відповідно до можливостей бюджету та з урахуванням потреб бюджетних установ, на основі затвердженого бюджету, розпису бюджету, кошторису, плану асигнувань та інших документів, які використовуються у бюджетному процесі, з урахуванням певних вимог – принципів бюджетного фінансування[1]. Планування видатків бюджетів на охорону здоров'я передбачає визначення загального обсягу бюджетних призначень для галузі при розробленні проектів державного та місцевих бюджетів, встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі і в межах затвердженого розпису бюджету та нерозривно пов'язане із кошторисним плануванням на рівні закладів охорони здоров'я. Досліджуючи динаміку видатків на охорону здоров'я протягом останніх п'яти років, то можна помітити їх зростання як державного так і місцевих бюджетів (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка видатків на медицину в Україні протягом 2015-2019 рр., млн. грн. [2]

Результати першого етапу реформи системи охорони здоров'я в Україні: у 2018 році кількість адміністративних одиниць складала 1288, кожна з яких створювала пули ресурсів, що фінансувалися з бюджету, при цьому вони були адміністративно децентралізовані і територіально накладалися один на одного. Що, в свою чергу, призвело до неефективного використання ресурсів із-за дублювання послуг. Центральний уряд фінансував основну частину медичних послуг шляхом медичних субвенцій, а місцеві органи самоврядування фінансували решту за рахунок власних ресурсів. Щоб зменшити дефіцит державного бюджету та відновити стабільність у 2015-2016 роках уряд був змушений значно скоротити видатки на охорону здоров'я (зі 101 долара США у 2014 році до 87 доларів США у 2016 році). Із-за незбалансованості та безлічі факторів (державний борг, субсидії, пенсійні витрати) протягом 2015-2019 років витрати на охорону здоров'я були на рівні 3,2 % від ВВП, що є нижчими ніж 5 %, передбачених Законом. З позитивної сторони, витрати на первинну медичну допомогу значно зросли з 10,6 % у 2015 році до 14,6 % у 2019 році від загальних державних витрат на охорону здоров'я, що є важливим показником визначення пріоритетів у цьому секторі (табл. 1)[1].

Таблиця 1

Державних видатки на систему охорони здоров'я за 2015-2019 рр.

Показники	Роки				
	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Державні видатки на охорону здоров'я (у постійних цінах 2018 року), млрд. грн					
Фінансування центральним урядом (субвенції)	81	76	73	75	80
Фінансування місцевими органами самоврядування	19	24	27	25	20
Державні витрати на охорону здоров'я					
На душу населення (у постійних цінах 2018 року), грн.	2598	2369	2644	2732	2641
На душу населення (у постійних цінах 2018 року), дол. США	96	87	97	100	97
Державні витрати на охорону здоров'я, %					
Частка ВВП	3,6	3,2	3,4	3,4	3,2
Частка сукупних державних витрат	10,4	9,0	9,7	9,3	8,9
Частка державних видатків на охорону здоров'я, яка виділена на ПМД	9,0	9,8	10,6	11,5	14,6

Джерело: складено за даними [1; 4; 5]

У 2019 році команда Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та Світового банку провели дослідження у якому було проаналізовано результати першого етапу проведення реформи в Україні та зроблено наступні висновки [7]: 1. Загальна структура реформи фінансування відповідає провідним міжнародним практикам покращення доступності, якості та ефективності медичних послуг. 2. Реформа фінансування добре узгоджується із загальними цілями розвитку України і, за умови її послідовної реалізації, вона також повинна принести дивіденди у вигляді поліпшення економічних результатів та забезпечення фіскальної дисципліни. 3. Впровадження реформи відбувається успішно, її продовження може почати приносити відчутні переваги для населення найближчими роками. 4. Забезпечення загальної стабільності розподілу бюджету на охорону здоров'я матиме ключове значення для подальшого впровадження реформи системи охорони здоров'я і дозволить зберегти ресурси, отримані від підвищення ефективності, та перетворити їх на кращу якість охоплення та надання послуг. 5. Фінансування в необхідному обсязі та визнання пріоритетною сфери громадського здоров'я і первинної медичної

допомоги потребує захисту в межах бюджетного розподілу, щоб реформа стаціонарної допомоги не змістила фокус від важливості фінансування послуг на первинній ланці. 6. Органи місцевого самоврядування повинні відігравати важливу роль як власники установ і органи фінансування, проте необхідний подальший політичний діалог щодо того, яким чином узгодити децентралізовані функції з пріоритетами національної політики в галузі охорони здоров'я. 7. Стратегічні закупівлі, укладання договорів та нові фінансові стимули добре продумані і якісно розроблені, реалізація йде успішно. 8. Для досягнення сталості реформи важливо забезпечити розподіл відповідальності за її проведення між основними зацікавленими сторонами, включаючи органи місцевого самоврядування, надавачів послуг та населення.

За даними Міністерства охорони здоров'я України [3] «У 2020 році стартує другий етап медичної реформи, де на 01.01.2020 року загальна сума фінансування 72 млрд. грн., з них: вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога – 43852 млн. грн.; первинна медична допомога – 19137 млн. грн.; екстрена медична допомога – 4657 млн. грн.; медична реабілітація – 440 млн. грн.; паліативна медична допомога – 297 млн. грн.; реімбурсація лікарських засобів – 3090 млн. грн.; резерв, техзабезпечення – 527 млн. грн.; стаціонарна вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога дорослим та дітям – 25208 млн. грн.; амбулаторна вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога дорослим та дітям, включаючи медичну реабілітацію та стоматологічну допомогу – 6689 млн. грн.; допомога в пріоритетних станах в стаціонарі – 3876 млн. грн.; діагностика та спеціальне лікування онкологічних захворювань у дорослих та дітей – 2421 млн. грн.; психіатрична допомога дорослим та дітям – 1782 млн. грн.; лікування пацієнтів методом екстракорпорального гемодіалізу в амбулаторних умовах – 1685 млн. грн.; інструментальні дослідження для ранньої діагностики новоутворень – 978 млн. грн.; лікування дорослих та дітей із туберкульозом – 628 млн. грн.; пілотний проєкт зміни системи фінансування закладів СМД в Полтавській області (І кв. 2020 року) – 348 млн. грн.; діагностика, лікування та супровід осіб із вірусом імунодефіциту людини – 211 млн. грн.; лікування осіб із психічними та поведінковими

розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії – 26 млн. грн.».

Таким чином забезпечення загальної стабільності розподілу бюджету на охорону здоров'я та визнання пріоритетною сфери громадського здоров'я первинної медичної допомоги матиме ключове значення для покращення медичних послуг на первинній ланці. Місцеві органи влади повинні відігравати важливу роль як власники установ і органи фінансування, проте необхідний подальший політичний діалог щодо узгодження децентралізованих функцій з пріоритетами національної політики в галузі охорони здоров'я. Для забезпечення сталості реформи важливо забезпечити розподіл відповідальності за її проведення між основними зацікавленими сторонами, включаючи місцеві органи влади, надавачів послуг та населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гальцова О.Л. Сучасний стан та динаміка фінансового забезпечення системи охорони здоров'я в Україні. Приазовський економічний вісник. Випуск 3(20) 2020. с. 50-54

2. Котлінський Д.Ю. Аналіз фінансування видатків на охорону здоров'я в Україні. Назва з екрану: [http://www.vtei.com.ua/images/2020/25_03_2020/5/3.pdf]

3. Міністерство охорони здоров'я України. 2019. URL: https://moz.gov.ua

4. Міністерство фінансів України. 2019. URL: https://mof.gov.ua/uk/zvit ;

5. Міністерство фінансів України. Річні звіти казначейської служби. 2019. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/filestorage/richniy-zvit-2;

6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я» від 30.11.2016 №1013-2016р [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/.

7. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016–2019. Всесвітня організація охорони здоров'я Європейське регіональне бюро. Спільний звіт ВООЗ та Світового банку, 2019. 98 с

Бєлін Владислав Сергійович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Кучер В'ячеслав Анатолійович,
к.н.з держ.упр.

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

У статті здійснюється аналіз впливу процесу децентралізації на формування доходів місцевих бюджетів з метою визначення найбільш раціонального управління формування дохідної частини місцевих бюджетів

Ключові слова: *бюджет, децентралізація, місцеві доходи, місцевий бюджет, місцеві податки і збори.*

Постановка проблеми. Ситуація, яка склалась з розбалансуванням державних фінансів України та втратою ними своєї стійкості визначає важливу потребу проведення реформи бюджетної системи. Важливим питанням постає часткове вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами держави, а саме чесний розподіл генерованих у бюджеті коштів та їх ефективне використання. Головну роль у соціально-економічному розвитку регіонів відіграють доходи та видатки місцевих бюджетів.

Особливе місце в бюджетній системі належить їм, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування.

Вирішення цих проблем насамперед пов'язане з реформуванням бюджетної децентралізації та розширенням повноважень органів місцевого самоврядування у сфері фінансів, яка має наблизити кошти до споживання. Станом на початок реформи у 2014 році всього 6 регіонів в Україні були самодостатніми, що викликало значну регіональну диспропорцію та дизбаланс, а відповідно – і якість життя та послуг, що отримували українці. Ці етапи встановлення привели до кардинальних реформ в частині державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення раніше невирішених частин загальної проблеми.

Аналіз проблем формування доходів місцевих бюджетів та окремі питання здійснення реформи децентралізації в Україні в умовах

децентралізації в Україні досліджували в розрізі: процесу децентралізації влади в Україні в контексті бюджетних прав, обов'язків і відповідальності Н. А. Бак, формування міжбюджетних фінансових потоків в умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації Л. Л. Тарангул; потенціалу місцевих бюджетів щодо фінансування публічних послуг О. О. Бойко, В. В. Мамонова; обґрунтування цілей бюджетної децентралізації та її ключових завдань О. І. Луніна, визначення послідовності проведення реформи бюджетної децентралізації Б. С. Малиняк, а також у працях таких вчених, як В.І. Пальчук, В. Мамонової Т.М. Барановської, Л. Демиденко, Н.М. Євтушенко та інших вітчизняних науковців. Однак, дане питання все таки потребує більш глибшого та систематичного аналізу данні процеси реорганізації формування місцевих бюджетів, в умовах реформ.

Мета статті. Метою статті є аналіз формування доходів місцевих бюджетів в умовах створення об'єднаних територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Зараз, Україна, відповідно до головних положень Європейської хартії місцевого самоврядування, продовжує спрямовувати свої намагання на реалізацію євроінтеграційного направлення з розвитку місцевої і регіональної демократії. І саме децентралізація є на сьогоднішній день однією з найуспішніших та головних реформ, яка ефективно впроваджується в нашій країні.

Важливим стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади є формування ефективного місцевого самоврядування, створення відповідних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей можливе тільки при належному рівні економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів.

Саме фінансовий аспект є одним із найважливіших, від якого, залежить успішність функціонування об'єднаних територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності будь-якого рівня, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади. Децентралізація в Україні має два важливі результати для довгострокового економічного зростання: ретельніша сплата податків місцевими жителями та зменшення витрат на утримання органів місцевого самоврядування. Ці дві гіпотези лежать в основі цього дослідження.

Децентралізація бюджетних фінансових ресурсів передбачає:

- зміну трансфертної політики, яка не зможе будуватись на радянському принципі «від кожного по можливостям – кожному по необхідності»;

- надання органами місцевого самоврядування більших повноважень в напрямку розробки та реалізації різноманітних програм соціально-економічного розвитку [1] .

- зміну системи оподаткування, при якій змінюються питомі надходження на користь місцевих бюджетів (табл. 1)

Таблиця 1.

Податкова база бюджетів ОТГ до децентралізації та після реформи

Фінансові ресурси	Стан до реформи	Стан після реформи
ПДФО	25 %	60 %
Податок на прибуток приватних підприємств	0 %	10 %
Акцизний податок	0 %	100 %
Медична субвенція	0 %	За формулою
Податок на нерухоме майно	1 %	0-3 %

Джерело: [2]

Отже, у структурі доходів місцевих бюджетів, місцеві податки і збори становлять у середньому до 35%, а решта – це надходження загальнодержавних податків і зборів.

Для того, щоб оцінити чистий позитивний економічний ефект реформи, було проаналізовано лише ті види доходів та видатків місцевих бюджетів, які існували до та після реформи.

Реформа децентралізації показала очікувані результати вже у перші два роки. ОТГ зібрали від близько 5% до 122% більше місцевих податків, ніж до їх об’єднання, і стали більше витрачати на розвиток місцевої інфраструктури (від 46% до 569% більше). В той же часспостерігається ефект економії на масштабі – після об’єднання громад їх частка видатків на органи місцевого самоврядування в загальних видатках знизилася на 1%, і на 4% зменшилася частка витрат на оплату праці. Саме тому дивлячись на вище наведене, важливо зберегти фінансову автономію ОТГ і не передавати частину їхніх доходів на користь майбутніх укрупнених районів.

Водночас, важливо звернути увагу на вплив децентралізації на доходи місцевих бюджетів від 2015 р., оскільки цей рік характеризується запровадженням даної реформи, після внутрішньо-політичної кризи в Україна та дозволяє встановити перші здобутки та проблеми у набутті повної незалежності отримані органами місцевого самоврядування.

Відповідно, проаналізуємо дієвість реформи бюджетної децентралізації шляхом порівняння показників виконання доходів місцевих бюджетів у 2014-2018 рр. З наведених даних (табл. 2) бачимо, що протягом 2014-2018 рр. частка доходів (без трансфертів) та видатків місцевих бюджетів не є стабільною.

Питома вага доходів (без трансфертів) знаходиться у межах від 6,5% до 7,4% від ВВП, а частка видатків від 2014р. по 2018 р. – від 14,3% до 22,1% відповідно. До загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2014 р. надійшло 101,2 млрд. грн. При цьому виконання місцевих бюджетів у частині затверджених показників місцевими радами становить 95,6%.

Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у ВВП становить 6,5%, у зведеному бюджеті – 22,2%. Як бачимо (табл. 3), протягом 2014 – 2018 рр. частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України не більше 22,6%, що показує низьку ступінь участі місцевого самоврядування в розв’язанні загальних проблем розвитку регіонів. Натомість вже у 2015 р. без урахування міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів надійшло близько 120,5 млрд. грн. Виконання місцевих бюджетів у частині затверджених показників місцевими радами становить 122,4%. Приріст надходжень до місцевих бюджетів на 19,2 % або на 19,4 млрд грн більше порівняно з попереднім роком. Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у ВВП зменшилася на 0,4% і становить 6,1%, у зведеному бюджеті зменшилася до 18,5%. Збільшення доходів місцевих бюджетів в Україні з 2015 р. показує значне розширення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, що робить можливим виконання соціально-економічних завдань і дає змогу закласти підвалини фінансової самодостатності територіальним громадам [2].

Таблиця 2.

Динаміка трансфертів місцевих бюджетів у 2014-2018 рр.

Показники	2014	2015	Приріст, млрд грн	Темп приріс-ту у %	2016	2017	Приріст, млрд грн	Темп приріс-ту у %	2018	При, млрд грн	Темп приріс-ту у %
ВВП, млрд. грн	1566,7	1979,5	412,8	26,3	2383,2	2982,9	599,7	20,0	3558,7	575,8	19
Доходи зведеного бюджету, млрд.грн	456,1	652,0	195,9	43,0	782,7	1016,8	234,1	30,0	1184,3	167,5	16
Видатки зведеного бюджету, млрд.грн	523,1	679,8	156,7	30,0	835,6	1056,7	203,1	24,8	12502,2	193,5	18,3
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів), млрд.грн	101,1	120,5	19,4	19,2	170,6	229,4	58,8	34,4	262,2	32,8	14,3
Видатки місцевих бюджетів (без трансфертів), млрд.грн	223,5	276,9	53,4	23,9	346,2	490,2	144,0	41,5	563,3	73,1	14,9
Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у ВВП, %	6,5	6,1	-	-	7,2	7,7	-	-	7,4	-	-
Частка видатків місцевих бюджетів у ВВП, %	14,3	14,0	-	-	14,5	7,7	-	-	15,8	-	-
Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у доходах зведеному бюджеті, %	22,2	18,5	-	-	21,8	22,6	-	-	22,1	-	-
Частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету, %	42,7	40,7	-	-	41,4	46,3	-	-	45,1	-	-

Упродовж 2018 року до місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 262,2 млрд. грн. Виконання місцевих бюджетів за доходами у частині затверджених показників місцевими радами становить понад 116,%. Приріст надходжень до місцевих бюджетів

проти 2018 року (у співставних умовах та без урахування територій, що на момент написанні статті досі не підконтрольні українській владі) склав 45%. Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у ВВП збільшилася з 0,9% до 7,4%, у зведеному бюджеті зросла до 22,1%.

Причина збільшення частки видатків місцевих бюджетів у ВВП упродовж 2018 р. полягає у незначному збільшенні обсягу ВВП та збільшенні вже самих видатків місцевих бюджетів. Основною статтею доходів місцевих бюджетів (без врахування трансфертів) є податкові надходження (табл.2). Так, у 2014 їх величина становила 87,3 млрд грн. або 86,4% від доходів місцевих бюджетів (без трансфертів). У 2015р. їх величина зросла до 98,2 млрд грн. але питома вага зменшилася до 81,5% за рахунок збільшення інших статей доходів. Щодо 2018р. то податкові надходження зросли на 80% до 229,8 млрд грн і їх частка зросла до 87,4%. 13 У 2014 – 2018 рр. обсяги неподаткових надходжень також зростали (табл. 3), хоча питома вага змінювалася по різному.

Так, у 2014 р. їх величина становила 12,3 млрд грн з часткою в доходах місцевих бюджетів (без трансфертів) 12,2%. На наступний рік їх величина зросла на 7,8 млрд грн, а частка зросла до 16,7%. Щодо 2018 р. то питома вага дещо зменшилася до 11,9%, а надходження зросли до 29,1 млрд грн. Доходи від операцій з капіталом займають невелику величину у структурі доходів бюджетів відповідно 1,1, 1,6 і 1,4 млрд. грн. за 2014- 2018роки, а їх частка - 1,1, 1,3 і 1,2% [3]. (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка обсягу та структури доходів місцевих бюджетів України у 2014-2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів), млрд. грн	101,2	120,5	170,6	229,4	262,2
Податкові надходження, млрд. грн	87,3	9,2	146,9	201,0	229,8
питома вага, %	86,4	81,5	86,1	87,7	87,6
Неподаткові надходження, млрд. грн	12,3	20,1	21,9	25,9	29,1
питома вага,%	12,2	16,7	12,8	11,3	11,09
Доходи від операцій з капіталом, млрд. грн	1,1	1,6	1,4	2,3	3,1
питома вага, %	1,1	1,3	0,8	1,0	1,2

Проте найбільшою проблемою формування дохідної частини місцевих бюджетів України є велика частка трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів (табл. 4), що свідчить про надмірну залежність від коштів державного бюджету (рис.1).

Таблиця 4

Динаміка трансфертів місцевих бюджетів у 2014-2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи місцевих (з трансфертами) бюджетів, млрд. грн	231,7	294,5	366,1	502,1	562,4
Офіційні трансферти питома вага, %	130,6 56,4	174,0 59,1	195,4 53,4	272,6 54,2	298,9 53,1

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Потрібно наголосити на зміні структури обсягу трансфертів. Щодо видатків місцевих бюджетів (табл. 3), то значно змінено їх структуру. Зросла частка видатків на виконання самоврядних повноважень, що свідчить про підвищення видаткової автономності місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні.

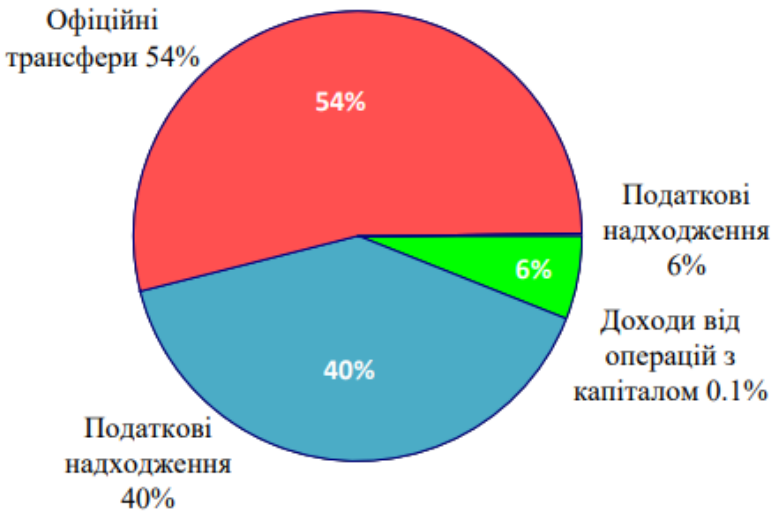

Рис. 1. Діаграма залежності коштів від державного бюджету

Так, у 2014 р. вони становили 223,5 млрд. грн., їх питома вага у ВВП - 14,3%, а у видатках зведеного бюджету - 42,7%. У 2015 р. їх величина зросла на 23,9% або на 53,4. Питома вага видатків у ВВП зменшилася до 6,1%, а у зведеному бюджеті до 40,7%. На 25% зросли

видатки місцевих бюджетів у 2018 р. і становили 563,3 млрд. грн., їх частка у ВВП зросла до 21,8%, а у видатках зведеного бюджету до 45,1% [3].

Аналізуючи структуру видатків за функціональною класифікацією місцевих бюджетів (табл.5) відмітимо, що основний їх обсяг спрямовується на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист і соціальне забезпечення населення.

Таблиця 5

Динаміка обсягу та структури видатків місцевих бюджетів України за функціональною класифікацією у 2014-2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Загальнодержавні функції, млрд грн	11,0	14,5	16,2	23,8	28,6
питома вага, %	4,9	5,2	4,7	4,9	5,0
Оборона, млрд грн	0,002	0,011	0,008	0,014	
питома вага, %	0,001	0,004	0,002	0,002	-
Громадський порядок, безпека та судова влада, млрд грн	0,2	0,3	0,4	0,6	1,1
питома вага, %	0,110	0,115	0,112	0,12	0,19
Економічна діяльність, млрд грн	9,2	19,1	34,8	55,9	77,1
питома вага, %	4,1	6,9	10,0	11,4	13,7
Охорона навколишнього природного середовища, млрд грн	0,9	1,5	1,5	2,6	3,0
питома вага, %	0,4	0,5	0,4	0,5	0,53
Житлово-комунальне господарство, млрд грн	17,7	15,7	17,5	27,1	30,0
питома вага, %	7,9	5,7	5,1	5,5	5,3
Охорона здоров'я, млрд грн	46,6	59,6	63,0	85,6	93,2
питома вага, %	20,8	21,5	18,2	17,4	16,5
Духовний та фізичний розвиток, млрд грн	9,0	9,6	11,9	16,4	18,9
питома вага, %	4,0	3,5	3,4	3,3	3,3
Освіта, млрд грн	71,4	84,0	94,6	136,6	165,7
питома вага, %	32,0	30,3	27,3	27,9	29,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення, млрд грн	57,4	72,6	106,4	141,3	145,5
питома вага, %	25,7	26,2	30,7	28,8	25,8
Разом	223,5	276,9	346,3	490,2	563,3

Джерело: [3]

Проаналізувавши обсяги доходів і видатків місцевих бюджетів в розрізі адміністративно-територіальних одиниць за 2015-2018 рр. (табл.6) можна 14 констатувати суттєве збільшення доходів та видатків по кожному регіону.

Таблиця 6

Обсяг доходів і видатків місцевих бюджетів в розрізі адміністративно-територіальних одиниць за 2016-2018 рр.

№ п/п	Назва території	Доходи, млрд. грн			Видатки, млрд .грн		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018
1	Вінницька	5,7	8,2	9,3	13,7	19,9	22,7
2	Волинська	3,1	4,7	5,0	9,4	13,1	14,9
3	Дніпропетровська	17,9	23,3	27,7	31,0	41,4	49,8
4	Донецька	8,8	11,9	12,9	15,8	24,7	27,5
5	Житомирська	4,0	5,7	6,6	11,0	15,2	17,6
6	Закарпатська	3,1	4,6	5,1	10,0	3,4	15,7
7	Запорізька	8,7	10,9	12,5	15,5	21,7	25,2
8	Івано-Франківська	3,7	5,0	5,9	12,1	16,5	18,8
9	Київська	9,2	13,8	14,6	16,0	23,9	28,8
10	Кіровоградська	3,5	4,9	5,6	8,5	11,8	13,6
11	Луганська	2,8	3,1	3,4	6,1	8,7	9,1
12	Львівська	9,9	13,,3	15,1	22,6	31,0	35,2
13	Миколаївська	4,3	5,8	6,4	9,5	13,0	14,6
14	Одеська	10,8	16,0	17,3	19,7	29,3	32,3
15	Полтавська	6,9	9,3	11,5	13,9	19,9	22,6
16	Рівненська	3,1	4,6	5,4	10,1	14,3	16,7
17	Сумська	3,9	5,7	6,4	9,9	13,6	15,6
18	Тернопільська	2,6	3,6	4,3	9,2	12,3	13,9
19	Харківська	11,3	15,1	18,1	22,1	31,1	35,6
20	Херсонська	3,3	4,5	5,2	8,3	11,3	13,3
21	Хмельницька	4,2	5,8	6,7	11,2	15,8	17,9
22	Черкаська	4,7	6,3	7,1	11,2	15,8	17,3
23	Чернівецька	2,5	3,1	3,5	7,3	10,1	11,4
24	Чернігівська	3,6	5,0	5,8	8,7	12,9	14,929,2
25	м. Київ	29,2	35,0	41,7	33,4	49,2	57,9
Всього		170,6	229,4	262,2	346,2	490,2	563,3

Джерело: [3]

Таким чином, незважаючи на значні обсяги міжбюджетних трансфертів, які отримують місцеві органи влади з державного бюджету,

на даний час рівень фінансування видатків місцевих бюджетів є недостатнім для дієвого функціонування територіальних громад, зокрема житлово-комунального господарства, існує потреба у додатковому фінансуванні автомобільних доріг, духовного і фізичного розвитку, охорони навколишнього середовища.

Протягом 6 років розвитку реформи утворено 1070 ОТГ, у які добровільно об'єдналися 4881 громад. З них у 936 ОТГ відбулись перші місцеві вибори.

Урядом затверджено перспективні плани формування територій громад 24 областей, які 100% охоплюють територію областей.

Площа утворених ОТГ становить майже 47% від загальної площі України. В ОТГ та містах обласного значення проживає понад 70% населення України .

Бюджети ОТГ відіграють важливу роль в соціальному та економічному р розвитку територій. Важливо, щоб виконання реформи та поставлених задач було дієвим потрібно провести низку удосконалень у системі державного фінансового контролю

Висновки. Після об'єднання діючі ОТГ змогли збільшити чисті податкові надходження від кількох видів місцевих податків (зокрема, єдиний податок з фізичних та юридичних осіб, податок на нерухоме майно, туристичний збір). Більш повні повноваження органів місцевої влади та трансферти на виконання цих повноважень дозволили їм вкладати кошти у розвиток власних громад. Відповідно, мешканці спостерігали, на що витрачаються їхні податки, та стали їх платити в повному обсязі. Також органи місцевої влади отримали стимули покращувати місцевий бізнес-клімат, щоб збирати більше податків та відповідно мати більше коштів на місцевий розвиток.

Якщо ж частина доходів ОТГ, які протягом 4-5 років залишалися і витрачалися на місцях, директивно забрати на користь районного бюджету, це призведе до втрати довіри з боку місцевого бізнесу та його бажання сплачувати податки на користь громади. Саме тому усі 60% податку на доходи фізичних осіб та інші податки згідно з Бюджетним кодексом повинні залишитися у бюджетах ОТГ.

Водночас в ОТГ відносно менше коштів витрачаються на місцеву бюрократію. Це може свідчити про ефект економії на масштабах (в управлінських органах ОТГ працюють менше людей, ніж сумарно працювало в управлінських органах сіл, які увійшли до ОТГ).

Економічні результати діяльності добровільно і примусово об'єднаних громад в Україні будуть звичайно різними. В інших країнах, де муніципальні об'єднання відбулися на примусовій адміністративній основі, були знайдені більш скромніші або незначні результати подібних реформ. Це природно, адже при добровільному об'єднанні у мешканців громад із самого початку формується більше довіри один до одного й до місцевої влади, а також більше відповідальності перед громадою. Важливо не зруйнувати цю довіру та відповідальність, зберігши чинну фінансову автономію ОТГ.

Потрібно чітко визначити роль та важливе місце органів місцевого самоврядування і держави у цій сфері, а саме, розмежувати компетенції між усіма рівнями влади одночасно, визначивши раціонально-функціональні повноваження органів державної влади й місцевого самоврядування, у тому числі обласних та районних рад, яке б не допускало їх постійного дублювання. Для того, щоб управління фінансовими ресурсами в умовах бюджетної децентралізації було ефективним, потрібно розробити оптимальний механізм роботи між наданою місцевим органам влади податковою і бюджетною автономією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Першко Л.О. Івасюк О.М. / Збірник наукових праць університету державної фіскальної служби України, № 1, 2017 / Електронний ресурс / URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis (дата звернення 01.10.2020)

2. Бюджетна децентралізація та її вплив на фінансове забезпечення територільнах громад / електронний ресурс / URL : https://knute.edu.ua/file/njy4nq (дата звернення 01.10.2020)

3. Вдосконалення системи місцевого самоврядування в умовах децентралізації / Електронний ресурс / URL: https://knute.edu.ua/file/njy4nq==/005d9e01f312ae (дата звернення 01.10.2020)

4. Сидор І.П. к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені С.І. Юрія Тернопільський національний економічний університет / Міжбюджетні трансферти в системі доходів місцевих бюджетів: сучасний стан та напрями вдосконалення

Білорус Олег Анатолійович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Гусятинський
Микола Володимирович,
к.тех.н., доцент, завідувач
кафедри менеджменту

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасні перетворення в системі освіти України свідчать про те, що вона перебуває на шляху інтегрування у єдиний освітній європейський простір. Приведення вітчизняної системи освіти у відповідність до європейських стандартів з урахуванням національних особливостей призводить до необхідності її модернізації. Саме модернізація системи освіти висуває нові завдання, підвищує вимоги до закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), змушує впроваджувати сучасні інноваційні освітні технології.

Цьому сприяє реалізація в Україні широкомасштабної освітньої реформи й упровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [10].

Саме в умовах реалізації Концепції нової української школи стрімко зростає роль керівника закладу загальної середньої освіти, підвищується ступінь його свободи, та одночасно і рівень відповідальності. Вимоги до якості професійної діяльності (як змістовної, так і психологічної) керівника школи постійно зростають. Сьогодні, коли у професійній діяльності керівника ЗЗСО регулярно з’являються невизначеність, неоднозначні ситуації, що вимагають прийняття оперативних та ефективних управлінських рішень, звичний нам всім кваліфікаційний підхід слід замінити на більш сучасний – компетентнісний.

Мета і завдання дослідження. Формування методологічних засад оцінювання компетентностей кандидатів на вакантні посади керівника ЗЗСО.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми професійного розвитку керівників ЗЗСО широко висвітлені у працях як

зарубіжних так і вітчизняних авторів у галузі філософії, психології, педагогіки, державного управління, управління освітою тощо. Безпосередньо проблемами формування і розвитку професійної та управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів займалися науковці: Даниленко Л.І. [3], Гуменюк В.В. [5], Клокар Н.І. [6-9], Сорочан Т.М. [11] та ін. Цікавою є робота Дегтярьової А.О. [4] присвячена аналізу досвіду США та можливості його впровадження в Україні щодо оцінювання професійної компетентності керівників шкіл.

Слід відмітити дослідження, проведені учасниками українсько-австрійського проекту «Нові вимоги до компетенцій керівників шкіл в Україні» (2016–2018) з метою допомоги керівникам закладів загальної середньої освіти у розвитку компетентностей, затребуваних в умовах реформування школи [10].

Поряд з цим більшість із досліджень у цій галузі направлені на формування та розвиток професійних компетенцій керівників закладів освіти і в них не приділяється увага питанням, пов'язаним із оцінюванням компетентностей кандидатів на цю посаду.

Виклад основного матеріалу. Існуюча практика призначення керівників ЗЗСО базується на моделі, яка передбачає формальну заміну попереднього керівника на «кращого вчителя». Тобто зазвичай цю посаду обіймають педагоги, що мають вищу педагогічну освіту за певним напрямом підготовки. Але ми розуміємо, що в сучасних умовах цього недостатньо, оскільки вища педагогічна освіта не дає можливості для формування професійних та управлінських контентностей необхідних керівнику закладу освіти. Більш актуальною сьогодні звичайно є модель «керівник ЗЗСО – професіонал з управління ЗЗСО».

В якості методологічних засад моделі багатокритеріального оцінювання професіоналізму кандидатів на заміщення вакантної посади керівника ЗЗСО пропонуємо покласти компетентнісний підхід.

У ЗУ «Про повну загальну середню освіту» [2] визначається коло компетенцій керівника ЗЗСО. Директор несе відповідальність перед державою за організацію та якість учбово-виховної роботи з учнями, їх здоров'я та фізичний розвиток, підвищення кваліфікації працівників, зв'язок школи з сім'єю, а також за господарсько-фінансовий стан школи. Саме це зумовлює виникнення нових вимог до керівників закладів та володіння ними відповідними компетентностями.

В межах проведеного нами дослідження було виокремлено коло професійних та управлінських компетентностей, які повинні бути розвинені у кандидата на вакантну посаду директора школи.

Рівень сформованості кожної компетентності пропонуємо оцінювати за наступної шкалою:

- ✓ 3 – високий рівень сформованості компетентності;
- ✓ 2 – середній рівень сформованості компетентності;
- ✓ 1 – низький рівень сформованості компетентності;
- ✓ 0 – не сформована компетентність;

З метою визначення рівня сформованості компетентності кандидату пропонуємо задавати питання, відповіді на які і дозволять поставити об'єктивну оцінку. На нашу думку питання в яких є можливість звернутися до попереднього досвіду є найбільш влучними при використанні у ситуації відбору кандидата на вакантну посаду керівника закладу освіти.

Орієнтовний перелік професійних компетентностей кандидата на посаду директора школи та питань для перевірки рівня їх сформованості наведений у статті.

1. Прагнення до дій – кандидат любить працювати з повною віддачею, націлений на дію, не боїться діяти у невизначених ситуаціях тощо:

- наведіть приклад ситуації, що вимагала від вас неймовірних витрат часу та сил;
- розкажіть про ситуацію, коли вам довелося виконувати роботу, що була вам НЕ цікава;
- наведіть приклад ситуації, коли ви скористалися можливістю, взяли в свої руки контроль над ситуацією і впоралися з нею;
- опишіть ситуацію, коли вам довелося взяти на себе відповідальність за реалізацію проекту, яким раніше займався інший співробітник.

2. Організація ефективного (результативного) колективу – вміє об'єднати людей у єдиний колектив, надає перевагу відкритому діалогу, визначає результати роботи (особливо високі) як результати роботи всього колективу:

- розкажіть про ситуацію, коли вам було необхідно вдихнути нове життя в інертну команду або таку, що відчуває постійні труднощі;
- розкажіть про ситуацію, коли ви керували командою, що не мала досвіду та знань, необхідних для виконання завдання;
- розкажіть про ситуацію, коли один з членів команди чинив опір досягненню ефективності роботи команди в цілому.

3. Вміння контролювати емоції – витримує стресові ситуації, несподіванки не виводять його з рівноваги, створює заспокійливий вплив на колектив під час кризи:

- розкажіть про ситуацію, коли вам довелося працювати з людиною, що могла легко засмутити вас;
- розкажіть про ситуацію, коли ви вимушені були виправдовуватися у відповідь на зауваження на вашу адресу;
- розкажіть про ситуацію, коли ви стикнулися із зарозумілою людиною, яка «вивела вас з себе».

4. Управління конфліктними ситуаціями – вступає у конфлікти, розглядаючи їх як можливості; вміє концентруватися та вислуховувати інших; вміє знайти спільне та налагодити взаємодію без зайвих зусиль тощо:

- розкажіть про ситуацію, коли інші члени групи були налаштовані проти вас;
- приведіть приклад ситуації, коли ви відчували труднощі з тим, аби досягти згоди двох людей (груп) між собою;
- розкажіть про ситуацію, коли вам вдалося примирити двох людей (дві групи), які переслідували різні цілі.

5. Робота з «важкими» підлеглими» – приймає рішучі та своєчасні дії стосовно «важких» підлеглих, не дозволяє труднощам бути систематичними, регулярно оцінює роботу підлеглих та своєчасно обговорює її результати тощо:

- розкажіть про ситуацію, коли ви керували кимось, чия діяльність не відповідала вашим сподіванням;
- виберіть певну ситуацію з низькою якістю виконання роботи підлеглими та розкажіть як ви впоралися з нею;
- опишіть ситуацію, коли вам довелося приймати важке рішення по відношенню до працівника, який не впорався зі своєю роботою.

6. Якість прийняття рішень – оточуючі звертаються до нього/неї за порадами, приймає гарні рішення, що базуються на поєднанні аналізу, досвіду, обмірковувань тощо:

- розкажіть про ситуацію, коли ви прийняли невірне рішення;
- розкажіть про найважчі прийняті вами рішення;
- наведіть приклад ситуації, коли ви прийняли важливе рішення, але згодом поставили його під сумнів.

7. Націленість на результат – постійно та регулярно відноситься до категорії кращих працівників, постійно прагне до отримання гарних результатів сам та вимагає цього від інших тощо:

- розкажіть про ситуацію, коли ви досягли гарних результатів, не дивлячись на всі перепони;
- розкажіть про ситуацію, коли ви досягли результатів, коли інші спробували та зазнали невдачі;
- розкажіть про ситуацію, коли вам довелося відступити та зайнятися чимось іншим.

8. Чесність та відповідальність – користується загальною довірою, кандидата вважають правдивою та прямою людиною, визнає свої помилки, не створює хибної думки про себе для отримання особистої користі тощо:

- приведіть приклад ситуації, коли ви визнавали свою помилку або невдачу;
- наведіть приклад ситуації, коли вам довелося вирішувати, розкрити інформацію чи тримати її у секреті.

9. Міжособистісні стосунки – добро вибудовує стосунки з різними людьми, розвиває конструктивні стосунки, тактичний та дипломатичний тощо:

- опишіть ситуацію, коли вам знадобилося побудувати стосунки з новими людьми (колегами);
- розкажіть про ситуацію, коли вам довелося змінювати свій стиль спілкування з іншими людьми, оскільки щось у попередньому підході не спрацювало;
- розкажіть про ситуацію, коли вам вдалося уникнути конфлікту завдяки своїм навикам спілкування з людьми.

10. Мотивація підлеглих – створює такі умови, в яких люди намагаються зробити все, що залежить від них; в змозі мотивувати різних працівників; вміє делегувати завдання та прийняття рішень тощо;

- приведіть приклад вашого підходу до створення та розподілу винагород;
- розкажіть про ситуацію, коли ви повинні були змотивувати апатичних та пригнічених людей;
- розкажіть про ситуацію, коли ви повинні були змотивувати працівника, який з небажанням виконував завдання.

11. Визначення пріоритетів – витрачає свій та чужий час на суттєві справи, швидко виокремлює важливі справи та відкладає другорядні, концентрується на головному, усуває перепони тощо:

- розкажіть про ситуацію, коли ви відчували, що взяли на себе забагато обов'язків;
- опишіть ситуацію, коли у вас не було достатньо часу для завершення всіх завдань, та ви повинні були обрати, яке з них необхідно завершити в першу чергу;
- опишіть ситуацію, коли не вдавалося досягти балансу між роботою та особистим життям;
- розкажіть про ситуацію, коли не хотіли відповідати відмовою на прохання, і в результаті взяли на себе більше роботи, ніж могли б виконати.

Звичайно цей перелік не є шаблонним, його потрібно модифікувати згідно з метою конкретного заходу (ситуації).

Слід зазначити, що помилковим є рішення включити до переліку необхідних компетентностей занадто велику їх кількості – це не дозволить вам обрати «ідеального кандидата» (тому що такого просто не існує), а також призведе до затягування у часі процедури відбору.

Висновки. Отже, згідно з переліком професійно вагомих компетентностей сучасний керівник ЗЗСО – це педагог, менеджер, психолог, економіст, юрист, господарник, методист тощо. Для виконання своїх професійних функцій та задач він має постійно вдосконалюватися, вести безперервну освіту протягом всієї трудової діяльності.

В межах дослідження на основі аналізу публікацій з проблем оцінювання якості внутрішньошкільного управління нами були виокремлені основні компетентності директора ЗЗСО, що мають професійне значення для його ефективної діяльності в сучасний період модернізації освіти в Україні. Саме професійний компетентний керівник – це запорука вдосконалення роботи ЗЗСО, забезпечення якості впровадження інноваційних освітніх технологій, успішних глобальних перетворень та євроінтеграційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text

3. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія. К.: Логос. 1998. 140 с.

4. Дегтярьова О.А. Оцінювання професійної компетентності керівників шків у США. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2018. № 58. С. 62-70.

5. Гуменюк В.В. Система підготовки керівників шків до виконання нових ролей в умовах концептуального представлення нової української школи. Директор школи, ліцею, гімназії. 2017. №1-2. С. 138-142.

6. Клокар Н.І. Управлінські компетентності директора школи: сучасні тенденції. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка-1(7) 2018. – С.28-32.

7. Клокар Н.І. Концептуальні засади розвитку управлінських компетентностей директорів опорних шкіл у процесі підвищення кваліфікації / Н.І.Клокар // Післядипломна освіта в Україні. – 2017. – С.3-8.

8. Клокар Н.І. Вплив євроінтеграційних процесів на модернізацію форм і змісту підготовки резерву директорів шкіл/ Н.І.Клокар.// RS Global. Word Science, Multidisciplinary Scientific Edition. – Vol.3. – №8(36). – с.17 – 23.

9. Клокар Н.І. Управління освітніми програмами як складова професійних компетентностей директора школи/Н.І.Клокар// Scientific Journal Virtus.- February 21.- 2018.- С.115-120.

10. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посіб. для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами»/О.М. Отич, Л.К. Задорожна, З.В. Рябова, Л.М. Оліфіра та ін.; за заг. ред. О.М. Отич, Л.К. О. де Фонтана; НАПН України, УВУПО, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», КВЗО «Одес. акад. неперв. освіти», КультурКонтакт Австрія.– К., 2018.– 74 с. http://lib.iitta.gov.ua/712155/1/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8%20book%20WEB.pdf

11. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика: Монографія. Луганськ: Знання. 2005. 384 с.

Бондарчук Дмитро Васильович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Наумов Александр Борисович,
д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. *У статті розглянуто теоретико-метологічні аспекти взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськістю, а також наведено приклади формалізації цієї взаємодії у вітчизняному законодавстві.*

Ключові слова: *органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадянське суспільство, громадськість.*

Актуальність тематики дослідження. Громадянське суспільство в Україні неприривно розвивається. Якість та ефективність цього розвитку напряму залежиться від взаємодії громадскості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування , а теоретико-методологічний аспект данного питання розкриває сутність зв'язку держави та громадянського суспільства в цілому.

Ступінь наукового висвітлення проблеми. Дана проблематика прослідковується в роботах О. Бабінової, Ж. Завальної, Л. Полішкевича, О. Чемериса та ін.

Метою дослідження є виокремлення основних теоретико-методологічних аспектів взаємодії органів державної влади з органами місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Демократія переводиться з грецької (demos – народ; kratia - влада) як «народовладдя», що передбачає безпосередню участь громадянина в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Саме поняття «демократії» розуміє під собою наявність взаємодії громадськості та держави в особі її органів, що закріпелено і в Конституції України. В свою чергу, відповідно до ст. 140 Конституції України «місцеве самовряду-

вання є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах передбачених Конституцією»[1]. Це право набуває свого вираження у відповідних інституціях, а саме органах місцевого самоврядування.

Повертаючись, до теоретико-методологічного аспекту питання взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, слід зазначити, що Академічний тлумачний словник української мови надає наступне визначення взаємодії - це «взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь». Сучасна філософія використовує термін «взаємодія» для позначення впливу речей одна на одну, взаємозв'язків між різними об'єктами для характеристики форм людського буття, людської діяльності й пізнання. Як зазначає Г.О.Душенко у вузькому розумінні поняття взаємодії тотожне з поняттям «координації» (від. лат. «со»-спільно, «ordinatio»-упорядкуання, узгодження, взаємозв'язок), де взаємодія розглядається як взаємозалежна погоджена діяльність різних суб'єктів[2].

Конкретизуючи поняття взаємодії у розрізі відносин органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю, Ж. Завальна виділяє наступні ознаки взаємодії:

«– встановлення зв'язку між суб'єктами взаємодії;

– погодженість заходів із метою, місцем, часом, методами;

– спільність завдань та функцій, які виконують суб'єкти взаємодії;

– відповідне становище суб'єктів взаємодії в ієрархії влади;

– наявність нормативної бази, де обов'язково мають бути відображені наведені вище ознаки[3]»

Виходячи з вищезазначеного, для нас важливо встановити які функції властиві громадському суспільству.

Для громадського суспільства властиві наступні функції: інтегральна, інструментальна, регулятивна, управлінська, комунікативна, нормативна, ціннісна, контролююча, протистояння, критичного відображення[4].

Держава, як політико-територіальна організація суспільства зацікавлена в реалізації вищезазначених функцій. Так, наприклад, інтегральна функція виражається в інституті держави як такому (адже як вже було зазначено являється політико-територіальною організацією суспільства), формалізовоній законодавством можливості громадян створювати політичні, громадські об'єднання ті іншого роду

об'єднання громадян (ст. 36 Конституції України). Інструментальна функція полягає в тому, що ці самі об'єднання використовуються органами державної влади та місцевого самоврядування для втілення цілей які перед собою ставить держава. Також держава забезпечує доступ громадян до ведення державних справ, шляхом надання їм пасивного та активного виборчого права, в результаті чого суспільтсво формує владу, делегуючи окремих членів суспільства як кандидітв до представницьких органів державної та місцевої влади, а також має можливість вирішувати питання передбачені Конституцією України на референдумах (ст.38 Конституції України)[1].

Проблематика народного волевиявлення, виявляється в тому, що коло питань на які може впливати суспільтсво звужено та має характер лобіювання представників у владу та делегування їм владних повноважень.

О.Бабінова надає наступну оцінку поняттю взаємодіїї державних органів та громадського суспільства поняття «взаємодія з громадськістю» часто ототожнюється з поняттям «зв'язки з громадськістю»: так званий «піар» (від англ. PR – public relations), який можливо визначити передусім як інформування громадськості про діяльність органу влади чи організації або установи, тобто рекламування своєї діяльності. На нашу думку, таке визначення виключає вплив громадськості на органи державної влади та органи місцевого самоврядування і не розкриває усіх функцій взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства[5].

Налагодження ефективної взаємодії влади та інститутів громадянського суспільства має вирішальне значення для впливу держави на розвиток громадянського суспільства і спирається на низку важливих принципів, а саме:

- громадська активність;
- партнерська взаємодія органів державної влади і громадських інститутів;
- системний діалог;
- політична незалежність;
- індивідуальна і групова робота органів державної влади та посадових осіб із громадянами[6].

Партнерська взаємодія органів державної влади і громадських інститутів дещо роз'яснює К.Проппер, називаючи його «парадоксом волі», який покликаниа вирішити держава за для ефективного розвит-

ку громадянського суспільства. Адже орган наділений владними повноваженнями, а отже, більшим обсягом волі не має обмежувати волю громадян, а навпаки сприяти її збільшенню. В свою чергу, державні органи мають обмежувати волю одних індивідів для рівномірного розвитку всього суспільства.

Згідно з п. 3 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики №966 від 03.11.2010 «консультації з громадськістю проводяться з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, реалізації та захисту прав і свобод громадян, задоволення їх політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів[7]». Організація даних консультацій покладається на орган державної влади, які проводиться рамках нормативно-програмної роботи або готуючи пропозиції до діяльності відповідних органів.

При цьому наявність «третього сектору» громадянського суспільства в діалозі з органами державної влади (тобто абсолютно нелалежних від держави громадських організацій) найбільш активно виражається в принципах політичної незалежності та партнерська взаємодія органів державної влади і громадських інститутів.

До механізмів взаємодії членів територіальної громади і органів місцевого самоврядування зараховують: нормативно-правовий, організаційний, економічний, інформаційний, соціально-мотиваційний механізми. Тобто громада впливає як на прийняття рішень міськими, селищними, районними радами, шляхом участі в засіданнях рад так і на організацію і стимулює діяльність відповідних органів шляхом розповсюдження інформації в мережі Інтернет та ЗМІ [8].

Основними принципами взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, на думку Л. Полішкевича є:

– партнерська рівність – переговорний тип урегулювання розбіжностей і суперечностей, які виникають між сторонами в процесі взаємодії, наявність механізмів і правових інструментів урахування інтересів зацікавлених сторін. Часто взаємодія органів влади і громадськості має здебільшого демонстраційний (з боку органів влади), тип орієнтований на ефект створення позитивного іміджу влади як відкритої, демократичної, налаштованої на діалог із громадянами, а громадські організації не є рівноправними партнерами влади;

– громадська участь – у процесі прийняття рішень мають бути представлені в політичному процесі і враховуватися інтереси всіх верств суспільства;

– адекватне представництво – залучення до взаємодії тих представників громадськості, які безпосередньо зацікавлені у вирішуваному питанні, а також у ти сферах, де їхня участь може бути корисною і плідною;

– сфокусованість на проблемах локального розвитку, на нагальних потребах громад (зокрема органів громадської самоорганізації);

– субсидіарність – політичні рішення мають прийматися на рівні, якомога більш близькому до громадськості;

– відкритість – збільшення доступності, досяжності влади для громадян;

– прозорість – інформування громадськості про всі напрями та результати діяльності органу місцевого самоврядування;

– системність і постійність, що має бути належно зафіксована у відповідних програмах взаємодії, адже вона не може бути ефективною, коли має періодичне і спонтанне спрямування[8].

На нашу думку, основоположним принципом, який можна ретранслювати і на відносини громадськості з органами державної влади є – принцип участі громадськості в діяльності органів місцевого самворядування, адже однією з основних проблем взаємодії інституцій громадськості і держави є залучення одних і тих же осіб до процесу дискусії суспільства з органами влади.

Висновки. Таким чином, теоретико-методологічний аспект взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування заключається, перш за все у співвідношенні понять держави та суспільства. Їх взаємодія виражається в їх взаємопов’язаності, адже держава являється політико-організаційною надбудовою суспільства. При цьому ці інституції мають вплив одна на одну. Вплив громадськості на державу виявлено в її функціях, а також зазначено, що функціїї громадського суспільства не протиставляються органам державної влади та органам місцевого самоврядування та їх цілям. В свою чергу держава покликана вирішити «парадокс волі», який виникає у суспільстві. Це можливо зробити лише через делегування повноважешь суспільства органам державної влади та місцевого смаоврядування. Також держава заоохочує участь громадськості в питаннях нормотворення на рівні міністерств та служб шляхом консультацій у межах програмно-нормативної роботи вищезазначених органів центральної

влади. Принципи взаємодіїї громадськості розкривають характер відносин між суспільством та органами влади, що спрямований на встановлення рівності в діалозі.

Питання теоретико-методологічного аспекту взаємодіїї органів державної влади та органів місцевого самоврядування активно розвивається як і українське суспільство загалом. Данне питання досліджується в роботах багатьох вітчизняних вчених, але потребує конкретики та подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. № 254к/96-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 03.10.2020)

2. О.М. Ярмак. Поняття і сутність взаємодії, її роль у розвитку соціальної системи. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pib_2006_5_5_15.pdf (дата звернення: 03.10.2020)

3. Завальна Ж. Щодо питання врегулювання взаємодії органів публічно влади у договірних формах / Ж. Завальна // Право України [Текст]. — 2010. — № 7. — С. 176—181.

4. Авт. Кол.: Сурмін Ю.П. Михненко А.М. Крушельницька Т.П. та ін. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства//навч. пос. - Київ, НАДУ. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/ee3e477d-f21c-440f-815b-c71ef79627cb.pdf

5. Бабінова О. Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування з громадськістю як предмет теоретичного аналізу / О. Бабінова // Вісник НАДУ [Текст]. - 2004. -№ 3. - С. 345-353.

6. О. Чемерис. Теоретико-правові засади взаємодії органів влади і громадськості при формуванні та реалізації державної політики. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_42/fail/6.pdf

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 966 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 07 травня 2019 р. № 966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text

8. Л.Полішкевич. Теоретичні засади взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_49/fail/34.pdf

Бубало
Володимир Олександрович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Наумов Александр Борисович,
д.е.н., професор, професор
кафедри менеджменту

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

На сьогодні в Україні питання перспектив для подальших стратегічних досліджень та належного планування в сфері охорони здоров'я повинно мати системний підхід з метою комплексно оцінити те чи інше явище, відповідно, на державному, регіональному чи місцевому рівнях управління системою охорони здоров'я, дозволяло приймати вірні і обгрунтовані науково стратегічні управлінські рішення. Показано, що успішність вирішення питань стратегічного планування щодо підвищення якості надання медичних послуг та покращення рівня здоров'я та життя населення України буде залежати від системності підходу до вирішення цього питання.

Мета статті. Метою дослідження є оцінка реалізації розпочатої в Україні реформи в галузі системи охорони здоров'я, покращення якості надання медичних послуг, які надаються громадянам та удосконалення механізмів стратегічного планування у системі публічного управління сфери охорони здоров'я.

Аналіз досліджень і публікацій [1-7] показує, що успішність вирішення завдання щодо підвищення якісних характеристик з удосконалення механізмів стратегічного планування у системі публічного управління сфери охорони здоров'я залежатиме від системності підходу до цього питання.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан системи охорони здоров'я (далі СОЗ) в Україні все ще лишається недослоналим. Існує цілий ряд невирішених задач, що змушують цю галузь мати дещо відсталі темпи розвитку у порівнянні, наприклад, з країнами Європейського Союзу.

Як свідчить час, мало будувати нові медичні заклади та закуповувати сучасне медичне, діагностичне чи лабораторне обладнання. Важливим є залучення молодих спеціалістів та фахівців своєї справи, створення нових робочих місць та належних умов праці. Поки що, на жаль, цей пункт лишається не прикритим. У жалюгідному стані теж перебуває надання невідкладної допомоги: відсутність ремонту на станціях невідкладної медичної допомоги, відсутність паркувальних місць та стоянок для службового транспорту та, звичайно ж, закупівля нових медичних автомобілів. На сьогодні гостро стоїть питання діагностики та правильної візуалізації, особливо при багатопрофільній лікарні, яка приймає як ургентних хворих, так і з метою планового лікування різних захворювань. І це далеко не основний перелік «недопрацювань» СОЗ, що позначається на високому відсотку смертності та інвалідизації населення.

Але загалом, варто констатувати, що процеси децентралізації владних повноважень, що відбуваються в нашій країні й зміна системи фінансування сектору охорони здоров'я є обнадійливим елементом та все-таки відкрили багато можливостей щодо поліпшення якості надання медичних послуг в лікувальних установах.

Стратегічне планування розвитку сектору охорони здоров'я дозволяє визначити напрямки розвитку, пріоритети, поставити задачі, розрахувати витрати та оцінити свої реальні можливості щодо надання послуг, планувати бюджет, тощо. Все вищезазначене беззаперечно допомогає ухвалювати ефективні управлінські рішення та визначає основну мету в СОЗ – поліпшення надання медичних послуг, що будуть спрямовані на покращення здоров'я та життя громадян України. Ключові задачі стратегічного планування полягають в:

– критичному мисленні і чесній оцінці реальної ситуації в СОЗ;

– чітке бачення того, що потрібно реформувати ти отримати, описанні конкретних дій і обгрунтуванні мети таких впроваджень;

– як втілити стратегію в життя.

Основні завдання медичної реформи на наступні 5 років [8] мають базуватись на кардинальній зміні організаційно-економічних принципів управління відповідно до ринкових умов та європейських стандартів. Теперішній етап все ще залишається перехідним, бо не зважаючи на великий обсяг зробленої роботи в цій сфері «точки незворотності» досягнути ще не вдалося. Тому, наступними діями реформи, які повинні бути запроваджені є:

– Завершити впровадження нових фінансових механізмів за принципом «гроші йдуть за пацієнтом» на ПМД та впровадити їх на рівні спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги (амбулаторного та стаціонарного рівнів);

– Інституційно закріпити «маршрутизацію пацієнта»: візит до лікарів-спеціалістів та інші послуги на безоплатній основі – лише за направленням сімейного лікаря;

– Затвердити гарантований пакет медичних послуг, який замінить псевдобезкоштовну медицину у поліклініках та лікарнях;

– Забезпечити повний електронний документообіг у СОЗ;

– Завершити реформу закупівель лікарських засобів та виробів медичного призначення, запровадити єдину стокову систему з відстеження маршруту закуплених ліків;

– Завершити розбудову системи громадського здоров'я, чіткий розподіл функцій та повноважень між Кабінетом Міністрів України, МОЗу та інших органів влади у системі громадського здоров'я;

– Забезпечити умови для реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року;

– Запровадити європейські підходи до проведення епідеміологічного нагляду, що буде охоплювати як інфекційні хвороби, так і неінфекційні захворювання;

– Забезпечити реалізацію програми розвитку сільської медицини: додаткове фінансування, створення ефективної системи мотивації лікарів, провадження практики телемедицини тощо;

– Забезпечити інституційне впровадження реформи екстреної медичної допомоги, прийняти закон «Про доброго самаритянина»;

– Реформувати патентну систему та забезпечити умови для вільної конкуренції на ринку лікарських засобів та медичних виробів;

– Реформувати систему до- та післядипломної медичної освіти на основі досягнень сучасної медичної науки та доказової медицини;

– Забезпечити розвиток лікарського самоврядування як інституту регулювання якості медичної послуги та захисту прав медичних працівників;

– Запровадити загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування.

Основним очікуваним результатом реформи у сфері охорони здоров'я є рівний доступ всіх верств населення до отримання якісної медичної допомоги та фінансовий захист у випадку захворювання.

Висновки. Отже, аналізуючи ситуацію в цілому, що склалася в сфері СОЗ, варто підкреслити, що на сучасному етапі є необхідною інтеграція управлінських та організаційних заходів на державному, регіональному рівнях та на місцях. Важливо залучати успішний досвід європейських країн та світу, зокрема, при стратегічному плануванні реформи охорони здоров'я для покращення якості надання медичних послуг для населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солоненко Н. Удосконалення механізмів державного управління перебудовою галузі охорони здоров'я в Україні в контексті суспільних потреб // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: Зб. наук. пр. НАДУ. -К., 2005. - С. 424-431.

2. Берданова О. В., Вакуленко В., Тертичка В. Стратегічне планування //Львів: Зукц. – 2008. – 76 с.

3. Лехан В. М., Слабкий Г. О., Шевченко М. В. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір //Україна. Здоров'я нації. – 2010. – №. 1. – С. 5-23.

4. Мороз В. М. и др. Проблеми та перспективи вищої медичної освіти у реалізації Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я України : дис. – 2015.

5. Балуєва О. В. Удосконалення механізмів державного управління розвитком інформаційної системи галузі охорони здоров'я : дис. – ступеня канд. наук з державного управління: спец. 25.00.02 „Механізми державного управління"/ОВ Балуєва.–Донецьк, 2007.–22 с.

6. Вороненко Ю. В. Стратегічне управління в охороні здоров'я: теоретичні та практичні аспекти //Науковий журнал МОЗ України. – 2014. – Т. 1. – №. 5. – С. 39-47.

7. Шафранський В. В. Європейська політика Здоров'я-2020: використання науково обґрунтованих стратегій для отримання позитивних результатів //Економіка і право охорони здоров'я. – 2016. – №. 1. – С. 44-48.

8. Електронний ресурс: //rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/Fin_11.Toronto_Ohorona_zdorovya.pdf

Вайн Євген Дмитрович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Діденко Ніна Григорівна,
д.н.держ.упр., професор,
професор кафедри менеджменту

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку Україна, відповідно до основних положень Європейської хартії місцевого самоврядування, продовжує спрямовувати свої зусилля на реалізацію євроінтеграційного курсу з розвитку місцевої і регіональної демократії. Найефективнішою та найсучаснішою реформою на сьогоднішній день є децентралізація, яка ефективно впроваджується в країні. Процес добровільного об'єднання територіальних громад (ОТГ) охоплює все більшу територію країни. Можливість значно розширити свої повноваження та отримати додатковий ресурс для розвитку територій обумовлює значну активність місцевих рад [1, с. 105].

Так, ефективна та дієва система місцевого самоврядування є важливим елементом функціонування демократичної держави. Для забезпечення виконання своїх функцій, створення належного життєвого середовища для населення громади органи місцевого самоврядування повинні мати у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси, основу яких складають кошти відповідних бюджетів. Децентралізація бюджетних фінансових ресурсів передбачає: зміну системи оподаткування, за якої змінюються питомі надходження на користь місцевих бюджетів; зміну трансфертної політики, яка не зможе будуватися на радянському принципі «від кожного за можливостями – кожному за потребами»; надання органам місцевого самоврядування більших повноважень у напрямі розробки та реалізації різноманітних програм соціально-економічного розвитку [2].

Основним інструментом, за допомогою якого територіальні громади здійснюють свої функції, є бюджет. Тому питанням і проблемам, що стосуються формування дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування, пошуку і реалізації резервів їх наповнення, розширенню бази оподаткування приділяється досить велика увага.

Вагомий внесок у розвиток політики формування доходів місцевих бюджетів зробили такі провідні науковці, як С.А. Буковинський, В.Г. Бодров,П.І. Гайдуцький, О.Д. Василик,І.Г.Канцур, В.І. Кравченко, О.П. Кириленко, О.І. Кілієвич, О.С.Лашук, І.О. Луніна, М.М. Мельник, Ю.О.Набатова, О.Г. Мордвінов, В.М. Опарін, Ю.В. Пасічник, І.В. Розпутенко, О.П.Романюк, В.М. Федосов, І.Я. Чугунов, С.І. Юрій, В.В. Юрчишин та ін. Крім того, важливі наукові та науково-методичні розробки присвячені іншим аспектам державного управління в умовах трансформаційних перетворень, внесли науковці і фахівці, зокрема В.Д. Бакуменко, В.Є Воронін, В.М. Князєв, В.І. Луговий, Н.Р. Нижник, Н.І. Олійник, Н.О. Парфенцева, В.А. Ребкало, В.А. Скуратівський, І.М. Солоненко, В.В. Тертичка, В.П. Тронь. Однак в умовах бюджетної децентралізації є потреба здійснення належного контролю за роботою ОТГ при плануванні та виконанні ними бюджетів, управлінні і використанні фінансових ресурсів. З огляду на це, поставлена проблема є досить актуальною на сьогоднішній день.

Реалізація бюджетної політики здійснюється за допомогою бюджетного механізму. Підтримуючи думку І.Канцур [3], під бюджетним механізмом на макрорівні ми розуміємо систему інструментів, методів, засобів, які здійснюють формування грошових коштів держави, забезпечують процес розподілу (перерозподілу) фінансових ресурсів, функціонування бюджетної системи з метою вирішення соціально-економічних проблем і створення сприятливих умов для розвитку суспільства. У статті І.Г. Канцур і М.М.Мельник [4, с. 17] авторами визначено основні інструменти бюджетного механізму, а саме: суб’єкти бюджетного процесу, бюджетні плани, бюджетні норми і нормативи, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетні санкції, бюджетний контроль, міжбюджетний баланс, автоматизація бюджетного процесу тощо.

З метою збільшення фінансових ресурсів місцевих бюджетів загалом та бюджетів об’єднаних територіальних громад зокрема необхідним є збільшення їхньої ресурсної бази, в тому числі на виконання власних повноважень, шляхом передачі доходів державного бюджету до місцевих бюджетів, збільшення джерел надходжень до спеціального фонду, розширення переліку видатків, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Нові підходи до формування бюджетів об’єднаних територіальних громад, зокрема до їх сукупних доходів, забезпечуватимуть

реалізацію головного напряму бюджетної політики щодо створення належних умов для виконання органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади покладених на них функцій через зміцнення дохідної бази; запровадження нових інструментів стимулювання регіонального розвитку; підвищення рівня зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні обсягу надходжень до бюджетів об'єднаних територіальних громад; удосконалення механізму розрахунку дохідної та видаткової частин, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансферів. Основним акцентом бюджетної політики є перехід на якісно новий рівень міжбюджетних відносин, а саме прямих міжбюджетних відносин державного бюджету з усіма місцевими бюджетами, в тому числі з бюджетами об'єднаних територіальних громад [5].

Слід зазначити, що протягом останніх 5 років спостерігається тенденція до збільшення доходів місцевих бюджетів від 120480 млн. грн. у 2015 році до 300226 млн. грн. у 2019 році, що є позитивним показником для розвитку територіальних громад в сучасних умовах (див. таблиця 1).

Таблиця 1

Доходи зведеного, державного та місцевих бюджетів у 2015-2019 рр.

Показник	Рік				
	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Місцеві бюджети, млн.грн.	120480	170645	229491	262251	300226
на 1 людину, грн.	2812	3999	5402	6204	7165
на 1 працюючого, грн.	7327	10484	14204	15983	18012
у % до ВВП	6,1	7,2	7,7	7,4	7,6
Державний бюджет, млн.грн.	599956	706509	907358	1060922	989554
на 1 людину, грн.	14003	16557	21357	25099	23616
на 1 працюючого, грн.	36487	43406	56161	64657	59368
у % до ВВП	30,2	29,6	30,4	30,0	24,9
Зведений бюджет, млн.грн.	720436	877154	1136849	1323173	1289780
на 1 людину, грн.	16815	20555	26759	31303	30781
на 1 працюючого, грн.	43814	53889	70365	80639	77381
у % до ВВП	36,2	36,8	38,1	37,5	32,5

Джерело: складено автором за даними [6].

Сьогодні основна частка надходжень місцевих бюджетів припадає на податок з доходів фізичних осіб. А отже, виникає питання щодо ефективності системи формування доходів місцевих бюджетів у частині інших джерел, визначених Податковим та Бюджетним кодексами України. Підкреслимо й той факт, що податок з доходів фізичних осіб ураховується при визначенні міжбюджетних трансфертів не належить до місцевих податків та зборів, а відповідно, органи місцевого самоврядування не мають достатніх важелів впливу на його адміністрування.

Зважаючи на специфіку формування доходної частини місцевих бюджетів в кожній ОТГ, а також враховуючи детальну класифікацію доходів за Бюджетним кодексом України та потребу в проведенні окремих бухгалтерських розрахунків обсягів дотацій, важливе значення відводиться належній організації бухгалтерського обліку для інформаційного забезпечення управління доходами [7].

Як було зазначено експертами з фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Мінрегіоні [8], підвищення ролі місцевих податків і зборів, досягнення їх максимально можливої мобілізації повинно бути одним із пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування. Це, у свою чергу, сприятиме посиленню фінансової стійкості та самостійності місцевих бюджетів, ефективності використання наявного фіскального потенціалу відповідних територій і, як наслідок, покращання рівня та якості послуг, що надаються жителям громад. Формування значної частини власних доходів місцевих бюджетів залежить від належної організації органами місцевого самоврядування всього комплексу робіт із запровадження та мобілізації місцевих податків і зборів, оскільки впровадження і встановлення ставок місцевих податків і зборів належить до виключної компетенції місцевих рад.

Таким чином, розуміння сутності доходів, особливості їх формування та їх обліково-аналітичне забезпечення в ОТГ дозволяє сформувати інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень щодо збільшення доходної частини місцевого бюджету, покращення фінансової спроможності та підвищення ефективності діяльності ОТГ. Крім того, своєчасне прийняття відповідних нормативно-правових законодавчих документів (зокрема Державного бюджету України), а також своєчасне одержання коштів державної фінансової підтримки та податків, які формують доходи

загального та спеціального фондів ОТГ (перерахування частини акцизного та екологічного податку місцевим бюджетам), сприятиме своєчасному фінансуванню запланованих видатків та покращенню фінансової спроможності громади. Оптимізація системи доходів місцевих бюджетів сприятиме ефективному виконанню функцій органів місцевого самоврядування, формуванню сприятливого макроекономічного середовища та забезпеченню належного соціального захисту населення.

В процесі децентралізації передбачено, що після проведення чергових місцевих виборів 25 жовтня 2020 року у Державному бюджеті України на 2021 рік має бути запроваджено дворівневу модель міжбюджетних відносин та встановлено взаємовідносини між держбюджетом та 1 470 бюджетами територіальних громад. Це дозволить перейти до перерозподілу повноважень на користь регіонів і місцевої влади в частині фіскальної децентралізації, коли кожна місцева рада має усі права і зобов'язана приймати рішення стосовно наповнення своїх бюджетів та фінансування видатків. Реформа міжбюджетних відносин та зміни до податкового законодавства створюють умови для запровадження нової моделі міжбюджетних відносин, середньострокового бюджетного планування на державному та місцевому рівнях, ефективного адміністрування податків і зборів, де частка доходів місцевих бюджетів (місцеві податки і збори) у найближчі 3 роки становитиме до 70%..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лашук О.С. Вплив фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів. *Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток.* 2017, № 2 (4). URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/pandr_2017_2_14.pdf.

2. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів. *Ефективна економіка,* 2015, № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100 .

3. Канцур І.Г. Бюджетна політика як інструмент соціально-економічного розвитку держави в умовах євроінтеграції. *Ефективна еконо*міка, 2017, №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/ ?n=10&y=2017.

4. Мельник В.М. Фіскальний механізм забезпечення соціального розвитку України: монографія / В.М. Мельник, І.Г. Канцур, М.М. Мельник. – Тернопіль: ФОП Осадца В.М., 2017. – 200 с.

5. Щур Р.І. Методологічні основи формування дохідної бази об'єднаних територіальних громад. *Причорноморські економічні студії*, 2018, Випуск 30-2. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/bses_2018_30(2)__25.pdf.

6. Бюджет України. Ціна держави. URL: http://costua.com/budget/expenditure/

7. Суліменко Л. А., Вітер С. А. Інформаційне забезпечення управління доходами об'єднаних територіальних громад. *Наукові горизонти*, 2019, № 3 (76). URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/Vzhnau_2019_3_8.pdf .

8. Фінансовий моніторинг Центрального офісу реформ при Мінрегіоні. URL: https://decentralization.gov.ua/news/10218.

Воробченко Артем Євгенович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Коваль Алла Анатоліївна,
к.е.н., доцент

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ КОНТРОЛЮ ЗА РИНКОМ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ З МЕТОЮ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ ЯК ЕЛЕМЕНТА УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Земельні ресурси разом з іншими природними ресурсами є компонентами довкілля, місцем існування людини, їм належить активна участь у суспільному виробництві, вони є засобом виробництва і джерелом задоволення потреб людини.

Земельні ресурси — частина земельного фонду, що використовується або може бути використана у сільському, лісовому господарстві, містобудівництві та інших галузях народного господарства.

Раціональне використання ресурсів вважається пріоритетом національних інтересів України. Проте існує прогалина в законодавстві, що дозволяє несумлінним землекористувачам ухилятися від сплати за користування земельними ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається. Питання формування дохідної частини місцевих бюджетів, висвітлювалися у працях таких науковців: О. Василика, Ю. Коваля, І. Луніної, А. Пелехатого, Н. Слободянюка, В. Федосової, В. Христинка та інших. Проте, на мою думку, наповнення бюджету саме за рахунок податків та зборів до кінця не врегульовано саме на законодавчому рівні, тому ця проблема і стала джерелом дослідження. Для аналізу було використано нормативно - правову базу, яка регулює відносини землекористування та низку Рішень Верховного суду [1-8].

Мета статті. управління публічними фінансами в органах місцевого самоврядування демонструє що є необхідним наповнення бюджету. Тому доцільно визначити ймовірних причин недоотримання надходжень доходної частини місцевого бюджету.

На сьогодні, в умовах створення ОТГ, окремим питанням постає формування бюджетів на місцевому рівні. Міська рада самостійно встановлює ставки, пільги для місцевих податків, відповідно до п.п. 12.3.1 - 12.3.7 п.12.3 статті 12 Податкового кодексу України [9].

Проаналізувавши основні статті надходжень коштів до Ірпінського міського бюджету за останні 4 роки Таб.1. видно, що основну частину податкових надходжень становлять Податок з доходів фізичних осіб, військовий збір та місцеві податки, а саме: екологічний податок, податок на нерухоме майно (відмінне від земельного податку), земельний податок та орендна плата за користування земельними ділянками.

Таблиця 1

Податкові надходження, що формують доходи міського бюджету м. Ірпінь у 2017-2020 рр.

Код	Найменування статей доходів бюджету	Усього на 2020	Усього на 2019	Усього на 2018	Усього на 2017
11010000	Податок та збір на доходи фізичних осіб	469 662 500,00	345 428 500,00	266 766 900,00	198 902 500,00
11020000	Податок на прибуток підприємств	221 700,00	691 600,00	671 900,00	99 800,00
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	83 000,00	82 200,00	6 000,00	12 000,00
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	20 650 000,00	23 476 28,00	16 000 000,00	10 000 000,00
18000000	Місцеві податки	155 030 831,00	118 829 00,00	91 421 000,00	67 900 000,00
19000000	Інші податки та збори	-	25 000,00	-	-

Джерело складено автором за даними [10].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про плату за землю» [11]:

Використання землі в Україні є платним. Плата за землю справляється у вигляді земельного податку або орендної плати, що визначається залежно від грошової оцінки земель

Власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі, крім орендарів та інвесторів - учасників угоди про розподіл продукції, сплачують земельний податок.

За земельні ділянки, надані в оренду, справляється орендна плата.

Згідно статті 5 Закону України «Про плату за землю» [11] визначає, що: Об'єктом плати за землю є земельна ділянка, а також земельна частка (пай), яка перебуває у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди.

Суб'єктом плати за землю (платником) є власник земельної ділянки, земельної частки (паю) і землекористувач, у тому числі орендар.

Керуючись статтею 15 Закону України «Про плату за землю» [11] власники землі та землекористувачі сплачують земельний податок, а також орендну плату за земельні ділянки державної та комунальної власності з дня виникнення права власності або права користування земельною ділянкою. У разі припинення права власності або права користування земельною ділянкою податок, а також орендна плата за земельні ділянки сплачується за фактичний період перебування землі у власності або користуванні у поточному році.

Норми статті 120. Земельного кодексу України [12] визначають підстави для переходу права користування на земельну ділянку у разі набуття права власності на жилий будинок, будівлю або споруду:

Відповідно до статті 288. Податкового кодексу України [9] підставою для нарахування орендної плати за земельну ділянку є договір оренди такої земельної ділянки.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які укладають договори оренди землі, повинні до 1 лютого подавати контролюючому органу за місцезнаходженням земельної ділянки переліки орендарів, з якими укладено договори оренди землі на поточний рік, та інформувати відповідний контролюючий орган про укладення нових, внесення змін до існуючих договорів оренди землі та їх розірвання до 1 числа місяця, що настає за місяцем, у якому відбулися зазначені зміни.

Договір оренди земель державної і комунальної власності укладається за типовою формою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

При цьому, відповідно до статті 125 Земельного кодексу України [12]:

«Право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав». Тобто договір оренди земельної

ділянки може бути укладений, проте не зареєстрований в реєстрі речових прав.

Отже, поки права на землю не зареєстровані (хоча і перейшли від попереднього власника), вони нібито як і є, але в той же час юридично їх іще немає. Про це прямо говорить частина 2 статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [13].

Таким чином, законодавство чітко визначає обов'язок щодо сплати орендної плати за землю та, згідно із статтями 25-26 Закону України «Про плату за землю» [11] відповідальність за ухилення від виконання зобов'язань, проте не контролює строки укладання договору оренди земельної ділянки при переході права власності на такі об'єкти нерухомості.

Згідно із статтею 20 Закону України «Про плату за землю» [11] платежі за землю зараховуються до відповідних місцевих бюджетів у порядку, визначеному Бюджетним кодексом України для плати за землю.

При цьому, з одного боку згідно із статтею 13 Закону України «Про плату за землю» [11] підставою для нарахування земельного податку є дані державного земельного кадастру, а орендної плати за земельну ділянку договір оренди такої земельної ділянки, проте з іншого боку відсутня процедура регулювання на місцевому рівні укладання таких договорів оренди в момент переходу права власності на об'єкти нерухомості та контролю за реєстрацією таких договір оренди в реєстрі державної реєстрації прав, хоча, відповідно до статті 27 цього Закону контроль за правильністю обчислення і справляння земельного податку, а також орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності здійснюється органами державної податкової служби.

Крім того, хоча статтею 7 та статтею 31 Закону України «Про оренду землі» [14] визначено, що Договором, який передбачає набуття права власності на житловий будинок, будівлю або споруду, припиняється договір оренди земельної ділянки в частині оренди попереднім орендарем земельної ділянки, на якій розташований такий житловий будинок, будівля або споруда, проте, якщо попередній власник такого нерухомого майна не укладав договір оренди земельної ділянки, то і до нового власника не переходить право оренди.

В одному з Рішень Верховного суду України робиться висновок про те, що: «Згідно із частиною другою статті 120 Земельного кодексу

України [12] не є правопорушенням відсутність у власника будинку, будівлі, споруди зареєстрованого права оренди на земельну ділянку, яка має іншого власника і на якій ці будинок, будівля, споруда розташовані. У цьому випадку відсутність у власника будинку, будівлі, споруди документів, що посвідчують право користування земельною ділянкою, не може бути визнане як її самовільне використання, однак не надає права на її безоплатне використання.

До моменту оформлення власником об'єкта нерухомого майна права оренди земельної ділянки, на якій розташований цей об'єкт, відносини з фактичного користування земельною ділянкою без укладеного договору оренди та недоотримання її власником доходів у вигляді орендної плати є за своїм змістом кондикційними. Фактичний користувач земельної ділянки, який без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав сплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки відповідно до частини першої статті 1212 Цивільного кодексу України [15]. Тож, усталена практика призводить до численних судових справ та витрат місцевих бюджетів на судовий збір.

На сьогодні зміни в Земельний кодекс України в частині встановлення строків для укладання договору оренди землі з місцевими радами вирішили б питання повноти наповнень бюджету за рахунок орендної плати за земельні ділянки та контролю за розподілом та експлуатацією земельних ресурсів. Як було описано вище, згідно із статтею 120 Земельного кодексу України [12] право користування земельною ділянкою припиняється з моменту переходу права власності на об'єкти нерухомого майна, які на ній розташовані, то встановлення терміну для укладення договору оренди - протягом 20 календарних днів місяця, що настає за звітним, як для новостворених об'єктів оподаткування згідно із п.286.4. ст.286 Податкового кодексу України [9] дозволить новому власнику об'єктів нерухомого майна та фактичному землекористувачу укласти договір оренди та подати податкову звітність вчасно. Проте, завантаження працівників місцевих рад та складність і довготривалість в прийнятті рішень не завжди дозволяє вкластися в такі строки, потребує делегування обов'язків нотаріусам, оскільки договір оренди вважається чинним з моменту реєстрації речових прав, згідно із статтею 125 Земельного кодексу України [12] реєстрацію яких і проводять нотаріуси. Наступним кроком було б доцільно провести інвентаризацію земельних ділянок на

балансі міської ради та наявних укладених по ним договорів оренди та сплати орендної плати.

Висновки. Виходячи із вищевикладеного необхідно на державному рівні запровадити нові механізми врегулювання укладання договорів оренди земельних ділянок загального використання з метою ліквідації проріх законодавчої бази, що веде до недоотримання коштів до місцевих бюджетів та глибоке подальше вивчення окресленого питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова КГС ВС від 02.06.2020 у справі N 922/2417/19;
2. Постанова КГС ВС від 28.02.2020 у справі № 913/169/18;
3. Постанова ВС від 29.01.2019 у справі № 922/3780/17 та № 922/536/18;
4. Постанова ВС від 11.02.2019 у справі N 922/391/18;
5. Постанова ВС від 12.04.2019 у справі N 922/981/18;
6. Постанова ВС від 12.06.2019 у справі N 922/902/18;
7. Постанова ВС від 17.02.2016 у справі № 3-1160г15);
8. Постанова ВС від 08.06.2016 у справі № 21-804а16);
9. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI;
10. Сайт Ірпінської міської ради:https://imr.gov.ua/prozore-misto/byudzhet-mista
11. Закон України «Про плату за землю» від 03.07.92 № 2535-XII;
12. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III;
13. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. № 1952-IV;
14. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998 р. № 161-XIV;
15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

Воробченко
Наталя Олександрівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Коваль Алла Анатоліївна,
к.е.н., доцент

РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: *децентралізація, місцевий бюджет, принцип субсидіарності, регіональне фінансування, фінансова самостійність, фінансове забезпечення.*

Постановка проблеми: Ключовим завданням політики органів місцевого самоврядування є розробка напрямів та механізмів передачі частини державних повноважень та відповідних фінансових ресурсів на нижчий рівень управління, спираючись на демократичні цінності та виходячи з положень Конституції України. Фінансове забезпечення розвитку регіонів тривалий час перебувало у залежності від рішень центральних органів влади, що не залишало місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування простору для дій та прояву ініціативності у пошуку ресурсів. Недостатність фінансових ресурсів для регіонів і громад зумовлена тим, що більшість з них не мають достатньої податкової бази. Фінансова залежність місцевого самоврядування від централізованих надходжень бюджетних коштів в Україні набула характеру хронічної проблеми:

• майже 95% українських територіальних громад отримують державні дотації;

• бюджетні зобов’язання органів місцевого самоврядування забезпечена лише на 85% від реальних потреб.

Зазначені проблеми фінансового забезпечення розвитку на регіональному

і місцевому рівні вимагають опрацювання пріоритетів передачі централізованого бюджетного ресурсу від держави до органів місцевої влади. У цьому зв’язку децентралізація влади часто ототожнюється

з фіскальною децентралізацією, що ускладнює розуміння цілей реформування регіональної політики. З огляду на це виникає потреба дослідження співвідношення зазначених категорій у контексті необхідності забезпечення національної безпеки та економічної безпеки регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Проблемами та питаннями підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів займалися та досліджували вітчизняні вчені та практики, такі як: Черевко О.В., Кириленко О.П., Василик О.Д., Долішній М.І. та інші. Дослідники зауважили та акцентували свою увагу на оптимізації інституційно-правового забезпечення регіонального розвитку, що дозволить створити новий базис ефективної взаємодії центру та регіонів[4].

Слід наголосити, що деякі науковці виокремили такі основні напрями забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів як удосконалення правової бази, збереження ресурсного потенціалу регіону, розвиток самостійної бюджетно-фінансової політики регіонів тощо. На їх думку, динамічний розвиток регіонів має стати результатом свідомої децентралізації державного менеджменту. Це стосується, передусім, децентралізації фінансових відносин між державою та регіонами. Адже економічна безпека регіону як категорія базується на регіональних інтересах, зокрема: створення умов для забезпечення і підтримки гідного рівня та якості життя населення; формування апарату управління, який реалізує раціональне використання і подальший прогресивний розвиток існуючого природно-ресурсного й економічного потенціалу; проведення автономної соціально-економічної політики в регіоні; збалансована та інтегрована участь у фінансовій системі країни.

Більшість науковців вважають, що регіональні інтереси проявляються у стабільному відтворенні та збільшенні природно-ресурсного, економічного, техніко-технологічного, інтелектуального, інноваційно-інвестиційного, інформаційного, екологічного та соціального потенціалу регіону; розвитку міжрегіональних зв’язків, запровадженні нової системи міжбюджетних відносин, створенні технополісів, технопарків, виробничих кластері. З іншого боку, ситуація у сфері наповнення і виконання місцевих бюджетів має низку недоліків та ризиків, які без вжиття відповідних заходів можуть перерости у загрози стабільності наповнення місцевих бюджетів і виконання місцевою владою повноважень [4]. Тобто, децентралізація

управління повинна стати однією з базових засад реформування регіональної політики в Україні. У контексті цього оптимізація фінансового забезпечення регіонів виступає одним з критеріїв економічної безпеки території [4].

Мета статті: полягає у визначенні інструментів, розробки заходів, практичних рекомендацій, щодо формування та реалізації фінансового забезпечення в органах місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження: Економічна безпека регіону – це комплексна структура, яка характеризує рівень відкритості економіки, здатність регіону до самофінансування та підвищення якості життя населення і надає можливість ефективної реалізації експортного, інноваційного, інтелектуального та трудового потенціалу, що є об'єктивною передумовою протистояння зовнішнім та внутрішнім загрозам. Основними загрозами стабільності наповнення місцевих бюджетів і виконання місцевою владою повноважень є наступні:

1. Поступове зменшення обсягу доходної частини місцевих бюджетів і скорочення видаткової частини, що при незмінності податкового законодавства у частині наділення місцевих бюджетів ефективними і достатніми джерелами надходжень призведе до неможливості виконання місцевими радами і місцевими державними адміністраціями повноважень у повній мірі.

2. Невиконання соціальних програм, зниження рівня соціального забезпечення громадян, наростання соціального невдоволення можуть стати наслідками несвоєчасного і неповного фінансування соціальних потреб громад та регіонів. Дія державних цільових програм, з яких фінансуються видатки в одних і тих самих сферах економіки, призводить до розпорошення коштів та їх неефективного використання.

3. Позбавлення регіонів коштів на фінансування капітальних проектів, реформування житлово-комунального господарства, ведення дорожнього та житлового будівництва.

Інституційно-правове підґрунтя удосконалення фінансового забезпечення розвитку регіонів в Україні формується, передусім, Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року (яка визначає ключові проблеми регіонального розвитку, пріоритети державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів) та Законом України "Про стимулювання розвитку

регіонів" (що визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій) [2].

Так, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року визначає низку засадничих принципів формування державної регіональної політики, які слід застосувати для управління в органах місцевого самоврядування:

• узгодження інтересів – сприяння узгодженню інтересів держави, регіону, місцевої громади в процесі реалізації державної регіональної політики;

• децентралізація повноважень – забезпечення децентралізації державного управління регіональним розвитком у відповідності з принципами субсидіарності;

• ефективне господарювання на місцевому рівні, врахування інституційних особливостей та ресурсного потенціалу територій;

• конкурентоспроможність – сприяння формуванню конкурентоспроможних регіональних соціально-економічних комплексів;

• інтегрованість – сприяння оптимізації розміщення продуктивних сил та розвитку міжрегіонального співробітництва;

• інституційна підтримка регіонального розвитку.

Попри низку інституційних новацій та практичних урядових рішень щодо розширення фінансової бази регіонів у сфері фінансового забезпечення регіонального розвитку протягом останніх років проявились наступні негативні тенденції:

• надходження обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів забезпечено не в повному обсязі, що унеможливлює забезпечення належного рівня утримання та розвитку об'єктів соціальної сфери та комунальної інфраструктури; у більшості обласних програм передбачено кошти, які не підкріплені можливостями бюджетного фінансування і не спираються на реальні розрахунки щодо їх забезпечення.

Загалом, створенню ефективної системи місцевого самоврядування та раціональному розподілу повноважень і ресурсів між територіальними рівнями управління тривалий час перешкоджали наступні чинники:

1. Відсутність законодавчої норми про територіальну основу місцевого самоврядування; невизначеність статусу та повноважень громади як базової одиниці адміністративно-територіального устрою України. Це не уможливлювало практичне запровадження принципів

субсидіарності та повсюдності юрисдикції органів місцевого самоврядування, ускладнювало процеси самореалізації та саморозвитку на рівні громади [7].

2. Відсутність раціонального та чіткого розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями, поширення практики "ручного управління" та адміністративного втручання виконавчої влади у сферу діяльності місцевого самоврядування (у тому числі, на обласному та районному рівнях), що призводило до дублювання повноважень, виникнення неузгодженостей у розв'язанні нагальних соціально-економічних проблем територіального розвитку.

3. Відсутність в органів місцевого самоврядування достатніх повноважень та відповідних фінансових ресурсів для вирішення поточних питань, пов'язаних з життєзабезпеченням мешканців громади, а тим більше – для фінансування довгострокових проектів, спрямованих на зміцнення економічного потенціалу територій. Зазначене призвело до перекладання відповідальності за розвиток громад на владу регіону чи навіть на центральні органи влади [3].

4. Економічна слабкість невеликих громад, що призвело до зростання їх залежності від гарантованої бюджетної підтримки. Так, понад половину сільських територіальних громад України майже на 70 % залежать від дотацій з державного бюджету на забезпечення їх повсякденних потреб.

5. Відсутність партнерських відносин між Центром і регіонами та подекуди – "бюджетна дискримінація" одних регіонів на користь інших. У "Стратегії реформ-2020" значна увага приділена питанням децентралізації влади та реформі місцевого самоврядування, реформі регіональної політики, податковій реформі. Такі реформи віднесені до числа восьми першочергових реформ. Параметри пропонованої децентралізації управління закріплено у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [6]. Основна мета практичного втілення Концепції – створити умови для формування ефективного місцевого самоврядування та дієздатної системи територіальних органів виконавчої влади. Кардинальний перегляд відносин держави і регіонів у процесі децентралізації потребуватиме узгодження цілей регіонального розвитку з пріоритетами реформ на державному рівні. У загальному підсумку цілі регіонального розвитку мають бути тісно інтегровані у загальну стратегію

реформ. Модернізація державної політики регіонального розвитку повинна сформувати дієве інституційне підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності регіонів, досягнення збалансованого регіонального розвитку, сприяти прискоренню євроінтеграційного просування України і стати фундаментом, на підґрунті якого відбуватиметься просування України шляхом "Європи регіонів".

З метою розширення фінансової бази підтримки регіонального розвитку та забезпечення самодостатності територіальних громад, в умовах завдань нової регіональної політики, необхідно:

- поступово розширити перелік інструментів, якими користується місцева влада для збільшення обсягу класних коштів. Це і залучення інвестицій, і розширення ринків кредитування поточних потреб та вихід на фінансові ринки;
- поширювати програмно-цільовий метод складення та виконання місцевих бюджетів з метою підвищення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів;
- упорядкувати міжбюджетні відносини, збільшити частку цільового фінансування, забезпечити формування горизонтальних міжбюджетних відносин;
- забезпечити розширення доходної бази місцевих бюджетів, передання часто окремих загальнодержавних податків (податку на прибуток підприємств; запровадження податку на нерухомість), пошук небюджетних фінансових ресурсів.
- встановлювати взаємозв'язок бюджетних показників із стратегічними цілями соціально-економічного розвитку територій з метою підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування на місцевому рівні, поступово запроваджувати планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;
- підвищити ефективність витрачання коштів Державного фонду регіонального розвитку з метою контролю напрямків його використання.

Висновки: Таким чином, з поглибленого аналізу можна установити, що удосконалення фінансового забезпечення розвитку регіонів, зміцнення доходної частини місцевих бюджетів, оптимізація видатків та зростання фінансової спроможності громад передбачає в собі початок практичної реалізації реформи місцевого самоврядування, тобто наділення органів місцевого самоврядування повноваженнями у сферах володіння і розпорядження активами громади. На мою думку,

запровадження партиципаторного бюджету на місцях, також є гарним прикладом співпраці громади, влади та бізнесу для самостійного вирішення розподілу та наповнення місцевого бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.

2. Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U005_15.html.

3. Закон України Про стимулювання розвитку регіонів від 08.09.2005 № 2850-IV.

4. Кужелєв М.О. Концептуальні засади ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку України / М.О. Кужелєв, М.О. Житар // Збірник наукових праць учених та аспірантів «Економічний вісник університету», Переяслав-Хмельницький, 2015. – С. 14-18.

5. Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247566248.

6. Про Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80.

7. Софінська І. Принцип субсидіарності у місцевому самоврядуванні України та країн Європейського Союзу / І. Софінська. – Львів: Каменяр, 2014.

Довбах Євген Вікторович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Гусятинський
Микола Володимирович,
к.тех.н., доцент, завідувач
кафедри менеджменту

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. *У даній статті проаналізовано та визначено прогалини у теоретичній частині законотворчості щодо впровадження процесу децентралізації на державному, регіональному та місцевою рівнях, які лежать насамперед у суб'єктно-об'єктних формулюваннях вітчизняної нормативно-правової бази.*

Здійснена спроба формулювання узагальненого визначення дефініції «територіальна громада», яке нами трактується як муніципальне утворення, що вирішує завдання свого розвитку у внутрішньому просторі й зовнішньому середовищі на основі чітко структурованих цілей, обумовлених соціальною, економічною і територіальною специфікою з урахуванням принципу поєднання і підпорядкованості загальнодержавним цілям цілей територіальної громади.

Запропоновано напрями удосконалення механізмів державного управління розвитком регіону в контексті децентралізації.

Ключові слова: *державне управління, децентралізація влади, місцеве самоврядування, регіональний розвиток, територіальна громада.*

Вступ. Сучасне українське законодавство передбачає формування трьох рівнів місцевого самоврядування: базового, районного та регіонального. При цьому на практиці більш розповсюдженою стає схема однорівневого місцевого самоврядування, пов'язана з поселенською мережею розселення населення й об'єднаною територіальною громадою як інституціональною формою організації внутрішньої життєдіяльності, здатної впливати на якість життя громадян. Політико-

правова реформа, що здійснюється у сфері організації виконавчої влади і стосується децентралізації її функцій, ставить теоретичні питання щодо цілей та основ управлінської діяльності на регіональному рівні й її реалізації шляхом створення або вдосконалення існуючих механізмів державного управління розвитком регіону в контексті децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем державного управління розвитком регіону в контексті децентралізації присвячено праці таких вітчизняних науковців, як: Ю.В. Ковбасюк, який окреслював основні напрями модернізації місцевого самоврядування в Україні. Принципи та проблемні питання, що виникають у процесі формування об'єднаних територіальних громад та шляхи їх вирішення, досліджував А.П. Павлюк. Оптимізацію соціальної інфраструктури на шляху реформування місцевого самоврядування вивчали В.М. Новіков, Н.М. Дєєва, А.Г. Гвелесіані та інші. Серед зарубіжних авторів наукових доробків у контексті теми нашого дослідження, доцільно відмітити В. Фукса, З. Сіройчу, Е. Моньйо, інші.

Проте, і у економічній, і у юридичній науці проблема самоврядування не знайшла узгодженої думки, що говорить про її неоднозначність відповідно до функцій та об'єктно-суб'єктну характеристику.

Метою статті є формулювання основних напрямів удосконалення механізмів державного управління розвитком регіону в контексті децентралізації.

Виклад основного матеріалу. В юридичних державотворчих дослідженнях місцеве самоврядування пройшло певний еволюційний шлях: громадську теорію, державницьку та теорію соціального обслуговування. Однак сучасна практика становлення місцевого самоврядування в різних країнах світу показала, що природа місцевого самоврядування не може бути визначена однозначно, зокрема, досить важко виділити місцеві справи, які б відрізнялися від загальнодержавних.

«Функції місцевого самоврядування, як відмічають вчені-юристи, носять як приватноправовий, так і публічний характер… Це свідчить про те, що місцеве самоврядування одночасно містить в собі елементи як державного, так і громадівського утворення…» [5, с. 9-10].

У Європейській Хартії місцевого самоврядування поняття місцевого самоврядування означає «право і спроможність місцевих

властей в межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення» [5, с. 10]. Це означає, що об'єктом місцевого самоврядування є частка державних (громадських) справ, яку становлять питання місцевого значення, які мають локально-територіальний характер і виникають у ході функціонування територіальної громади. Зокрема, вони стосуються економіки, освіти, охорони здоров'я, фізичного і духовного розвитку.

Суб'єктом місцевого самоврядування є територіальна громада – населення, що проживає в межах населеного пункту. Громада, реалізуючи своє право на здійснення господарчої діяльності, визначає місцеве самоврядування як специфічне соціальне явище, форму народовладдя, яке відрізняється від держави, державної влади за рядом ознак.

По-перше, державна влада характеризується суверенітетом (верховенством, самостійністю й незалежністю). Влада місцевого самоврядування є підзаконною, що діє в межах та в порядку, визначеному законом.

По-друге, у порівнянні з державною владою компетенції місцевого самоврядування стосуються питань місцевого значення та питань, які делегуються органами місцевого самоврядування.

По-третє, місцеве самоврядування на противагу державній владі – це публічна влада локально-просторового характеру і функціонує в окремих адміністративно-територіальних одиницях. Державна влада представляє собою владу всього народу і поширюється на територію всієї країни [5, с. 9-10].

Базовим економіко утворюючим елементом місцевого самоврядування є територіальна громада. Від її здатності вирішувати питання місцевого значення залежить ефективність управління на місцевому рівні. Проте в сучасній науці не існує цілісної, розвиненої теорії розвитку територіальної громади. Цей факт відмічається в ряді наукових публікацій [2, с. 15].

Внаслідок невирішення права територіальних громад самостійно здійснювати діяльність залишає його нереалізованим.

Гарантування місцевого самоврядування залежить від організаційно-правових чинників, спрямованих на зміцнення територіальної громади, удосконалення і розвиток міжбюджетних відносин.

У Загальних положеннях Бюджетного кодексу бюджет і бюджетна система представлені як інструменти для вирішення внутрішньо бюджетних проблем і мають чітко окреслений організаційно-технічний характер. У Кодексі не прописана цільова функція бюджетної системи навіть у мінімальному соціальному значенні. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості гарантується державою тільки у межах наявних бюджетних коштів. Практично понятійний апарат Бюджетного кодексу не повною мірою відповідає концептуальним основам регіональної політики і реформі місцевого самоврядування. В ньому, наприклад, не визначена така дефініція, як «бюджетна децентралізація».

Якщо урядом сприймається тенденція до децентралізації територіального управління, то вона має спиратися на певні інституціональні механізми. Побудова ідеології міжбюджетних відносин на основі принципу фінансової децентралізації, де в перспективі кожна територіальна громада виступатиме як суб'єкт розвитку, означає, що вона матиме окремий бюджет, який функціонує автономно на нормах, чітко закріплених законодавством. Бюджет територіальної громади – найважливіший інструмент забезпечення базових життєвих потреб населення і реалізації пріоритетів просторового розвитку промислової, аграрної й інвестиційної політики. Економічні та соціальні інтереси територіальних громад, з точки зору інституційної парадигми, можуть реалізовуватися виключно крізь призму інститутів, включаючи як процедури формування дохідної частини бюджету, раціоналізації міжбюджетних відносин для надання фінансової допомоги, так і процедур регулювання господарчих процесів у межах власних повноважень.

Сфера функціонального призначення регіональної політики включає широкий спектр проблем просторової організації економіки і забезпечення сприятливих умов – життєдіяльності населення. Організаційні заходи по реалізації цих проблем охоплюють не тільки відносини між елементами внутрішнього середовища територіальної громади, але і погодження інтересів держави і громади. Гостра дискусійність сьогодні даних питань визначається тим, що регіональна політика на муніципальному рівні в Україні знаходиться на початковому етапі формування, її становлення здійснюється при слабкому розробленні понятійного апарату просторового розвитку. Предметом теоретикоекономічного дослідження ще не стала

територіальна громада як базова адміністративно-територіальна одиниця і як суб'єкт економіко-правових відносин. За змістом реформи місцевого самоврядування територіальна громада повинна не тільки запобігти зайвій концентрації влади на державному рівні, але і забезпечити динамічний соціально-економічний розвиток території. Вона має трансформуватися з об'єкту управління, заснованому на механізмі фінансової підтримки, в суб'єкт розвитку, функціонуючому на принципі самодостатності й економічної ефективності.

Наукове дослідження поняття територіальної громади як суб'єкту розвитку потребує визначення її правового статусу, ознак, компетенцій, форм діяльності, джерел фінансування. Проте, насамперед, важливо сформувати універсальне поняття територіальної громади, яке концептуально характеризує її інституціональну сутність.

Територіальні громади, об'єднані в одну адміністративну одиницю базового рівня, являють собою складну систему і примушені переслідувати одночасно декілька цілей, погодження й реалізація яких можливо здійснювати різними інструментами регіональної політики.

Як суб'єкт економічних відносин територіальна громада зацікавлена в їх реалізації і в цьому контексті має власні цілі розвитку. Такий суб'єктнофункціональний підхід дозволяє визначити універсальне поняття територіальної громади як суб'єкту розвитку – це муніципальне утворення, що вирішує завдання свого розвитку у внутрішньому просторі й зовнішньому середовищі на основі чітко структурованих цілей, обумовлених соціальною, економічною і територіальною специфікою з урахуванням принципу поєднання і підпорядкованості загальнодержавних цілей (макросистеми) і цілей територіальної громади (макрорівня).

Механізм субсідарності, який є одним з основних у реалізації державної регіональної політики, дозволяє збалансувати бюджет об'єднаної територіальної громади і забезпечити поєднання державних інтересів й інтересів територіальних громад, в коло компетенцій яких входить реалізація соціальних функцій на місцевому рівні, благоустрій територій, сприяння підприємництву та інші завдання по забезпеченню повсякденних потреб населення [8, с. 17].

Механізм субсідарності може гарантувати реалізацію пріоритетів державної регіональної політики, зокрема, стимулювання та

підтримку місцевих ініціатив по ефективному використанню внутрішнього потенціалу територій для створення повноцінного життєвого середовища, поступово скорочуючи значення механізму надання трансфертів і підвищуючи роль механізмів економічного розвитку.

Висновки та пропозиції. Успішна реалізація територіальної організації влади та місцевого самоврядування вимагає продовження роботи щодо удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення реформ. Для цього доцільно удосконалити наступні механізми державного управління розвитком регіону в контексті децентралізації:

– відновити роботу над законопроектом щодо внесення змін до Конституції України з питань децентралізації, яким має бути удосконалена конституційна база для функціонування нової системи територіальної організації влади та системи адміністративно-територіального устрою держави;

– прийняти базовий закон «Про адміністративно-територіальний устрій України», в якому визначити засади державної політики у цій сфері, конструкцію нового адміністративно-територіального устрою, уніфіковані вимоги і критерії до адміністративно-територіальних одиниць усіх рівнів, чіткі процедури утворення і ліквідації адміністративно-територіальних одиниць, порядок встановлення і зміни їх меж тощо;

– підготувати і прийняти нову редакцію Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», удосконаливши забезпечення функціонування повноцінного місцевого самоврядування на різних рівнях управління, перерозподіл повноважень в системі органів місцевого самоврядування та між органами місцевого самоврядування та державними органами виконавчої влади;

– прийняти закон «Про місцевий референдум», оскільки з ухваленням Закону України «Про всеукраїнський референдум» у 2012 р. було втрачено правовий механізм проведення місцевого референдуму, що є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення;

– внести зміни до закону «Про співробітництво територіальних громад» щодо запровадження процедури приєднання територіальних громад до вже існуючих договорів про співробітництво;

– внести зміни до закону «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо внесення до переліку документів із просторового

планування на місцевому рівні плану об'єднаної територіальної громади, який включатиме функціональне зонування території, формування інженерно-транспортної інфраструктури, благоустрою території тощо. Для вирішення проблемних питань та забезпечення успішної реалізації процесу подальшого формування об'єднаних територіальних громад необхідно: законодавчо врегулювати питання виконання районними радами визначених законом повноважень в районах, територія яких повністю або частково охоплена створеними об'єднаними територіальними громадами;

– унормувати питання оптимізації структури та чисельності працівників районних державних адміністрацій в районах, територія яких повністю або частково охоплена створеними об'єднаними територіальними громадами; опрацювати питання удосконалення механізму державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад та забезпечення стабільних джерел такої підтримки. Для посилення експертно-методичної та ресурсної підтримки створення і розвитку об'єднаних територіальних громад необхідно: налагодити ефективну роботу регіональних Центрів сприяння розвитку місцевого самоврядування в організаційній підтримці процесу добровільного об'єднання територіальних громад та їхнього подальшого розвитку;

– обласним державним адміністраціям забезпечити координацію роботи з надання організаційно-методичної допомоги об'єднаним територіальним громадам у підготовці проектних пропозицій для отримання коштів на реалізацію інфраструктурних проектів за рахунок державних субвенцій;

– надати допомогу об'єднаним територіальним громадам із підготовки стратегічних та програмних документів щодо соціально-економічного розвитку громад, у тому числі із залученням коштів міжнародної фінансової та технічної допомоги. З метою зміцнення кадрового забезпечення проведення реформи та подальшого функціонування органів місцевого самоврядування необхідно: прийняти закон «Про службу в органах місцевого самоврядування» з урахуванням пропозицій Президента України. Закон необхідний для врегулювання правових та організаційних засад служби в органах місцевого самоврядування, правового статусу посадових осіб, умов та порядку реалізації громадянами права на службу в органах місцевого

самоврядування тощо в нових умовах функціонування місцевого самоврядування;

– запровадити навчальні програми для посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, зокрема, з питань ефективного врядування, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування, проектного менеджменту;

– внести зміни до загальних положень Бюджетного кодексу, у частині чітко виписаного понятійного апарату щодо фінансування місцевого самоврядування у контексті децентралізації.

Наведені пропозиції щодо політики децентралізації управління мають стати дієвим фактором стабілізації соціально-економічної ситуації, подолання суперечностей між різними рівнями влади, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України. URL: http://Zakon.pan.na/doc/?nid-1011.44Enobreak=1

2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: [наук. доповідь] / за загал. ред. д. н. держ. управ. Ю.В. Ковбасюка. К., 2014. 128 с.

3. Морен Е. Шлях у майбутнє людства. Київ: Ніка-Центр, 2014. 256 с.

4. Павлюк А.П. Формування об’єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи вирішення. 23 с. URL: www.niss.gov.ua/articles/2642.

5. Пітцик М., Кравченко В., Моньйо Е. та ін. // Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування: [навч. посіб.]. К., 2000. 136 с.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об’єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів: закон України від 14.03.2017 р. № 1923-VIII // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1923-19.

7. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій ряду на 2017 рік: розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р.

№275-р // Урядовий портал. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd? docid=249935442.

8. Сайт Мінрегіону України [Електронний ресурс]. – Джерело інформації: http://www.minregion.gov.ua/press/news/ob-yednani-gromadi-osvoyili-95subventsiyi-na-rozvitok-infrastrukturi-svoyih-teritoriy-reforma-diye/.

9. Соціальна інфраструктура на шляхах реформування місцевого самоврядування: [кол. моногр.] / В.М. Новіков, Н.М. Дєєва, А.Г. Гвелесіані та ін.; за наук. ред. д. е. н., проф. В.М. Новікова; д.е.н. (хабілітованого), проф. Здіслава Сіройча. Київ-Варшава, 2018. 431 с.

10. Ткачук А.Ф. Децентралізація влади: від потреби до реалізації [робочий зошит]. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2013. 116 с.

11. Fuchs V.R. Economis, values and health care reform // The American Economic Review. 1996. №1. P. 1–24.

Жеков Ігор Іванович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Халецька Аліна Анатоліївна,
д.н.держ.упр., професор

МЕХАНІЗМ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ

В даній статті досліджено нормативно-правове забезпечення та регуляторні можливості реалізації механізму кадрового забезпечення в державному регулюванні медичної сфери в Україні.

This article examines the theoretical foundations and possibilities of practical support for the implementation of the mechanism of staffing in the state regulation of the medical sphere in Ukraine.

Ключові слова: *кадрове забезпечення, державне регулювання, медична сфера.*

Key words*: staffing, government regulation, medical field.*

Аналіз останніх публікацій дозволяє визначити ключові напрями розвитку кадрової політики взагалі й кадрового забезпечення в державному регулюванні медичної сфери зокрема. Так, проблемними питаннями в цьому напрямі займалися такі провідні українські науковці як К. Ващенко, Н. Гончарук, Н. Грицяк, В. Луговий, М. Білинська, Д. Карамишев та ін.

Метою даної статті є дослідження нормативно-правового забезпечення та регуляторних можливостей реалізації механізму кадрового забезпечення в державному регулюванні медичної сфери в Україні.

Основними нормативно-правовими актами, які регламентують питання кадрового забезпечення системи охорони здоров'я України, є: Конституція України [1], Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [2]; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році» від 5 лютого 2020 р. № 65 [3] та ін.

Питання кадрової політики у вітчизняній сфері охорони здоров'я унормовані низкою українських та міжнародних нормативно-правових документів, зокрема:

Здоров'я-2020. Основи політики та стратегія (прийнято 62-ю сесією ЄРБ ВООЗ, Мальта, 2012 рік, резолюція БиИ / ЯС62/8);

Європейський план дій щодо зміцнення потенціалу та послуг громадського охорони здоров'я (прийнятий 62-ю сесією ЄрБ ВООЗ, Мальта, 2012 рік, резолюція БиК/ЯС62/ 12 Яєу.1);

Кадри і служби охорони здоров'я. Глобальна стратегія для розвитку кадрових ресурсів охорони здоров'я: трудові ресурси 2016-2030 р. (резолюція WHA 69.38);

Рішення 851/2004/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 р. про утворення Європейського центру з профілактики та контролю за захворюваннями;

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки (Розділ 22. Громадське здоров'я);

Коаліційна угода Верховної Ради України VIII скликання (розділ XVI. Реформа системи охорони здоров'я, включаючи громадську платформу 80+);

Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" (затверджена Указом Президента від 12 січня 2015 року № 5/2015) та ін. [4]

В умовах глобальних ризиків та загроз роль медичної сфери критично зростає. В державному регулюванні медичної сфери кадрове забезпечення спрямоване як на вирішення проблем в системі охорони здоров'я, так і на задоволення інтересів і потреб населення на місцевому рівні та в самому медичному закладі. Для системної організації відповідних процесів важливо забезпечувати медичний персонал відповідної кваліфікації, нормальні умови праці, стабільність зайнятості і справедливість оплати. Цікавим здається досвід США в унормуванні розробки законів, спрямованих на захист суспільного добробуту

Так, під наглядом Конгресу установи охорони здоров'я США розробляють закони, спрямовані на захист суспільного добробуту. Департамент охорони здоров'я та соціальних служб (англ. скорочено - HHS) контролює загальні питання охорони здоров'я та занепокоєння всіх американських громадян, проводячи ініціативи, що покращують охорону здоров'я та подальші медичні дослідження. У 2016 році місія HHS передбачала покращення результатів лікування пацієнтів та зменшення медичних витрат. Протягом усього часу HHS працював над досягненням цих цілей, підтримуючи різні нові закони. Як результат, наступні вісім законодавчих актів мали значний вплив на здоров'я в Америці [5].

Дієвим в державному регулюванні медичної сфери у США став Закон про поліпшення якості медичної допомоги (англ. скорочено - HCQIA), яким забезпечується імунітет для медичних працівників та установ під час проведення оцінок. Закон частково виник через рішення Верховного суду, яке передбачало зловживання процесом експертної перевірки лікаря. На сьогоднішній день HCQIA продовжує розвиватися, оскільки акт виникає в залах судових засідань, а судді виносять нові рішення. Законодавці прийняли закон, щоб захистити медичних працівників від позовів. HIPAA забороняє страховикам дискримінувати заявників полісів через проблеми зі здоров'ям. У деяких випадках, якщо страхова компанія відмовляє заявці працівника, особа може подати заявку на покриття поза звичайним періодом зарахування. Крім того, закон зберігає державні закони, які захищають страхові права працівників [5].

Кваліфіковані та досвідчені медичні працівники знають важливість найму першокласних працівників. Але на сьогоднішньому переповненому та конкурентоспроможному ринку охорони здоров'я ця робота важча як ніколи, і менеджери з питань охорони здоров'я мають багато роботи.

Щороку в медичній галузі створюються сотні тисяч робочих місць, і окрім таких пріоритетних витрат, як витрати на товари, догляд за пацієнтами, обладнання та технології, кадровий персонал охорони здоров'я припадає на одну з найдорожчих операцій, з якою менеджери та адміністратори охорони здоров'я повинні вирішити. Коли прогноз зайнятості в галузі охорони здоров'я зросте, не викликає сумнівів, що приплив кваліфікованих працівників у цій галузі не сповільниться. Менеджери з найму медичних послуг повинні мати справу із більшою кількістю претендентів та збільшенням обсягу роботи, яка потрібна для пошуку, співбесіди, інтеграції та збереження найвищих талантів в результаті високого попиту на ринку медичних послуг.

Хоча охорона здоров'я в цілому продовжує зростати, існують певні галузі, які зростають надзвичайно швидко. Автор публікації дослідив деякі з найбільш затребуваних галузей, де охорона здоров'я буде надзвичайно важливою протягом наступного десятиліття, серед них:

1. IT у галузі охорони здоров'я: реформа охорони здоров'я та широкомасштабний перехід до телемедицини та іншого цифрового обладнання обумовлює попит на медичних IT-працівників вже сьогодні в геометричній прогресії.

2. Асистенти лікарів: дефіцит лікарів первинної медичної допомоги означає, що багато медичних центрів у районах, що стикаються з цим дефіцитом, будуть використовувати асистентів лікарів для заповнення прогалин.

3. Зареєстровані медичні сестри - ще одна сфера, де не вистачає персоналу, - це сестринська справа. Щоб допомогти заповнити кадрові прогалини та зменшити перенапружені працівники та витрати на понаднормову роботу, кадровий персонал в галузі охорони здоров'я зосередиться на заповненні робочих місць.

4. Зв'язки з громадськістю в закладах охорони здоров'я - з привабливістю соціальних мереж, які поширюються на всі галузі, включаючи охорону здоров'я, багато великих та малих організацій бачать переваги зв'язку зі своїми пацієнтами, лікарями та іншими компаніями [6].

На рівні організації основним структурним підрозділом управління персоналом в Україні є відділ кадрів, на який покладаються функції наймання та звільнення працівників, а також підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу, й який не відповідає сьогодні завданням докорінної перебудови управління організацією. У практику діяльності кадрових служб дуже повільно впроваджуються наукові методи оцінки, розміщення та підготовки персоналу на основі результатів соціологічних та психологічних досліджень. Недостатнім є рівень організаційно-правової та психологічної культури працівників кадрових служб, значна частина яких не має відповідної освіти, тривалий час не підвищує своєї кваліфікації. На сьогодні відділи кадрів не методичними, інформаційними та координуючими центрами кадрової роботи.

Дослідження нормативно-правового забезпечення та регуляторних можливостей реалізації механізму кадрового забезпечення в державному регулюванні медичної сфери, а також теоретичних аспектів системи роботи з кадрами дозволив зробити наступні висновки. Концепція управління персоналом - система теоретично-методологічних поглядів на розуміння та визначення суті, змісту, цілей, завдань, критеріїв, принципів і методів управління персоналом і розробка механізмів їх реалізації в умовах конкретної організації. Загальна концепція конкретизується через кадрову політику та кадрову роботу.

Головними цілями кадрового забезпечення та діяльності кадрової служби в цьому контексті є:

- забезпечення організаційної структури складом персоналу працівників закладів охорони здоров'я (медичних і управлінських),

професійно підготовленим до виконання завдань, вартих перед галуззю охорони здоров'я в складних умовах глобальних викликів та загроз;

- раціональне управління професійним потенціалом персоналу - найважливішим і ціннішим капіталом організації;

- розробка організаційної структури, адекватної цілям і завданням;

- розробка і впровадження в практику роботи з персоналом системи і механізмів активізації його діяльності (мотивація, стимулювання, соціальний захист і ін.) [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році» від 5 лютого 2020 р. № 65 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2020-%D0%BF#Text

4. Васюк Н. О. Удосконалення кадрового забезпечення державного управління охороною здоров'я в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/Downloads/znpnadu_2015_2_5.pdf

5. Important Regulations in United States Health Care [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://online.regiscollege.edu/blog/8-important-regulations-united-states-health-care/
http://www.healthcarebusinesstech.com/healthcare-staffing/
HEALTHCARE STAFFING

6. Короленко В.В., Юрочко Т.П. Кадрова політика у сфері охорони здоров'я України в контексті європейської інтеграції. - К., 2018. - 96 с.

7. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами.– К.: Кондор, 2003. – 224с.

Задорожня Маргарита Павлівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Канцур Інна Григорівна,
к.е.н., доцент, доцент
кафедри менеджменту

СИСТЕМА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Формування реального місцевого самоврядування, яке б базувалося на принципах Європейської хартії місцевого самоврядування, – одне з найбільш важливих та складних завдань розбудови України як демократичної держави. Без реформування місцевого самоврядування, здійснення процесів децентралізації неможливо подолати негативні процеси в соціально-економічному та культурному розвитку територіальних громад і регіонів, забезпечити суттєве підвищення рівня та якості життя більшої частини громадян України. Лише зміна парадигми управління державою, послідовне проведення реформування місцевого самоврядування, територіальної організації влади в Україні, удосконалення наявної системи управління на місцях, розширення повноважень органів місцевого самоврядування сприятиме побудові місцевої влади на засадах демократії [1].

Вагомий внесок у дослідження організаційно-правових аспектів вивчення та застосування зарубіжного досвіду місцевого самоврядування, висвітлення його особливостей, проблем розподілу повноважень між інституціями державного, регіонального, місцевого рівнів у процесі децентралізації в різних аспектах зробили такі вчені, як М. Баймуратов, О. Батанов, І. Бутко, І. Грицяк, О. Ігнатенко, В. Князєв, В. Куйбіда, О. Лазор, О. Лебединська, В. Мамонова, Н. Нижник, М. Пухтинський, С. Телешун, А. Чемерис, Ю. Шаров, Ю. Шемчушенко, О. Яцунська та інші. Однак актуальним залишається питання визначення ключових напрямів формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Нагальною проблемою державотворення в Україні є створення більш раціональної та ефективної системи територіальної організації

публічної влади в державі, здатної гарантувати найвищу соціальну цінність людини, створити оптимальні умови для її розвитку, забезпечити комплексний і стабільний розвиток усіх територіальних утворень шляхом найповнішого використання їх потенціалу, удосконалення адміністративно-територіального устрою України шляхом створення відповідної до європейських стандартів територіальної і організаційної мережі органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2].

Система органів публічної влади має бути збалансованою, в ній неможливі елементи дублювання та домінування однієї управлінської структури над іншою. До повноважень державної влади мають бути віднесені повноваження, виконання яких пов'язане із інтересами населення України в цілому, а повноваження місцевого самоврядування повинні бути пов'язані з інтересами, спрямованими на безпосереднє забезпечення життєдіяльності територіальної громади. Виконання делегованих повноважень має в повному обсязі фінансуватися з державного бюджету, коли делегуються державні повноваження або у випадку делегування власних повноважень органів місцевого самоврядування, в порядку, передбаченому адміністративним договором [2].

Велику практичну цінність для вирішення цих питань в Україні має зарубіжний досвід, зокрема досвід, накопичений країнами Європи. У другій половині XX ст. в країнах Європи були проведені структурні, функціональні та організаційні реформи систем організації влади на місцях, які стосувалися різних територіальних рівнів управління. Наслідком таких реформ стало укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, скорочення числа місцевих органів влади. Ці процеси були спрямовані на формування самодостатності територіальної, демографічної і матеріально-фінансової бази для виконання повноважень і функцій.

Кожна європейська країна на підставі історичного, соціального, культурного, економічного розвитку створила власну модель місцевого самоврядування із самобутнім механізмом формування органів управління місцевими справами. Рада Європи виробила певні стандарти щодо організації й управління на місцях, що стало об'єднуючим чинником стосовно європейської моделі місцевого самоврядування. Приєднавшись до Європейської хартії, кожна держава зобов'язалась дотримуватися загальноєвропейських стандартів, але при цьому вона

має право сформувати національну модель самоврядування на основі власних потреб і традицій [3].

Однією з таких європейських країн є Франція, яка розробила дієздатну та ефективну модель місцевого самоврядування, сформувала правову базу з цих питань. Такий досвід є вкрай важливим для його аналізу на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування в Україні, коли в процесі реформ вибудовується нова модель місцевого самоврядування.

Територіальними самоврядними колективами Франції, що мають виборні органи самоврядування, є регіони, департаменти та комуни. Традиційно основною одиницею адміністративно-територіального поділу Франції є департамент. Для вирішення сучасних економічних і соціальних проблем департамент виявився неефективною малопотужною одиницею, тому регіони мають власний бюджет, розробляють власні плани економічного та соціального розвитку, а також облаштованості території і розвитку інфраструктури [4, с. 48].

Головним представницьким органом регіону у Франції є регіональна рада, члени якої обираються шляхом загальних і прямих виборів у пропорційній виборчій системі. Рада обирає голову, який одночасно є виконавчою владою регіону. Контроль за законністю рішень регіональної ради здійснює регіональний префект. Рішення регіональної ради до набуття ними чинності обов'язково подаються комісару республіки. Якщо він вважає таке рішення незаконним за формою чи суттю, то передає його на розгляд адміністративного суду, який і ухвалює рішення, тобто або визнає його незаконним, або приймає постанову про законність рішення регіональної ради [4].

На відміну від інших країн Європи, Іспанія розбудовувалася згори донизу. Перехід Іспанії до демократії був взірцем залагодження суперечностей між елітами основних партій. Як зазначає у своїй праці Костенюк Н., «Іспанія – це приклад того, як украй централізована держава, де управління з центру сприймалось як норма й панувало глибоке переконання, що таке управління є єдиною раціональною формою влади, змогла успішно запровадити децентралізацію. Вона обрала таку модель децентралізації, за якої ступінь самоврядування визначався самими регіонами, а не нав'язувався їм свавільно згори. Громади, що прагнули вищого рівня самоврядування з особливих соціальних, культурних і географічних причин, змогли його отримати [3].

Згідно з Комунальною конституцією Німеччини органами громади є представництво громади і бургомістр. Представництвом громади є представництво громадян як найвищий орган громади, який приймає рішення і виражає свою волю громадян. У містах він має назву представництва міста. Представництво громади компетентне в усіх важливих справах громади і слідкує за виконанням своїх рішень, якщо вони не делеговані головній комісії чи бургомістру згідно із законом, головним статутом чи рішенням представництва громади. Крім визначених законом завдань представництва громади, вагомими є справи політичного значення, справи, які мають економічний вплив, чи окремі рішення, які мають принципове значення для громади [5. с. 41].

У Німеччині муніципальна взаємодія відбувається відповідно до приписів закону про муніципальне співробітництво та порядку управління спільнотою. Співробітництво на місцевому рівні поширюється: на спільне забезпечення питною водою, очищення стічної води, збирання сміття; спільні шкільні установи; спільні лікарні; установи з проблем міграційних потоків; установи з питань роботи з молоддю, дитячими садками; організація руху, а в міжсезонні періоди і муніципальний нагляд за транспортними потоками [5, с. 42].

Швеція разом із Норвегією та Данією проводять експеримент щодо розширення меж місцевої автономії під назвою «вільне місцеве управління». Метою цього експерименту, який є частиною загальної програми із розвитку і перетворення публічного сектору в цілому, є перевірка на практиці різних способів активізації діяльності органів місцевого управління, максимального врахування місцевих умов, а також надання великих можливостей представникам місцевих співтовариств та місцевих органів влади впливати на місцеву політику [6].

У багатьох державах проблему формування належної матеріальної основи місцевого самоврядування передбачається вирішувати не через укрупнення комун, а через розвиток співробітництва і взаємодії між окремими комунами (кооперативний підхід). Таке співробітництво звичайно здійснюється шляхом укладання контрактних угод щодо надання послуг і спільної діяльності в певних видах діяльності між різними органами і рівнями місцевої влади [7].

Таким чином, варто зауважити, що зазначені вище підходи до територіальної організації влади в зарубіжних країнах свідчать про унікальність розвитку окремої країни. Використовуючи досвід зарубіжних країн при формуванні власної моделі, необхідно враховувати

національні умови організації та діяльності органів місцевого самоврядування, особливості економічного та політичного розвитку конкретної країни з метою демократизації і трансформації суспільства, переходу до інститутів, заснованих на ініціативі та відповідальності окремої людини та громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крегул Ю., Батрименко В. Реформування місцевого самоврядування в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2016. № 1. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/uazt_2016_1_4.pdf

2. Мінаєва І. М. Форми взаємодії органів публічної влади на місцевому рівні. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/DeBu_2010_1_33%20.pdf

3. Костенюк Н. Основні напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні на основі зарубіжного досвіду. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2018, вип. 2(37). URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/dums_2018_2_22.pdf

4. Петришина М.О. Зарубіжний досвід реформування місцевого самоврядування: на прикладі Франції та Польщі. *Молодий вчений*. 2016. № 1, ч. 2. С. 47-51.

5. Сорочан В. Місцеве самоврядування у ФРН. *Матеріали міжнародної конференції «Політична праксеологія: безпека, технології, комунікації»* / за ред. В. Бебика. Київ: ВАПН, 2016. 120 с. С. 40-42.

6. Архипенко І. Зарубіжний досвід децентралізації влади: уроки для України. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2018, вип. 4(39). URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/dums_2018_4_4.pdf

7. Бугай С. М., Жовнірчик Я. Ф., Слівак А. Є. До питання про вдосконалення територіальної організації місцевого самоврядування. *НТІ*. 2011. №1. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/NTI_2011_1_8.pdf

Ковда Наталя Іванівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Гусятинський
Микола Володимирович,
к.т.н, доцент, завідувач
кафедри менеджменту

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. В статті розкрито поняття управління земельними ресурсами територіальних громад в умовах децентралізації влади. Розглянуто проблеми управління земельними ресурсами в умовах децентралізації в Україні.

Ключові слова: управління земельними ресурсами, децентралізація, територіальні громади, земельні ресурси, територія.

Вступ. Управління земельними ресурсами завжди було актуальним питанням, оскільки земля є основою будь-якого виробництва та діяльності на місцевому, регіональному та національному рівнях [1, с. 57]. В сучасних умовах управління земельними ресурсами є ключовою проблемою земельної реформи, яка до сьогодні не знайшла остаточного вирішення. Це, у свою чергу, пов'язане з вирішенням питання про напрями ефективного використання земельних ресурсів в умовах децентралізації. Одним із основних завдань реформи децентралізації є посилення ролі територіальних громад із наданням їм права самим розпоряджатися землями, котрі перебувають як у межах населених пунктів, так і поза ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст поняття управління земельними ресурсами розглядали такі вітчизняні науковці як І. Бистряков, Д. Добряк, С. Осипчук, А. Сохнич. Дослідження питань управління земельними ресурсами в процесі децентралізації влади в Україні досліджувалися такими авторами, як В. Горлачук, О. Костишин, О. Проніна, А. Третьяк та інші.

Мета статті полягає у визначені проблемних питань управління земельними ресурсами в умовах децентралізації в Україні та рекомендацій щодо посилення ролі управління земельними ресурсами новоствореними громадами в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Земельні ресурси – це не просто територія, на якій проживає населення та проводиться розмежування адміністративного устрою країни, а й насамперед це економічні ресурси (сільськогосподарські землі, ліси, мінеральні родовища). Однією з властивостей цих ресурсів є їх вичерпність, тому раціональне їх використання є запорукою економічного добробуту кожної країни [2, с. 5]. Основна мета управління земельними ресурсами полягає в забезпеченні потреб суспільства, що задовольняються на основі використання властивостей землі. Мета відображає перспективний стан земельних ресурсів і процесу їх використання [3, с. 122].

Для України ефективне державне управління земельними ресурсами є важливим. Оскільки земля тривалий час не розглядалася як чинник економічного зростання та добробуту громадян, а основні засади державної політики були спрямовані на недопущення продажу землі. Земля як об’єкт державного регулювання залишається не достатньо визначеною у правовому змісті. Також не вироблено засад з ефективного управління в сфері земельних відносин. Механізми державного регулювання земельних відносин, що використовуються органами місцевого самоврядування України певною мірою не забезпечують повноцінного включення землі до повного економічного обігу, а також переходу її у власність господарюючих суб’єктів. Через це покращити роботу цих органів в сучасних умовах не можна без запровадження виваженої державної політики у зазначеній сфері, без застосування гнучкої системи економічних та адміністративних методів впливу земельних власників та землекористувачів, які мають вплив на рівень ефективності використання відповідних земельних ресурсів [4, с. 806].

В умовах здійснення реформи, спрямованої на розвиток земельних відносин в Україні, визначено заходи з децентралізації владних повноважень у земельних відносинах, а саме: розпорядження землями сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів перейде до територіальних громад; власність на землі перейде об’єднаним громадам; контроль за використання землі здійснює Держгеокадастр. Децентралізація має на меті створення такого механізму державного устрою, який би дозволяв вирішувати усі важливі питання на місцях за активної участі жителів без зайвого втручання органів виконавчої влади. Початок децентралізації в Україні стикається з багатьма головними проблемами. Одна з них – недостатня кількість

фінансових ресурсів, якими володіють територіальні громади в їх розпорядженні. Ця проблема ставить під сумнів ефективність територіальних і адміністративна реформа в країні і потребує вирішення в короткостроковій перспективі. На основі висновків USAID та Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад можна визначити наступні проблеми землеустрою територіальних громад в країні: невизначені межі території громади; неможливість розпоряджатися землею поза межами населених пунктів; недоплата доходів місцевих бюджетів від плати за землю; неможливість складати плани через недостатню інформацію про земельні ресурси; забруднення земель; відмова у задоволенні потреб громадян у земельних ділянках; резервування перспективних територій для розвитку громади; незаконне використання лісів тощо [5, с. 186].

Реформа територіальної організації влади в Україні є надзвичайно відповідальним завданням, яке, незважаючи на свою складність, має бути реалізоване вже найближчим часом. Урахування запропонованих підходів під час формування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня за вдосконалення земельного законодавства дасть змогу спростити відповідні адміністративні процедури та мінімізувати кількість потенційних конфліктів у процесі управління територіями та розвитком територіальних громад.

Висновки та пропозиції. Викладене вище дає підстави для висновку, що результати реформи децентралізації у 2015-2020 рр. щодо перспектив на 2021 р. дають підстави стверджувати, що реформа відбувається не так успішно, як це декларують офіційні органи. Реформа територіальної організації влади в Україні залишається стратегічним державним завданням. Для роботи новостворених громад необхідно передати повноваження органам місцевого самоврядування з розпорядження земельними ресурсами державної власності з одночасним посиленням державного контролю над використанням та охороною земель. Прийняття якісно нового, комплексного та сучасного законодавчого акту, що регулюватиме процес управління земельними ресурсами об’єднаними територіальними громадами, дозволить спростити відповідні адміністративні процедури та мінімізувати кількість потенційних конфліктів у процесі управління територіями, а також вибудувати на місцях центри прийняття ефективних рішень [6, с. 123].

Для вирішення проблеми удосконалення управління земельними ресурсами на місцевому рівні потрібно: утворювати перспективи

вибору інвесторами земельних ділянок для їх економічної діяльності; реалізувати відкриту і прогнозовану земельну та інфраструктурну політику; забезпечити законодавчу відповідність і стабільність у сфері земельних відносин та платежів за землю; утворювати сумісні з інвесторами товариства за участю місцевих органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горлачук В.В., Клименко О.В. Управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізації // Агросвіт. №20, 2019. С. 56–63.

2. Данкевич В.Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: [монографія]. Житомир: О.О. Євенок, 2017. 392 с.

3. Проніні О.В. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації / Держава та регіони // Серія: Державне управління. 2016. №1(53). С. 122–125.

4. Мазур К.В., Костюк В.І. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації / Молодий вчений. № 4 (56). 2018. С. 806–809.

5. Chornolutskyi V., Railian A. Place of public authorities in the land resource management system in the conditions of decentralization. Efficiency of public administration. 2020. Issue 1 (62). vol. 1. PP. 184–200.

6. Таратула Р.Б., Ковтуняк І.П. Теоретичні аспекти управління земельними ресурсами територіальних громад / Науковий вісник Ужгородського національного університету // Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип.16, Ч.2. 2017. С. 121–124.

Ковда Наталя Іванівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Гусятинський
Микола Володимирович,
к.т.н, доцент, завідувач
кафедри менеджменту

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

У статті розглянуто правові засади регулювання механізму публічного управління у сфері реалізації земельної реформи. Наведено сучасний стан правового забезпечення. Виділено проблемні аспекти механізму публічного управління в розрізі земельної реформи. Надано рекомендації, щодо вдосконалення правової бази та, як наслідок, механізмів публічного управління, шляхом залучення іноземного досвіду.

Ключові слова: *земельна реформа; публічне управління; механізми державного управління; правове регулювання.*

Постановка проблеми. Останні роки для держави ознаменовані реформами в багатьох сферах життя: освіті, медицині, роботі правоохоронних органів, судовій владі тощо. Проведення виважених та ефективних заходів із реформування земельних правовідносин має особливе значення для нашої країни, оскільки майбутнє української економіки передусім пов’язано з розвитком аграрного сектору та його експортного потенціалу завдяки найбільшим запасам чорноземів в Європі.

Нині питання завершення земельної реформи, тобто відкриття ринку землі, активно обговорюється як у суспільстві, так і на державному рівні. Дискусія має гострий характер, оскільки для українського суспільства земельне питання на ментальному рівні є ключовим і дуже болючим. Саме формування ефективного правового механізму, який являє собою сукупність правових норм, прийнятих у державі, є важливим для врегулювання земельних відносини сьогодні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Визначенню понять «механізм управління», «механізм публічного управління»,

«державне регулювання» тривалий час присвячували свої роботи як закордонні, так і вітчизняні науковці: В. Авер'янов, О. Амосов, Г. Атаманчук, І. Варзар, Ю. Журавльова, В. Говоруха, С. Домбровська, Я. Кляйнер, В. Князєв, В. Коваленко, В. Корженко, С. Кравченко, І. Кривенко, М. Лесечко, В. Малиновський, А. Михненко, В. Олуйко, Н. Нижник, Л. Паращенко, О. Поступна, Л. Приходченко, Р. Рудницька, О. Радченко, О. Сидорчук, О. Стельмах, Ю. Сурмін, Ю. Тихомиров, О. Федорчак.

Особливості формування й напрями розвитку механізмів державного управління у сфері земельних відносин досліджували І. Бистряков, Ю. Білик, Д. Гнаткович, О. Гуторов, А. Даниленко, Б. Данилишин, О. Дацій, Д. Добряк, С. Дорогунцов, О. Євграфов, П. Казьмір, М. Корецький, М. Латинін та інші.

Мета статті – дослідити проблеми публічного управління в розрізі реалізації земельної реформи.

Виклад основного матеріалу. Реформування системи державного регулювання земельних відносин почалось у 1990 році, з прийняттям Постанови Верховної Ради Української РСР «Про земельну реформу» №563-XII від 18 грудня 1990 року. Згідно з Постановою, земельна реформа визначалась як складова частина економічної реформи, здійснюваної в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин. Завданням цієї реформи було здійснення перерозподілу земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також у користування підприємствам, установам і організаціям із метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатоукладної економіки, раціонального використання та охорони земель. За першою редакцією Земельного кодексу України №561-XII від 18 грудня 1990 року було започатковано перехід до ринкових відносин [1].

У 1992 році було прийнято Закон України «Про форми власності на землю» №2073-XII від 30 січня 1992 року, ним було закріплено такі форми власності на землю: державну, колективну та приватну, всі форми власності стали рівноправними. З виданням Указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» №720/95 від 8 серпня 1995 року, було здійснено реалізацію невідкладних заходів щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва. Передбачався порядок проведення

розпаювання земельних ресурсів та їхньої передачі у власність. Згодом було прийнято нову редакцію Земельного кодексу України №2768-III від 25 жовтня 2001 року (далі – ЗКУ), який діє і нині. Відповідно до нього низка законодавчих документів окреслювала основні етапи та принципи держав-ного регулювання земельних відносин. Відповідно до ЗКУ введено мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення до 1 січня 2005 року, пізніше його дію продовжили. У 2011 році законодавці подавали до розгляду законопроєкт «Про ринок земель» 9001-д від 7 грудня 2011 року, проте у 2012 році його відхилили та зняли з розгляду. Законопроєктом 9001-д передбачалося впровадження земельної реформи та запровадження ринку землі на початок 2013 року. Цим законопроєктом передбачалось зняття мораторію щодо ринкового обороту земель сільськогосподарського призначення та заборона продажу землі іноземцям і створення Державного земельного банку. Але теж дійти згоди щодо майбутньої реформи не вдалось, і відтоді майже двадцять років жодна влада не брала на себе відповідальність за введення ринку землі сільськогосподарського призначення, оскільки не було загальної стратегії та бачення земельної реформи [1].

Загалом, не було досягнуто згоди за всіма спірними та чутливими питаннями, найгостріші з них – гранична кількість земель у володінні однієї фізичної особи, дозвіл на володіння землями юридичних осіб, питання допуску іноземних фізичних та юридичних осіб, а також можливість застави земель сільськогосподарського призначення.

31 березня 2020 року Верховна Рада України ухвалила у другому читанні Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» №552-IX, яким вводиться ринок землі з 1 липня 2021 року. «Згідно з новою редакцією статті 130 ЗКУ набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть: а) громадяни України; б) юридичні особи України; в) територіальні громади; г) держава. Іноземним особам заборонено купувати або отримувати у власність сільськогосподарську землю до вирішення цього питання на референдумі. Граничну площу земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності громадянина визначили до десяти тисяч гектарів. Продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності забороняється. Законом встановлено, що до 1 січня

2024 року громадяни України можуть набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення загальною площею до 100 га» [5].

Основною причиною недостатньої ефективності земельних відносин та землекористування в Україні є нераціонально побудована система державного управління земельними ресурсами, якій притаманні [3]:

- неузгодженість, непослідовність і суперечливість рішень дій різних виконавчих органів влади;
- дуалізм повноважень та функцій у різних установах;
- надмірна концентрація функцій управління на вищих рівнях виконавчої влади;
- відсутність належного механізму контролю за процесами земельних відносин та землекористування;
- корупція.

Щодо наявної системи розподілення функцій і повноважень по регулюванню земельних відносин між органами державної влади та місцевого само(врядування, то спостерігається їх дублювання, яке заважає прийняттю ефективних управлінських рішень, призводить до бюрократії та корупції. Тому важливим напрямом реформування земельних відносин є перерозподіл повноважень та функцій міністерств і відомств в частині регулювання земель(них відносин, в тому числі їх децентралізація та де(концентрація.

Вагомою проблемою виступає також відсутність належного механізму адміністрування плати за землю, який не враховує її реальну вартість. Наразі земельний податок, з точки зору його фіскального потенціалу, не в повній мірі реалізується, що позначається на надходженнях до бюджетів. У цьому аспекті також варто ви(рішити питання стосовно необхідності визначення не тільки реальної вартості земель, а й контролю за використанням особливо цінних земель сільськогосподарського призначення, розташованих на чорноземах та ґрунтах чорноземного типу [4].

Вважаємо, що за органами органам виконавчої влади повинні залишатися регуляторні функції щодо землекористування та земельних відносин, а контрольні функції повинні здійснюватися окремим незалежним підрозділом. Також у цьому напрямі за принципом субсидіарності необхідно надати дієві повноваження органам місцевого самоврядування. Крім того, необхідно запровадити ефективний

механізм адміністративної, фінансової та кримінальної відповідальності за порушення земельного законодавства.

Важливою проблемою також є відсутність дієвого законодавчого механізму охорони земель сільськогосподарського призначення з родючими ґрунтами. В той час, як Конституція України визначає землю національним багатством України, а якість українських ґрунтів є дуже високою, наявне законодавство та підзаконні акти належних заходів, спрямованих на охорону землі не передбачають, що ставить під загрозу стратегічні перспективи розвитку сільського господарства в Україні.

Висновки. Україна переживає активну фазу земельної реформи, одним із важливих завдань якої є формування ринку земель. Діяльність держави у межах проведення реформування складається, зокрема, з державного регулювання.

Необхідне формування нормативно-правової бази з урахуванням міжнародного досвіду, а саме: визначення чітких правил і критеріїв, інструкцій і методики відбору суб'єктів обігу сільськогосподарських земель, таких як: кваліфікаційних вимог (професійна компетентність і досвід роботи в АПК), оптимізації розмірів господарських структур, законодавче обмеження допустимих площ, які можуть бути в оренді або у власності фізичних та юридичних осіб, посилення юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства та умов землекористування, для прикладу, можна взяти досвід Франції або Польщі, в яких відслідковуються всі порушення уповноваженими державними органами.

Парадигма економічного інституціоналізму, особливо в аграрній та земельній сферах враховує історичні умови розвитку, ментальність та традиційну систему цінностей і орієнтацій населення. Сучасний стан розвитку територій вимагає завершення земельної, аграрної адміністративно-територіальної та бюджетної реформ, регуляторного інституціонального втручання держави в економічний оборот земель сільськогосподарського призначення, на принципах соціальної збалансованості та землевпорядних вимог формування землекористування, розробленої системи обмежень на ринку земель і формування стимулюючих правових норм для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боклаг В.А. Формування та розвиток державної політики у сфері державного управління земельними ресурсами в Україні: автореф.дис…докт.держ.упр.: 25.00.02. *Класичний приватний університет.* Запоріжжя, 2015.

2. Голобородько Я. Земельна реформа: зарубіжний досвід. *Аграрна газета.* URL: : http://www.agrarnagazeta.com.ua/zemelna_reforma_zarubizhniy_dosvid.html

3. Добряк Д.С. Сучасний стан земельної реформи та перспективи розвитку земельних відносин в Україні. *Землевпорядний вісник.* 2015. №4. URL: http://zemvisnuk.com.ua/news/avtoritetna-dumka.

4. Краснопольський Я. Реформування земельних питань створить фундаментальні засади для відкриття прозорого ринку сільгосп земель. *Міністерство аграрної політики та продовольства* URL: http://minagro.gov.ua/node/20600.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31 березня 2020 р. №552-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-IX

6. Юрченко І.В. Регулювання ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення: досвід Польщі. Економіка АПК. 2018. № 4. С. 88–94

Кравченко Віталій Іванович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Халецька Аліна Анатоліївна,
д.н.держ.упр., професор

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ

В даній статті досліджено питання формування іміджу закладів охорони здоров'я та зв'язків з громадськістю медичної сфери в Україні.

This article examines the formation of the image of health care institutions and public relations in the medical sphere in Ukraine.

Ключові слова: *імідж, зв'язкі з громадськістю, медична сфера.*

Keywords: *image, public relations, medical field.*

Аналіз останніх публікацій дозволяє визначити питання формування іміджу державної установи медичної сфери в Україні. Так, дослідженням проблемних питань в цьому напрямі займалися такі провідні українські науковці як Апанасенко Г.Л., Білинська М.М., Жаліло Л.І., Карамишев Д.В., Лобас В.М., Мартинюк О.І., Солоненко І.М., Радиш Я.Ф., Рожкова І.В., Хожило І.І., Черниш О.І., Шаптала О.С., Шелихов П.В. та ін.

Метою даної статті є дослідження питанm формування іміджу закладів охорони здоров'я та зв'язків з громадськістю медичної сфери в Україні.

При написанні статті автором застосовано комплексний підхід, що надало можливості системно розглянути поставлену проблематику, загальнонаукові та спеціальні *методи наукових досліджень*. Інформаційною та фактологічною базою для проведення аналізу стали офіційні джерела Міністерства охорони здоров'я, програми ВООЗ «Здоров'я для всіх в 21-му сторіччі», Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки, роботи вітчизняних і закордонних науковців, законодавчі акти, результати власних досліджень автора.

Програмними документами уряду в сфері охорони здоров'я визначено, що «трансформація системи охорони здоров'я стосується

кожного. Її мета – забезпечити всім громадянам України рівний доступ до якісних медичних послуг та перебудувати систему охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт» [1]. Різні рівні здоров'я є інтегральними категоріями, які характеризують здатність окремих груп людей до трудового процесу. Високопродуктивна праця вимагає від працівників значної міри соціально-трудової адаптації, досяжної тільки за умови збереження здоров'я, що дозволяє реалізувати свої професійно-кваліфікаційні, ціннісно-мотиваційні спрямування у сфері праці. У зв'язку з цим збереження здоров'я працівників і продовження їх професійного довголіття виступає одним з найважливіших пріоритетів національної соціально-економічної політики, орієнтиром в ухваленні управлінських рішень, детермінантою ефективності державного управління. На цьому наголосив Президент України у своєму Посланні до Верховної Ради, в якому поряд з суттєвим поліпшенням функціонування системи охорони здоров'я поставив завдання запровадження стимулів для здорового способу життя населення та належних умов праці [2].

Ключовими змінами, що передбачені трансформацією системи охорони здоров'я стають:

- впровадження державного гарантованого пакета медичної допомоги;
- єдиний національний закупник медичних послуг;
- запровадження принципу «гроші ходять за пацієнтом»;
- автономізація постачальників медичної допомоги;
- запровадження системи e-Health;
- програма «Доступні ліки».

Сьогодні уряду багато проблем економічного життя суспільства слід оцінювати й вирішувати по-новому, тому проблемні питання зв'язків з громадськістю медичної сфери в Україні набувать актуальності і потребують сучасних підходів до їх розв'язання.

У цьому дослідженні розглядається роль зв'язків з громадськістю для створення іміджу в медичних послугах. Лікарні вимагають діяльності зі зв'язків з громадськістю, щоб відрізняти їх від конкурентів, забезпечувати двосторонній зв'язок між суспільством та лікарнею та сприяти створенню міцного іміджу та культури лікарні [3]. Імідж державної установи медичної сфери орієнтований на реалізацію трьох основних функцій:

– полегшити населенню сприйняття інформації про державну установу;

– забезпечити режим найбільшого сприяння при сприйнятті інформації про державну установу;

– підготувати ґрунт для формування установок щодо позитивного ставлення до державної установи [4].

Невід'ємним атрибутом будь-якої іміджевої системи є структура. На думку С. Колоска [4], «структура іміджу органу державного управління включає вісім компонентів (складових): 1. Діловий імідж організації - це уявлення про організацію як суб'єкта ділової активності. Як складові ділового іміджу організації виступають повнота і своєчасність наданих послуг громадянину. 2. Імідж працівників включає уявлення про стиль життя, суспільний статус і деякі особистісні (психологічні) характеристики. 3. Внутрішній імідж організації - це уявлення співробітників про свою організацію. Основними детермінантами внутрішнього іміджу є культура організації і соціально-психологічний клімат. 4. Імідж керівника або основних керівників організації включає уявлення про можливості, ціннісні орієнтації, психологічні характеристики і зовнішність керівників. 5. Імідж персоналу - це збірне, узагальнене уявлення про персонал, що розкриває найбільш характерні для нього риси. Фахова компетентність включає: мобільність (швидкість і якість обслуговування); акуратність у виконанні посадових обов'язків; точність виконання роботи; інформованість (готовність надати консультацію чи довідку з приводу будь-якого проблемного питання); висококваліфіковану фахову підготовку; культуру спілкування: комунікабельність (приязність у спілкуванні, успіх), слушність усних виступів; соціально-психологічні характеристики співробітників, а також їх соціально-демографічні й фізичні дані: вік, стать, наявність/відсутність фізичних вад. 6. Візуальний імідж організації - це уявлення про організацію, субстратом якого є зорові відчуття, що фіксують інформацію про інтер'єр офісу, приймальню керівника, кабінет, символіку організації. 7. Соціальний імідж організації - це уявлення широкої громадськості про соціальні цілі й роль організації в економічному, соціальному і культурному житті громадськості. 8. Імідж послуги - це уявлення людей стосовно особливих характеристик, якими є ці послуги» [4].

До основних складових іміджу державної установи медичної сфери відносяться:

муніципальні (громадські) послуги - надаються державною установою територіальній громаді, окремим громадянам з метою

задоволення їх потреб та виключно в межах компетенції органів місцевого самоврядування,

управлінські послуги - передбачені законом як розпорядча діяльність уповноважених органів (органів виконавчої влади та місцевого самоврядування), що здійснюються за ініціативою фізичних та юридичних осіб і спрямована на реалізацію їх прав, свобод та інтересів, передбачених законом [5].

Проаналізуємо змістовну та управлінську складову зв'язків з громадськістю у галузі охорони здоров'я. Охорона здоров'я є однією з найбільших галузей зв'язків із громадськістю, і вона охоплює низку секторів, включаючи біотехнологію, фармацевтику, здоров'я тварин, вакцини, медичні технології та постачальників медичних послуг. З огляду на те, що охорона здоров'я постійно розвивається, зв'язки з громадськістю виявляються потрібними зараз як ніколи. Люди, які працюють у сфері зв'язків із громадськістю, спеціалізуються на роботі з внутрішніми та зовнішніми комунікаціями для медичних компаній, починаючи від сприяння просуванню продуктів, що покращують якість життя, і до того, щоб допомогти клієнтам зорієнтуватися в деяких світових дилемах, таких як СНІД у нерозвинених країнах або управління витратами в розвинених країнах. Розглянемо, як використовують можливості звязків з громадськістю в розвинених країнах, де в структурі закладів охорони здоровя є окремі підрозділи з функціями формування іміджу.

Для адаптації до швидких темпів наукових та медичних досягнень PR-відділи зорієнтовані на пошук талантів серед професіоналів, складання угод з провідними спеціалістами, докторами медицини та медичними сестрами. Головною причиною цього є також головна роль PR в галузі охорони здоров'я – це спілкування, дієві комунікації. Зв'язки з громадськістю в галузі охорони здоров'я складаються з чотирьох ключових ролей:

Комунікація:

Індустрія охорони здоров'я має кілька цільових аудиторій, до яких потрібно звертатись, і кожна аудиторія вимагає індивідуальних повідомлень, які підкреслюють важливість для них у різних тонах та різному використанні мови. Наприклад, у спілкуванні з клієнтами/споживачами щодо певних продуктів основна увага повинна бути зосереджена на можливості кращого та здоровішого життя, яке пропонує товар, з іншого боку, при спілкуванні з лікарями акцент

повинен бути зроблений на простоті використання, дотриманні пацієнтами чи можливих проблемах.

Побудова бренду:

Репутація вирішує долю кожної компанії, включаючи охорону здоров'я, і вона складається з іміджу, який організація створює для себе, та громадської думки цієї організації та її роботи. Одним з головних факторів громадської думки є ЗМІ. ЗМІ є життєво важливими для впізнаваної присутності організації завдяки позитивній рекламі (такі як статті, огляди, заяви та інтерв'ю), тому важливо забезпечити добрі стосунки з медіапрофесіоналами, створення сильного бренду, який повинен підтримувати інтерес споживачів та відповідати конкуренції в сфері охорони здоров'я.

Консультанти та експерти:

Через постійні зміни та інноваційні досягнення в галузі охорони здоров'я зростає ризик потенційної кризи. Тому зв'язки з громадськістю пропонують незалежну експертизу та бачення перспективи на основі різних поглядів на проблеми та їх вирішення під час кризи. Цей більш об'єктивний і дуже часто креативний погляд може також допомогти в повсякденних рекомендаціях та порадах для більш ефективного ділового спілкування.

Мережа і побудова довіри:

Створюючи міцний бренд та поширюючи повідомлення та інформацію, що вимагає цільова аудиторія, в медичній сфері організації залучають нових клієнтів, підтримуючи добрі стосунки зі старими клієнтами та живлячи довіру, яка їх формує. Відносини з клієнтами, як і всі завдання зі зв'язків з громадськістю, вимагають стратегій, які повинні бути інтегровані з підрозділами маркетингу та управління в організації. Якщо все правильно зробити, ці стратегії можуть зайняти багато часу та думок, але коштують зусиль. Вони можуть покращити бренд, призвести до більшого висвітлення у ЗМІ та створення попиту, що в підсумку призведе до отримання більших ефектів, як економічних, так і соціальних.

Формування іміджу - це творча, стрімка індустрія, що розвивається у багатьох різних галузях промисловості, від музики та спорту до політики та дипломатії. Зв'язки з громадськістю у сфері охорони здоров'я - одна з найцікавіших та найвигідніших сфер PR-індустрії у більшості країн світу. Незважаючи на те, що це може бути стресом під час великих навантажень або непередбачених обставин,

що призводять до збільшення тривалості робочого часу, кар'єра в медичному закладі може запропонувати безмежні можливості, оскільки охорона здоров'я є однією з найбільших галузей зв'язків з громадськістю, і вона охоплює ряд секторів. Звичайно, щоб мати змогу вирішувати всі PR-завдання та ключові ролі PR в галузі охорони здоров'я, потрібно володіти певним набором навичок (навички спілкування: письмо та соціальні медіа, дослідницькі навички, міжнародна перспектива, управління часом та творче мислення) та для управлінців було б також корисно мати досвід, відповідну кваліфікацію або ступінь у галузі охорони здоров'я.

Таким чином, формування іміджу державної установи - організована сукупність операцій, що дозволяють упорядковувати соціально значиму (у тому числі управлінську) діяльність, а також розв'язувати й регулювати певні проблемні суспільні відносини, забезпечувати розвиток соціальної системи шляхом рішення часткових і загальних завдань, що й належить до сфери діяльності такого соціального інституту, як держава й відповідно може бути механізмом публічного управління. Така технологія алгоритмізує діяльність і тому може бути багаторазово застосована, тиражована для вирішення певних завдань [6]. Формування іміджу державної установи медичної сфери в Україні - важкий шлях, але результати коштують зусиль. Здоров'я - це найважливіше, і допомагаючи людям зрозуміти, як зробити своє життя кращим, простішим, здоровішим чи щасливішим (або допомогти медичним працівникам легко спілкуватися з пацієнтами/клієнтами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кий-Кокарєва В.Г. Здоровий спосіб життя як важливий напрям соціальної політики держави / В.Г. Кий-Кокарєва // Матеріали наук.-практ. конф. «Філософські проблеми людини». – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – С. 94-97.

2. Реформа системи охорони здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya

3. Role of Public Relations in Healthcare Industry [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://preportdotinfo.wordpress.com/2018/03/09/role-of-public-relations-in-healthcare-industry/#:~:text=People%20working%20in%20healthcare%20public,cost%20management%20in%20developed%20countries

4. Кий-Кокарєва В.Г. Здоров'я працездатного населення як об'єкт державної політики / В.Г. Кий-Кокарєва // Менеджер. – 2011. – № 2 (56). – С. 171-175.

5. Халецька А.А. Довідник «Основні засади діяльності прес-служб органів державної влади та місцевого самоврядування: світовий та український досвід»: кол.авт. – Друге видання, виправлене та доповнене. – Донецьк, 2012. – 185 с.

6. Формування позитивного іміджу органів влади через підвищення якості надання адміністративних та соціальних послуг : наук. розробка / авт. кол. : С. М. Серьогін, В. В. Лола, І. І. Хожило та ін. ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. - К. : НАДУ, 2009. - 32 с.

7. Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М., Фоміцька Н.В. Публічне адміністрування в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової. Харьків: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2011. 306 с.

Лагодна Наталія Анатоліївна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Самойлова Ірина Іванівна,
к.держ.упр., доцент, доцент кафедри менеджменту

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ

***Анотація**. В статті висвітлено важливість екологічної безпеки та запропоновано напрями удосконаленні системи державного управління екологічною безпекою в Україні.*

***Ключові слова:** екологічна безпека, механізм управління, екологічна політика, екологічне управління, державне регулювання, система.*

***Annotation.** The article highlights the importance of environmental safety and suggests ways to improve the system of public management of environmental safety in Ukraine.*

***Keywords:** ecological safety, management mechanism, ecological policy, ecological management, state regulation, system.*

Вступ. Забезпечення екологічної безпеки є одним із ключових завдань національної політики, важливим чинником успішного розвитку будь-якої країни. Сучасний етап розвитку суспільства, характеризується різким погіршенням стану навколишнього природного середовища, що змушує більшість держав, у тому числі і Україну зважати на проблеми екології і необхідність їх вирішення. При цьому особлива роль відводиться екологічній безпеці як фактору стабільного розвитку суспільства та забезпечення конкурентоспроможності економіки України на світовому ринку [1, с. 26].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічна безпека та питання управління нею розкриті в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема в роботах І. Бистрякова, Б. Данілішина, О. Заржицького, Т. Іванової, Р. Кромера, І. Синякевича, Є. Хлобистова тощо.

Мета статті полягає у висвітленні важливості екологічної безпеки та в удосконаленні системи державного управління екологічною безпекою в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проблема економічної безпеки є предметом розгляду однієї з найактуальніших проблем у сучасному світі.

Екологічна безпека – це комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на забезпечення відповідності природоохоронної діяльності підприємства нормативним вимогам.

Українські державні установи, неурядові організації та міжнародні організації робили ряд спроб по оцінці стану навколишнього середовища України та визначенню найважливіших екологічних проблем. В сучасних умовах в Україні виявлено такі найбільш гострі екологічні проблемами: забруднення повітря в містах у зв'язку з викидами від автотранспорту, опалювальних систем, об'єктів енергетики та промислових підприємств; низька якість питної води, яка все більше погіршується, та забруднення водних ресурсів; деградація цінних наземних і водних екосистем; збільшення втрати лісів в внаслідок пожеж, що викликають великі економічні і соціальні збитки; збільшення ризику екологічних катастроф та надзвичайних екологічних ситуацій в результаті руйнування державної інфраструктури та незадовільного утримання звалищ небезпечних відходів [2, с. 128].

Метою управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Ядром системи екологічної безпеки країни є система державного управління. Вона має забезпечувати задовільний стан довкілля у звичайному режимі та його ефективний моніторинг. Головною метою системи екологічної безпеки є попередження негативного впливу господарської діяльності відомств, підприємств, окремих юридичних і фізичних осіб на довкілля, а також моніторинг негативних тенденцій природних та техногенних змін навколишнього природного середовища і розвитку екологічної ситуації [3, с. 107].

В Україні існують суттєві недоліки в державному регулюванні екологічної безпеки як на державному, так і на регіональному рівнях. Як свідчить досвід сучасного розвитку багатьох держав світу, подолання екологічних проблем неможливе без виваженої державної

політики щодо управління екологічною безпекою. У системі управління економічною безпекою доцільно приділити увагу таким питанням, як: первинний екологічний аналіз; екологічна політика та екологізація підприємств; цілі та завдання забезпечення екологічної безпеки; стандартизація в галузі охорони навколишнього середовища з обов'язковою екологічною паспортизацією діючих підприємств; оцінка рівня екологічної безпеки підприємств; прогноз рівня екобезпеки в регіоні; оцінка ймовірності аварій та техногенних катастроф. Основою системи управління екологічною безпекою є механізм, що враховує організаційні, економічні та фінансові аспекти.

Досягнення головної мети процесу забезпечення безпеки, а саме поліпшення стану навколишнього природного середовища і ослаблення впливу факторів забруднення навколишнього середовища на здоров'я населення, здійснюється шляхом вдосконалення системи державного управління екологічною безпекою в Україні за наступними напрямами:

- реструктуризація промислового виробництва, виведення з експлуатації застарілих виробництв і устаткування, впровадження екологічно чистих технологій і виробництв;

- розширення участі громадськості у вирішенні проблем безпеки з використанням вітчизняного досвіду та підходів, які використовують у зарубіжних країнах

- розвиток правого поля щодо реалізації механізмів у системі регулювання екологічної безпеки;

- зміцнення інституційних засад державної системи регулювання екологічної безпеки;

- розвиток системи екологічного контролю та моніторингу, впровадження системи аналізу екологічної ситуації, прогнозування, планування і здійснення запобіжних заходів щодо ймовірних чинників шкідливого впливу на довкілля та здоров'я людей;

- впровадження регіональних, місцевих та об'єктних планів дій, програм з охорони довкілля та розвитку системи регулювання екологічної безпеки;

- розроблення дієвих механізмів інтеграції екологічної складової у стратегію та плани соціально-економічного розвитку;

- ефективне та безпечне поводження з відходами;

- реформування системи екологічного урядування;

- реформування системи державного природоохоронного контролю;

- розширення участі громадськості у вирішенні проблем безпеки з використанням вітчизняного досвіду та підходів, які використовують у зарубіжних країнах [4, с. 4].

Висновки та пропозиції. Розв'язання проблеми екологічної безпеки України сприятиме:

- створенню ефективної системи управління екологічною безпекою;
- побудові екологізованої економіки;
- формуванню екологічної свідомості людей;
- зниженню негативного впливу на довкілля;
- підвищенню інноваційно-інвестиційної привабливості підприємств та їх екологічного іміджу;
- підвищенню економічної ефективності інноваційних проектів із забезпечення екологічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Т.В. Формування стратегії екологічної безпеки в Україні // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія "Управління". Державне управління та місцеве самоврядування. 2012. №4. С. 26–32.

2. Прожога І.В., Абрамчук М.Ю., Кобушко І.М. Система управління забезпеченням екологічної безпеки: організаційні, економічні та фінансові аспекти // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. Серія: "Міжнародна та національна економічна безпека". 2015. №1(4). С. 127–133.

3. Фесянов П. Система державного регулювання екологічної безпеки: сучасний стан та напрями вдосконалення (на прикладі Рівненської області) // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. № 2. С. 106–114.

4. Самойлова І.І. Напрями вдосконалення системи державного управління екологічною безпекою в Україні // Державне управління:удосконалення та розвиток. 2018. №11. С. 1–5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/25.pdf

Луцак Анастасія Володимирівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Наумов Олександр Борисович,
д.е.н., професор, професор кафедри

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Державні закупівлі, з одного боку, складають основну частину державних витрат, з іншого, виступають основним фактором сталого розвитку економіки адже зростання обсягів і асортименту застосування державних замовлень служить фактором зростання сукупного попиту для підтримки і стимулювання національних виробників і регулювання галузевої структури регіональної економіки. Все це вимагає формування та становлення ефективних та прозорих засад публічного управління системою державних закупівель, що б дозволило, по-перше, мінімізувати витрати суспільства на виконання державою покладених на неї завдань, по-друге, знизити рівень корупції та зловживань під час функціонування системи державних закупівель.

В Україні на сьогодні відбувається активне впровадження та використання нових механізмів та інструментарію публічного управління, одним з яких виступає здійснення державних закупівель. З цією метою владою здійснено великий обсяг роботи з розробки законодавчої та нормативно-правової бази, створення відповідних торговельних площадок для здійснення державних закупівель, навчання та сертифікації державних службовців різного рівня з питань організації та проведення державних закупівель, тощо. Водночас, публічне управління системою державних закупівель в Україні ще перебуває лише на етапі становлення, що спричиняє різноманітні ризики та недоліки при проведенні державних закупівель. В-першу чергу це стосується місцевих органів влади, які не завжди володіють інформацію, достатніми ресурсами, вміннями та навичками з даного питання.

Важливість подальшого удосконалення публічного управління системою державних закупівель саме на регіональному та місцевому рівні спричинена триваючою в державі реформою децентралізації державної влади, а також негативним досвідом зарубіжних країн де

надмірно децентралізована система державних закупівель інколи ставала причиною неефективного функціонування даної системи та неефективного використання державних коштів. Таким чином, необхідно чітко усвідомлювати, що і надмірна централізація, і надмірна децентралізація процесу публічного управління системою державних закупівель утворюють різноманітні потенційні ризики та загрози, що негативно впливають на його ефективність.

Слід зазначити, що децентралізована модель публічного управління системою державних закупівель має цілий ряд суттєвих переваг, серед яких необхідно виділити наступні:

- гнучкість й оперативність прийняття рішень і проведення закупівельних кампаній [1, с. 8];

- можливість ефективно та вчасно задовольняти органів публічного управління на регіональному та місцевому рівнях;

- економічно зважений підхід до розгляду пропозицій, які подаються на тендери;

- близькість до споживачів товарів, робіт та послуг, придбання яких здійснюється в системі державних закупівель, що, по-перше, як найкраще враховує особливості та потреби місцевих громад, що виступають безпосередніми користувачами, по-друге, дозволяє підтримувати місцевих виробників в особі середнього та малого бізнесу і заохочувати їх до участі в державних закупівлях, що позитивно впливає на формування місцевого бюджету, по-третє, дозволяє мінімізувати витрати на логістиці та інших видатках за рахунок близькості до споживача [2];

- вищий рівень ефективності наглядової та контрольної функцій публічного управління;

- мінімізація рівня корупційних ризиків (на противагу поширеному протекціонізму або фаворитизму за централізованої системи) [3, с. 34].

В той же час, серед основних недоліків та ризиків надмірної децентралізації публічного управління системою державних закупівель:

- втрата бюджетних коштів через відсутність можливості здійснювати рамкові закупівлі;

- потенційний ризик порушення регламенту здійснення державних закупівель та не завжди чесної конкуренції між різними постачальниками товарів, робіт та послуг.

Виходом з даних ситуації, на нашу думку, може бути формування централізованих регіональних закупівель з утворенням відповідного

адміністративного уповноваженого органу публічного управління. Тобто, здійснення державних закупівель для забезпечення виконання загальнонаціональних проектів та задоволення потреб органів публічної влади, діяльність яких поширюється на територію всієї України, має бути зосереджено на центральному рівні, а забезпечення потреб органів публічної влади регіонального та місцевого рівня - на відповідних рівнях системи державних закупівель.

В підтвердження правильності нашої позиції можна привести думку професора О. Фіца, який вважає, що «організаційною основою централізованої регіональної закупівельної системи повинен бути підрозділ централізованих регіональних закупівель … , який повинен виконувати такі функції: вести реєстр регіональних потреб у необхідних товарах, роботах та послугах, який складається на основі заявок і регіональних цільових програм, реєстр споживачів товарів, робіт, послуг і цільових програм; обирати процедуру закупівель і контролювати виконання укладених контрактів; планувати регіональні закупівлі; здійснювати аналіз і моніторинг показників системи регіональних державних закупівель; складати щоквартальні звіти про ефективне та цільове використання держав них коштів, їх обсяг» [4].

Окрім цього, утворення спеціалізованого органу дозволить уникнути прямої взаємодії постачальників і замовників, адже важливо щоб на етапі розміщення замовлення не відбувалось прямого контакту між постачальником та замовниками, що дозволить мінімізувати рівень можливої корупції та уникнути попередньої неконкурентної домовленості між ними.

Додатковими перевагами утворення та функціонування відповідного адміністративного уповноваженого органу публічного управління регіонального (місцевого) рівня здійснення централізованих регіональних закупівель є:

- професіоналізація як процесу публічного управління системою державних закупівель на регіональному рівні, так і самого процесу державних закупівель (в 2018 році Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було проведено дослідження, за результатами якого встановлено, що відсутність професійного підходу до публічного управління системою державних закупівель та організації закупівельної діяльності спричиняє цілий ряд суттєвих проблем: відсутність знань та практичних навичок щодо застосування законодавства у

сфері публічних закупівель; відсутність мотивації як в роботі, так і в отриманні знань; високий рівень ризику неспроможності забезпечити потреби організації; дефіцит досвідчених фахівців із закупівель в організаціях [5]);

- забезпечення стабільного та чіткого функціонування системи державних закупівель на регіональному рівні.

При цьому, на даний орган необхідно покласти виконання наступних обов'язків:

- звітування та взаємодія з Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та іншими органами публічного управління системою державних закупівель з усіх питань діяльності;

- узагальнення всіх заявок органів державної влади та місцевого самоврядування на закупівлю необхідних робіт, товарів та/або послуг;

- розміщення всієї інформації про потреби та необхідні закупівлі органів державної влади та місцевого самоврядування;

- проведення роз'яснювальної роботи стосовно проведення тендерів, формування тендерної документації, кваліфікаційних критеріїв до учасників та технічних вимог до робіт, товарів та послуг;

- здійснення оцінки всіх тендерних пропозицій від потенційних учасників;

- підтвердження та акцептування відповідних тендерних пропозицій;

- контроль за укладенням договорів державних закупівель між замовником та постачальником та подальшим виконанням постачальником тендерних умов та вимог;

- ведення реєстру недоброчесних суб'єктів господарювання, що приймали участь в процедурах державних закупівель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петруненко Я.В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2013. 215 с.

2. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту»): розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80 (дата звернення: 15.09.2020).

3. Зубар В.В. Формування механізму управління системою держаних закупівель в Україні : дис. … канд. наук з держ. управління: 25.00.02. Харків, 2010. 222 с.

4. Фіц О.Ю. Сучасний стан планування державних закупівель // *Держава та регіони. Серія: Право та державне управління*. 2012. № 2. Електронний документ. – Режим доступу: URL:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ptdu/2012_2/files/PD212_35.pdf (дата звернення: 25.09.2020).

5. Звіт сфери публічних закупівель за 2018 рік. URL:http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=65904c85-d2ba-4b7b-b5ad-022ceed9e2be&title=ZvitSferiPublichnikhZakupivelZa2018-Roik (дата звернення: 10.09.2020).

Медведчук
Людмила Олександрівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Супруненко Світлана Анатоліївна,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ

Реформування в України вимагає використання різноманітних ефективних методів у плануванні та управлінні соціально-економічними процесам. Одним із методів є метод програмно-цільового бюджетування. Запровадження зазначеного методу в державному управлінні бюджетним процесом є актуальним, оскільки: України продовжує напрям до Європейського союзу, а саме відповідно до глави 3 ст. 347 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, підготовка бюджету на декілька років вперед є однією з вимог до країн членів ЄС та кандидатів на вступу до ЄС [13]. Існує необхідність модернізації застарілого законодавства, зміни та приведення у відповідність до міжнародних загальновстановлених критерій та вимог.

Розглядом і впровадженням даного методу займаються наступні вчені та науковці: Т. Бабич, О. Василик, М. Гапонюк, О. Голинська, Я. Дьяченко, І. Запатріна, Л. Кондусова, К. Павлюк, І. Чугунов, І. Щербина та інші.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, програмно-цільовий метод у бюджетному процесі - це метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу [2].

Застосування програмно-цільового методу, дає змогу забезпечити планування бюджету на середньострокову перспективу, одержання значного економічного і соціального ефекту, підвищення

обізнаності громадськості щодо ефективності витрачання коштів бюджету територіальної громади та рівня задоволення споживачів суспільних послуг [8].

Слід звернути увагу, що у провідних країнах світу, таких як Австралія, Нова Зеландія, Канада, Франція, термін програмно-цільовий метод не використовується – натомість вживають «бюджетування, орієнтоване на результат» [7]. Згідно із ст. 20 Бюджетного кодексу України даний метод у бюджетному процесі застосовується на рівні державного та місцевого бюджетів, а також встановлено підпорядкованість розпорядників при виконання бюджетної програми: забезпечувати цільове та ефективне використання бюджетних коштів має відповідальний виконавець [2].

Головним елементом програмно-цільового методу постає бюджетна програма, яка складається з тісно пов'язаних між собою дій, спрямованих на виконання завдань програми та досягнення однієї мети або низки середньо- чи довгострокових цілей. При цьому кожна із програм має свою мету, назву, завдання, напрями та результативні показники, такі як витрати, продукт, якість та ін. Тож, слід зауважити, що суттю програмно-цільового методу є зосередження уваги на результатах, які потрібно досягти, а вже потім на ресурсах, що потрібно для досягнення цілі [11].

Перевагою методу є використання показників затрат, робочого навантаження, продукту, продуктивності та результативності з метою управління, моніторингу та для оцінювання досягнутих результатів, що сприяє покращенню якості послуг, досягнення стратегічних цілей держави, підвищення ефективності видатків та розширення відповідальності бюджетних установ за результати їх діяльності[3].

Ефективність діяльності органів державної влади залежить від стратегічного бачення основних напрямів розвитку головних розпорядників коштів, тому такий підхід дає змогу врахувати специфічні особливості кожної із галузей та досягнути вищих цілей . Ще однією із переваг є можливість за допомогою кодів функціональної класифікації формулювати показники зведеного бюджету, які в майбутньому можуть використовуватися для здійснення міжнародних порівнянь та у статичних цілях. Перехід від принципу утримання бюджетної установи до принципу отримання конкретних результатів від використання бюджетних коштів відповідною установою – одне із досягнень програмно-цільового методу бюджетування [14]. Що стосується

недоліків, то це, перш за все, недотримання принципу «1 політика– 1 бюджетна програма».

Розглянувши та проаналізувавши зарубіжний досвід застосування програмно-цільового бюджетування [1], наголосимо на одній із ключових переваг - розроблення та реалізацію бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат (відповідно до стратегічних цілей), з використанням критеріїв оцінювання їхньої результативності й ефективності використання бюджетних ресурсів, що базуються на транспарентності прийняття управлінських рішень в державному управлінні.

Зазначене зумовлює раціональність запровадження програмно-цільового методу управління бюджетними ресурсами на рівні всіх місцевих бюджетів, оскільки це дасть змогу отримати такі позитивні ефекти: орієнтування системи планування та виконання місцевого бюджету на досягнення стратегічних цілей; забезпечення безпосереднього зв'язку між виділеними бюджетними ресурсами та отриманими результатами від їхнього використання; забезпечення можливості здійснення моніторингу ефективності і результативності використання бюджетних ресурсів; вдосконалення організації бюджетного менеджменту.

Як слушно зазначено [5], аналіз практики розробки та реалізації бюджетних програм з Державного бюджету України дає можливість зробити висновки щодо наявності системних недоліків, які узагальнено в Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [12].

Негативно впливає на розвиток програмно-цільового методу в державному управлінні на державному й місцевому рівнях, на думку В. Дем'янишина, неузгодженість напрямів довгострокової та середньострокової державної політики. При цьому відсутність в Україні цілісної системи стратегічного планування призвела до незадовільного рівня бюджетного планування, відсутності належних зв'язків між пріоритетними напрямами соціально-економічного розвитку суспільства та наявними бюджетними програмами [4].

Тож, як висновок, хочемо зауважити, що необхідність застосування програмно-цільового методу в державному управлінні бюджетним процесом є надзвичайно важливою, але з умовою реформування підходів до складання та впровадження бюджетних програм. Застосування програмно-цільового методу при складанні

бюджету кардинально змінює ідеологію бюджетного процесу і дає змогу підвищити його ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. 871 с

2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 07.10.2010. № 2592-VI, Відомості Верховної Ради. 2011. № 10.

3. Грішова О. А. Зарубіжний досвід фінансування освіти / Київ : Фенікс, 2015. С. 218

4. Дем'янишин В. Г. Стратегічні напрями реформування системи управління державними фінансами в Україні. Треті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія : зб. наук. праць, (Тернопіль, 28 лист. 2017 р.). Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. С. 32-37

5. Кириленко О. П. Практика та проблеми програмно-цільового бюджетування. Треті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія : зб. наук. праць / (Тернопіль, 28 лист. 2017 р.). Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. С. 8-13.

6. Коваль В.В. Організаційно-методичні засади програмно-цільового методу управління бюджетним процесом на сучасному етапі розбудови України / В.В. Коваль // Вісник ЖДТУ: економічні науки. – 2010. – № 3 (53) – Ч. 1 – С. 326-328

7. Луніна І. О. Реформування міжбюджетних відносин та розвиток регіонів Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку: навч. посіб. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. Київ : Фенікс, 2003. С. 516

8. Маркович Г. Все про програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: важливо для об'єднаних громад. Ш Л : Шрі/МесепІгаШаІіоп. gov.ua/ news/3906.

9. Марчак Д.М. Як забезпечити максимальне використання потенціалу програмно-цільового методу бюджетування в Україні/ Львів, 2019. С. 13

10. Наказ Міністерства фінансів України Про паспорти бюджетних програм від 29.12.2002 № 1098. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03 (дата звернення 10.11.2019).

11. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі Розпорядження Кабінету Міністрів України № 538-р від14.09.2002р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-р (дата звернення 10.11.2019)

12. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки» №142-р від 8.02.2017 р. Ш Л : http://zakon5.rada.gov. ua/laws/show/142- 2017-% 01% 80^e

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014 № 1678-VII. URL:https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 10.11.2019).

14. Юрійчук С. М. Програмно-цільовий метод у системі виконання місцевих бюджетів України .Харків, 2010. С. 72-73.

Плохотнюк
Олександр Миколайович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Наумов Олександр Борисович,
д.е.н., професор

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Актуальність проблеми. Місцеве самоврядування в демократичних країнах є основою їх конституційного ладу, фундаментальним принципом організації публічної влади, запорукою добробуту та економічного розвитку територій. Постійно зростаючі вимоги суспільства до влади вимагають пошуку сучасних механізмів розв'язання суперечностей між приватним та суспільним інтересами, громадським та державним баченням пріоритетів розвитку, індивідуальними та управлінськими підходами до вирішення соціально-економічних, політичних, етнічних та суспільних проблем. Особливо в період кризи, зростає потреба до змін, що можуть забезпечити виживання економіки регіону. Тому, сьогодні, проєктна діяльність є найкращим способом швидкого, прозорого, економічно ефективного і результативного здійснення змін; а сфера державного управління є однією з пріоритетних щодо використання методів та прийомів проєктного менеджменту.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблематика проєктного менеджменту підіймається у працях таких вітчизняних та іноземних фахівців як С.Д. Бушуєва [5], В.М. Бабаєва [1], С.В. Повної [3], С.В. Федоренка [4] та ін. Проте, більшість праць з управління проєктами вивчає це питання в аспекті управління бізнес-проєктами в сфері бізнесу, вирішення певних бізнес-завдань.

Метою статті є дослідження проєктної діяльності як інструменту впровадження інновацій у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій (на прикладі Брусилівської селищної ради).

Виклад основного матеріалу. Ґенеза теорії управління проєктною діяльністю є досить комплексною. Проте, проєктний менеджмент увійшов до активного інструментарію керування складними проєктами з середини минулого століття. Поняття «проєкт» визначається як

комплекс науково-дослідних, проєктно-конструкторських, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, пов'язаних ресурсами, виконавцями та термінами, відповідно оформлених і спрямованих на зміну об'єкта управління, що забезпечує ефективність вирішення основних завдань і досягнення відповідних цілей за певний період [4].

Фахівці інституту управління проєктами (США) проєктний менеджмент визначають як мистецтво керувати і координувати людські та матеріальні ресурси протягом життєвого циклу проєкту, застосовувати системи сучасних методів і техніки управління та мінімізації ризиків для досягнення визначених результатів за складом і обсягами робіт, вартістю, часом, якістю та задоволенням його керівництвом [3].

Слід зазначити, що органи місцевого самоврядування, завдяки проєктному управлінню, можуть отримувати додаткові ресурси для вирішення окремих місцевих проблем із державного бюджету та інших фондів, зокрема співпрацюючи з фондами підтримки місцевих ініціатив, що відповідає ідеї коаліційної угоди депутатських фракцій у Верховній Раді, одним із пунктів якої визначається децентралізація влади.

Реалізація інноваційних проєктів для забезпечення розвитку територій неможлива без урахування їхньої унікальності та неповторності. Для цього необхідно реалізовувати специфічну діяльність, яка потребує спеціального планування послідовності взаємозалежних подій, які, в свою чергу, здійснюються в унікальних неповторних умовах.

Прикладом такого інноваційного проєкту, є проєкт реалізований Брусилівською селищною радою спільно з районною державною адміністрацією – «Патронат над дитиною» [2].

Проєкт відноситься до інноваційних у сфері соціального забезпечення. Патронатом над дитиною у сімейному праві називається тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.

Відповідно до цього проєкт передбачає забезпечення догляду, виховання, збереження життя та здоров'я дитини в період її перебування в патронатній сім'ї. Проєкт має велику соціально-педагогічну роль та сприяє розвитку медичної, психологічної та соціальної служби Брусилівської селищної ради [2].

Проєкт було впроваджено у вересні 2019 року. Станом на серпень 2020 року, вже 40 сімей прийняло участь у проєкті. Річний бюджет проєкту складає 3 млн. грн.

Патронатні вихователі отримують оплату і (грошову винагороду) за надання послуг та кошти на утримання дітей відповідно до їхнього віку та кількості. Порядок оплати послуг та кошти на утримання патронатного вихователя затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року №148 [2].

Означений проєкт є надзвичайно важливим для Брусилівської громади, адже одним з найбільш значущих генераторів сталого і динамічного прогресу країни є соціальні інновації, націлені на гармонійний, збалансований розвиток людини і суспільства, зберігаючи та раціонально використовуючи економічний та трудовий капітал. У сучасній соціальній державі саме соціальні інновації формують інноваційне середовище, яке сприяє науково-технічним, технологічним та інформаційним нововведенням, забезпечують їх прискорення, підвищують ефективність використання нової техніки і технологій, скорочують інноваційні витрати.

Досліджуючи соціальні інновації з практичної сторони, варто відзначити позицію вітчизняних економістів які вважають, що для успішної реалізації інновацій при досягненні цілей соціально-економічного розвитку варто зосередити увагу на таких напрямах:

- урахування соціальних інновацій при формулюванні науково-технологічної та інноваційної політики;

- створення демократичних платформ з метою залучення різних суб’єктів господарювання;

- забезпечення належної координації, інтеграції та відображення соціальних заходів у національних та регіональних соціально-економічних планах та програмах;

- стимулювання проведення наукових досліджень у площині соціальних інновацій;

- підвищення обсягу інвестицій в нарощування соціального потенціалу;

- державно-бізнесове партнерство в підтримці соціальних інновацій [1].

Таким чином, важливість імплементації соціальних інновацій в сучасні вітчизняні управлінські практики є тією умовою, яка дозволить прискорити процеси інтеграції українського суспільства в загальноєвропейській простір.

Висновки. Проєктний менеджмент є однією з актуальних та прогресивних управлінських технологій сучасності. Його впровадження до розвитку територіальних громад на основі децентралізації влади в Україні має сприяти: створенню та підтримці повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад, що і визначає тенденції та перспективи подальшого впровадження проєктного управління до розвитку територіальних громад.

Історично, велика кількість найбільш важливих соціальних інновацій виникли в результаті більше випадкових процесів, ніж детального планування політиками або науковцями. Тим не менше, соціальні інновації можуть бути і організованим процесом. Різні програми та проєкти можуть ініціювати соціальні інновації та принести суспільну користь на локальному та міжнародному рівнях та підняти рівень соціальності суспільства. Ця особливість надає урядовому сектору впливові важелі впливу для розвитку громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Babaiev V.M. The method of adaptation of a project-oriented organization`s strategy to exogenous changes. *Науковий вісник* Національного гірничого університету. 2017. №2 (158). С.134-140

2. Офіційний сайт Брусилівської селищної ради. URL: https://brusylivska-gromada.gov.ua/

3. Повна С.В. Структурні зрушення в економіці регіону у контексті глобальних системних змін. *Проблеми і перспективи економіки та управління,* 2015. №1. С.104-110.

4. Федоренко В.Г. Інвестиції та економіка України. *Інвестиційні процеси в Україні та зайнятість населення: Матеріали круглого столу.* К.:ІПК ДСЗУ, 2015. С.19-25

5. Бушуєв С.Д. Управління проектами в умовах «поведінкової економіки». *Управління розвитком складних систем.* 2018. Вип. 33. С.22-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2018_33_5

Руденко Сергій Анатолійович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Халецька Аліна Анатоліївна,
д.н.держ.упр., професор

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМИ ЗАКЛАДАМИ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

В даній статті досліджуються теоретичні підходи державного управління медичними закладами на основі іноземного досвіду.

This article examines the theoretical approaches to public administration of medical institutions based on foreign experience.

Ключові слова: *державне управління, медичні заклади, іноземний досвід*.

Key words: *public administration, medical institutions, foreign experience.*

Аналіз останніх публікацій. Вагомий внесок у розв'язання проблем розвитку механізмів державного управління охороною здоров'я населення здійснили провідні науковці: Апанасенко Г.Л., Білинська М.М., Карамишев Д.В., Лобас В.М., Мартинюк О.І., Солоненко І.М., Радиш Я.Ф., Рожкова І.В., Хожило І.І., Черниш О.І., Шаптала О.С., Шелихов П.В., Шутов М.М. Разом з тим вимагає подальшого розвитку науково-теоретичне обґрунтування та розробка рекомендацій практики державного управління медичними закладами на основі узагальнення іноземного досвіду.

Метою даної публікації є досліджуються теоретичні підходи державного управління медичними закладами на основі іноземного досвіду, виділення загального спільного і специфічного.

Зазвичай в практиці зарубіжних країн класифікують різні підходи щодо досліджень питань державного управління медичними закладами. Розглянемо їх докладніше.

По-перше, дослідження законодавства про охорону здоров'я, яке забезпечує основи для його розуміння та правові аспекти систем охорони здоров'я та послуг. Зазначена форма опирається на трансдисциплінарний підхід до законодавства про охорону здоров'я і в

сучасній практиці визначається як **практика юридичного забезпечення**, зокрема:

– нагляд за політикою з метою постійного моніторингу життєво важливих питань в сфері охорони здоров'я;

– дослідження законодавства про охорону здоров'я;

– правове регулювання поведінки, пов'язаної зі здоров'ям;

– залучення дослідників та дослідницьких знань до політичних інновацій;

– обґрунтування законів, що покращують стан здоров'я з метою формування основ законодавства про громадське здоров'я;

– дослідження законодавства про охорону здоров'я та систем охорони здоров'я та послуг тощо [1].

По-друге, дослідження **дилем вирішення проблемних питань** в секторі охорони здоров'я, зокрема**:**

– боротися за підтримку основних функцій системи, виправляючи проблеми по мірі їх появи, і, якщо це можливо, обережно вводячи новинки на маржі та в темпі, який система може поглинути, або навпаки;

– оголосити систему безповоротно зруйнованою, залишити її та спроектувати нову систему з нуля [2].

Особливо дослідження дилем актуалізується на всіх рівнях прийняття рішень під час та після кризи.

По-третє, **прийняття рішень** - ретельна оцінка сильних та слабких сторін системи повинна дати важливу інформацію для тих, хто приймає рішення. Така оцінка за визначенням важка як для інсайдерів, так і для сторонніх. Перші, знаходячись у встановлених умовах організації та розуміючи проблеми організації у внутрішньому контурі управління, здатні виробляти альтернативні рішення на основі врахування організаційних особливостей - вони, як правило, віддають перевагу консервативним підходам. Сторонні актори, які приймають рішення, не володіють, у більшості випадків, глибоким знанням щодо проблем сектору охорони здоров'я. Часто їх реакцією на проблеми є пропозиція агресивної реструктуризації як єдиний доступний варіант [3].

Наступний елемент - це *середовище формування політики* державного управління медичними закладами, зокрема під час глобальних кризових явищ.

Під час глобальних кризових явищ практично всі фактори - проти ефективного формування політики в сфері охорони здоров'я.

Рішення державної влади оспорюються та часто критикуються, топ-менеджери усуваються від своїх посад або переходять на інші робочі місця, державний сектор скалічений, нестабільність та невизначеність перешкоджають довготерміновим ініціативам, інформаційна база бідна, обговорення політики легко набуває політичного відтінку і підзвітність та прозорість важко забезпечити. Тому, не дивно, що прикладів успішної практики формування політики державного управління медичними закладами мало.

Сектор охорони здоров'я є частиною більш широкої картини, яка впливає на вибір політики державного управління медичними закладами.

Наприклад, вільний ринок, нове державне управління та децентралізація - це частина світових процесів, що впливають на сектор відповідно до політичних та економічних обґрунтувань і не обов'язково є бажаним з точки зору галузі охорони здоров'я [4]. У політичних угодах між урядами, агенціями ООН, донорами, банками розвитку, приватними компаніями та провайдерами важливі рішення, які впливають на сектор охорони здоров'я та формують рішення, залежать від різноманітних сфер інтересів акторів. Обговорення політики часто тримається у вузькому колі медичних працівників, які можуть навіть не підозрювати про вплив політичних, економічних, правових та адміністративних детермінантів розвитку системи охорони здоров'я на прийняття рішень.

Поширеними прикладами є формування політики щодо людських ресурсів, що суперечить положенням цивільної служби, розробка інвестиційних планів без належного фінансового забезпечення, та прийняття заходів децентралізації у відриві від установ державного управління.

Ще один елемент - це *перегляд заявленої політики* [5].

Проблемні сектори охорони здоров'я, як правило, позбавлені ресурсів та потенціалу, що може бути спричиненим кризою врядування. Країни з перехідною економікою зазнають змін в установах, керівництві та суспільних очікуваннях. Водночас перегляд заявленої політики може відкрити вікна можливостей і стати гідними розгляду в умовах, коли:

- Політика може бути застарілою, її виконання, можливо, давно припинилося.
- Офіційна політика може бути змішаною структурою підсекторальних компонентів, які часто формуються вертикальними

програмами, погано інтегрованими в послідовну структуру важливих сфер. У цих випадках більшість дій називають «пріоритетами».

- Політика може бути складена під тиском непередбачених можливостей і з метою зменшення шкоди.
- Нова політика охорони здоров'я може бути сформульована новими акторами, які прагнуть заявити про себе в новому контексті. Нова політика охорони здоров'я не обов'язково більш реалістична та більш пристосована до умов країни, ніж попередня. Часто нова політика формується відповідно до міжнародної очікувань, щоб спроектувати за кордоном позитивний імідж сектора охорони здоров'я, та щоб отримати зовнішню підтримку.
- У деяких випадках політика була розроблена на основі міжнародних моделей сторонніми експертами.
- Громада, яка надає допомогу, може нав'язувати державі-отримувачу політику, іноді як частину більш широкого пакету зовнішньої допомоги. Деякі агентства, такі як Світовий банк, часто готові взяти на себе ініціативу очолити запровадження нової політики.

Ідеалізовані конструкції, відірвані від реальності, іноді формуються видатними інсайдерами [6]. З огляду на репутацію, якою користуються їх автори, ця концепція має за мету, щоб внесок усіх організацій у здоров'я та добробут громади був визнаний при оцінці надання послуг охорони здоров'я. Система охорони здоров'я включає: державні органи охорони здоров'я на державному та місцевому рівнях; медичних працівників; агенції громадської безпеки; правозахисні та благодійні організації; організації освіти та молодіжного розвитку; організації відпочинку та мистецтв; господарські та філантропічні організації; екологічні агенції та організації.

Зарубіжний досвід показує, що до основних служб охорони здоров'я, що описують заходи з охорони здоров'я, які повинні проводити всі громади відносять: контроль стану здоров'я для виявлення та вирішення проблем зі здоров'ям у громаді; діагностику та дослідження проблем зі здоров'ям та небезпеки для здоров'я у громадян; інформування, навчання та розширення можливостей людей з питань охорони здоров'я; мобілізація партнерських стосунків громади та дії для виявлення та вирішення проблем зі здоров'ям; розроблення політики та планів, які підтримують індивідуальні та громадські зусилля; застосовування законів та правил, що захищають здоров'я та забезпечують безпеку; забезпечення надання медичної

допомоги, коли їх немає в інших випадках; забезпечення компетентної охорони здоров'я та персональної охорони здоров'я; оцінка ефективності, доступності та якості персональних медичних послуг та населення; дослідження інноваційних рішень з вирішення питань з охорони здоров'я тощо [7].

Аналіз національного досвіду показав, що система охорони здоров'я включає державні органи охорони здоров'я на державному та місцевому рівнях. Реформа системи охорони здоров'я має за мету – забезпечити всім громадянам України рівний доступ до якісних медичних послуг та перебудувати систему охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт. Загальний обсяг витрат на охорону здоров'я в Україні – пацієнтів і держави разом – відповідає середньому показнику в багатьох країнах Європи. Кошти, що є в системі, використовуються неефективно. Попри те, що українці роблять внесок на медицину щороку у розмірі близько 3 млрд. грн. через податки, 640 тисяч українських сімей зазнають фінансового краху внаслідок хвороби, оскільки мусять самостійно оплачувати дороговартісне лікування [8]. Основні зміни, передбачені трансформацією системи охорони здоров'я: Впровадження державного гарантованого пакета медичної допомоги; Єдиний національний закупник медичних послуг; Запровадження принципу «гроші ходять за пацієнтом»; Автономізація постачальників медичної допомоги; Запровадження системи e-Health; Програма «Доступні ліки»; Прозора та ефективна закупівля ліків; Реформа медичної освіти тощо [9].

Запровадження нової моделі фінансування системи охорони здоров'я передбачає збереження повноважень органів місцевого самоврядування у цьому секторі та створення можливостей для їх повноцінного виконання. За новою моделлю, з національного рівня фінансуватиметься програма медичних гарантій, тоді як кошти місцевих бюджетів будуть спрямовані на забезпечення роботи системи, а також на запровадження місцевих програм.

Для вимірювання покращення працездатності системи охорони здоров'я на місцевому рівні в зарубіжній практиці застосовується система трьох критеріїв: вклад, реалізація чи поширення та результат.

Місцеві органи влади відіграють три ключові ролі в економічному розвитку регіону:

1. Забезпечення керівної ініціативи при формуванні регіональної економічної політики, вироблення стратегії місцевого розвитку. В цій

ролі здійснюють аналіз існуючого стану розвитку економіки регіону, визначають ключові впливи та формують уяву про майбутні економічні перспективи регіону.

2. Адміністрування розроблених конкретних програм та проектів місцевого розвитку, виробленні конкретних заходів для досягнення поставлених цілей, контролі реалізації цих заходів для отримання запланованого результату.

3. Створення сприятливого середовища для мобілізації всіх ресурсів економічного розвитку та найбільш ефективного їх використання.

Органи державного управління та місцевого самоврядування, встановлюючи законодавче та нормативне забезпечення економічних процесів в регіоні формують регіональну регуляторну політику з метою сприяння стабільному економічному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.HEALTH POLICY MAKING.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://publichealthlawresearch.org/topic/health-policy-making#:~:text=Health%20policy%20making%20involves%20the,the%20environment%20safe%20from%20t.oxins.

2.Understanding health policy processes.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.who.int/hac/techguidance/tools/disrupted_sectors/adhsm_mod5_en.pdf?ua=1

3.National health policies, strategies, and plans .[Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.who.int/nationalpolicies/processes/en/

4.POLICY ARENA OF HEALTH POLICY-MAKING PROCESS IN DEVELOPING COUNTRIES, June 2018. International Journal of Public Health and Clinical Sciences 5(3). Authors: Khairul Anuar Abdullah https://www.researchgate.net/publication/325967704_POLICY_ARENA_OF_HEALTH_POLICY-MAKING_PROCESS_IN_DEVELOPING_COUNTRIES

5. Evidence searches: uncovering the available evidence on health and care policy. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:https://www.kingsfund.org.uk/consultancy-support/library-services/literature-search?gclid=CjwKCAjw2dD7BRASEiwAWCtCbynlqOXiX67C9HeKeX3lD0JqMo2aqLfT9PJH_ZM0151hqLD83Tr7EhoCLwsQAvD_BwE

6. Mattias Perleth, Elke Jakubowski, Reinhard Busse. What is ‘best practice’ in health care? State of the art and perspectives in improving the effectiveness and efficiency of the European health care systems. - 56(3):235-50 · July 2001 .[Електронний ресурс]. - Режим доступу: - https://www.researchgate.net/publication/11940982_What_is_’best_practice’_in_health_care_State_of_the_art_and_perspectives_in_improving_the_effectiveness_and_efficiency_of_the_European_health_care_ systems#:~:text=Best%20practice%20defined%20in%20health,or%20conditions%22%20(2)%20.

7.Економіка. – Муніципальне та державне управління в Україні. URL: http://economics.studio/derjavne-upravlinnya-munitsipalne/printsip-vidkritosti-prozorosti-78944.html

8.Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М., Фоміцька Н.В. Публічне адміністрування в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової. Харьків: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. 306 с.

9. Реформа системи охорони здоров’я [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya

Стельмащук Руслан Петрович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Супруненко Світлана Анатоліївна,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Вдале впровадження реформи децентралізації потребує науково обґрунтованої та підтвердженої на практиці ефективної системи регіонального управління. Створення сприятливих соціально-економічних умов, що супроводжується розвитком регіонів та країни в цілому, призводить до перегляду існуючих відносин щодо розподілу ресурсів у суспільстві та пошуку нових рішень наявних проблем [2].

Процес проведення регіональної політики в контексті реформи децентралізації, досить складне поняття, яке можна розкривати через її вплив на: адміністративно-територіальний устрій держави, систему органів публічної влади, розподіл між ними функцій, повноважень і фінансових ресурсів. Відповідно до статті 132 Конституції України "Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій" [4]. Як бачимо, децентралізація задекларована у даній статті Основного закону як одна з основ, на яких ґрунтується територіальний устрій держави. Однак, на відміну від Конституцій багатьох зарубіжних держав, основою є не сама децентралізація, а "поєднання централізації і децентралізації в здійсненні державної влади". Нині, в сучасній практиці державного управління децентралізований підхід визнаний ефективним інструментом оптимізації матеріального забезпечення виконання функцій місцевими органами влади та іншими владними й громадськими структурами з метою активізації та стимулювання регіональної політики сталого розвитку [2].

Процес децентралізації в країні проходить завдяки реформі місцевого самоврядування, державної регіональної політики, а також адміністративно-територіального устрою. Ці реформи відбуваються одночасно, але з різною швидкістю та з різною політичною підтримкою. Тому, це передбачає зміни адміністративно-територіального устрою країни. Внаслідок того, що органи місцевого самоврядування не готові до кардинальних змін, у багатьох регіонах виникає неврівноваженість між об'єднаними територіальними громадами (далі -ОТГ), які вже сформувалися. Значна частина громад потребує вирішення питань щодо створення тих ОТГ, які стосуються напрямків розвитку в межах регіонів [3].

Теоретичною основою дослідження стали праці таких науковців як Блажівська М. А., Дунаєв І. В., Павлюк Н. В., Мельниченко О. А., Дирів А. Б. та інші.

Ключовою перевагою децентралізації як фактору посилення процесів розвитку регіонів є делегування значної кількості зобов'язань місцевим органам влади, що за умови пропорційного виділення фінансових ресурсів "на місця" забезпечить більш ефективне задоволення важливих потреб місцевих громад, покращення якості виконання соціальних та адміністративних функцій уповноваженими органами, більш раціональне розподілення та використання ресурсів, у тому числі фінансових. Особливої актуальності в умовах децентралізації набула потреба реалізації проблеми реформування міжбюджетних відносин, що пов'язано із процесом формування місцевих бюджетів, використанням досконалих методів планування, з урахуванням грошових потоків і надходжень, етапів проходження бюджетного процесу шляхом підвищення ступеня прозорості процесів алокації бюджетних коштів.

На сучасному етапі зазнав широкого розповсюдження та застосування новий для України інструмент ефективного управління територіями – регіональна стратегія розвитку. Регіональна стратегія розвитку виконує функцію направляючого вектору державної регіональної політики. Запозичений з Європи він поступово запроваджується в Україні у державно-правову практику управління територіями[1-3, 5].

Слід зазначити, що в Україні в 2020 році розпочався наступний (другий) програмний період довгострокових стратегій розвитку на 2021-2027 роки як державного, так і регіонального рівня. Позитивним

зрушенням у напрямі вдосконалення процесу розробки стратегій на даному етапі є те, що сучасні стратегії стали більш обґрунтованими та деталізованими: по-перше, на основі попередніх стратегій був зроблений розширений аналіз помилок, відповідно до методичних рекомендацій застосований SWOT-аналіз регіонального розвитку; по-друге, розроблений аналіз дозволив визначити актуальні (які дійсно відповідають викликам сучасності) пріоритети та цілі стратегій, по-третє, поступово впроваджуються європейські стандарти стратегічного планування, які передбачають новітні «розумні» наукові методи.

Проте є деякі недоліки пов'язані з тим, що вони знаходяться на початковому етапі свого становлення. Так, потребують чіткого законодавчого врегулювання: визначення правового статусу регіональної стратегії розвитку як документу державного планування, механізм контролю за виконанням стратегій з боку громадськості, деякі процедурні питання прийняття та реалізації регіональних стратегій. На практиці, слід зазначити, досить повільно відбувається процес запровадження новітніх інноваційних методів стратегічного планування (смарт-спеціалізація, SWOT-аналіз).

Загалом, процес децентралізації – це "start-up" консолідації зусиль органів публічної влади місцевого рівня щодо оптимізації екологічної, економічної та соціальної систем регіону для забезпечення його конкурентоспроможності[5]. Насамперед, йдеться про збалансованість складових територіального розвитку через забезпечення оптимізації управлінських повноважень і раціонального використання ресурсів задля підвищення якості життя населення територіальних утворень.

Регіональна стратегія розвитку створює свою локальну ієрархію нормативно-правових актів місцевих органів влади, на вершині якої вона стоїть. Провідна роль регіональної стратегії розвитку у формуванні політики регіону обумовлена тим, що вона відображає обраний відповідною територіальною громадою шлях розвитку і є підставою для визначення плану заходів з реалізації передбачених стратегією напрямів розвитку регіональної інфраструктури. В сучасних умовах децентралізації та євроінтеграції в наслідок посилення ролі регіонів суттєво підвищується значущість стратегій розвитку саме регіонального рівня щодо формування регіональної політики, що, у свою чергу, створює передумови для необхідності подальшого розвитку всієї України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобровська О. Формування та відтворення потенціалу сталого розвитку територій регіону. Державне управління та місцеве самоврядування. 2017. № 1. С. 54–61.

2. Гречко А. В. Напрями державної регіональної політики щодо активізації сталого розвитку регіонів в умовах інституціональних змін. Агросвіт. 2019. № 13-14. С. 39-43.

3. Дирів А. Б. Децентралізація влади та реформування місцевого самоврядування як етап формування нової ефективної системи управління. Проблеми розвитку публічного управління в Україні: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. до 100-річчя запровадження державної служби України (12-13 квітня 2018 р.) м. Львів 2018 р. С. 39-41

4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96- ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4828

5. Лелеченко А.П. Сутність регіональної політики сталого розвитку в умовах децентралізації. The 10th International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (June 4-6, 2020) Publishing House “ACCENT”, Sofia, Bulgaria. 2020 с. 474-478

6. Пітцик М. Децентралізації може завадити політичне середовище, яке не хоче змін. URL: http://decentralization.gov.ua/news/2357

Татьяніна Світлана Михайлівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Гусятинський
Микола Володимирович,
к.т.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Питання покращення надання населенню послуг займають дедалі важливіше місце в діяльності органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. Увага до цієї проблеми активізувалась останнім часом. Це пов'язано, насамперед, з наданням таких адміністративних послуг, як отримання різноманітних дозволів суб'єктами підприємницької діяльності; необхідністю інформаційного забезпечення підприємців щодо дозвільних процедур та відповідних документів для отримання дозволів; підвищенням ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та їх відповідальності за надання якісних послуг населенню.

Мета статті. Метою дослідження є практична реалізація розпочатої в Україні адміністративної реформи покращення якості надання адміністративних послуг, які надаються громадянам органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням надання адміністративних послуг, які отримують громадяни від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, приділяється увага серед науковців, що досліджували дане питання, слід відзначити В.Гусєва, Т. Журавля, І.Коліушка, М.Лесечко, Ф.Лютенса, Л.Пала, В.Сороко, В.Тимощука, В. Толкованова, Г.Фоксола, Д. Шиманке, А.Чемериса та ін. Варто зазначити, що в рамках реалізації адміністративної реформи це питання вимагає подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу.

Проблема визначення терміна "адміністративна послуга" має важливе теоретичне і практичне значення. Важливість його в науковому плані зумовлена тим, що розв'язання цієї проблеми дає змогу визначити сутність адміністративної послуги, коло ознак цього явища, відмежувати адміністративну послугу від таких понять, як

“державна послуга”, “платна послуга”. Важливість у прикладному аспекті забезпечується тим, що проблема визначення цього поняття безпосередньо пов’язана з проблемою дослідження зазначеного явища, розробкою стратегії і тактики підвищення його суспільної ефективності, тобто йдеться про впорядкування діяльності в даному випадку органів місцевого самоврядування у сфері надання адміністративних послуг з питань ведення підприємницької діяльності.

На жаль, багато нормативно-правових актів, які регламентують надання певних адміністративних послуг, визначення цього терміна не дають. Не дає трактування поняття “адміністративна послуга” і Закон України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”, який визначає правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності і встановлює порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, тобто надавати адміністративні послуги [3].

Ефективність надання державних послуг населенню безпосередньо пов’язана з управлінськими якостями системи державного управління і державної служби, довірою суспільства до влади та державних органів, їх відкритості і співпраці з громадськістю, передусім у напрямку вироблення державно-управлінських рішень та механізму контролю за їх виконанням.

У цьому аспекті актуальним завданням є створення електронного реєстру з переліком визначених державних послуг, їх регламентацією відповідно до потреб громадян, правилами надання, а також налагодження зворотного зв’язку щодо оцінки рівня задоволення населен-ня відповідними результатами та якіс-тю надання послуг [1].

Якість надання адміністративних послуг має оцінюватися за наступними критеріями: перелік і стандарти послуг мають бути сформульованими і чітко законодавчо регламентованими, визначено теоретико-методологічну базу і суб’єктів їх надання; законність, відповідальність і професіоналізм визначених суб’єктів надання послуг, інформаційна відкритість щодо переліку і правил надання послуг, ресурсне забезпечення процесу надання послуг, а також ефек-тивне їх використання. Одним із шляхів оптимі-зації системи послуг, що надаються сус-пільству з боку держави, є забезпечення належних умов прийняття і реалізації національних програм розвитку у різних сферах суспільно-політичного та еконо-мічного життя, які мають бути спрямовані на покращення взаємодії владних інституцій з громадськістю в

контексті задоволення суспільних потреб, подолання бюрократичної тяганини щодо обслуговування населення, спрощення процедури надання послуг, розширення переліку послуг і перегляд їх стандартів відповідно до потреб населення, які надаються суспільству з боку держави у всіх сферах суспільного життя загалом, поліпшення взаємовідносин державного апарату з громадськістю.

На даний час достатньо серйозною проблемою всіх органів влади в Україні є відсутність необхідних умов для надання якісних послуг громадянам. Причина полягає в тому, що більшість посадовців не сприймають громадян як замовників послуг, а працюють згідно адміністративно-бюрократичної системи, яка не орієнтована на громадянина і його потреби та очікування.

Ця проблема має комплексний характер і основними її складовими є:

1. територіальна «розпорошеність»різних владних органів та їх підрозділів, що створює додаткові труднощі у пошуках потрібного органу влади;

2. складність процедуринадання адміністративних послуг через відсутність законодавчого і нормативного регулювання їх надання, необхідність звернення громадян до декількох виконавчих органів для вирішення питань, наявність різної інформації, не пов’язаної між собою, та, як наслідок, необхідність збору замовником підтверджуючої інформації;

3. довготривалість строківнадання послуг через невиправдано великий час, необхідний для підготовки та проведення засідань комісій, виконкомів, сесій тощо;

4. незручний та невпорядкований прийомгромадян, обмежений графік «прийомних годин», який більше орієнтований на посадових осіб та не завжди вигідний громадянам;

5. брак і недоступність інформаціїщодо надання адміністративних послуг, відсутність вичерпного переліку послуг;

6. недостатня облаштованість приміщеньдля прийому громадян;

7. брак поваги до відвідувачів в органах влади, адже окремі службовці досі не відчувають належного морального зобов’язання перед платниками податків.

Негативним на даний час є те,щобільшість із зазначених проблем не розв’язані у повному обсязі:

1. територіальна розпорошеність виконавчих органів та підрозділів дійсно створює труднощі громадянам.

2. процедура надання адміністративних послуг, як складова загальної системи документообігу у виконавчих органах міської ради, потребує актуалізації і вилучення зайвих дій, які не сприяють зменшенню терміну надання послуги. Автоматизація процесу надання послуг у виконавчих органах має частковий характер (в окремих структурних підрозділах), а інтегрованість інформації потребує додаткового аналізу. Потребує удосконалення інформаційний і технологічний взаємозв'язок між виконавчими органами міської ради для реалізації ідеї автоматизації процесу надання послуг;

3. терміни проведення засідань комісій, виконкомів, сесій тощо часто призводять до того, що виконати у визначені законодавством терміни послугу неможливо;

4. обмежений графік «прийомних годин» (до обіду чи після) і не кожного робочого дня тижня у багатьох виконавчих органах більше-орієнтований на посадових осіб, але не завжди вигідний і зручний громадянам;

5. потребує особливої уваги розширення кількості способів подання інформації замовникам про послуги. Не найкращим з них є одержання інформації безпосередньо на місці у виконавчому органі міської ради, особливо якщо громадяни витрачають багато часу на пошуки і добирання до цього органу влади;

6. зважаючи на те, що дуже невеликий відсоток громадян користується електронними засобами зв'язку для одержання інформації, актуальною залишається друкована і особливо візуальна інформація, якої часто не вистачає. Недостатня кількість інформації щодо послуг породжує у замовників відчуття відсутності прозорості діяльності в цій сфері і створює їм додаткові труднощі у спілкуванні з владою;

8. неналежну увагу приділено професійній підготовці посадових осіб, які надають послуги. Особливої уваги потребує навчання психологічних аспектів спілкування з громадянами;

9. на сьогодні є недостатня взаємодія багатьох виконавчих органів і міської ради в цілому щодо налагодження зворотнього зв'язку з замовниками для вивчення стану справ щодо якості послуг. Необхідно проводити різні опитування, анкетування тощо замовників щодо послуг і враховувати їх потреби і очікування в діяльності міської ради.

Висновки. Одним із шляхів оптимізації системи надання адміністративних послуг, що надаються суспільству з боку держави, є

забезпечення належних умов прийняття і реалізації національних програм розвитку у різних сферах суспільно-політичного та економічного життя, які мають бути спрямовані на покращення взаємодії владних інституцій з громадськістю в контексті задоволення суспільних потреб, подо-лання бюрократичної тяганини щодо обслуговування населення, спрощення процедури надання послуг, розширення переліку послуг і перегляд їх стандартів відповідно до потреб населення, які надаються суспільству з боку держави у всіх сферах суспільного життя загалом, поліпшення взаємовідносин державного апарату з громадськістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах збірник науково-аналітичних та навчально-методичних матеріалів, нор-мативно-правових актів з питань впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні) Київ, ТОВ «Поліграфічний центр «Крамар», 2010. - 258 с.

2. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI //Відом. Верхов. Ради України. 2013. № 32, остання редакція 01.07.2020 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text

3. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України №48 від 2005 року, остання редакція 03.07.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text

4. Толкованов В. Добре врядування та інструменти його забезпечення на місцевому і регіональному рівнях: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 264 с.

5. Шаров Ю.П. Муніципальні послуги: шлях до високої якості: моногр. Мелітополь: Видавн. Будинок ММД, 2008.

Товмашенко Родион Федорович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Халецька Аліна Анатоліївна,
д.н.держ.упр., професор

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ВИХОВНОЇ МІКРОСИСТЕМИ

Анотація. *У ході дослідження, проведеного у даній статті, здійснено системний аналіз функціонування органу державної влади як соціально-виховної мікросистеми. Доведено, що орган державної влади як соціально-виховна система являє собою особливий соціальний інститут, функціонування якого забезпечує формування й розвиток стійких якостей особистості державного службовця, зміцнення дисципліни, підвищення особистої й колективної організованості та порядку, об'єднання колективу та існування у ньому творчої морально-психологічної атмосфери та інноваційного клімату. Обґрунтовано, що професійна підготовка державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування має бути мотивованою на підвищення професіоналізму кожного члена колективу в загальній системі органів державної влади.*

Ключові слова: *державне управління, державні службовці, місцеве самоврядування, органи державної влади, професійна підготовка, система органів державної влади.*

Вступ. Актуальність, потрібність та ефективність підходу «навчання протягом життя» закріплена в положеннях Меморандуму безперервної освіти Європейської Комісії. Завдяки реформам такий підхід сьогодні закріплюється і в українському законодавстві, який поширений як серед посадових особі державних органів влади, так і представників місцевого самоврядування.

В сучасних умовах важливо передбачити та спрогнозувати майбутні зміни в управлінні персоналом органів державної влади, об'єктивно оцінити труднощі, подолати їх за допомогою інновацій та цілеспрямованого впливу персоналу органів державної влади на суспільство. Сама система управління персоналом органів державної влади не може довгий час залишатись незмінною, оскільки

постійно змінюється як суб'єкт державного управління, так об'єкт його впливу.

Для подолання негативних тенденцій у державі, потрібно змінювати структури, методи, інструментарій та саму систему управлінської діяльності органів державної влади, систематично підвищувати професіоналізм персоналу, кар'єрну орієнтацію державних службовців, формуючи конструктивний інноваційний клімат. Сучасна система професійного навчання для них має бути «зорієнтована на потреби особистості у професійному розвитку протягом усього життя». Вона також «сприятиме впровадженню принципів належного врядування» на місцевому і регіональному рівні. Саме так визначено у Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, що схвалена урядом [1] та реалізується в Україні, в тому числі за сприяння програм Офісу Ради Європи.

Серед сукупності компонентів, що об'єднуються в систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад є один, що, на наш погляд, є визначальним серед інших, – це формування мотивації до підвищення рівня професійної компетентності. А мотивація, у свою чергу формується за умови ефективного функціонування органу державної влади як виховної мікросистеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які вивчали питання даної проблематику хотілося б відмітити Р.Б. Примуша, Н.Р. Нижник, В.М.Олуйка. Заслуговують на увагу напрацювання закордонних фахівців: Х. Роббинса, К. Рамперсад, Н. Роббінса, М.Фінлі та інших.

Однак, зважаючи на значний обсяг наукових доробків щодо професійної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, на нашу думку, розгляд специфіки органів державної влади з точки зору виховної системи ще є маловивченим.

Метою статті є обґрунтування політики функціонування органу державної влади як соціально-виховної мікросистеми, яка мотивувала б на підвищення професіоналізму кожного члена колективу в загальній системі органів державної і місцевої влади.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні під вихованням державних службовців – співробітників ОДВ ми розуміємо керований процес їх професійно-професіонально-особистісного розвитку, результатом якого є формування усвідомленої ними громадянської, морально-психологічної готовності до ефективного й результативного виконання свого професійного обов'язку у сфері державного управління.

Як свідчить проведений аналіз, виховання співробітників органів державної влади в сучасних умовах постає об'єктивною необхідністю, набуває закономірного характеру, являє собою організаційно-доцільну систему взаємодій, здійснюваних на різних ієрархічних рівнях: суб'єкт-суб'єктному, суб'єкт-об'єктному, об'єкт-об'єктному [2; 3; 4; 6; 9]. Така різноманітність взаємодій пояснює наявність у структурі виховання співробітників органів державної влади таких компонентів, як:

- омплекс виховних цілей, що відображають якісні характеристики державних службовців відповідно до потреб суспільства та професійної діяльності на державній службі;

- виховна діяльність керівників різних рівнів у межах життєдіяльності органу державної влади як соціальної мікросистеми, яка забезпечує формування та розвиток співробітників відповідно до поставлених виховних цілей;

- керована суб'єктами управління діяльність державних службовців з саморозвитку та самовдосконалення відповідно до усвідомленого ідеалу особистості, що несе відповідальність за виконання покладених на неї громадянських та професійних обов'язків [4, с. 162].

Складовими частинами виховання державних службовців доцільно визнати: патріотично-громадянське; організаційно-корпоративне; морально-етичне; професійно-професіональне; правове; культурно-естетичне; економічне; екологічне; фізичне [3, с. 117].

В процесі дієвого виховання співробітників органів державної влади має відбуватися обов'язкова реалізація низки важливих функцій з управління персоналом. Основними серед них, на нашу думку, можна вважати такі:

- формування та розвиток у співробітників якостей особистості, необхідних для ефективного виконання посадових обов'язків;

- попередження можливих негативних відхилень у поведінці державних службовців від висунутих до них вимог;

- перевиховання державних службовців;

- спонукання державних службовців до самоменеджменту (самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, самоактуалізації).

Успішна реалізація цих функцій залежить від дотримання основних умов у процесі їх актуалізації, зокрема:

- несуперечливість поставлених виховних цілей потребам суспільства, органу державної влади, професійної діяльності державних службовців;

- цілеспрямованість, безперервність, послідовність, системність дій суб'єктів управління різних рівнів щодо виховання співробітників;

- здійснення комплексного підходу до виховання держслужбовців органу державної влади як соціальної мікросистеми;

- надання взаємозацікавленого характеру організаційним міжособистісним взаємовідносинам;

- забезпечення оптимального протікання виховного процесу управлінськими рішеннями, що приймаються в процесі щоденної управлінської діяльності;

- максимальне використання виховного потенціалу співробітників, колективу, кожного державного службовця;

- реалізація індивідуального та диференційованого підходу до співробітників органу державної влади в процесі їх виховання;

- наголос та акцентування в процесі виховного впливу на позитивних рисах кожного держслужбовця та на тому, що є значимим особливо для нього;

- оптимістичність гіпотези виховної діяльності, підтримуваних усіма суб'єктами управління усіх рівнів;

- посилення усвідомленої та свідомої активності виховуваних співробітників органу державної влади на шляху до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації;

- постійний особистий приклад керівників зразкового виконання своїх професійних обов'язків та функцій;

- формування усвідомлених особистісних рис та навичок поведінки в процесі виховання особистості державного службовця;

- досягнення єдності, узгодженості, наступності дій усіх суб'єктів виховного впливу, які впливають на ефективність та результативність виховного процесу [2, с. 102–104].

Актуалізація вищезазначених умов, організація та здійснення ефективної та результативної виховної діяльності усіма суб'єктами управляючого впливу у межах органу державної влади як соціальної мікросистеми актуалізує необхідність дотримання відповідних принципів. До таких принципів відносяться:

– принцип відповідальності виховних цілей потребам держави, суспільства, органів державної влади, державної служби в цілому, професійно-професіональної діяльності на державній службі;

– принцип цілеспрямованості дій з виховання держслужбовців;

– принцип комплексного підходу до виховання співробітників органу державної влади;

– принцип гуманізму у вихованні службовців;

– принцип виховання в процесі професійної діяльності, побуту й дозвілля співробітників;

– принцип індивідуального та диференційованого підходу до державних службовців – співробітників органу державної влади в процесі здійснення виховного впливу суб'єктами управління усіх рівнів;

– принцип максимального використання виховних можливостей колективу, що проявляється у взаємодії двох підходів, а саме: виховання у колективі та виховання через колектив;

– принцип наголосу (акцентуації) на позитивних рисах вихованих співробітників;

– принцип оптимістичного підходу до започаткування та здійснення виховного процесу в органі державної влади;

– принцип безперервності, узгодженості, наступності, системності процесу виховання державних службовців;

– принцип забезпечення свідомості й активності дій співробітників органів державної влади із саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації та самоактуалізації;

– принцип забезпечення керівниками усіх рівнів постійного особистого прикладу та уточнення у процесі виховання підлеглих держслужбовців;

– принцип формування стійких особистісних якостей у співробітників;

– принцип забезпечення єдності, узгодженості, наступності дій усіх суб'єктів виховного процесу, які забезпечують його ефективність та результативність [8, с. 199-200].

На нашу думку, успішність організації і здійснення процесу виховання державних службовців безпосередньо залежить від якісних характеристик функціонування органу державної влади як виховної мікросистеми.

Орган державної влади як виховна система являє собою особливий соціальний інститут, функціонування якого забезпечує формування й розвиток стійких якостей особистості державного службовця в процесі упорядкованого та регульованого протікання виховного процесу у щоденній професійній діяльності.

На нашу думку, доцільно враховувати основні компоненти органу державної влади як виховної системи, а саме:

- комплекс цілей виховання, які відображають ідеальну модель особистості співробітника органу державної влади та відповідають потребам держави, державної служби, суспільства, самого органу влади, професійної діяльності;

- суб'єкти виховання – керівники різних рівнів, що здійснюють планомірний та цілеспрямований виховний вплив на підлеглих співробітників;

- виховувані державні службовці – співробітники органу державної влади, різносторонній професіонально-професійно-особистісний розвиток яких здійснюється в процесі керованої суб'єктами виховного впливу діяльності з саморозвитку, самовдосконалення та являє собою кінцеву мету виховного процесу на державній службі;

- система організаційно доцільних міжособистісних відносин та взаємодій, що виникає між суб'єктами управління, тобто суб'єктами виховного впливу та вихованими підлеглими державними службовцями, тобто об'єктами управління;

- сфери життєдіяльності державних службовців – співробітників органів державної влади, у межах яких здійснюється виховний процес, зокрема: професійна, освітня, громадська, внутрішньоорганізаційна, індивідуальна, побутова, дозвільна діяльність [9, с. 18–45].

Саме тому, функціонування органу державної влади як виховної системи включає у себе такі елементи: обґрунтування комплексу виховних цілей та завдань; усестороннє вивчення індивідуально-психологічних особливостей, потреб та запитів співробітників органів державної влади, їх морально-психологічного стану, рівня здруженості колективу та тенденцій його розвитку; мотивація та стимулювання різностороннього особистісного зростання кожного державного

службовця-співробітника; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед співробітників; організація та проведення різноманітних виховних заходів з урахуванням диференційованого підходу до кожної категорії співробітників органу державної влади; використання виховного потенціалу у різних сферах життєдіяльності держслужбовців – співробітників органів державної влади; підбір, розстановка, навчання керівників, які забезпечують ефективне протікання виховного процесу; забезпечення справедливого вирішення усіх питань життєдіяльності співробітників; усестороннє забезпечення щоденної професійної діяльності службовців, задоволення їх розумних потреб та запитів; забезпечення керівниками, на яких покладено здійснення виховного впливу особистого прикладу щодо виконання свого громадського обов'язку та професійних функцій, прояву високої моральності, патріотичності, професіоналізму та інших якостей, які виховуються у підлеглих.

Доцільно вважати ефективним таке функціонування органу державної влади як виховної мікросистеми, яке забезпечує професіонально-професійно-особистісний розвиток співробітників, формування у них стійких особистісних якостей, зміцнення дисципліни, підвищення особистої й колективної організованості та порядку, об'єднання колективу та існування у ньому творчої морально-психологічної атмосфери та інноваційного клімату.

Висновки та пропозиції. Отже, у ході дослідження, проведеного у даній статті, здійснено системний аналіз функціонування органу державної влади як соціально-виховної мікросистеми. Нами наведено аргументи в доведення того, що орган державної влади як соціально-виховна система являє собою особливий соціальний інститут, функціонування якого забезпечує формування й розвиток стійких якостей особистості державного службовця, зміцнення дисципліни, підвищення особистої й колективної організованості та порядку, об'єднання колективу та існування у ньому творчої морально-психологічної атмосфери та інноваційного клімату. Нами обґрунтовано, що професійна підготовка державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування має бути мотивованою на підвищення професіоналізму кожного члена колективу в загальній системі органів державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2017 р. №974-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2017-%D1%80#Text

2. Примуш Р.Б. Обов'язковість застосування принципів відбору та управління людськими ресурсами як запорука професіоналізації державної служби України // Міжнародний науково-практичний журнал "Економіка та держава". 2013. № 4. С. 102–104.

3. Рамперсад К. Хьюберт. Универсальная система показателей деятельности: Как достигать результатов, сохраняя целостность; пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. 352 с.

4. Роббинс Х., Финли М. Почему не работают команды? Что идет не так, и как это справить / пер. с англ. М., 2005. 304 с.

5. Стратегія державної кадрової політики України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012.

6. Управление человеческими ресурсами: [учебник] / под. ред. И.А. Максимцева. М.: Изд-во Юрайт, 2012. 525 с.

7. Giddens A. The consequences of modernity. – N.-Y., 1997. – 480 p.

8. Hersey P., Blanchard K. Management of organizational behavior. K. 1995. 250 p.

9. Oldham G.R., Nakamara Z.I. Employee creativity: personal and contextual factors at work / Economics and the New Economy: The invisible hand meets creative destruction // Business Review. 2000. Yuly/August. P. 18–45.

Томченко Ірина Олегівна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Самойлова Ірина Іванівна,
к.держ.упр., доцент, доцент кафедри менеджменту

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Анотація*. В статті висвітлено проблемні питання надання житлово-комунальних послуг в Україні. Запропоновано пропозиції з розвитку державного регулювання сфери надання житлово-комунальних послуг в Україні.*

Ключові слова: *державне управління, житлово-комунальне господарство, житлово-комунальні послуги, механізм державного регулювання.*

Annotation. *The article highlights the problematic issues of housing and communal services in Ukraine. Proposals for the development of state regulation in the field of housing and communal services in Ukraine are proposed.*

Keywords: *public administration, housing and communal services, housing and communal services, mechanism of state regulation.*

Вступ. Регулювання діяльності житлово-комунального господарства займає важливе місце в соціально-економічному розвитку України. Воно спрямоване на забезпечення ефективного функціонування цієї сфери та економіки України загалом. Розробка дієвих механізмів реформування галузі, зокрема системи встановлення та регулювання тарифів на послуги житлово-комунального господарства, в сучасних умовах є актуальним завданням. Його метою є підвищення якості надання житлово-комунальних послуг та забезпечення доступності цих послуг для усіх верств населення [1, с. 17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем надання житлово-комунальних послуг присвячені праці О. Амосова, Т. Качали, Г. Філюк, Г. Онищук та інших. Питанням, пов’язаними із державною політикою розвитку житлово-комунального господарства та специфікою державного регулювання

формування та надання житлово-комунальних послуг присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, таких як І. Драгана, В. Залізнюк, Н. Орлової, Л. Пісьмаченко та інших.

Мета статті полягає у висвітленні проблемних питань надання житлово-комунальних послуг та розробленню пропозицій з розвитку державного регулювання сфери надання житлово-комунальних послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу. Житлово-комунальне господарство – це одна з важливих і пріоритетних галузей національного господарського комплексу, яка забезпечує життєдіяльність населених пунктів та суттєво впливає на розвиток різноманітних взаємовідносин у державі. Житлово-комунальне господарство значною мірою формує середовище життєдіяльності людини – комфортність міста, району, мікрорайону, житла [2. с. 1].

Сфера надання житлово-комунальних послуг є однією з найбільш важливих підсистем соціально-економічної системи України. Вона, в свою чергу, здійснює істотний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільства. Вартість і якість таких послуг є основними факторами життєзабезпечення населення в загальній системі умов їх комфортного та гідного проживання. Доступність житлово-комунальних послуг на рівні мінімальних соціальних стандартів для всіх членів суспільства, нарівні з такими умовами, як забезпеченість продуктами харчування, житлом є важливим фактором для системи державного регулювання в забезпеченні стабільності та сталого розвитку кожного регіону України.

Головною узагальнюючою характеристикою сфери житлово-комунальних послуг є її необхідність для функціонування та життєзабезпечення територіальних одиниць, адже споживання комунальних послуг носить щоденний характер. До характеристик, що визначають специфіку сфери житлово-комунальні послуги в системі галузей національної економіки відносять наступні: масовий, загальний характер споживання житлово-комунальних послуг (незалежно від віку, статі, споживчих переваг); невідкладний та обов’язковий характер споживання житлово-комунальні послуги (тривалість та сталість споживання); регулярність та періодичність у споживанні комунальних послуг (уклад життя людей підпорядкований добовим і тижневим ритмам часу); незамінність одних послуг іншими (кожен вид послуг призначений для задоволення певних потреб людини); відносно постійні обсяги споживання послуг в межах однієї територіальної одиниці.

У свою чергу, умовами функціонування даної сфери являються: наявність постійного попиту на житлово-комунальні послуги; необхідність оперативної, безперебійної та ритмічної діяльності підприємств комунальної сфери;обов'язковість функціонування на певній території комплексу підприємств, що надають окремі види послуг; необхідність переваги якісних параметрів діяльності над кількісними показниками [3, с. 1].

Від державного регулювання сфери надання житлово-комунальних послуг, забезпечення їх якості та надійності залежить стан здоров'я, тривалість життя, соціально-політичний настрій населення. На даний час існуючі процедури формування тарифів, як правило, не враховують фактор платоспроможності споживачів і фінансових можливостей бюджету. Не враховуються і вимоги споживачів до якості послуг, що надаються. Недооцінка реальної платоспроможності населення призводить до продовження існування практики перехресного субсидування, збільшення навантаження на бюджет у вигляді дотацій. Неврахування прийнятності рівня тарифів на житлово-комунальні послуги для споживачів призводить до неплатежів за комунальні послуги. В межах існуючої системи тарифного регулювання не вирішені процедурні питання: в більшості випадків відсутні формалізовані причини для перегляду тарифів; існуюча процедура не дозволяє оптимально поєднувати інтереси всіх зацікавлених сторін [4, с. 70].

В сучасних умовах сфера надання житлово-комунальних послуг має незадовільний стан, який пов'язаний з перманентним зростанням тарифів на житлові та комунальні послуги й збільшенням їх частки у складі видатків населення. Це обумовлює необхідність визначення пріоритетних напрямів розвитку державного регулювання сфери надання житлово-комунальних послуг та комплексного вирішення відповідних їм завдань в процесі його реформування на підставі врахування таких чинників, як наявність відповідного правового забезпечення, вдосконалення інституційного середовища, оптимізація схем та механізмів фінансування, підвищення конкуренції, вдосконалення тарифоутворення й тарифорегулювання, соціальний захист населення під час оплати ЖКП, забезпечення енергоефективності та ресурсозбереження [5, с. 312].

Висновки та пропозиції. У зв'язку з цим визначено пріоритетні напрями удосконалення механізмів державного регулювання на ринках надання житлово-комунальних послуг, а саме: розроблення

алгоритму приєднання споживачів до мереж водопостачання та водовідведення; усунення бар'єрів для незалежних виробників щодо їх доступу до тепломереж у сфері комунальної теплоенергетики необхідно; у системі тарифорегулювання необхідними є забезпечення прозорості та поступовий перехід до RAB-регулювання або стимулюючого тарифоутворення на послуги, що забезпечить довгострокове покриття інвестиційних витрат, гарантований прибуток на вкладений капітал та створить передумови оптимізації витрат, поліпшення якості та загалом підвищення ефективності діяльності підприємств міського господарства, що надають житлово-комунальні послуги; підвищення ефективності системи управління житлом, забезпечення прозорості конкурсів на обслуговування, моніторинг виконання зобов'язань за укладеними договорами.

Запропоноване сприятиме пожвавленню темпів технологічної та технічної модернізації суб'єктів господарювання, що надають житлово-комунальні послуги, підвищенню енергоефективності під час їх надання та споживання, а також створить передумови проникнення більш продуктивного капіталу на ринок житлово-комунальні послуги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвіїшин Є., Фабрика Ю. Напрями удосконалення регулювання тарифів на послуги в житлово-комунальному господарстві // Ефективність державного управління. 2016. Вип. 1/2(46/47). Ч. 2. С. 17–23.

2. Діяльність територіальних громад у сфері житлово-комунального господарства. 2020. URL: http://dgkg.cg.gov.ua/index.php?id=15499&tp=1&pg= *(дата звернення 30.09.2020).*

3. Куц Я.В. Державне управління у сфері надання житлово-комунальних послуг: аспекти теорії і практики // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1130 *(дата звернення 30.09.2020).*

4. Nikolenko I. Specification of the formation and functioning of housing and communal services. Nauka i studia. 2020. № 1 (203). P. 69–76.

5. Тарасевич О.В. Ринок житлово-комунальних послуг міста: проблеми та шляхи розвитку // Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. 2019. Вип. 3(14). С. 308–314.

Федоренко Юрій Сергійович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Халецька Аліна Анатоліївна,
д.н.держ.упр., професор

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

У статті здійснюється аналіз впровадження технологій електронного урядування в органах публічної влади в Україні. Виявлено, що на сьогодні Україна активно впроваджує інформаційно-телекомунікаційну систему, яка організаційно та функціонально складається з реєстру адміністративних послуг, електронного кабінету, мобільного додатка Порталу Дія, інших підсистем та програмних модулів. Реалізацією проєкту займається Міністерство цифрової трансформації. Мінцифри є новим міністерством в Уряді України з новим підходом, баченням та методами досягнення цілі до 2024 року - 100% послуг, які надає держава онлайн, 10% IT-галузі у ВВП країни та 95% транспортної інфраструктури із високошвидкісним, якісним інтернетом.

Ключові слова: *електронне урядування; адміністративні (управлінські) послуги; органи публічної влади; відкритість влади.*

The article analyzes the implementation of electronic governance technologies in the public authorities of Ukraine. It was discovered that today Ukraine is actively implementing an information and telecommunication system, which consists of several functional components: a register of administrative services, an electronic cabinet, a mobile application of the Diya Portal, other subsystems and software modules. The project is being implemented by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine which is a new ministry in the Government of Ukraine. It employs a new approach, vision, and methods of achieving the following goals by 2024: 100% of all government services available online, the share of IT in the country's GDP 10%, and 95% of transport infrastructure with high-speed, high-quality Internet.

Keywords: *e-governance; administrative services; public authorities; the openness of the state authorities.*

Постановка проблеми. Значення Інтернету як важливого чинника розвитку інформаційно-комунікативного суспільства, інформаційного середовища, соціального комунікативного простору зростає. Відбувається процес зміни інформаційної ери комунікаційною, оскільки провідну роль відіграє не виробництво, а обмін інформацією, необхідною для здійснення спільної діяльності. Зростаюча суспільна значущість Інтернет-ресурсів у суспільному житті зобов'язує органи державної влади організовувати його ефективне використання. Впровадження електронного урядування є складним процесом, що потребує принципових змін у технології підготовки та прийняття урядових рішень та значних матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів та вимагає вирішення комплексу, правових, організаційних і технологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Теоретичні, методологічні та практичні питання впровадження е-демократії та е-урядування у своїх роботах висвітлювали О.І. Архипська, О.А. Баранов, С.В. Дзюба, А.В. Єфанов, І.Б. Жиляєв, В.Є. Зав'ялов, В.П. Зінчук, М.Є. Золотухін, Е.Л. Клепець, І.Г. Малюкова, А.Ю. Марусов, Ю. Місніков, Т.В.,Мотренко, Є.О. Омельченко, Т.В. Попова, О.О. Прималенний, В.Б. Романенко, І.А. Рубан, А.І. Семенченко, В.Б. Синицький, А.М. Тиндюк, О.М. Тішкін, Г.О. Толкачов, В.П.

Мета статті. Метою статті є дослідження рівня впровадження технологій електронного урядування в органах публічної влади в Україні, виявлення проблем, формулювання рекомендацій щодо прискорення впровадження технологій е-урядування.

Виклад основного матеріалу. Електронне урядування - форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Відповідно до Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 "Про Стратегію сталого розвитку "Україна-2020", розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275 "Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік" розвиток електронного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів

реформування системи державного управління. Також у рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог. [4]

Головною складовою електронного урядування є електронний уряд – єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та суб'єктами господарювання. Він не є доповненням або аналогом традиційного уряду, а лише визначає новий спосіб взаємодії на основі активного використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності надання державних послуг.

Враховуючи основну складову електронного урядування - електронний уряд, виділяють такі рівні реалізації:

1. G2C (government to citizens) або «Уряд – громадянам» (організація зворотного зв'язку з громадянами). З введенням систем G2C громадяни зможуть набагато менше стояти в чергах за типовою інформацією, довідками і формами, економлячи при цьому власні фінансові ресурси, а бюджетні витрати на адміністрування типових процедур при цьому пропорційно зменшуються.

2. G2E (government to employees) або «Уряд – службовцям» (відносини уряду з чиновниками або службовцями). Автоматизація процесів співпраці урядової системи з службовцями, чиновниками, консультантами на місцях. Вказаний рівень реалізації можливий до виключення у разі розробки необхідного функціоналу на рівнях G2B, G2C.

3. G2B (government to business) або «Уряд – бізнесу» (відносини державних органів і бізнесу). Це автоматизація податкових виплат, проведення електронних тендерів на постачання продукції тощо. При переході на електронну систему закупівель Швеції економія коштів в цій країні склали близько 50 відс., внаслідок чого 95 відс. закупівель Швеції проводиться через електронні канали.

4. G2G (government to government) або «Уряд – уряду» (автоматизація відносин і документообігу між відомствами). G2G – частина об'єднаної інформаційної системи, що забезпечує виконання таких задач:

1. керування роботою державного апарату;

2. координація діяльності регіональних управлінь і територіальних підрозділів;

3. ведення внутрішнього діловодства. [1]

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р

схвалено Концепцію розвитку електронної демократії в Україні. Метою Концепції є формування політичних, організаційних, технологічних та ідеологічних умов розвитку електронної демократії в Україні, що характеризується зростанням широкого долучення громадян до комунікації, співпраці з органами державної влади, контролю за ними, участі у виробленні політики, розвитку самоорганізації та самоврядування, а також рівнем довіри до суб'єктів владних повноважень; узгодження стандартів державної політики зазначеної сфери з міжнародними, зокрема європейськими стандартами.

Реалізація Концепції повинна відбутись у 2 етапи:

На першому етапі (2017-2018 роки) передбачалось:

- формування нормативно-правового забезпечення у сфері електронної демократії згідно з міжнародними нормами і стандартами;

- удосконалення існуючих інструментів електронної демократії та запровадження механізму функціонування нових, уніфікації політики, розроблення процедур, що підтримуються громадянами та суб'єктами владних повноважень;

- забезпечення доступності існуючих та дотримання цього принципу під час формування нових інструментів електронної демократії для осіб з інвалідністю, зокрема із сенсорними порушеннями (в тому числі слуху та зору);

- удосконалення механізму подання та розгляду електронних петицій;

підвищення участі громадян у процесах прийняття рішень через удосконалення інструменту електронних консультацій;

- удосконалення механізму висвітлення інформації про діяльність органів державної влади;

- формування основ впровадження електронного голосування, а також електронного виборчого процесу, електронних референдумів та електронних плебісцитів;

- запровадження електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів та розвиток електронної ідентифікації

фізичних і юридичних осіб в державних інформаційно-телекомунікаційних системах;

- забезпечення розвитку відкритих даних, публікації наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, удосконалення вимог до формату і структури таких наборів даних, а також їх переліку, підвищення відповідальності за неоприлюднення та ненадання публічної інформації, у тому числі у формі відкритих даних;

- сприяння підзвітності громадянину суб'єктів владних повноважень, підвищення рівня взаємодії та довіри громадян до таких суб'єктів;

- створення широкої коаліції з розвитку електронної демократії в Україні за участю всіх заінтересованих сторін;

- підвищення рівня застосування інструментів електронної демократії на місцевому рівні, у тому числі шляхом поширюваності використання інструменту бюджету участі, впровадження інструменту електронних консультацій;

- запровадження накопичення інформаційно-аналітичних матеріалів у сфері електронної демократії, зокрема аналізу попиту українців на інструменти електронної демократії за тематичними пошуковими запитами, публічними коментарями, аналізу задоволеності громадян якістю електронних сервісів;

- підвищення обізнаності громадян щодо використання інструментів електронної демократії шляхом проведення інформаційної та освітньої кампанії.

На другому етапі (2019-2020 роки) передбачається:

- запровадження мережевих сервісів у сфері електронної демократії;

- створення умов для належного ресурсного забезпечення електронної демократії;

- впровадження електронного голосування, а також електронного виборчого процесу, електронних референдумів та електронних плебісцитів;

- забезпечення інституціоналізації інструментів електронної демократії;

- широке залучення фізичних та юридичних осіб до розвитку та використання електронної демократії;

- забезпечення відкритості використання публічних коштів;

- забезпечення розвитку відкритих даних;

- популяризація електронної демократії, формування знань і навичок користування її інструментами;

- забезпечення подальшого впровадження та доступності інструментів електронної демократії;

- проведення дослідження стану розвитку електронної демократії в Україні;

- забезпечення координації та здійснення контролю за розвитком електронної демократії в Україні. [4]

План заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 617-р передбачає:

1. Модернізацію електронних послуг та розвиток взаємодії органів державної влади, громадян і суб'єктів господарювання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

- Розвиток електронних послуг.

- Розвиток відкритих даних.

- Розвиток електронних інструментів залучення фізичних та юридичних осіб.

- Розвиток електронної ідентифікації та довірчих послуг.

2. Модернізація державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

- Розвиток електронної взаємодії.

- Розвиток електронного документообігу.

- Електронне урядування базових галузей та підтримка пріоритетних реформ.

3. Управління розвитком електронного урядування.

- Формування базової інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури електронного урядування.

- Підвищення ефективності управління розвитком електронного урядування. [6].

У 2019 році на форумі інтернет-діячів IForum Президент України Володимир Зеленський анонсував, щ охоче створити «державу у смартфоні» та підписив Указ № 558/2019 «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» для вжиття заходів забезпечення належної електронної взаємодії національних електронних інформаційних ресурсів, що мінімізує необхідність звернень фізичних та юридичних осіб до суб'єктів владних повноважень для отримання публічних послуг та

усуває необхідність подання заявниками документів у паперовій формі. [5]

У 2019 році створений портал Дія для реалізації права кожного на доступ до електронних послуг та інформації про адміністративні та інші публічні послуги, звернення до органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (у тому числі відповідно до Закону України ”Про звернення громадян”), отримання інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, яка необхідна для надання послуг, а також для проведення моніторингу та оцінки якості послуг.

Портал Дія виконує такі основні завдання:

1) надання електронних послуг (в тому числі адміністративних та інших публічних послуг) з отриманням та використанням у разі потреби інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, яка необхідна для надання таких послуг;

2) створення та функціонування електронного кабінету користувача на веб-порталі, а також забезпечення через зазначений кабінет доступу користувачів до інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, зокрема про особу;

3) забезпечення користувачів інформацією про електронні та адміністративні послуги, а також про інші публічні послуги, надання яких здійснюється з використанням веб-порталу;

4) забезпечення офіційного електронного листування під час надання послуг, розгляду звернень та адміністративних справ (справ, що розглядаються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими суб’єктами, які відповідно до закону уповноважені здійснювати публічно-владні управлінські функції, з метою прийняття рішень індивідуальної дії, спрямованих на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та обов’язків особи, а також захисту її прав), а також під час розгляду з використанням веб-порталу інших питань;

5) сплата адміністративного збору за надання адміністративних послуг, штрафів за адміністративні правопорушення, державного мита, інших платежів; здійснення розрахунків за інші публічні, зокрема житлово-комунальні, послуги;

6) забезпечення суб’єктів звернення інформацією про перебіг та результати надання послуг, розгляду звернень та адміністративних справ у режимі реального часу;

7) отримання суб'єктами звернення результатів надання електронних послуг, розгляду звернень та адміністративних справ;

8) подання скарг за результатами надання послуг, розгляду звернень та адміністративних справ, забезпечення офіційного електронного листування під час проведення процедур оскарження, забезпечення оскаржувача інформацією про перебіг та результати розгляду скарги у режимі реального часу, а також отримання ним зазначених результатів;

9) формування засобами веб-порталу, у тому числі з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія), цифрових образів документів, які можуть пред'являтися (надаватися) особою на смартфоні через зазначений мобільний додаток;

10) проведення опитування щодо ініціатив, проектів у різних сферах суспільного життя;

11) проведення моніторингу та оцінки якості послуг, які надаються з використанням веб-порталу, у центрах надання адміністративних послуг або суб'єктами розгляду звернень безпосередньо;

12) захист даних (у тому числі персональних) зазначеного веб-порталу від несанкціонованого доступу, знищення, модифікації;

13) подання електронних звернень через веб-портал;

14) виконання інших завдань, визначених законодавством.

Реєстр адміністративних послуг є єдиною базою даних про адміністративні послуги, яка формується з метою ведення обліку адміністративних послуг та надання інформації про них. Для обробки відомостей про адміністративні послуги програмними засобами Порталу Дія назви послуг кодуються у визначеному Мінцифри порядку. Суб'єкти розгляду звернень та органи, що утворили центри надання адміністративних послуг, зобов'язані застосовувати кодування під час документування процедур надання адміністративних послуг. [3]

Активне запровадження електронного врядування в Україні потребує кваліфікованих кадрів. У зв'язку з цим навчальні заклади розпочали ліцензування нової магістерської спеціальності 8.15010011 "Електронне урядування" за напрямом підготовки "Державне управління". Підготовку магістрів за цією спеціальністю здійснюють Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Національна академія державного управління при Президентові України, Херсонський національний технічний університет та Ужгородський національний університет.

Спеціальність «Електронне урядування» є міжгалузевою спеціальністю, що забезпечує високопрофесійну підготовку фахівців, які володіють комплексом сучасних теоретичних і практичних знань та навичок щодо використання і запровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій та технологій електронного урядування в державне управління.

Висновки. Застосування сучасних інноваційних підходів, методологій та технологій, просування методики опрацювання даних великих обсягів, а також застосування перспективних форм організації виконання завдань і проектів розвитку електронного урядування, зокрема публічно-приватного партнерства, сприятимуть формуванню ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Е-урядування та основи інформаційної безпеки/ Черніг. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, місцевого самоврядування, держ. п-в, установ і орг.; Уклад.: Білоока Т.П. – Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2018. – 36 с.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

3. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text

4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14

5. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг : Указ Президента України від 29 липня 2019 року № 558/2019. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019#n16

6. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 617-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80#Text

7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17

REFERENCES

1. E-governance and the basics of information security / Chernihiv. center for retraining and advanced training of employees of state authorities, local authorities, state institutions and org .; Compiled by: Bilooka T.P. - Chernihiv: Siverian centre for continuing education, *2018. – p.36.*

2. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254k / 96-VR. Journal of the Supreme Council of Ukraine. 1996. № 30. Art. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0*%B2%D1%80*

3. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2019). Decree "Issues of the Unified State Web Portal of Electronic Services and the Unified State Portal of Administrative Services" dated 4 December 2019 № 1137. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137- 2019-% D0% BF # Text

*4.*The Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). Decree "On Approval of the Concept of eGovernment Development in Ukraine" dated 20 September 2017, No. 649-p, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14

5. The President of Ukraine (2019) Decree "On some measures to improve the access of individuals and legal entities to electronic services" dated 29 July 2019, № 558/2019. URL: https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019#n16

6. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2018). Decree "On Approval of the Plan of Measures for Implementation of the Concept of eGovernment Development in Ukraine " dated 22 Augast 2018, No. 617-p, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80#Text

7. On access to public information: Law of Ukraine of January 13, 2011, Journal of the Supreme Council of Ukraine, 2011, No. 32, p. 314. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17

Шапаренко Наталія Миколаївна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Гусятинський
Микола Володимирович,
к.т.н., завідувач кафедри менеджменту

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ ПРИЙНЯТТЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ РІШЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність тематики дослідження. Становлення державності в Україні набуло сталого та незворотного характеру. У зв'язку із цим все більшої уваги потребує розвиток науки та практики управління суспільними системами і процесами, зокрема наукове обґрунтування методів та процедур прийняття і реалізації управлінських рішень, виявлення можливостей підвищення їх ефективності, надання управлінцям-практикам необхідних рекомендацій з актуальних питань управління суспільними системами та сучасних засобів підтримки підготовки відповідних рішень. Насамперед це стосується розроблення та впровадження в практику нових ідей та підходів стосовно підвищення ефективності державно-управлінської діяльності. Все це і обумовлює актуальність дослідження за окресленою тематикою.

Ступінь наукового вивчення проблематики дослідження. Дослідженню цієї проблематики присвятили свої наукові праці такі вчені як: А. Ф. Мельник, А. С. Васильєв, В. Г. Афанасьев, В. Д. Бакуменко, В. Н. Волкова, В. П. Рубцов, Г. В. Атаманчук, М. М. Білинська, Н. Л. Карданская, О. І. Воронов, Р. В. Войтович. Результати проведених ними досліджень є теоретично значущими та практично цінними. Проте держава в сучасних умовах динамічного суспільного-політичного розвитку потребує більш ефективного управління, а це вимагає подальших наукових досліджень у сфері визначення підходів до прийняття оптимальних управлінських рішень.

Мета дослідження. Метою написання даної статті є дослідження сучасних підходів до розробки прийняття і реалізації державно-управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Управління соціальними системами відбувається шляхом прийняття та реалізації рішень. Відповідно основною формою здійснення державного управління також є управлінські рішення. Саме через них проявляється цілеспрямованість державного управління [1].

Управлінські рішення, які приймаються на рівні держави, можуть охоплювати все суспільство або найважливіші його сфери і регулювати поведінку всіх без винятку соціальних груп та окремих громадян [2].

Державно-управлінські рішення є дуже важливою ланкою в ланцюзі держава – державна влада – державне управління – державно-управлінські відносини – державно-управлінські рішення – державно-управлінські дії –- суспільство.

Управлінське рішення можна розглядати як вид діяльності, яка відбувається в керованій підсистемі й пов'язана з підготовкою, вибором та прийняттям певних варіантів дій, тобто це вид роботи в самому апараті управління, певний етап процесу управління. В іншому розумінні управлінське рішення є описом передбачуваних дій керуючої системи щодо керованої.

Прийняття рішень у державному управлінні – це передусім результат діяльності його суб'єктів, спрямована на вирішення певних проблем державного рівня, що пов'язані з відповідними управлінськими ситуаціями.

Для забезпечення ефективності управлінської діяльності важливо, щоб основні дії, операції, прогнозні оцінки, експертизи, статистичні узагальнення, інформаційні відомості, соціологічні дані, на яких базується те чи інше управлінське рішення, було чітко задокументовано, тобто представлено в належній правовій формі.

Державно-управлінські рішення – це управлінські рішення, які приймають вищі та центральні органи державної влади з метою визначення і реалізації державних цілей, стратегії їх досягнення, основних функцій державної політики, а також вирішення проблем державного рівня. Нині найбільш дієвою формою прийняття та реалізації державно-управлінських рішень є програмна.

На практиці це реалізується наступним чином. Досягнення загальної мети програми неможливе без розробки заходів з її впровадження, таких як створення необхідної нормативно-правової бази та інформаційно-методичного ресурсу.

У програмі доцільно визначити не тільки конкретні цілі, а й перспективу з урахуванням реальних матеріальних і фінансових можливостей держави.

Вважається за доцільне виконання програми в два – три етапи.

На першому етапі, як правило, необхідно реалізувати та доопрацювати базові пілотні проекти, а також створити для подальшого виконання програми.

На другому потрібно розпочати виконання проектів програми з широким застосуванням напрацювань пілотних проектів, на третьому – забезпечити здавання-приймання всіх передбачених програмою проектів та завершення заходів. Це загальні рекомендації щодо вибору етапів програми, які базуються на досвіді автора та інших дослідників. їх дотримання має сенс тоді, коли неможливий обґрунтований вибір таких етапів.

Прогнозуючи можливі етапи програми, доцільно застосувати методи моделювання для визначення орієнтовних строків досягнення певних базових показників. Таке моделювання може бути досить приблизним, оскільки для більшості програм державного рівня етапи визначаються з точністю до років.

Проміжними результатами виконання сучасних програм, як правило, є створення системи управління об’єктом (або об’єктами), стосовно якого реалізується програма; розробка проблемно-орієнтованих науково-методологічних засад у межах програми; застосування нових технологій управління; започаткування комплексної системи моніторингу; впровадження нормативно-правового супроводу програми та відпрацювання механізму її фінансування.

Упровадження програми також передбачає формування та використання відповідних засобів організаційного, технічного, кадрового та інших видів забезпечення.

В сучасних умовах глобалізації та суспільно-політично турбулентності необхідно докорінно змінити технологію розробки програмно-цільових державно-управлінських рішень. Це можна зробити, використовуючи вітчизняний та зарубіжний досвід державного управління, результати, здобуті вітчизняними і зарубіжними вченими підказують такі шляхи.

По-перше, необхідне чітке визначення на вищих рівнях влади державних пріоритетів щодо вирішення найвагоміших соціально-економічних, політичних, екологічних, оборонних, науково-

технічних, міжнародних проблем. При цьому дуже важливо виокремити справді пріоритетні цілі, шо мають особливе стратегічне значення для розвитку України. Як відомо, пріоритетні рішення дають наочне уявлення про рівень управлінського передбачення та серйозності намірів.

Існуюча практика потужного лобіювання відомчих і кланових інтересів призводить до абсурду – визначення пріоритетними майже всіх більш-менш вагомих напрямів і цілей реформування економіки України, шо постійно проявляється в реально вживаних заходах щодо реалізації економічної політики, зокрема в розпорошенні централізованих коштів, які на сьогодні поки ще є більш-менш дієвим засобом інвестування власного виробника та підтримки соціальної структури.

Щодо цього заслуговує на увагу та всіляку підтримку розроблення «виважених сценаріїв-прогнозів перебігу подій як у межах країни, так і на міжнародній арені, на основі яких будуватимуть свої практичні дії структури виконавчої влади».

По-друге, в межах пріоритетних напрямів шляхом ретельного аналізу необхідно виділити так звані «точки зростання» (за іншою термінологією, «точки стабілізації», «критичні точки» тощо), тобто види діяльності, які можуть забезпечити країні найбільш швидкий або стійкий успіх (результати, досягнення, визнання) в межах наявних та реально доступних ресурсів у відповідних сферах діяльності.

Наприклад, в економічній сфері – це виділення окремих галузей і навіть підприємств порівняної переваги, які мають найкращі економічні показники або перспективу швидко стати такими за умов певної інвестиційної підтримки їх діяльності, а також можливість міжнародної конкурентоспроможності.

По-третє, необхідно визначити і регулярно переглядати переліки та графіки впровадження програм і проектів, спрямованих на підтримку таких «точок зростання» та створення або підтримку відповідних «центрів зростання», тобто «структур, діяльність яких виявляється найефективнішою і які здатні взяти на себе лідерство в конкретних напрямах» [3].

До виділених у такий спосіб напрямів та сформульованих програм необхідно запровадити цілеспрямовану політику пріоритетного розвитку із застосуванням в основному фінансових інструментів, які є найпоширенішими засобами здійснення економічної політики, сумісними з ринковим господарством.

Сучасним підходом до формування програм і проектів, близьких за сферою діяльності, напрямами реалізації, технологіями є розроблення так званих пілотних проектів. Після відпрацювання пілотний проект стає типовим і тиражується (переноситься, адаптується) під конкретні об'єкти або системи з урахуванням умов та обмежень їх функціонування. Такий підхід дуже ефективний в умовах обмеження ресурсів, оскільки він забезпечує [4]:

- перевірку можливості і повноти реалізації проекту в конкретних умовах;
- оцінку необхідних для реалізації ресурсів;
- відпрацювання всіх питань практичного виконання проекту;
- підготовку документації та супровідних документів необхідної якості;
- підготовку кваліфікованих фахівців та отримання необхідного досвіду відповідного проектування.

Висновки. Рішення в системі державного управління дуже різноманітні, багаторівневі і мають різну владну силу. Одні з них приймаються на рівні вищих та центральних органів державної влади і спрямовані на вирішення найважливіших проблем держави, інші є проміжними або допоміжними і приймаються на рівні або в межах відповідного апарату. Прийняття рішень в державному управлінні – це результат діяльності його суб'єктів, спрямованої на вирішення певних проблем державного рівня, які, в свою чергу, асоціюються з відповідними управлінськими ситуаціями. Для забезпечення ефективності управлінської діяльності важливо, щоб основні дії, операції, прогнозні оцінки, експертизи, статистичні узагальнення, інформаційні відомості, соціологічні дані, на яких базується те чи інше управлінське рішення, було чітко задокументовано, тобто представлено в належній програмній формі. Для цього використовуються відповідні державні програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні: мета реформування / Н. Р. Нижник // Укр. правов. часоп. – 1999. – Вип. 5. – С. 20-27.

2. Мала Н. Т. Управлінські рішення: класифікація та процес прийняття / Н. Т. Мала // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». –2007. – № 605. – С. 20-24.

3. Накрийко А. Я. Класифікація управлінських рішень / А. Я. Накрийко // Соціально-економічні аспекти розвитку економіки: праці Міжнародної науково–практичної конференції студентів і молодих учених. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2017. – С. 30-32.

4. Ширшикова Р. До питання про ознаки управлінського рішення, що приймаються центральними органами державної влади / Р. Ширшикова // Держава і право. – 2007. – № 36. – С. 271 - 277.

5. Снітчук М. О. Підготовка та прийняття управлінських рішень / М. О. Снітчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cpk.org.ua/files/pidgotovka_ta- 20priynattia.doc

Шевченко Євгеній Дмитрович,
студент групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Діденко Ніна Григорівна,
д.н.держ.упр., професор,
професор кафедри менеджменту

СОЦІАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Економічний розвиток регіону визначається об'єктивними потребами й суспільними тенденціями. Зазвичай, він розглядається з точку зору сукупності низки соціальний та економічних цілей, включає у себе такі сегменти, як зміни в інституціональній, соціальній, адміністративній структурах суспільства, зростання виробництва та зростання доходів, зміни в традиціях та звичках, зміни у суспільній свідомості.

Економічний розвиток регіонів є важливою складовою економічного розвитку держави. Регіональний економічний розвиток зумовлений безпосередньо ступенем ефективності використання усіх наявних територіальних ресурсів. Серед низки таких ресурсів найголовнішим та найпрогресивнішим ресурсом є людський потенціал. Ринкова економіка сьогодення переходить на новий рівень – рівень соціалізації. То ж, людина, яка виступає в одній зі своїх іпостасях економічною істотою, знаходиться в центрі соціальної ринкової економіки. Безпосередньо від людини та населення загалом залежить економічний розвиток й добробут регіону.

Стан дослідження проблеми у науковій літературі. Питання соціальної компоненти управління розвитком регіону, а також проблематика державноуправлінського впливу на процеси регіональних систем знайшли відображення в наукових розробках Е. Афоніна, В. Бакуменка, С. Білої, О. Бобровської, І. Дегтярьової, Н. Діденко, М. Долішнього, С. Домбровської, К.Дубич, Я. Жаліло, О. Іляш, М. Кравченко, Е. Лібанової, П. Ситник, В.Скуратівського, А. Халецької та ін. Сьогодні, проте, для України ключовим і досить складним у практичному вирішенні є питання забезпечення регіонального розвитку, модернізації механізмів державного управління регіональним соціально-економічним розвитком.

Виділення раніше недослідженої частини проблеми. Типово розглядати вплив окремих показників економічної діяльності та активності на економічний розвиток регіону. Однак, надавши людині статус центрального елементу економічної системи, доцільно розглянути вплив культурної, освітньої, побутової забезпеченості регіону на його соціально-економічний розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка країни, як людський організм, в якому загальний стан здоров'я залежить від нормального функціонування кожного з внутрішніх органів від їх узгодженої роботи один з одним. Так економічне положення країни визначається напрямком економічного розвитку окремих регіонів, його стабільністю, наявністю всіх необхідних складових, взаємодія яких, при відсутності хоча б одного, неможлива.

Невизначеність взаємозв'язку економічної і соціальної сфер позначається і на ставленні народу до влади. Поліпшення, що накреслились останніми роками, в економіці і соціальній сфері, здавалося б, підтверджує стару (соціалістичну) істину: щоб краще жити, треба краще працювати. Якщо стали краще жити, виходить, стали краще працювати не тільки ми, але і влада, що, здавалося б, може розраховувати на визнання. Однак практика свідчить, що наявність виражених у статистичних показниках соціально-економічних успіхів зовсім необов'язково супроводжується відповідною оцінкою державної влади.

Держава, оскільки вона задекларувала справедливо ефективну соціальну політику, потребує й її систематичного обґрунтування.

Традиційно використовувані для характеристики соціальної сфери набори показників, як правило, досить громіздкі через складність описуваного явища і при цьому найчастіше дають уявлення про ситуацію в окремих секторах. Якщо ж стоїть завдання оцінити об'єктивність проведеної політики в цілому, значення має не стільки кількість показників, скільки їх взаємозв'язок, підлеглий логіці формування статку життя людей і логіці дослідження.

Розглянемо динаміку частки валового регіонального продукту Київської області у валовому внутрішньому продукті України у 2010-2019 роках.

Протягом досліджуваного періоду частка ВРП Київської області у ВВП країни коливалася у межах від 4% до 6%, що свідчить про важливий внесок Київської області в економічний розвиток України.

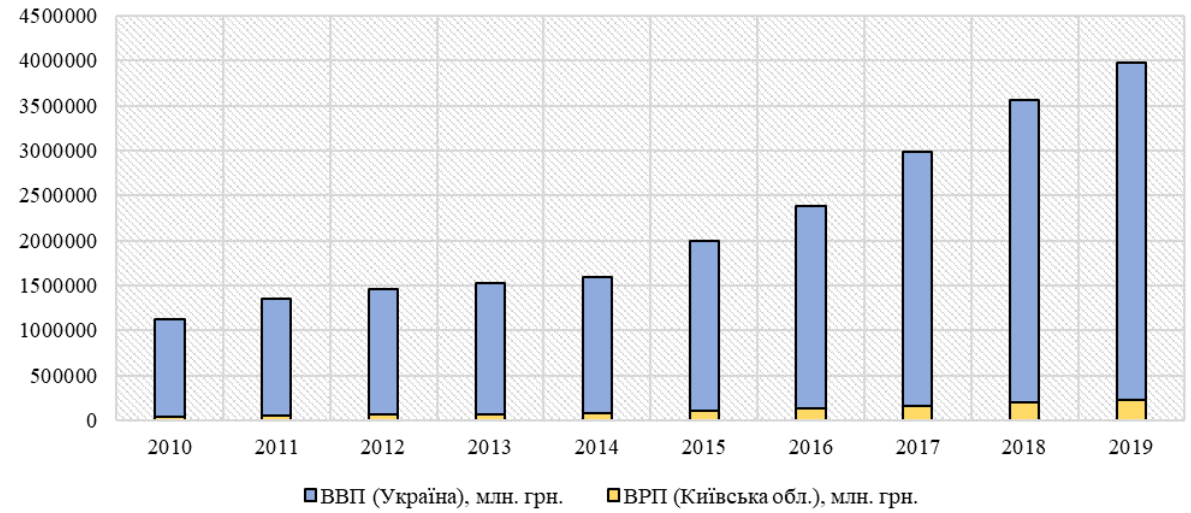

Рис. 1. Величина ВРП Київської області у ВВП України за 2010-2019 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [2-3]

Говорячи про забезпечення економічного добробуту регіону, також треба розглянути питання забезпечення добробуту регіону, як чинника економічного розвитку, що, по суті, є протилежною або оберненою дією [1, 4].

Розглядаючи бік рівня соціальної забезпеченості населення як чинника підвищення економічного розвитку регіону, виділимо ряд факторів та побудуємо факторні регресійні моделі за наступними групами факторів:

Таблиця 1

Групи факторів впливу на економічний розвиток регіону

Фактор	Група факторів	Показники	Змінна
1	2	3	4
F_1	Стан та розвиток домогосподарств	Кількість домогосподарств, тис.	X_1
		Середньомісячні загальні доходи домогосподарства, грн.	X_2
		Середній розмір домогосподарства, осіб	X_3
F_2	Стан культурних осередків та організацій	Кількість театрів, одиниць	X_4
		Кількість музеїв,одиниць	X_5
		Кількість бібліотек, одиниць	X_6
		Тираж друкованих видань, тис. примірників	X_7

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
F_3	Стан житлового фонду	Житловий фонд, загальної площі, млн.м^2	X_8
		У середньому на одного жителя, м^2 загальної площі	X_9
F_4	Стан чисельності та відтворення населення	Чисельність наявного населення, тис.	X_{10}
		Кількість живонароджених, осіб	X_{11}
F_5	Стан освітніх закладів	Кількість дошкільник закладів, од.	X_{12}
		Кількість загальноосвітніх закладів	X_{13}
		Кількість професійно-технічних навчальних закладів	X_{14}
		Кількість ВНЗ	X_{15}
		Випущено фахівців з ВНЗ	X_{16}
F_6	Стан системи охорони здоров'я	Кількість лікарняних закладів	X_{17}
		Кількість лікарів усіх спеціальностей	X_{18}

Джерело: побудовано автором

Статистична інформація, що характеризує значення показників, сформована на основі офіційної інформації, висвітленої на офіційному сайт Головного управління статистики в Київській області [2].

Усі обрані факторні складові є стимуляторами економічного розвитку регіонів. Для обчислення інтегрального коефіцієнта факторної групи за 2010-2019 скористаємося методом стандартизації максимальним значенням [5].

Стандартизувавши показники, надамо кожному показнику групову вагу в інтегральному факторному показнику. Тим самим знайдемо інтегральний річний факторний показник. Результати занесемо у табл. 2.

Для виявлення ступеня впливу зазначених факторів скористаємося інструментарієм кореляційно-регресійного аналізу.

Як вже зазначалося, результуючим показником буде виступати валовий регіональний продукт (Y), серед факторів виділимо:

– інтегральний коефіцієнт стану та розвитку домогосподарств (F_1);

– інтегральний коефіцієнт стану культурних осередків та організацій (F_2);

– інтегральний коефіцієнт стану житлового фонду (F_3);

– інтегральний коефіцієнт стану чисельності, відтворення населення (F_4);

– інтегральний коефіцієнт стану освітніх закладів (F_5);

– інтегральний коефіцієнт стану системи охорони здоров'я (F_6).

Таблиця 2

Значення факторних показників за 2010-2019 рр.

Рік	**Стан та розвиток домогосподарств**	**Стан культурних осередків та організацій**	**Стан житлового фонду**	**Стан чисельності, відтворення населення**	**Стан освітніх закладів**	**Стан системи охорони здоров'я**
	F_1	**F_2**	**F_3**	**F_4**	**F_5**	**F_6**
2000	0,7227	0,9106	0,9138	0,8697	0,9456	0,9651
2001	0,7225	0,9037	0,9202	0,8634	0,9391	0,9942
2002	0,7268	0,8444	0,9367	0,8677	0,9541	0,9911
2003	0,6968	0,7532	0,9406	0,8796	0,9604	0,9766
2004	0,7100	0,8422	0,9423	0,8919	0,9215	0,9708
2005	0,7313	0,7651	0,9457	0,8892	0,9287	0,9639
2006	0,7448	0,7979	0,9508	0,9143	0,9304	0,9621
2007	0,7719	0,9750	0,9567	0,9203	0,9283	0,9484
2008	0,8242	0,7981	0,9623	0,9498	0,9244	0,8486
2009	0,8167	0,8010	0,9646	0,9359	0,9109	0,8528
2010	0,8595	0,7862	0,9714	0,9128	0,8890	0,8445
2011	0,8840	0,7780	0,9765	0,9129	0,8578	0,8086
2012	0,9158	0,8211	0,9823	0,9193	0,8355	0,7489
2013	0,9188	0,8116	1,0000	0,8997	0,7940	0,7362

Джерело: розраховано на основі даних Головного управління статистики в Київській області [2].

Побудуємо кореляційну матрицю факторів:

Таблиця 3

Кореляційна матриця

	ВРП	**F1**	**F2**	**F3**	**F4**	**F5**	**F6**
ВРП	1	**0,9693**	0,3001	**0,9499**	**0,7046**	**0,8807**	**0,9501**
F1	**0,9693**	1	0,2440	0,8052	0,5876	0,8110	0,8788
F2	0,3001	0,2440	1	0,3940	0,2296	0,2187	0,3210
F3	**0,9499**	0,8052	0,3940	1	0,6538	0,8723	0,9056
F4	**0,7046**	0,5876	0,2296	0,6538	1	0,3525	0,5892
F5	**0,8807**	0,8110	0,2187	0,8723	0,3525	1	0,8178
F6	**0,9501**	0,8788	0,3210	0,9056	0,5892	0,8178	1

Джерело: побудовано автором засобами MS Excel

З кореляційної матриці видно, що більш щільний зв'язок валовий регіональний продукт має з усіма факторами, окрім фактора, що характеризує стан культурних осередків та організацій, тому в подальшому регресійному аналізі виключимо даний фактор як маловаріабельний. Побудуємо п'ятифакторну модель залежності ВРП від факторів соціального забезпечення.

Таблиця 4

Регресійний аналіз

	Коефіцієнти	**Стандартна помилка**	**t-статистика**	**P-Значення**	**Нижні 95%**	**Верхні 95%**
Y-перетин	-1163,2419	373,4564	-3,1148	0,0143	-20244,3620	-302058,3981
F1	500,5143	148,7855	3,3640	0,0099	157410,4442	843618,0894
F3	505,8781	138,9126	3,6417	0,0393	-204697,37	1216453,492
F4	496,5423	176,0414	2,8206	0,0225	90594,0082	902490,5879
F5	-255,2889	108,7400	-2,3477	0,0147	-692091,4515	181513,6434
F6	173,2317	77,0329	2,2488	0,0471	-146661,4148	493124,7524

Джерело: побудовано автором засобами MS Excel

Регресійне рівняння матиме вигляд:

$$\hat{Y} = -1163{,}2419 + 500{,}51F_1 + 505{,}88F_3 + 496{,}54F_4 - 255{,}29F_5 + 173{,}23F_6.$$

Згідно регресійного рівняння покращення соціального забезпечення Київської області по окремим факторам призводить до збільшення ВРП у середньому на 500 млн. грн. (по факторам F_1, F_3, F_4) за умови одночасного покращення одного інтегрального коефіцієнта та незмінності інших; при збільшення інтегрального коефіцієнта фактора F_6 на 1 п. ВРП збільшиться на 173,23 млн. грн. за умови сталості інших факторів. Обернену ж дію має фактор F_5 – зі збільшенням інтегрального коефіцієнта стану освіти ВРП буде зменшуватися, що є логічним (збільшення кількості навчальних закладів призведе до збільшення фінансування освітньої сфери).

Висновки. Для забезпечення економічного розвитку як регіону, так і країни у цілому, важливе значення має соціальне забезпечення населення, що включає у себе культурні, освітні, оздоровчі, побутові сегменти. Однак орієнтація державної політики соціального захисту та забезпечення на найбільш вразливі верстви населення при недостатньому захисті прав та інтересів виробників матеріальних благ стало однією з причин відсутності у них мотивацій до праці, а відповідно і спаду виробництва.

Викликає занепокоєння відсутність ефективної державної регіональної політики, що посилює диференціацію в рівнях соціально-економічного розвитку регіонів України та не сприяє використанню переваг територіального поділу праці, природно-ресурсного та трудового потенціалів регіонів. У зв'язку з цим важливо здійснювати таку регіональну політику, яка забезпечить виконання конституційних вимог щодо збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням історичних, економічних, географічних і демографічних особливостей. Населення всіх регіонів повинно мати єдині соціальні стандарти та гарантії щодо сфери охорони здоров'я, материнства і дитинства, освіти, науки і культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтик О.Є. Теоретичні засади забезпечення регіонального розвитку в системі державного управління. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44. С. 111-117

2. Головне управління статистики в Київській області: офіційний сайт. URL: http://kyivobl.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 01.10.2020)

3. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 01.10.2020)

4. Куйбіда В.С. Формування та реалізація нової регіональної політики в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 50. Ч. 1. С. 13-20

5. Паянок Т.М., Задорожня Т.М. Статистичний аналіз даних: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 312 с.

Шляга Леся Валеріївна,
студентка групи МПАз-19-1
Науковий керівник:
Діденко Ніна Григорівна,
д.н.держ.упр., професор,
професор кафедри менеджменту

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ЯК ПУБЛІЧНО-ВЛАДНА ДІЯЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Адміністративна реформа в Україні активізувала потребу в удосконаленні публічного управління, через зміну підходів до діяльності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, зокрема в частині надання адміністративних послуг. На думку А.Ліпенцева, Ю.Жука, в умовах проведення адміністративної реформи, вони розглядаються як важливий інструмент державного управління [1].

Зазначимо, що відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333-р від 1 квітня 2014 року, основними завданнями конституційної реформи є забезпечення доступності та якості державних послуг, досягнення найкращої децентралізації між органами місцевого самоврядування та адміністративними установами, визначення розумної територіальної основи діяльності органів місцевого самоврядування та адміністративних органів. Саме тому наближення адміністративних послуг до громадян, їх доступність та висока якість – одна з ключових функцій держави і органів місцевого самоврядування [2].

Уведення в правовий обіг поняття “адміністративні послуги” спрямоване не на запровадження окремого виду адміністративно-правових відносин між державою та людиною, а в першу чергу на перегляд взаємовідносин між державними органами та особами, адже за змістом цього поняття визнається принцип верховенства права.

Уже тривалий час, увага вчених активізується на ролі, проблемах, особливостях адміністративних послуг в Україні. Різні аспекти досліджено у працях таких авторів як: В. Авер’янов, О. Андрійко,

Т. Буренко І.Бондаренко,, Е. Демський, Н. Васильєва, О. Васильєва, В. Долечеко, І.Дроздов, Ю. Жук, О. Карпенко, І. Коліушко, В. Колпаков, С. Куйбіда, А.Ліпенцев, В. Марченко, О. Оболенський, Г. Писаренко, В. Сорока, Д. Сухінін, Ю. Шаров та ін. Це підтверджує актуальність порушеної проблеми на сьогоднішній день.

Першим нормативно-правовим актом, у якому було визначено поняття «адміністративна послуга», що надаються органами виконавчої влади, був Указ Президента України "Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні" № 810/98 від 22.07.1998 р. Ця концепція містить одночасно декілька понять: державні послуги, управлінські послуги, громадські послуги. Крім того, у низці нормативно-правових актів, які були прийняті пізніше, зустрічається також поняття "адміністративні послуги", "платні послуги, що надаються органами державної влади". Така понятійна невизначеність породила жваві дискусії серед науковців. У зв'язку з цим, як підкреслює О.Карпенко, понятійне поле сервісної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування нині перенасичено дихотомічним різноманіттям дефініцій, які насправді є схожими по суті, однак призводить до одночасного використання різних категорій послуг: "адміністративних"; "публічних"; "громадських"; "суспільних"; "державних"; "муніципальних" тощо [3].

Законом України "Про адміністративні послуги" № 5203-VI від 06.09.2012 р., на законодавчому рівні здійснено розмежування адміністративних правовідносин у сфері їх надання та державно-владної діяльності, яка стосується контролю та нагляду, реалізації права доступу до публічної інформації, здійснення юрисдикційних повноважень тощо [4].

Як правові відносини, що виникають при реалізації суб'єктивних прав фізичної або юридичної особи (за їхньою заявою) у процесі публічно-владної діяльності адміністративного органу для отримання певного результату, пропонує розглядати адміністративну послугу Г. Писаренко. Нам імпонує сучасне розуміння управлінських послуг О. Карпенка. На його думку, вони охоплюють всі види діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які здійснюються в інтересах як окремого громадянина, так і суспільства загалом [3].

О.Карпенко зазначає, що відтак, адміністративні послуги в умовах децентралізації потрібно розглядати як публічно-владну діяль-

ність адміністративного органу та функцію сучасної сервісної держави, оскільки їх надання зумовлене повноваженнями конкретного органу влади, до компетенції якого вони належать [3].

Слід також враховувати безліч різних дозвільних та реєстраційних дій, що здійснюються національними установами у відповідь на окремі звернення. Раніше ці дії визначалися як прояв адміністративної та управлінської діяльності органів державного управління. Однак, на практиці, їх потрібно розглядати як виконання державних обов'язків перед громадянами, спрямованими на створення належних умов та забезпечення їх юридичних прав і свобод. Таке розуміння відповідає новій ідеології "служіння держави" перед людиною. "Служіння" з боку виконавчої влади – це і є, в першу чергу, надання адміністративних послуг. Адже державна влада – є не тільки механізм відслідковування і реалізації обов'язків громадянина, а й певних обов'язків держави перед громадянином. І таких обов'язків з її боку з'являтиметься все більше на шляху демократизації держави.

Попри досягнення у реформуванні сфери адміністративних послуг, як зазначає І. Коліушко, залишаються невиконаними низка завдань:

1) створення центрів надання адміністративних послуг не було завершено. Відповідно, це не забезпечує рівних умов для адміністративного обслуговування жителів усіх регіонів України;

2) не гарантується перелік найбільш необхідних послуг, що надаються громадянами та підприємствами в адміністративних сервісних центрах. Нині, переважна більшість найпопулярніших послуг (наприклад, послуги з реєстрації земельних ділянок, дозволи на реєстрацію будівель та нерухомості, документи, що посвідчують особу) знаходяться в межах повноважень адміністративного органу та не надаються через центр адміністративного обслуговування;

3) багато законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, передбачених Законом України про адміністративні послуги, не виконані повністю. Зокрема, не прийнято жодного закону про адміністративні витрати (адміністративні витрати). І нарешті вирішити питання оплати адміністративних послуг та порядку, за допомогою якого адміністративні установи та місцеві автономні організації надають адміністративні послуги фізичним особам та підприємствам [5].

Гарантією належної якості надання адміністративних послуг має стати персональна відповідальність керівників органів державної вади

та органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, які уповноважені відповідно до Закону надавати адміністративні послуги [6, с. 298]. Проведення адміністративної реформи передбачає вирішення основних завдань функцій та структурної трансформації адміністративних органів, поступове посилення управління, децентралізацію, реорганізацію державного контролю, встановлення принципу вертикальної адміністрації, дерегуляцію, спрощення державної системи та реформування системи державної служби.

Тому важливо підняти питання реформування системи адміністративних послуг до рівня пріоритетності державної політики. Подальший розвиток адміністративного права дає теоретичну основу для розвитку ефективної української системи державного управління.

Забезпечення того, що якість адміністративних послуг досягає відповідного рівня, потребує низки системних заходів, зокрема: залучення споживачів до оцінки якості адміністративних послуг, що дозволить людям чіткіше визначити пріоритетні питання та рішення у сфері адміністративних послуг, а також надавати послуги органам, які працюють над проведенням більш об’єктивних оцінок з метою розробки критеріїв оцінки на основі визначення стандартів надання адміністративних послуг. В контексті зазначеного, варто розробляти перспективні плани розвитку для покращення якості адміністративних послуг, що надаються органами влади та вживати заходів для їхнього покращення.

Таким чином, стратегічною метою надання адміністративних послуг як публічно-владної діяльності адміністративного органу в умовах децентралізації має бути захист юридичних та громадянських прав його мешканців. Вирішення цього важливого завдання полягає в моніторингу зв’язків з громадськістю, які виникають в процесі надання адміністративних послуг юридичним та фізичним особам з метою підвищення якості їх надання, а також питання оплати адміністративних послуг. У Законі України “Про адміністративні послуги” необхідно чітко визначити критерії, за якими встановлюється розмір плати за послуги, визначити перелік платних послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Для подальшого вдосконалення системи надання адміністративних послуг необхідно під час розроблення та реалізації стратегій розвитку ОТГ здійснювати розширення переліку послуг, підвищення їх якості, впровадження он-лайн послуг. Важливим є також підвищення

компетентності співробітників системи ЦНАП, створення груп мобільності надання адміністративних послуг.

Позитивним прикладом є впровадження надання адміністративних послуг завдяки новим мобільним ЦНАПам, головна мета яких – наблизити послуги до людей, які мешкають у віддалених від стаціонарних ЦНАПів районах, а також вразливих груп населення – жінок, осіб з інвалідністю, людей похилого віку тощо. Беручи до уваги спалах коронавірусу в країні, мобільні ЦНАПи дозволять уникати скупчень людей та отримувати необхідні послуги поруч із власним житлом або вдома, не наражаючи своє здоров'я та здоров'я своїх близьких на небезпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ліпенцев А., Жук Ю. Адміністративні послуги в Україні: поняття та сутність. *"Ефективність державного управління*". 2015. № 42 *URL:* http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_42/fail/17.pdf

2. Розпорядження Кабміну України від 1 квітня 2014 року № 333-р "Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні". *URL:* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text

3. Карпенко О. В. Управлінські послуги в Україні: механізми надання органами влади: монографія. К.: АМУ, 2014. 408 с.

4. Петьовка В.О. Окремі проблеми визначення поняття «адміністративна послуга» та способи їх вирішення. *Публічне право.*2013. № 2.С.99.

5. Коліушко І. Адмінпослуги: крок вперед, два в бік. *Українська правда* від 28 листопада 2011 р. *URL:* http://www.pravda.com.ua/columns/2011/11/28/6792761/?attempt=1

6. Шаров Ю. Європейські стандарти публічного управління: проекція на муніципальний рівень. *Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр.* Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. Вип. 1 (4). С. 295 – 304.

Наукове видання

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

У трьох частинах

Частина 3

Відповідальні за випуск ***М. О. Кужелєв, М. Д. Бедринець, С. В. Онишко, М. В. Гусятинський, Д. В. Біленко***

Форматування та комп'ютерна верстка ***О. В. Лисенко***

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Здано до друку 23.11.2020. Формат 60×84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».
Друк. арк.19.17.
Тираж 300 примірників. Замовлення № 918.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету ДФС України
08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016